

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Α' Ενιαίου Λυκείου

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ • ΛΕΥΚΩΣΙΑ

**Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης**

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Α΄ τάξη

**ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2000**

ISBN 9963-0-4217-1

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού

Πρώτη έκδοση: 1995

A' Ανατύπωση: 1997

B' Ανατύπωση: 2000

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Α' τάξη

Συγγραφή - Επιμέλεια έκδοσης

Νίκη Ελευθερίου (Β.Δ.)
Χαραλαμπία Σαββίδου

Εποπτεία:

Κλείτος Μακρίδης, δ. φ.
Κώστας Γιάλουνκας, δ.φ.

Εξώφυλλο: Σοφία Παναγιωτίδου

Ηλεκτρονική εκτέλεση εξωφύλλου: Λουκάς Παπαντωνίου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με την έκδοση του βιβλίου «Αρχαία Ελληνικά Ενιαίου Λυκείου» για την Α΄ τάξη η Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων προσπαθεί να συμβάλει θετικά στο σημαντικό και δύσκολο θέμα της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο.

Με το βιβλίο αυτό επιδιώκεται να έρθει ο μαθητής σε άμεση επαφή με τον αρχαίο λόγο και να μυηθεί στις αξίες του αρχαίου ελληνικού κόσμου και πολιτισμού· στην επιτυχία του σκοπού αυτού συμβάλλουν η προσεκτική επιλογή των κειμένων και ο πλούτος λεξιλογικών, γραμματικών και συντακτικών ασκήσεων. Θετική συμβολή στην κατάκτηση της αρχαίας γλώσσας αποτελεί το παράρτημα, το οποίο περιλαμβάνει λεξιλόγιο, κατάλογο ανωμάτων ρημάτων, πίνακες γραμματικής και συντακτικού και δείγματα εξεταστικών δοκιμίων.

Ευχαριστώ και συγχαίρω τις φιλόλογους Νίκη Ελευθερίου (Β.Δ.) και Χαραλαμπία Σαββίδου που εργάστηκαν για τη συγγραφή και έκδοση του βιβλίου, τους Επιθεωρητές Φιλολογικών Μαθημάτων Κλείτο Μακρίδη και Κώστα Γιάλουκα που είχαν την εποπτεία και την Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων που ανέλαβε την έκδοση.

Μ. Φιλίππου

Αν. Διευθυντής Μέσης Εκπαίδευσης

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το βιβλίο «Αρχαία Ελληνικά Ενιαίου Λυκείου» για την Α΄ τάξη, ανταποκρινόμενο στο πνεύμα και τους σκοπούς του Ενιαίου Λυκείου και γενικότερα των Σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης, επιδιώκει μέσα από κλασικά κείμενα αρχαίας ελληνικής γραμματείας την πνευματική και ψυχική ανάπτυξη των μαθητών και την καλλιέργεια δημοκρατικού ήθους· παράλληλα στοχεύει στη συνειδητοποίηση της ενότητας και διαχρονικότητας των ελληνικών αξιών και της ελληνικής γλώσσας.

Πιο συγκεκριμένοι στόχοι της διδασκαλίας του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας στην Α΄ τάξη του Ενιαίου Λυκείου είναι:

- α) Να γνωρίσουν οι μαθητές το βασικό λεξιλογικό θησαυρό του αρχαίου ελληνικού λόγου και τα κυριότερα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα.
- β) Να ασκηθούν στην ετυμολογική διερεύνηση των λέξεων μέσα από τα προσφερόμενα κείμενα.
- γ) Να οδηγηθούν σταδιακά στην κατανόηση και την ερμηνεία απλών αρχαίων κειμένων.
- δ) Να κατανοήσουν ότι η ελληνική γλώσσα έχει τις ρίζες της στην αρχαία ελληνική και ότι αποτελεί εξέλιξη και συνέχεια της.

Το βιβλίο αποτελείται από τριάντα (30) μαθήματα που εντάσσονται σε τρεις ενότητες.

Κάθε μάθημα αποτελείται από τέσσερα μέρη.

Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει ένα βασικό κείμενο με σχετική νοηματική αυτοτέλεια. Στο κείμενο αυτό περιέχονται και μερικοί τύποι των γραμματικών και συντακτικών φαινομένων που θα διδαχτούν.

Το ενδιαφέρον κεντρίζεται με τη σύντομη εισαγωγή που προτάσσεται σε κάθε μάθημα και αναφέρεται στο συγγραφέα και το περιεχόμενο του κειμένου για μετάφραση.

Όσον αφορά το περιεχόμενο επιδιώξαμε ν' ανθολογήσουμε κείμενα πλούσια σε παραδείγματα ανθρωπιάς και δημοκρατικής συμπεριφοράς, φιλοπατρίας και πολεμικής αρετής, σωφροσύνης και δικαιοσύνης, που προβάλλονται μέσα από τη ζωή και τον τρόπο σκέψης επιφανών ανδρών όπως οι Περικλής, Κίμων, Ευαγόρας, Αλέξανδρος, Σωκράτης, αλλά και άλλων ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών από το ανώνυμο πλήθος.

Το δεύτερο μέρος είναι λεξιλογικό: προσφέρει την ευκαιρία στους μαθητές να γνωρίσουν τους μηχανισμούς παραγωγής και σύνθεσης της γλώσσας μας, να κατανοήσουν καλύτερα τη σημασία των λέξεων, να πλουτίσουν το λεξιλόγιό τους και να αναπτύξουν τις εκφραστικές τους ικανότητες, συνειδητοποιώντας συγχρόνως την ενότητα και διαχρονικότητα της γλώσσας μας.

Στο τρίτο μέρος αναλύονται και επεξηγούνται βασικά γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα, απαραίτητα για την κατανόηση του κειμένου, και δίνονται ανάλογες ασκήσεις.

Η προσέγγιση είναι κειμενοκεντρική, δηλαδή αφορμάται από τύπους γραμματικών και συντακτικών του κειμένου και προχωρεί σε μετασχηματισμούς τους με τρόπο, ώστε να εξυπηρετούνται οι συγκεκριμένοι στόχοι του κάθε μαθήματος και συγχρόνως να απλοποιείται και να κατανοείται βαθύτερα το κείμενο.

Στο τέταρτο μέρος δίνεται πρόσθετο κείμενο για κατανόηση, το οποίο παρέχει την ευκαιρία στους μαθητές να εντρυφήσουν ακόμη περισσότερο στον αρχαίο ελληνικό λόγο.

Το μάθημα ολοκληρώνεται με ένα γνωμικό που έχει σχέση είτε με το θέμα των κειμένων είτε με τους γραμματικούς - συντακτικούς στόχους του μαθήματος.

Δομή του βιβλίου

Μετά από μια **σύντομη εισαγωγή**, η οποία μέσα από αντιπροσωπευτικά κείμενα διαφόρων εποχών - από τον Όμηρο μέχρι σήμερα - προβάλλει την ενότητα και διαχρονικότητα των ελληνικών αξιών και της ελληνικής γλώσσας, ακολουθούν οι **τρεις ενότητες** του βιβλίου. Καθεμιά περιέχει δέκα (10) μαθήματα, από τα οποία το τελευταίο είναι επαναληπτικό.

Στην προσπάθειά μας να διευκολύνουμε το μαθητή στη μελέτη του ενσωματώσαμε στο βιβλίο **παράρτημα** που περιλαμβάνει:

- α) Λεξιλόγιο
- β) Κατάλογο των βασικότερων ανωμάτων ρημάτων
- γ) Πίνακες των κυριότερων γραμματικών και συντακτικών φαινομένων
- δ) Δείγματα εξεταστικών δοκιμίων.

Νίκη Ελευθερίου (Β.Δ.)

Χαραλαμπία Σαββίδου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γενικά στοιχεία.....	1
Πρόλογος Διευθυντή Μ.Ε.	5
Εισαγωγικό σημείωμα.....	7
Περιεχόμενα.....	9
Η ενότητα και διαχρονικότητα της Ελληνικής Γλώσσας.....	13

Ενότητα Α'

Μάθημα 1	17
I. Ενεστώτας ενεργητικής φωνής βαρυτόνων ρημάτων	
II. Προσωπική αντωνυμία	
III. Υποκείμενο - αττική σύνταξη	
Μάθημα 2	23
I. Μέλλοντας ενεργητικής φωνής βαρυτόνων ρημάτων	
II. Β' κλίση ουσιαστικών	
Μάθημα 3	30
I. Παρατατικός και αόριστος α' ενεργητικής φωνής βαρυτόνων ρημάτων	
II. Αντικείμενο σε αιτιατική	
Μάθημα 4	38
I. Ενεστώτας και παρατατικός του είμι	
II. Δευτερόκλιτα επίθετα	
III. Κατηγορούμενο	
Μάθημα 5	45
I. Ενεστώτας μέσης φωνής βαρυτόνων ρημάτων	
II. Α' κλίση ονομάτων (ουσιαστικών και επιθέτων)	

Μάθημα 6	54
I. Μέλλοντας μέσης φωνής βαρυτόνων ρημάτων	
II. Δεικτικές αντωνυμίες	
III. Επιθετικοί προσδιορισμοί	
Μάθημα 7	61
I. Παρατατικός και αόριστος α' μέσης φωνής βαρυτόνων ρημάτων	
II. Αναφορικές αντωνυμίες	
Μάθημα 8	69
I. Παθητικός μέλλοντας και παθητικός αόριστος βαρυτόνων ρημάτων	
II. Ενεργητική - παθητική σύνταξη	
Μάθημα 9	77
I. Αόριστος β' ενεργητικής και μέσης φωνής	
II. Ερωτηματικές και αόριστες αντωνυμίες	
Μάθημα 10	88
Επαναληπτικό	
 Ενότητα Β'	
Μάθημα 11	92
Παρακείμενος και υπερσυντέλικος ενεργητικής και μέσης φωνής	
Μάθημα 12	100
Γ' κλίση ονομάτων: Συμφωνόληκτα	
Μάθημα 13	109
I. Γ' κλίση ονομάτων: Φωνηεντόληκτα	
II. Αντικείμενο σε δοτική	
Μάθημα 14	117
I. Τριτόκλιτα επίθετα	
II. Αντικείμενο σε γενική	
Μάθημα 15	127
I. Το απαρέμφατο σε όλους τους χρόνους της ενεργητικής φωνής	
II. Το ειδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο	

Μάθημα 16	132
I. Το απαρέμφατο σε όλους τους χρόνους της μέσης φωνής	
II. Το τελικό απαρέμφατο ως αντικείμενο	
Μάθημα 17	138
I. Το υποκείμενο του απαρεμφάτου	
II. Απρόσωπη σύνταξη	
III. Το έναρθρο απαρέμφατο	
Μάθημα 18	144
I. Συνηρημένα ρήματα	
II. Τα εις -τός και -τέος ρηματικά επίθετα	
Μάθημα 19	154
I. Επιρρήματα και προθέσεις	
II. Επιρρηματικοί και εμπρόθετοι προσδιορισμοί	
Μάθημα 20	160
Επαναληπτικό	
 Ενότητα Γ'	
Μάθημα 21	164
I. Η μετοχή των βαρυτόνων ρημάτων	
II. Κλίση μετοχών	
Μάθημα 22	170
I. Επιθετική και κατηγορηματική μετοχή	
II. Συνημμένη μετοχή	
Μάθημα 23	177
I. Επιρρηματική μετοχή	
II. Γενική απόλυτος	
Μάθημα 24	183
I. Ομαλά και ανώμαλα παραθετικά	
II. Β' όρος συγκρίσεως	
III. Η γενική ως προσδιορισμός ουσιαστικών, επιθέτων και επιρρημάτων	

Μάθημα 25	192
I. Δευτερεύουσες προτάσεις	
II. Ειδικές και αιτιολογικές προτάσεις	
III. Εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως	
Μάθημα 26	199
I. Τελικές και ενδοιαστικές προτάσεις	
II. Εγκλίσεις των προτάσεων επιθυμίας	
Μάθημα 27	206
I. Υποθετικοί λόγοι	
II. Εναντιωματικές - παραχωρητικές προτάσεις	
Μάθημα 28	215
Συμπερασματικές, χρονικές και αναφορικές προτάσεις	
Μάθημα 29	222
I. Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις	
II. Ευθύς - πλάγιος λόγος	
Μάθημα 30	229
Επαναληπτικό	
 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
Λεξιλόγιο	3
Κατάλογος ανωμάτων ρημάτων.....	10
Πίνακες γραμματικών και συντακτικών στοιχείων.....	16
Δείγματα εξεταστικών δοκιμίων.....	36
Βιβλιογραφία.....	43

Η ενότητα και διαχρονικότητα της Ελληνικής Γλώσσας

Η αρχαία ελληνική γλώσσα που θα μελετήσουμε εφέτος μέσα από τα τριάντα μαθήματα του βιβλίου «Αρχαία Ελληνικά Ενιαίου Λυκείου» αποτελεί παλαιότερη μορφή της ομιλούμενης σήμερα πανελληνίας δημοτικής γλώσσας.

Όπως είναι γνωστό, η ελληνική γλώσσα προέρχεται από την ινδοευρωπαϊκή και διαδόθηκε στην Ελλάδα με την κάθοδο των πρώτων ελληνικών φύλων, των Αχαιών, περίπου το 2000 π.Χ. Τα πρώτα γραπτά μνημεία της ελληνικής γλώσσας είναι οι πινακίδες της Πύλου (Γραμμική Γραφή Β΄).

Από αυτά συνάγεται ότι η προφορική γλωσσική μας παράδοση παρουσιάζει ζωή 40 αιώνων, ενώ η γραπτή περίπου 35. Η γλώσσα, όπως είναι ευνόητο και όπως συμβαίνει παντού, είναι στενά δεμένη με τη ζωή και τις περιπέτειες του λαού ο οποίος τη μιλά. Γι' αυτό και η ιστορία της ελληνικής γλώσσας είναι παράλληλη με την ιστορία του ελληνικού έθνους.

Μπορούμε λοιπόν να διακρίνουμε τη γλώσσα μας σε:

α) Αρχαία Ελληνική: I. Διάλεκτοι - Αττική κοινή

II. Αλεξανδρινή ή Ελληνιστική κοινή

β) Βυζαντινή: Λόγια (αττικίζουσα) - Δημώδης

γ) Νέα Ελληνική: Διάλεκτοι - Πανελλήνια δημοτική.

Παρά την πολυμορφία που γνώρισε η γλώσσα μας στην εξελικτική της πορεία, ποτέ δεν έχασε την ταυτότητα και την ενότητά της· γι' αυτό, όποια μορφή γλώσσας και αν σπουδάζουμε, μας είναι οικεία και κατανοητή, για το λόγο ότι είναι πολλές οι ομοιότητες και λίγες οι διαφορές που υπάρχουν ακόμα και σ' αυτές τις πιο απομακρυσμένες χρονολογικά μορφές της γλώσσας, δηλαδή την αρχαία ελληνική και την πανελλήνια δημοτική.

Καταγράφουμε πρώτα τις διαφορές, για να καταλήξουμε σ' εκείνο που θέλουμε να προβληθεί, τις ομοιότητες.

Η πιο βασική διαφορά ανάμεσα στην αρχαία ελληνική και τη νέα ελληνική βρίσκεται στη δομή του λόγου:

Συνθετικός λόγος, υποτακτική σύνταξη - Αρχαία Ελληνική

Αναλυτικός λόγος, παρατακτική σύνταξη - Νέα Ελληνική

Ομοιότητες παρουσιάζονται βασικά στο **λεξιλόγιο** της γλώσσας:

α) Ένα μεγάλο μέρος του λεξιλογίου της γλώσσας μας παρέμεινε το **ίδιο** π.χ. οϊωνός, άμύνομαι, Έλλήνων, πατρίδα, έλευθερία, θεοί, πρόγονοι, άρετή, πολεμικός κίνδυνος, φόβος, λόγος, δοϋλος.

- β) Υπάρχουν λέξεις τις οποίες χρησιμοποιούμε σήμερα **ελαφρά παραλλαγμένες** π.χ. ὁ ἀγών - αγώνας, πατῶς - πατριός, παραδίδωμι - παραδίδω, πόλις - πόλη.
- γ) Υπάρχουν λέξεις ή **φράσεις** της αρχαίας ελληνικής που **έχουν επιβιώσει** και χρησιμοποιούνται στην καθομιλουμένη π.χ. τήν πατρίδα οὐκ ἐλάττω παραδώσω, ή συνισταμένη, αὐτοπροαιρέτως, τὰ πρὸς τὸ ζῆν, βίος ἀβίωτος κτλ.
- δ) Μικρός αριθμός λέξεων της αρχαίας ελληνικής χρησιμοποιείται σήμερα με διαφορετική σημασία π.χ. παραδέχομαι (=παραλαμβάνω), ἐπαγγέλλομαι (=υπόσχομαι), ἀγέραστος (=αβράβευτος).

Διαχρονική γλώσσα - διαχρονικές ιδέες και αξίες

Επιχειρείται μια σύντομη τεκμηρίωση:

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Ένας είναι ο καλύτερος οἰωνός, να πολεμά δηλαδή κανείς τον εχθρό υπερασπίζοντας την πατρίδα.

(Ομήρου, *Ιλιάδα* Μ 243) 8ος αἰώνας π.Χ.

**ἽΩ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε,
ἐλευθεροῦτε πατρίδα, ἐλευθεροῦτε δὲ παῖδας, γυναῖκας,
θεῶν τε πατρῶν ἔδη, θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.**

Εμπρός των Ελλήνων
γενναία παιδιά, να ελευθερώσετε πατρίδα,
τέκνα, γυναίκες και των πατρικῶν θεῶν σας
να ελευθερώσετε τα ιερά, και των προγόνων
τους τάφους· τώρα για όλα ἴναι που πολεμάτε.

(Αισχύλου, *Πέρσαι*) 5ος αἰώνας π.Χ.

**Οὓς νῦν ὑμεῖς ζηλώσαντες και τὸ εὐδαιμον
τὸ ἐλεύθερον, τὸ δ' ἐλεύθερον τὸ εὐψυχον
κρίναντες μὴ περιοράσθε τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους.**

Αυτοί εδώ ας σταθούν παράδειγμα· στοχαστείτε πως ευτυχία θα πει λευτεριά, λευτεριά θα πει ψυχὴ δυνατή, και μη δειλιάζετε μπροστά στους κιντύνους του πολέμου.

(Θουκυδίδου Β' 43) 5ος αἰώνας π.Χ.

**Ἄμυνῶ δὲ και ὑπὲρ ἱερῶν και ὀσίων και ἄλλων και μετὰ πολλῶν. Τὴν πατρίδα
δὲ οὐκ ἐλάττω παραδώσω, πλείω δὲ και ἀρείω, ὅσης ἂν παραδέξομαι.**

Θα υπερασπίζω τα ιερά και τα ὄσια της πατρίδας και ἄλλων και μαζί με ἄλλους πολλούς. Τὴν πατρίδα δε θα την παραδώσω μικρότερη, ἀλλὰ μεγαλύτερη και πιο δυνατή, απ' ὅσο θα την παραλάβω.

(*Απόσπ. του ὄρκου των αρχαίων Αθηναίων εφήβων*
Λυκούργου, *Κατὰ Λεωκράτους*) 5ος αἰώνας π.Χ.

«Εβασίλευσε δὲ Ἀλέξανδρος δώδεκα ἔτη καὶ ὀκτὼ μῆνας, τὸ τε σῶμα κάλλι-
στος καὶ φιλοπονώτατος καὶ ὀξύτατος τὴν γνώμην γενόμενος καὶ ἀνδρειότατος
καὶ φιλοτιμώτατος καὶ φιλοκινδυνώτατος καὶ τοῦ θεοῦ ἐπιμελέστατος».

Εβασίλευσε δώδεκα ἔτη καὶ τούτους τοὺς ὀκτὼ μῆνες· ἦταν δε καὶ κατὰ το σῶ-
μα ωραιότατος, φιλεργότατος καὶ ταχύτατος στο να λαμβάνη αποφάσεις, αν-
δρειότατος καὶ φιλοτιμώτατος καὶ ριψοκινδυνώτατος καὶ ευσεβέστατος στα
θεία.

(Αρριανού, *Αλεξάνδρου Ανάβασις*) 2ος αἰώνας μ.Χ.

Πάυσασθε γράφειν Ὅμηρον καὶ μύθους Ἀχιλλέως
ὡσαύτως καὶ τοῦ Ἑκτορος, ἅπερ εἰσὶ ψευδέα.
Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδῶν δυνατὸς ἐν φρονήσει.
Θεὸν τε ἔχων συνεργὸν γέγονε κοσμοκράτωρ.
Αὐτὸς δὲ φρόνημα στεργὸν ἔχων Θεὸν ἐπέγνω
ἐκέκτητό τε μετ' αὐτοῦ ἀνδρείαν τε καὶ τόλμην.

(Από το Ἔπος του Βασιλείου Διγενή Ακρίτα) 10ος-11ος αἰώνας μ.Χ.

«Εἰπέτε τὸν αὐθέντην μου καὶ τὸν γλυκὺν μου κύρην,
ἕως βλέπω τὰ ὀσπίτια μου διπλομανταλωμένα,
ἕως οὐ βλέπω τὴν μάνναν μου τὰ μαῦρα φορεσμένην,
καὶ ἐβλέπω καὶ τὰ ἀδέλφια μου τὰ μαῦρα φορεμένα,
ὅπου καὶ ἂν εὖρω Σαρακηνὸν τὸ αἷμα του νὰ πίνω.»

(Ακριτικά Δημοτικά τραγούδια - του Αρμούρη) 10ος περίπου αἰώνας μ.Χ.

«Τὸ δὲ τὴν πόλιν σοι δοῦναι οὐτ' ἐμὸν ἔστι οὐτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν
ταύτῃ· κοινῇ γὰρ γνώμῃ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμε-
θα τῆς ζωῆς ἡμῶν».

Η παράδοση της Πόλης δεν εἶναι στη δικαιοδοσία οὔτε τη δική μου οὔτε κανε-
νός ἄλλου ἀπὸ ὅσους κατοικοῦν σ' αὐτή· γιατί ομόψυχα καὶ αὐτοπροαίρετα θα
πεθάνουμε ὅλοι καὶ δε θα λυπηθοῦμε τη ζωὴ μας.

(Ιστορικοί της Αλώσεως, Δούκα 39) 15ος αἰώνας μ.Χ.

«Φίλοι ὁμογενεῖς! μεταξὺ ἐλευθερίας καὶ δουλείας δὲν φαίνεται ἄλλη μέση κα-
τάστασις, ὅθεν πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ἀναγκαίως ἢ ἐλεύθερος ἢ δούλος· ἀλλ' ὁ
μὲν ἐλεύθερος, ἂν ἀμελήσῃ καὶ μείνῃ ἀργός, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἦναι ἐπὶ πολὺ
ἀσφαλῆς διὰ τὴν ἐλευθερίαν του· ὁ δὲ δούλος, ὅταν ἐντραπεί τὴν ζωὴν τῆς
δουλείας, ὅταν παραβλέψῃς πάντα κίνδυνον ἀποφασίσῃ ν' ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν
του, μ' ὅλας τὰς ἐναντίας περιστάσεις δύναται νὰ λάβῃ τὴν ἐλευθερίαν του· μ'
ἓνα λόγον, Γραικοί, ὅστις ἐξεύρει νὰ ἀποθάνῃ, ἐκεῖνος εἶναι γεννημένος νὰ ζῇ
ἐλεύθερος.»

(Κωνσταντίνου Νικολόπουλου, *Προτροπὴ Πατριωτικὴ*) 18ος αἰώνας μ.Χ.

«Ότι αρχή και τέλος, παλαιόθεν και ως τώρα, όλα τα θερία πολεμούν να μας φάνε και δεν μπορούνε τρώνε από μας και μένει και μαγιά. Και οι ολίγοι αποφασίζουν να πεθάνουν' κι όταν κάνουν αυτήνη την απόφασιν λίγες φορές χάνουν και πολλές κερδαίνουν».

(Μακρυγιάννη, Απομνημονεύματα) 19ος αιώνας μ.Χ.

«Από όσα κατάλαβα στα λίγα χρόνια που ζω και ζώνουμαι, δεν είναι η λευτεριά πέσε πίτα να σε φάω' είναι κάστρο, και το παίρνεις με το σπαθί σου. Όποιος δέχεται από ξένα χέρια τη λευτεριά είναι σκλάβος».

(Ν. Καζαντζάκη, Ο Καπετάν Μιχάλης) 20ος αιώνας μ.Χ.

«Ο άνθρωπος είναι πιο τρανός απ' την καθημερινή την έγνοια του.
Κι έλεγα πάλι που ο άνθρωπος αρχίζει από την έγνοια του για το ψωμί
Κι όλο τραβάει πιο πέρα απ' τη σκλαβιά του,
από σκλαβιά σε σκλαβιά, από ξεσκλάβωμα σε ξεσκλάβωμα,
απ' το ξεσκλάβωμα της πατρίδας, στο ξεσκλάβωμα του κόσμου,
ώσπου να νιώσει, μπαίνοντας ίσα στον ουρανό,
ν' αχνίζει το φεγγάρι στον κόρφο του,
ώσπου να κλάψει μια νύχτα από αγάπη για όλο τον κόσμο».

(Γ. Ρίτσου, Αποχαιρετισμός) 20ος αιώνας μ. Χ.

«Κι' ή Ελλάδα τελευταίος θάμνος στο γκρεμό
νά τον αρπάξη ή λευτεριά και νά κρατιέται».

(Κ. Μόντη, Επίγραμμα) 20ος αιώνας μ.Χ.

Μάθημα 1

A. Ἀλώπηξ καὶ κύων

Οι αισώπειοι μύθοι σύμφωνα με την παράδοση δημιουργήθηκαν από το μυθογράφο Αίσωπο, δούλο από τη Φρυγία, που έζησε στα μέσα του 6ου αι. π.Χ. Μεγάλη, όμως, μερίδα φιλολόγων τους θεωρεί δημιούργημα του λαού και τον Αίσωπο ως προσωποποίηση της ανώνυμης λαϊκής παράδοσης και σοφίας.

Ἀλώπηξ εἰς ἀγέλην προβάτων εἰσβαίνει καὶ ἀναλαμβάνουσα ἐν τῶν θηλαζόντων ἀρνίων προσποιεῖται θωπεύειν. Ὅτε δὲ ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ κυνὸς τί τοῦτο πράττει, «τιθηνοῦμαι αὐτὸ» λέγει «καὶ προσπαίζω, ἐπεὶ φίλα μοι τὰ πρόβατά ἐστι· τί οὖν σοι μέλει;» Καὶ ὁ κύων ὀργιζόμενος λέγει αὐτῇ· «καὶ νῦν ἐὰν μὴ τὸ ἀρνίον καταλείπης, τὰ κυνῶν σοι προσοίσω».

Πρὸς ἄνδρα ῥαδιουργὸν καὶ μορὸν κλέπτην ὁ λόγος εὐκαιρὸς ἐστι.

(Αἰσώπου Μῦθοι- διασκευή)

Λεξιλόγιο

θωπεύειν (απαρέμφ. του θωπεύω)	= ὅτι (το) χαϊδεύει
ὁ κύων (γεν. τοῦ κυνός)	= ὁ σκύλος
τιθηνοῦμαι	= τρέφω, θηλάζω
φίλος, - η, -ον	= αγαπητός
μέλει σοι	= σε ενδιαφέρει, σε νοιάζει
προσοίσω (μέλλ. του προσφέρω)	= θα φέρω, θα παρουσιάσω
τὰ κυνῶν : τὰ κυνίδια	= τα σκυλάκια
μορὸς, -ά, -όν	= ανόητος
ῥαδιουργός, -όν (ῥάδιος =εύκολος + ἔργω = εργάζομαι)	= απερίσκεπτος, πανούργος
εὐκαιρὸς, -ον	= κατάλληλος

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τι έκαμνε η αλεπού, όταν «ανέλαβε» το αρνάκι;
2. Τι απάντησε στο σκύλο που της ζητούσε εξηγήσεις για την πράξη της;
3. Ποια ήταν η απειλή του σκύλου προς την αλεπού;

B. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

φίλα θ. φιλ - φιλῶ = αγαπῶ

Παράγωγα

φίλος φιλῶ - φιλότης
φιλία

Σύνθετα

φιλόσοφος, φιλαλήθης
φίλαρχος, φίλαθλος

φιλέλλην, φιλάργυρος
φίλιππος, φιλότιμος
φιλόλογος, φιλόνομος
φιλόπατρις, φιλόπολις
φιλόπρωτος, φιλόμουσος

φιλω + θέαμα: .....

φιλω + θεός: .....

φιλω + ζωή, ζωή: .....

φιλω + άνθρωπος: .....

φιλω + έρις: .....

φιλω + πόνος (κόπος): .....

εισβαίνω : εις + βαίνω, θ. βα -

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα	Επιρρήματα
βαίνω	βάτης	βατός	βάδην
βιβάζω	βάσις	βάσιμος	
βαδίζω	(διά) βημα	βέβηλος	
	βάθρον	βέβαιος	
	βαθμός		
	βωμός		
	(πρό)βατον		

1. Συμπληρώστε τα κενά με τα σύνθετα επίθετα.

2. Σχηματίστε σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό τις προθέσεις: ανά, διά, παρά και β' συνθετικό τα ουσιαστικά : βάτης και βάσις.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Ενεστώτας, ενεργητικής φωνής (Ε.Φ.) βαρυτόνων ρημάτων

II. Προσωπική αντωνυμία

III. Υποκείμενο - αττική σύνταξη

I. Στο κείμενό μας συναντήσαμε τις λέξεις εισβαίνει, πρᾶττει, προσπαίζω, λέγει, καταλείπης, ἀναλαμβάνουσα, θηλαζόντων. Είναι τύποι του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής των βαρυτόνων ρημάτων.

Βαρύτονα λέγονται τα ρήματα τα οποία στο α' πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα τονίζονται στην παραλήγουσα, όπως για παράδειγμα τα λύω, βαίνω, πράττω κτλ.

Στον πιο κάτω πίνακα παρακολουθήστε την κλίση του ρήματος **λύω** σε όλες τις εγκλίσεις, στο απαρέμφατο και τη μετοχή του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής (Ε.Φ.).

Ενεστώτας				
Οριστική	Υποτακτική	Ενκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
λύ-ω	λύ-ω	λύ-οιμι	—	λύ-ειν
λύ-εις	-ης	-οις	λύ-ε	Μετοχή
λύ-ει	-η	-οι	-έτω	λύ-ων
λύ-ομεν	λύ-ομεν	λύ-ομεν	—	λύ-ουσα
λύ-ετε	-ητε	-οιτε	λύ-ετε	λύ-ον
λύ-ουσι (ν)	-ωσι	-οιεν	-όντων (-έτωσαν)	

Τι παρατηρείτε συγκρίνοντας τις καταλήξεις της οριστικής, υποτακτικής και ενκτικής;

Προσπαθήστε να λύσετε την άσκηση 1. α) του μέρους Γ.

II. Οι τύποι **μοι** και **σοι** είναι δοτικές της προσωπικής αντωνυμίας α' και β' προσώπου, η κλίση των οποίων φαίνεται πιο κάτω:

	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο
Ενικός αριθμός		
ονομαστική	ἐγώ	σύ
γενική	ἐμοῦ, μου	σοῦ, σου
δοτική	ἐμοί, μοι	σοί, σοι
αιτιατική	ἐμέ, με	σέ, σε
Πληθυντικός αριθμός		
ονομαστική	ἡμεῖς	ὑμεῖς
γενική	ἡμῶν	ὑμῶν
δοτική	ἡμῖν	ὑμῖν
αιτιατική	ἡμᾶς	ὑμᾶς

Σημείωση: Οι τύποι του γ' προσώπου δεν είναι εύχρηστοι· στη θέση τους συνήθως χρησιμοποιούνται οι δεικτικές αντωνυμίες οὗτος, ἐκεῖνος κ.ά. και η επαναληπτική αὐτός.

III. Στις προτάσεις: «Ἄλώπηξ εἰς ἀγέλην εἰσβαίνει» και «Ὁ κύων ὀργιζόμενος λέγει αὐτῇ» οι λέξεις **ἀλώπηξ** και **κύων** είναι **υποκείμενα** στα ρήματα εἰσβαίνει και λέγει.

Γενικά στην αρχαία ελληνική ὅπως και στη νέα ελληνική το υποκείμενο συμφωνεῖ με το ρήμα ως προς τον αριθμό.

Στην αρχαία ελληνική ὁμως παρουσιάζεται το φαινόμενο της **αττικής σύνταξης**, ὅπου το ρήμα τίθεται στο γ' ενικό πρόσωπο, ενώ το υποκείμενο είναι πληθυντικού αριθμού· αυτό συμβαίνει μόνο, ὅταν το υποκείμενο είναι ουδετέρου γένους

π.χ. **Τὰ πρόβατά ἐστι φίλα.**

Ασκήσεις

1. α) Σχηματίστε ένα διάγραμμα και τοποθετήστε τους ρηματικούς τύπους του κειμένου στην κατάλληλη θέση.

β) Τα κενά να συμπληρωθούν με το ρήμα λέγω.

2. Συμπληρώστε τα κενά με τύπους της προσωπικής αντωνυμίας:

α) Λέγει ἡ ἀλώπηξ τῷ κυνί: Μή ..... (δοτ.) τὰ κυνῶν πρόσφερε· ἐλεήμων γάρ..... εἶ, ἐν μεγίστη δ' ἀνάγκη εἰμί .....

β) Ἔλεγον αἱ ἀλώπεκες τοῖς κυσί: Μή ..... (δοτ.) τὰ κυνῶν προσφέρετε· ἐλεήμονες γάρ..... ἐστε ἐν μεγίστη δ' ἀνάγκη ..... ἔσμεν.

γ) Ἔφη ὁ κύων τῇ ἀλώπεκι: Τὰ κυνῶν ..... (δοτ.) προσοίσω· ῥαδιουργοῦσαν γάρ .....(αιτ.) καθορῶ καί ..... (δοτ.) οὐδαμῶς πιστεύω.

δ) Ἔφασαν οἱ κύνες ταῖς ἀλώπεξι: Τὰ κυνῶν ..... (δοτ.) προσοίσομεν· οὐδαμῶς γάρ ..... (δοτ.) πιστεύομεν, ῥαδιουργούσας δ' ..... (σὺ αιτ. πληθ.) καθορῶμεν.

ε) Ταῦτα λελάληκα..... (σὺ δοτ. πληθ.), ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους.

στ) Ἐγὼ εἰμί ἡ ἄμπελος,..... (σὺ ονομ. πληθ.) τὰ κλήματα.

ζ) Σῶσον, ἀγαθέ, τὰς ψυχὰς ..... (ἐγὼ γεν. πληθ.).

3. Να μεταφέρετε το υπογραμμισμένο ρήμα στον κατάλληλο τύπο:

- α) Νικοκλῆς φυλάττει τὸν λόγον.
Σὺ ..... τὸν λόγον.
Ἕμεῖς ..... τὸν λόγον.
- β) Οἱ παῖδες διώκουσι τοὺς κύνας.
Ἕμεῖς ..... τοὺς κύνας.
Ἐγὼ ..... τοὺς κύνας.
- γ) Ἕμεῖς τοὺς νέους παιδεύομεν.
Οὗτος τοὺς νέους .....
Οὗτοι τοὺς νέους .....

4. Να συμπληρωθούν τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος της παρένθεσης. Χρησιμοποιήστε αττική σύνταξη, όπου είναι δυνατό:

- α) Τὰ κακὰ παιδιά..... (καταστρέφω) τὰς φωλεὰς τῶν χελιδόνων.
- β) Ἐὰν τὰ τέκνα τὰς συμβουλὰς τῶν γονέων ..... (υποτ. ἀκούω), καλὰ κάγαθὰ γίγνεται.
- γ) Εἴθε αἱ στρατιαὶ τοὺς πολεμίους ..... (ευκτ. διώκω).
- δ) ..... (στέργω β' ενικ. προστ.) μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω.

5. Να μεταφέρετε το ρήμα των πιο κάτω προτάσεων α) στην ευκτική και β) στην προστακτική ενεστώτα:

- α) Οἱ Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κινδυνεύουσιν.
- β) Ἕμεῖς οἱ γονεῖς πείθετε τὰ τέκνα θεραπεύειν τοὺς θεοὺς.
- γ) Καλῶς γράφεις, ὦ φίλε.
- δ) Ὁ θεατῆς ἐν τῷ σταδίῳ τὸν νικητὴν θαυμάζει.
- ε) Γυμνάζοντες τὰ σώματα ὑμῶν ὑγιαίνετε.

6. Υπογραμμίστε τα υποκείμενα των πιο κάτω προτάσεων και συμπληρώστε εκείνα που εννοούνται π.χ. ἄγετε (ἕμεῖς):

- α) Ἄγετε, μὴ μέλλωμεν, ἵνα μὴ ὁ χρόνος ἀπολείπη.
- β) Εἴθε οἱ θεοὶ τὸν μισθὸν τῆς εὐεργεσίας σοι παρέχοιεν.
- γ) Μὴ ἀπέχετε, πρὶν ἂν ἀμφοτέρων ἀκούητε.
- δ) Ἄπειροι ὄντες ἕμεῖς ἐθέλετε διώκειν τοὺς πολεμίους.

ε) Πρῶτον μὲν τὰς ἀμάξας κατακαίωμεν καὶ βαδίζωμεν, ὅπη ἂν τῆς χώρας βουλώμεθα.

στ) Φεύγοντα τὰ στρατεύματα ἤκει εἰς Εὐφράτην καὶ ἐνταῦθα ἐθέλει στρατοπεδεύειν.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Φαίνονται δὲ τῷ μύθῳ χρησάμενοι καὶ οἱ ἀρχαῖοι· Ἡσίοδος μὲν τὸν τῆς ἀηδόνος λέγει, Ἀρχίλοχος δὲ τὸν τῆς ἀλώπεκος. Τὸ ὄνομα δὲ ἀπὸ τῶν εὐρόντων φέρουσι, οἱ μὲν κύπριοι, οἱ δὲ λιβυκοί, οἱ δὲ συβαριτικοί, πάντες δὲ κοινῶς αἰσώπειοι λέγονται, διότι τοῖς μύθοις Αἴσωπος ἐχρήσατο πρὸς τὰς ὁμιλίας.

(Χατζηϊωάννου, Κ. *Ἡ Ἀρχαία Κύπρος εἰς τὰς ἑλληνικὰς πηγὰς*, τόμ. Γ' μέρος Α. σελ. 352)

Λεξιλόγιο

χρησάμενοι τῷ μύθῳ= ὅτι χρησιμοποίησαν το μῦθο

ἢ ὁμιλία = ἡ συναναστροφή, ἡ συντροφιὰ

Παιδείας αἱ μὲν ῥίζαι πικραὶ, οἱ δὲ καρποὶ γλυκεῖς

Της παιδείας οἱ μὲν ῥίζες εἶναι πικρές, οἱ δὲ καρποὶ γλυκοί

(Ἰσοκράτης)

Μάθημα 2

A. Λύκος και γραῦς

Ο Αίσωπος έγινε γνωστός με τους διδακτικούς του μύθους, στους οποίους μαζί με τους ανθρώπους πρωταγωνιστούν και ζώα, άλλοτε άγρια και άλλοτε ήμερα, πάντοτε όμως νοήμονα. Ήρωας της ιστορίας που ακολουθεί είναι ένας λύκος, ο οποίος κακίζει την αντιφατική και ασυνεπή συμπεριφορά ορισμένων ανθρώπων.

Λύκος λιμώττων έπορεύετο ζητῶν τροφήν. Γενόμενος δὲ κατὰ τινα τόπον, ἤκουσε παιδίου κλαίοντος καὶ γραὸς λεγούσης αὐτῷ· «Παῦσαι τοῦ κλαίειν· εἰ δὲ μή, τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ἐπιδώσω σε τῷ λύκῳ.» Οἰόμενος δὲ ὁ λύκος ὅτι ἀληθεύει ἡ γραῦς, ἴστατο πολλὴν ἐκδεχόμενος ὥραν. Ὡς δ' ἔσπερα κατέλαβεν, ἀκούει πάλιν τῆς γραὸς κολακευούσης τὸ παιδίον καὶ λεγούσης αὐτῷ· «Ἐὰν ἔλθῃ ὁ λύκος δεῦρο, φονεύσομεν, ὧ τέκνον, αὐτόν.» Ταῦτα ἀκούσας ὁ λύκος έπορεύετο λέγων· «Ἐν ταύτῃ τῇ ἑπαύλει ἄλλα μὲν λέγουσιν, ἄλλα δὲ πράττουσιν».

(Αἰσώπου Μῦθοι)

Λεξιλόγιο

λιμώττω (λιμός= πείνα)	= υποφέρω από πείνα
γενόμενος κατὰ τινα τόπον	= όταν έφθασε σε κάποιο μέρος
ἤκουσε κλαίοντος	= άκουσε να κλαίει
γραὸς	= γριάς (ἡ γραῦς, γεν. γραὸς = ἡ γραία, γεν. γραίας)
ἴστατο ἐκδεχόμενος	= στεκόταν αναμένοντας
ἡ ἑπαυλις (ἐπί + αὔλις)	= η αγροικία, το αγρόκτημα
κολακεύω	= είμαι κόλακας, χαϊδεύω, καλοπιάνω

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Ποια ήταν η αρχική απειλή της γριάς και ποιον αφορούσε;
2. Τι υποσχόταν η γριά προσπαθώντας να «κολακεύσει» το παιδί;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

ἔπαυλις : ἐπί + αὔλις θ. αυ - (πιθανόν από ρ. ἄημι = φουσώ)

Ουσιαστικά

ἡ αὔλις (μαντρί, σκηνή)
αὐλή
τὸ αὔλιον (δωμάτιο)
ἔπαυλις (αγροικία)
ὁ αὐλίτης (εργάτης σε ἔπαυλη)
αὐλισίς = αὐλισμός
ἡ αὐλαία (παροπέτασμα)

Ρήματα

αὐλίζομαι
καταυλίζομαι

Επίθετα

αὐλειος (θύρα)
αὐλικός

Ποιες γνωστές σας λέξεις θα προκύψουν από τη σύνθεση των πιο κάτω: πρό + αὐλή, κατά + αὐλή, αὐλή + ἄρχων, αὐλή + κόλαξ;

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Μέλλοντας ενεργητικής φωνής (Ε.Φ.) βαρυτόνων ρημάτων

II. Β' κλίση ουσιαστικών

I. Ἡ γραῖα ἀπειλοῦσα ἔλεγε τῷ παιδίῳ:

«ταύτη τῇ ὥρᾳ ἐπιδώσω σε τῷ λύκῳ».

Ἡ γραῖα κολακεύουσα ἔλεγε τῷ παιδίῳ:

«ἐάν δευρὸ ἔλθῃ, φονεύσομεν τὸν κακὸν λύκον».

Οριστική μέλλοντα Ε.Φ.

- δηλώνει ενέργεια που θα γίνει στο μέλλον
- είναι μονολεκτική
(σύγκρινε με Ν.Ε.)

Θέμα ενεστώτα + σω
έγκλιση: οριστική.

Ὁ λύκος ἀκούων ἤρχετο:

(εἶθε) μὴ **φονεύσοι** με ἢ τιμωρὸς γραῖα

(εἶθε) μὴ **παιδεύσοι** με τὸ ὄκληρον παιδίον

(εἶθε) μὴ **ἄγξοιεν** (=στραγγάλισσον) ἢ **θάψοιέν** με οἱ φαῦλοι ἄνθρωποι.

Ευκτική μέλλοντα Ε.Φ.

- δηλώνει ευχή του ομιλούντος, για να (μη) συμβεί κάτι στο μέλλον.

Θέμα ενεστώτα + σοιμι
έγκλιση: ευκτική

Ὡς ἔσπερα ἐγένετο ἡ γραῖα ὑπέσχετο **φονεύσειν** τὸν λύκον.

Ὁ πατήρ σπεύδει **φονεύσων** καὶ **θάψων** τὸν λύκον.

Ἡ γραῖα σπεύδει **φονεύσουσα** καὶ **θάψουσα** τὸν λύκον.

Τὸ παιδίον οὐ σπεύδει **φονεύσον** καὶ **θάψον** τὸν λύκον.

Με βάση τον πίνακα του ενεστώτα Ε.Φ. βαρυτόνων ρημάτων (Μάθ. 1) και τα παραδείγματα που προηγήθηκαν συμπληρώστε το μέλλοντα Ε.Φ. του λύω.

Μέλλοντας Ενεργητικής Φωνής					
Οριστική	Καταλήξεις	Ευκτική	Καταλήξεις	Απαρέμφατο	Μετοχή
λύ - σ-ω	- ω	.....	- οιμι		λύ-σ-ων
.....	- εις	.....	- οις		.....
.....	- ει	λύ-σ-οι	- οι	λύ-	.....
.....	- ομεν	.....	- οιμεν		
.....	- ετε	.....	- οιτε		
.....	- ουσι(ν)	.....	- οιεν		

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 164 § 277)

Προσοχή: Ο σχηματισμός του μέλλοντα, όπως έχει ήδη αναφερθεί, γίνεται από το θέμα του ενεστώτα με την προσθήκη του χρονικού χαρακτήρα - σ - πριν από τις καταλήξεις.

Επειδή, όμως, τα ρήματά μας δεν είναι πάντοτε φωνηεντόληκτα (π.χ. λύ-ω, ἀκού-ω), όταν ο ουρανικός ή χειλικός χαρακτήρας τους συναντηθεί με το -σ- δίνει τα διπλά ξ ή ψ αντίστοιχα, ενώ ο οδοντικός αποβάλλεται.

Παρακολουθήστε το σχηματισμό του μέλλοντα στον πιο κάτω πίνακα:

	Οριστική Ενεστώτα	Οριστική Μέλλοντα	Χρονικός χαρακτήρας
Φωνηεντόληκτα	λύ-ω	λύ-σω	σ
Αφονόληκτα			
α) Χειλικόληκτα	λείπ-ω τριβ-ω γράφ-ω	λεί-ψω τρι-ψω γρά-ψω	π+σ β+σ φ+σ } ψ
β) Ουρανικόληκτα	διώκ-ω ἄγ-ω βρέχ-ω	διώ-ξω ἄ-ξω βρέ-ξω	κ+σ γ+σ χ+σ } ξ
γ) Οδοντικόληκτα	ἀνύτ-ω ψεύδ-ω πείθ-ω	ἀνύ-σω ψεύ-σω πεί-σω	σ
			τ, δ, θ προ του σ αποβάλλονται

(Βλ. και Γραμμ. Α. Ε. σελ. 14 § 24)

II. Στο κείμενο και τους μετασχηματισμούς προτάσεων (σελ. 24-25) έχετε συναντήσει τα δευτερόκλιτα ουσιαστικά ὁ λύκος, ὁ τόπος, τὸ παιδίον, τὸ τέκνον σε διάφορες πτώσεις.

Η Β' κλίση περιέχει ουσιαστικά με τις εξής καταλήξεις:

- **ος** για τα αρσενικά και θηλυκά π.χ. ὁ τόπος, ἡ ὁδὸς
- **ον** για τα ουδέτερα π.χ. τὸ τέκνον, τὸ παιδίον.

Τα αρσενικά και θηλυκά ονόματα σε -ος κλίνονται με τον ίδιο τρόπο. Ὅπως τα ουσιαστικά κλίνονται και τα δευτερόκλιτα επίθετα σε -ος, -ον π.χ. κακός, (κακή), κακόν - φαῦλος, (φαύλη), φαῦλον.

Με τη βοήθεια του καθηγητή και της Γραμματικής (σελ. 52-54 §§ 94-97) συμπληρώστε την κλίση των ονομάτων. Προσέξτε τις ομοιότητες και διαφορές με τη Ν.Ε.

Ενικός αριθμός				
Πτώσεις	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	Καταλήξεις αρσ.-θηλ., ουδ.
ονομαστική	ὁ τόπος	ἡ ὁδός	τὸ τέκνον	-ος -ον
γενική	τοῦ	τῆς	τοῦ	-ου
δοτική	τῷ τόπῳ	τῇ ὁδῷ	τῷ τέκνῳ	-φ
αιτιατική	τόν τόπον	τήν.....	τὸ	-ον
κλητική	ὦ	ὦ	ὦ τέκνον	-ε -ον

Πληθυντικός αριθμός				
ονομαστική	οἱ	αἱ ὁδοί	τὰ	-οι -α
γενική	τῶν	τῶν	τῶν	-ων
δοτική	τοῖς τόποις	ταῖς ὁδοῖς	τοῖς τέκνοις	-οις
αιτιατική	τούς	τάς	τὰ	-ους -α
κλητική	ὦ.....	ὦ.....	ὦ.....	-οι -α

Ασκήσεις

1. Να μεταφέρετε τις προτάσεις σε χρόνο μέλλοντα:

- α) Οἱ δίκαιοι αἰεὶ τὰ ἀγαθὰ κελεύουσιν.
- β) Ὁ ἀγαθὸς πολίτης ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος προθύμως κινδυνεύει.
- γ) Σύ, Κύριε, ἄγεις με εἰς ὁδὸν εὐθείαν.
- δ) Ὑμεῖς, ὦ θηρευταί, τὰς ἐλάφους διώκετε.
- ε) Ἡμεῖς οὐκ ἐπιτρέπομεν τῷ λύκῳ τοὺς υἱούς.
- στ) Οἱ ἄρχοντες πείθουσιν καὶ μὴ κολάζουσιν τοὺς πολίτας.
- ζ) Πιστεύετε ταῖς τῶν γονέων συμβουλαῖς, ὦ νέοι.
- η) Τὰ ἔργα οὐκ ἔχουσιν ὅμοια τοῖς λόγοις.

2. Να γράψετε:

- α) τη γενική ενικού και πληθυντικού των ουσιαστικών: ὁ ναός, ὁ ἄνθρωπος
- β) τη γενική ενικού και ονομαστική πληθυντικού της φράσης: ἡ ἔρημος νῆσος
- γ) τη δοτική ενικού και πληθυντικού των ουσιαστικών: τὸ παιδίον, τὸ ἔπαθλον
- δ) την αιτιατική ενικού και πληθυντικού των ουσιαστικών: ὁ στρατηγός, τὸ ποίμνιον, ἡ λεωφόρος.

3. Να μεταφέρετε τις προτάσεις στον αντίθετο αριθμό:

- α) Φέρε μοι τὸν λαγῶν, ὦ τέκνον.
- β) Ὁ πρεσβύτερος υἱὸς ἐτοιμάσει δεῖπνον.
- γ) Τῷ νεωτέρῳ πότε περὶ τοῦ ἔργου λέξεις;
- δ) Ἐρίφους καὶ λαγῶους εὐθύς ἐψήσομεν.

4. Να εργαστεῖτε κατὰ τα παραδείγματα:

- α) Ἐλθέ, ὦ υἱέ, ἵνα ἐτοιμάσῃς δεῖπνον: ἐλθέ ἐτοιμάσων
Ἐλθέ, ὦ κόρη, ἵνα γράψῃς τὴν δέλτον: ἐλθέ γράψουσα
Ἐλθέ, ὦ διδάσκαλε, ἵνα παιδεύσῃς τὸ παιδίον:.....
Ἐλθέ, ὦ ἄνθρωπε, ἵνα πείσῃς τὸν δῆμον: .....
Ἐλθέ, ὦ παιδίον, ἵνα ῥίψῃς τὸν δίσκον: .....
Ἐλθέ, ὦ δέσποινα, ἵνα ἐπιβλέψῃς τοὺς δούλους σου:.....
- β) Εὐλογήσει σε ὁ πατήρ; Εἶθε εὐλογήσῃ με.
Σώσει σε ὁ ἀδελφός; .....
Φυλάξουσί σε οἱ φίλοι; .....
Κρύψομέν σε ἡμεῖς οἱ οἰκεῖοι; .....
Ὀνομάσω σε πατέρα; .....

5. Συμπληρώστε τα κενά με το ρηματικό τύπο που δηλώνεται στην παρένθεση:

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· εἰ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ· ποίας; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε· τὸ οὐ .....
(φονεύω· β' εν. οριστ. μέλλ.) καὶ οὐ ..... (κλέπτω·
β' εν. οριστ. μέλλ.). Εἰ δὲ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς καὶ ..... (ἔχω· β' εν. οριστ.
μέλλ.) θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Βίος Ἐπιφανίου 53 (364Α). Ποτὲ γοῦν λιμοῦ μεγάλου γενομένου [ἐν Σαλαμῖνι], καὶ μὴ εὐρισκομένων ἄρτων ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς... ἦν πολλὴ στένωσις ἐν τῇ πόλει... Ὁ γοῦν Ἐπιφάνιος ἐξελθὼν ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐν τοῖς κοιμητηρίοις παρεκάλει τὸν θεὸν ἐπὶ τὸ διαθρέψαι πάντας τοὺς στενουμένους· ἦν δὲ ναὸς ἐκεῖ ἀρχαῖος, ὃστις ἐκαλεῖτο Διὸς ἀσφάλεια· τούτῳ δὲ τῷ ναῷ εἶ ποτε ἤγγισέν τις τῶν ἀνθρώπων, ἐλέγετο εὐθέως ὑπὸ θανάτου λαμβάνεσθαι. Ὡς οὖν ἦν Ἐπιφάνιος δεόμενος τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῶν θλιβομένων, φωνὴ αὐτοῦ γέγονεν «Ἐπιφάνιε» φησὶ «μὴ ταρᾶχθῆς.» Ὁ δὲ φησὶν «τί ἔστι, κύριε;» καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· «ἄπελθε ἐν τῷ ναῷ τῷ καλουμένῳ Διὸς ἀσφάλεια, καὶ λυθήσονται αἱ τῶν θυρῶν σφραγίδες, καὶ εἰσελθὼν εὐρήσεις χρυσίον πολὺ· τοῦτο λαβὼν ἀγόρασον ὅλον τὸν σῖτον Φαυστινιανοῦ καὶ τὴν κριθήν, καὶ δὸς τροφήν τοῖς δεομένοις».

(Χατζηιωάννου, Κ. Ἡ Ἀρχαία Κύπρος εἰς τὰς ἑλληνικὰς πηγὰς, τόμ. Β' σελ. 264)

Λεξιλόγιο

- Ο ναὸς τοῦ Διὸς στη Σαλαμίνα ἦταν πλουσιότατος μέχρι καὶ το Δ'αι. μ.Χ.
- Ἐπιφάνιος: ἀρχιερέας γιὰ σαράντα χρόνια στὴν Κωνσταντία, πρωτεύουσα τότε τῆς Κύπρου, κατέστησε τὸ νησί κέντρο τοῦ Χριστιανισμοῦ (Δ'αι. μ. Χ.). Ἡ Ἐκκλησία τὸν ἀνακήρυξε Ἅγιο.

λιμοῦ γενομένου= ὅταν ἔπεσε πείνα

ἦν στένωσις = υπήρχε στενοχώρια

ὑπὸ θανάτου λαμβάνεσθαι = ὅτι πέθαινε

ὡς ἦν δεόμενος = ὅπως παρακαλοῦσε

αἱ σφραγίδες = οἱ βούλες που σφραγίζουν (κλείνουν)

τοῖς δεομένοις = στους φτωχοὺς, σ' ὅσους ἔχουν ἀνάγκη

Τοὺς γνησίους τῶν φίλων αἱ συμφοραὶ δοκιμάσουσιν

Οἱ πραγματικοὶ φίλοι θα φανοῦν στὶς συμφορὲς

(Αἴσωπος)

Μάθημα 3

A. Παῖς κλέπτης καὶ μήτηρ

Ο λαός πιστεύει ότι ο χαρακτήρας του ανθρώπου διαπλάθεται στα πρώτα χρόνια της ζωής του μέσα στην οικογένεια.

Στον αισώπειο μύθο που ακολουθεί εκφράζεται αυτή η αντίληψη και τονίζεται ιδιαίτερα η ευθύνη και ο ρόλος της μητέρας στην αγωγή των παιδιών της.

Παῖς ἐκ διδασκαλείου τὴν τοῦ συμφοιτητοῦ δέλτον ὑφελόμενος τῇ μητρὶ ἐκόμισεν. Ἐπεὶ δὲ ἡ μήτηρ οὐ μόνον οὐκ ἐπέπληξεν αὐτῷ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπήνεσεν αὐτόν, ἐκ δευτέρου ἱμάτιον κλέψας ἤνεγκεν αὐτῇ. Ἐπεὶ δὲ ἔτι μᾶλλον ἐκείνη ἐπήνεσεν αὐτόν, ὡς νεανίας ἐγένετο, ἤδη καὶ τὰ μείζονα ἔκλεπτε. Ληφθεὶς δὲ ποτε ἐπ' αὐτοφώρῳ καὶ περιαγκωνισθεὶς ἐπὶ τὸν δῆμιον ἀπήγετο. Ἐν ᾧ δὲ ἡ μήτηρ ἐπηκολούθει αὐτῷ καὶ ἐστερνοκοπεῖτο, εἶπε βούλεσθαι τι αὐτῇ λέξαι πρὸς τὸ οὖς· καὶ ἐπεὶ τάχιστα αὐτῷ προσῆλθε, τοῦ ὠτίου ἐπιλαβόμενος κατέδακεν αὐτό. Ἐπεὶ δὲ αὕτη κατηγορεῖ αὐτοῦ δυσσέβειαν, ἐκεῖνος ὑποτυχὼν εἶπεν· «Ἄλλὰ τότε, ὅτε σοι πρῶτον τὴν δέλτον κλέψας ἤνεγκα, εἰ ἐπέπληξάς μοι, οὐκ ἂν μέχρι τούτου ἐχώρησα, ὥστε καὶ ἐπὶ θάνατον ἀπάγεσθαι».

Ὁ λόγος δηλοῖ ὅτι τὸ κατ' ἀρχὰς μὴ κολαζόμενον ἐπὶ μείζονα αὖξεται.

(Αἰσώπου Μῦθοι - διασκευή)

Λεξιλόγιο

ἡ δέλτος	= η πλάκα
ὑφελόμενος (μετ. αορ. β' του ὑφαιροῦμαι)	= αφού ἔκλεψε
τὸ ἱμάτιον	= το πανωφόρι - ἐνδύμα που φορούσαν πάνω ἀπὸ το χιτῶνα
ἤνεγκεν (αορ. β' του φέρω)	= ἔφερε
περιαγκωνισθεὶς	= αφού δέθηκε πισθάγκωνα, σφικτά
στερνοκοποῦμαι	= κτυπῶ το στήθος, κτυπιέμαι
τὸ οὖς (γεν. τοῦ ὠτός) καὶ τὸ ὠτίον	= το αυτί
τοῦ ὠτίου ἐπιλαβόμενος	= αφού της ἔπιασε το αυτί
κατέδακεν	= δάγκωσε καὶ ἔκοψε
ἡ δυσσέβεια	= ἡ ἀσέβεια· ἀντίθ. εὐσέβεια
ὑποτυχὼν	= αφού πήρε το λόγο
ἐπὶ μείζον	= σε μεγαλύτερο βαθμὸ

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Πώς αντιδρούσε η μητέρα κάθε φορά που το παιδί «έκλεπτε» κάτι;
2. Ποιες συνέπειες είχε για το παιδί η στάση της μητέρας;
3. Ποιο είναι το μήνυμα του μύθου;

B. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

ύφελόμενος   ύφ-αιροῦμαι   ὑπό+αίροῦμαι
αίροῦμαι θ. αἰρ-

Ρήματα (σύνθετα)	Ουσιαστικά	Επίθετα
αίροῦμαι	αἵρεσις	αἵρετος
δι-αιροῦμαι	διαίρεσις διαιρέτης	διαιρετέος διαιρετικός
συν-αιροῦμαι	.....	ἄ-συν-αίρετος
ἔξ-αιροῦμαι	.....	ἔξ-αίρετος
(πρό-)	.....	.....
(ἀνά-)	ἀναίρεσις	.....
(κατά-)	.....	.....
(ἀπό-)	.....	.....

1. Να συμπληρωθούν τα κενά με σύνθετα ρήματα, ουσιαστικά και επίθετα.

2. Να αναλυθούν στα συνθετικά τους οι πιο κάτω λέξεις κατά το παράδειγμα: αὐτοφῶρῶ = αὐτός + φῶρ (=κλέφτης)

αὐτόπτης = αὐτός + ὄρῶ (θ. οπ -)

αὐτήκοος

αὐτάρκης

αὐτουργός

κατηγορῶ

δυσσέβεια

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Παρατατικός και αόριστος α' ενεργητικής φωνής βαρυτόνων ρημάτων

II. Αντικείμενο σε αιτιατική

I. Διαβάστε τις πιο κάτω προτάσεις και προσπαθήστε να διακρίνετε τη χρονική σημασία των υπογραμμισμένων ρημάτων. (Πότε γίνεται η ενέργεια του κάθε ρήματος;)

α) Παῖς τὴν τοῦ συμφοιτητοῦ δέλτον ἔκλεψε καὶ τῇ μητρὶ ἐκόμισεν.

Ἡ μήτηρ οὐκ ἐπέπληξεν, ἀλλ' ἐπήνεσεν αὐτόν.

β) Ὡς ὁ παῖς νεανίας ἐγένετο, καὶ μείζονα ἔκλεπτεν.

Ἡ μήτηρ οὐκ ἐπέπληττεν αὐτόν.

Σύγκρινε τὰ ρήματα ἔκλεψε καὶ ἔκλεπτεν, ἐπέπληξε καὶ ἐπέπληττεν. Το πρῶτο εἶναι σε χρόνο **αόριστο**, το δεύτερο σε **παρατατικό**. Να ἐξηγήσεις με δικά σου λόγια τι φανερώνει ἓνα ρῆμα στον αόριστο (οριστική) καὶ τι ἓνα ρῆμα στον παρατατικό.

- Ο **παρατατικός** καὶ **αόριστος** εἶναι χρόνοι **παρελθοντικοί** καὶ γι' αὐτό στην οριστική παίρνουν **αύξηση**, ἡ οποία δηλώνει το παρελθόν.

Ἡ αύξηση εἶναι δύο ειδών: **συλλαβική** καὶ **χρονική**.

- Μελετήστε τον πιο κάτω πίνακα καὶ κάμετε παρατηρήσεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν αύξηση, δηλαδή

α) ποια ρήματα παίρνουν συλλαβική αύξηση

β) ποια ρήματα παίρνουν χρονική αύξηση καὶ με ποιο τρόπο επιτυγχάνεται

γ) ποια εἶναι ἡ θέση τῆς αύξησης στα σύνθετα ρήματα.

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Αύξηση
λύω/κομίζω	ἔ-λυον/ἔ-κόμιζον	ἔ-λυσα/ἔ-κόμισα	συλλαβική
ἐπιπλήττω	ἐπ-ἐπληττον	ἐπ-ἐπληξα	αύξηση ε
			χρονική αύξηση
ἀγορεύω	ἠγόρευον	ἠγόρευσα	α - η
(ἄφ-)αιμάσσω	(ἄφ-) ἤμασσον	(ἄφ) ἤμαξα	αι -
αὔξάνω	ἠὔξανον	ἠὔξησα	αυ -
(παρ-) ελαύνω	(παρ-)ήλαυνον	(παρ-)ήλασα	ε - η
εικάζω	ἤκαζον	ἤκασα	ει -
εὐδαιμονίζω	ἠὐδαιμόνιζον	ἠὐδαιμόνισα	ευ -
ὀνομάζω	ὠνόμαζον	ὠνόμασα	ο - ω
οἰκίζω	ᾠκίζον	ᾠκισα	οι -
ἔλκω	εἶλκον(ε-Ἔελκον)	εἶλκυσα(εἶλξα)	ε -
ἰκετεύω	ἰκέτευον	ἰκέτευσα	ι - ῖ
ὑβρίζω	ὑβρίζον	ὑβρισα	υ - ῦ

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 155-156 §§ 266-267)

Παρακολουθήστε την κλίση στα πιο κάτω παραδείγματα και κλίνετε τον παρατατικό του ρήματος λύω.

Ἐγὼ τὴν δέλτον ἐ-φύλαττ-ον.	ἔ-λυ-ον	-ον
Σὺ τὴν δέλτον ἐ-φύλαττ - ες.		- ες
Ὁ παῖς τὴν δέλτον ἔ - κλεπτ - ε(ν).		- ε(ν)
Ἡμεῖς τὴν δέλτον ἐ - φυλάττ-ομεν.		- ομεν
Ἑμεῖς τὴν δέλτον ἐ-φυλάττ-ετε.		- ετε
Οἱ παῖδες τὴν δέλτον ἔ-κλεπτ-ον.		- ον.

* Προσέξτε ότι ο παρατατικός έχει μόνο οριστική.

Ο αόριστος έχει το χρονικό χαρακτήρα -σ- (όπως και ο μέλλοντας) και το θεματικό φωνήεν -α-, εκτός της υποτακτικής που έχει τις ίδιες καταλήξεις με την υποτακτική του ενεστώτα.

Συμπληρώστε τον πιο κάτω πίνακα έχοντας υπόψη ότι, κατά κανόνα, όπου στον ενεστώτα και στο μέλλοντα υπάρχει **ε ή ο** στον αόριστο υπάρχει **σα**.

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
ἔ-λυ-σα ἔ-λυ-σας ἔ-λυ-σε	λύ-σω λύ- λύ-	λύ-σαιμι λύ- λύ-	— λύ-σον λυ-	λύ-σαι
ἔ-λύ-σαμεν ἔ-λύ-σατε ἔ-λυ-σαν	λύ- λύ- λύ-σωσι(ν)	λύ-σαιμεν λύ- λύ-	— λύ- λυ- ή λυ-	Μετοχή λύ-σας λύ-σασα λύ-σαν

(Βλ. και Γραμμ. Α. Ε. σελ. 164-165 § 277)

* Στον ένσιγμο αόριστο α' ο ρηματικός χαρακτήρας των αφωνολήκτων ρημάτων, όταν βρεθεί εμπρός από το χρονικό χαρακτήρα - σ-, παθαίνει τις μεταβολές που έχουμε παρατηρήσει και στο μέλλοντα π.χ.

τρέπ - ω (χειλικός χαρακτήρας) - τρέψω - ἔτρεψα

διώκ - ω (ουρανικός χαρακτήρας) - διώξω - ἔδιωξα

πίθ - ω (οδοντικός χαρακτήρας) - πείσω - ἔπεισα

(Βλ. και Γραμμ. Α. Ε. σελ. 183 §§ 293-294)

II. α) Ὁ παῖς ἔκλεψε τὴν δέλτον.

β) Οἱ φύλακες ἀπῆγον τὸν νεανίαν.

γ) Ὁ διδάσκαλος ἐπήνεσε τὸν ἄριστον μαθητὴν.

δ) Ὁ στρατὸς ἠλευθέρωσε τὴν χώραν.

Στις πιο πάνω προτάσεις τα ρήματα ἔκλεψε, ἀπῆγον, ἐπήνεσε, ἠλευθέρωσε είναι ενεργητικά μεταβατικά φανερώνουν δηλαδή ότι τα υποκείμενά τους ενεργούν και η ενέργεια μεταβαίνει στις λέξεις:

τὴν δέλτον, τὸν νεανίαν, τὸν μαθητὴν, τὴν χώραν.

Οι λέξεις στις οποίες μεταβαίνει η ενέργεια του υποκειμένου του ρήματος λέγονται **αντικείμενα**.

π.χ. Ὁ παῖς	ἔκλεψε	τὴν δέλτον
↓	↓	↓
υποκείμενο	ενεργητικό μεταβατικό ρήμα	αντικείμενο

Αντικείμενο δέχονται και το απαρέμφατο και η μετοχή. Συνηθέστερη πτώση του αντικειμένου είναι η αιτιατική, σπανιότερες η γενική και η δοτική.

(Βλ. και Σύντακτ. Α.Ε. σελ. 44, 45, 52 §§ 47, 49, 54)

Ασκήσεις

1. α) Προσπαθήστε να τοποθετήσετε στην κατάλληλη θέση του διαγράμματος όλους τους ρηματικούς τύπους του κειμένου για μετάφραση που είναι σε παρατατικό ή αόριστο α' ενεργητικής φωνής.
- β) Συμπληρώστε όσες θέσεις μένουν κενές με τους κατάλληλους τύπους του ρήματος **κομίζω**.

Παρατατικός	Αόριστος				
Οριστική	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
					Μετοχή

2. Προσπαθήστε να βρείτε τα αντικείμενα σε αιτιατική που υπάρχουν στο κείμενο για μετάφραση. (Για να βρούμε το αντικείμενο, ρωτούμε με τις λέξεις: ποιον; ποιαν; τι;)
3. Υπογραμμίστε τα μεταβατικά ρήματα και τα αντικείμενα σε αιτιατική στις πιο κάτω προτάσεις:
  - α) Σόλων δικαίους νόμους ένομοθέτησεν.
  - β) Οί άγαθοί πολίται ού διαφθείρουσι τούς νόμους.
  - γ) Τήν πατρίδα ούκ έλάττω παραδώσομεν.
  - δ) Οί ήμέτεροι πρόγονοι ούκ άκησαν τήν άλλοτρίαν εκβάλλοντες τούς αυτόχθονας.
  - ε) Πάντες οί Έλληνες έξήλαυνον τούς Ήρακλέους παίδας φοβούμενοι τήν Εύρουσθέως δύναμιν.
  - στ) Οί διδάσκαλοι διδάσκουσι τούς νεανίας τ' άληθή λέγειν.

4. Να μεταφέρετε στον παρατατικό και αόριστο τα ρήματα των πιο κάτω προτάσεων:

α) Πράττομεν ὅ,τι προστάττετε.

β) Τεῦκρος οἰκίζει Σαλαμίνα.

γ) Εὐδαιμονίζω σε τῶν τέκνων.

δ) Καὶ αὐτοὶ Ὀλύμπιοι συμπέμπουσι πρέσβεις εἰς ταύτας τὰς πόλεις περὶ συμμαχίας.

ε) Οἱ ἰατροὶ διώκουσι τοὺς πόνοους τῶν ἀνθρώπων κουφίζειν.

ς) Μηνύουσι τὸν κλέπτοντα τὰς βοῦς.

5. Να αντικαταστήσετε την οριστική με υποτακτική και ευκτική στις πιο κάτω προτάσεις. Πριν από την υποτακτική χρησιμοποιήστε το σύνδεσμο ἵνα ἢ ἐὰν ἢ ὅταν:

α) Ἡὐτρέπιας τὴν οἰκίαν.

β) Ὁ ῥήτωρ ἤρξε τοῦ λόγου.

γ) Ἐδιώξατε τοὺς πολεμίους.

δ) Οἱ διδάσκαλοι ἐπήνεσαν τοὺς ἐπιμελεῖς μαθητάς.

6. Αφού μελετήσετε προσεκτικά το πιο κάτω κείμενο, να βρείτε τα αντικείμενα σε αιτιατική:

Ὁδοιπὸρος πολλὴν ὁδὸν ἀνύων ἠῦξατο, ἐὰν εὖρη τι, τούτου τὸ ἥμισυ τῷ Ἐρμῇ ἀναθήσειν. Περιτυχῶν δὲ πήρα, ἐν ἧ ἀμύγδαλά τε ἦν καὶ φοίνικες, ταῦτα ἔλαβε νομίσας ἀργύριον εἶναι. Ἐκτινάξας δέ, ὡς εὔρε τὰ ἐνόητα, ταῦτα καταφαγὼν καὶ λαβῶν τῶν ἀμυγδάλων τὰ κελύφη καὶ τῶν φοινίκων τὰ ὀστᾶ, ταῦτα ἐπὶ τινος βωμοῦ ἔθηκεν, εἰπὼν «Ἀπέχεις, ὦ Ἐρμῆ, τὴν εὐχὴν· καὶ γὰρ τὰ ἐντὸς ὧν εὔρον καὶ τὰ ἐκτὸς πρὸς σὲ διανέμομαι».

ἡ πήρα = ἡ σακούλα, τὸ σακί

ἀπέχω τὴν εὐχὴν = λαμβάνω πλήρως ὅλα ὅσα αναφέρονται στὴν εὐχή

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Ἄξιόν ἐστι δ' ἐπιτιμᾶν τῶν πατέρων ἐνίοις, οἵτινες παιδαγωγοῖς καὶ διδασκάλοις ἐπιτρέψαντες τοὺς υἱοὺς αὐτοῖ τῆς τούτων μαθήσεως οὐτ' αὐτόπται γίνονται τὸ παράπαν οὐτ' αὐτήκοοι, πλείστον τοῦ δέοντος ἁμαρτάνοντες. Αὐτοὺς γὰρ παρ' ὀλίγας ἡμέρας δεῖ δοκιμασίαν λαμβάνειν τῶν παιδῶν, ἀλλὰ μὴ τὰς ἐλπίδας ἔχειν ἐν μισθωτοῦ διαθέσει· καὶ γὰρ ἐκείνοι πλείονα ποιήσονται τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παιδῶν, μέλλοντες ἑκάστοτε διδόναι τὰς εὐθύνas. Κάνταῦθα δὴ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ ἱπποκόμου χαρίεν, ὡς «Οὐδὲν οὕτω παιίνει τὸν ἵππον ὡς βασιλέως ὀφθαλμός».

(Πλουτάρχου, *Περὶ Παίδων Ἀγωγῆς* XIII c-d)

Λεξιλόγιο

ἐνιοί, -αι, -α = μερικοί

ἐπιτρέπω = αναθέτω, εμπιστεύομαι

τὸ παράπαν = καθόλου

πλείονα ποιήσονται τὴν ἐπιμέλειαν = θα φροντίζουν περισσότερο

μέλλοντες διδόναι τὰς εὐθύνas = ὅταν πρόκειται να δίνουν λόγο

κάνταῦθα (καὶ ἐνταῦθα) = και εδώ

τὸ ῥηθὲν = αὐτὸ που λέχθηκε, ὁ λόγος

χαρίεν = χαριτωμένο

παιίνω = παχαίνω

**Ἦ γὰρ οὐ χρή ποιεῖσθαι παῖδας ἢ ξυνδιαταλαιπωρεῖν καὶ τρέφοντα
καὶ παιδεύοντα**

Διότι ἢ δεν πρέπει να κάμνει κανεὶς παιδιὰ ἢ να ταλαιπωρεῖται διαρκῶς μαζί
μ' αὐτὰ καὶ ανατρέφοντας καὶ εκπαιδεύοντας

(Πλάτωνος, *Κριτων*)

Μάθημα 4

Α. Εὐκλείδου, Στοιχείων ὅροι

Ο μεγάλος μαθηματικός Ευκλείδης γεννήθηκε το 330 π.Χ. στη Σικελία και σπούδασε στην Αθήνα. Στην Αλεξάνδρεια πήγε με πρόσκληση του Πτολεμαίου Α', για να διδάξει Γεωμετρία και Αριθμητική στην εκεί Ακαδημία. Η Ευκλείδειος Γεωμετρία διδάσκεται μέχρι σήμερα στα σχολεία και βασίζεται στα δεκατρία βιβλία του Ευκλείδη, τα «Στοιχεία».

Ἐπιφάνεια δέ ἐστὶν ὁ μῆκος καὶ πλάτος μόνον ἔχει.

Ἐπιφανείας δὲ πέρατα γραμμαὶ εἰσιν.

Ἐπίπεδος ἐπιφάνειά ἐστὶν, ἥτις ἐξ ἴσου ταῖς ἐφ' ἑαυτῆς εὐθείαις κεῖται.

Ὅταν αἱ περιέχουσαι τὴν γωνίαν γραμμαὶ εὐθεῖαι ὄσιν, εὐθύγραμμος καλεῖται ἡ γωνία.

Ὅταν δὲ εὐθεῖα ἐπ' εὐθείαν σταθεῖσα τὰς ἐφεξῆς γωνίας ἴσας ἀλλήλαις ποιῇ, ὀρθὴ ἑκάτερα τῶν ἴσων γωνιῶν ἐστὶ, καὶ ἡ ἐφεστηκυῖα εὐθεῖα κάθετος καλεῖται, ἐφ' ἣν ἐφέστηκεν.

Παράλληλοί εἰσιν εὐθεῖαι, αἵτινες ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ οὔσαι καὶ ἐκβαλλόμεναι εἰς ἄπειρον ἐφ' ἑκάτερα τὰ μέρη ἐπὶ μηδέτερα συμπίπτουσιν ἀλλήλαις.

Τὰ ἄρα ἴσα τρίγωνα τὰ ἐπὶ ἴσων βάσεων ὄντα καὶ ἐπὶ τὰ αὐτὰ μέρη καὶ ἐν ταῖς αὐταῖς παραλλήλοις ἐστίν.

Ἐστω τὸ μὲν δοθὲν τρίγωνον τὸ ΑΒΓ, ἡ δὲ δοθεῖσα γωνία εὐθύγραμμος ἡ Δ.

Αἰτοῦμαι πάσας τὰς ὀρθὰς γωνίας ἴσας ἀλλήλαις εἶναι.

Λεξιλόγιο

ἥτις ἐξ ἴσου ταῖς ... εὐθείαις κεῖται
ἐφέστηκεν - ἐφεστηκυῖα του ἐφίσταμαι
ἐκβαλλόμεναι εἰς ἄπειρον

=αυτὴ που συμπίπτει με τις ευθείες της
= τοποθετούμαι πάνω, στέκομαι πάνω
= αν προεκταθούν στο άπειρο

Ερώτηση για κατανόηση

1. Νομίζετε ότι δικαιολογείται η αναγνώριση της οποίας τυγχάνει μέχρι σήμερα ο Ευκλείδης;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

Ἐπίπεδος : ἐπί + πέδον (ἔδαφος, τόπος) θ. - πεδ-, ποδ-

Ονόματα		Ρήματα	Επίθετα
πέδον	πεδιάς (γῆ) Πεδιαῖος (ποταμός)		πεδινός
οἰκόπεδον	πεζός		πεζικός
γήπεδον			
δάπεδον	ἔμπεδος	ἐμπεδώ, -ῶ	
πεδίον			
ναρκοπέδιον	ἐμπόδιος		
πέδη (τα δεσμά)	- ἐμπόδιον	ἐμποδίζω	
χειροπέδη			
τροχοπέδη	ὑποπόδιον		
πέζα-τραπέζα			
ἀνδράποδον			

1. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό τη λέξη πεζός π.χ. πεζολογία.

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με ουσιαστικά και επίθετα που παράγονται από το ρήμα πίπτω (απλό και σύνθετο με προθέσεις).

συμπίπτουσι: συν+ πίπτω θ. πετ-, πτ-
(συμ)πίπτω (ἐκ, περί,

ἐπί, κατά, μετά,	πτῶσις	πτωτικός	ἔκπτωτος
πρός, παρὰ)	πτῶμα	.....	
	.....	.....	
	.....	.....	
	.....	.....	
	.....	.....	

Γ. Γραμματικά- Συντακτικά

I. Ενεστώτας και Παρατατικός του Είμι

II. Δευτερόκλιτα επίθετα

III. Κατηγορούμενο

I. Στο κείμενό σας έχετε συναντήσει τους ρηματικούς τύπους: **ἔστί(ν)**, **εἰσί(ν)**, **ὄσιν**, **ἔστω**, **εἶναι**, **οὔσαι**, **ὄντα**· πρόκειται για τύπους του ενεστώτα του συνδεδετικού ρήματος **εἶμι**. Το ρήμα εἶμι ονομάζεται συνδεδετικό, διότι χρησιμοποιείται, για να συνδέσει μέσα στην πρόταση το υποκείμενο με μια ιδιότητά του, δηλαδή το κατηγορούμενο.

Στον πίνακα που ακολουθεί να τοποθετήσετε τους τύπους του εἶμι που συναντήσατε στο κείμενο.

Ενεστώτας του Εἶμι					Παρατατικός
Οριστ.	Υποτ.	Ευκτ.	Προστ.	Απαρέμφ.	Οριστ.
εἶμι	ὦ	εἶην	—	.....	ἦ-ἦν
εἶ	ἦς	εἶης	ἴσθι	Μετοχή	ἦσθα
.....	ἦ	εἶη	.....		ἦν
ἔσμεν	ὦμεν	εἶμεν-εἶμεν	—	ὦν	ἦμεν
ἔστε	ἦτε	εἶτε-εἶτε	ἔστε	.....	ἦτε
.....	.....	εἶσαν-εἶεν	ἔστων	.....	ἦσαν

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 162-163 § 275)

II. Επίσης παρατηρείτε τα δευτερόκλιτα επίθετα: ἴσος,-ον, τρίγωνος,-ον, ἄπειρος,-ον, επίπεδος,-ον, εὐθύγραμμος,-ον, παράλληλος,-ον, κάθετος, -ον. Αρκετά από αυτά χρησιμοποιούνται και ως ουσιαστικά.

Τα δευτερόκλιτα επίθετα μπορούν να διακριθούν ως εξής:

1. σε τριγενή και τρικατάληκτα που λήγουν σε:

α) **-ος, -η, -ον.**

π.χ. ὁ ἴσος, ἡ ἴση, τὸ ἴσον

ὁ ἀγαθός, ἡ ἀγαθή, τὸ ἀγαθὸν κ.ά.

β) **-ος, -α, -ον**

ὁ δίκαιος, ἡ δικαία, τὸ δίκαιον

ὁ δεξιός, ἡ δεξιή, τὸ δεξιὸν κ.ά.

2. σε τριγενή και δικατάληκτα που λήγουν σε: **-ος, -ως, -ον.**

Τέτοια είναι τα σύνθετα επίθετα

π.χ. ὁ, ἡ ἐπίπεδος, τὸ ἐπίπεδον

ὁ, ἡ κάθετος, τὸ κάθετον.

Από τα τρικατάληκτα επίθετα το αρσενικό και το ουδέτερο γένος είναι δευτερόκλιτα και κλίνονται όπως τα ουσιαστικά της β' κλίσης, δηλ. ὁ ἴσος, τὸ ἴσον - ὁ ἀγαθός, τὸ ἀγαθόν - ὁ καθαρός, τὸ καθαρὸν όπως ὁ ἀγρός, τὸ τέκνον (μάθημα 2).

Το θηλυκό γένος των αντίστοιχων επιθέτων κλίνεται κατά την πρώτη κλίση των ονομάτων, δηλ. ἡ ἴση, ἡ ἀγαθή, ἡ καθαρὰ όπως ἡ γνώμη, ἡ πολιτεία (μάθημα 5).

Δευτερόκλιτα είναι τα πιο πολλά δικατάληκτα επίθετα και ακολουθούν τη β' κλίση και στα τρία γένη π.χ. ὁ ἄκαρπος, ἡ ἄκαρπος, τὸ ἄκαρπον.

Ακολουθώντας την κλίση των ουσιαστικών β' κλίσης να κλίνετε το επίθετο: ὁ, ἡ ἄκαρπος, τὸ ἄκαρπον:

Ενικός αριθμός		
ὁ ἄκαρπος	ἡ ἄκαρπος	τὸ ἄκαρπον
τοῦ ἀκάρπου	τῆς ἀκάρπου	τοῦ ἀκάρπου
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
Πληθυντικός αριθμός		
οἱ ἄκαρποι	αἱ ἄκαρποι	τὰ ἄκαρπα
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 95-98 §§ 158-161)

III. Εξετάζοντας από συντακτική άποψη τις προτάσεις που ακολουθούν επισημαίνουμε ότι οι λέξεις **εὐθεΐαι, εὐθύγραμμος, ἴσας, φῶς,** είναι **κατηγορούμενα,** δηλ. αποδίδουν ένα γνώρισμα στο υποκείμενο.

- Όταν αἱ περιέχουσαι τὴν γωνίαν γραμμαὶ **εὐθεῖαι** ὦσιν, **εὐθύγραμμος** καλεῖται ἡ γωνία.
- Αἰτοῦμαι πάσας τὰς ὀρθὰς γωνίας **ἴσας** ἀλλήλαις εἶναι.
- Ἐγὼ εἰμὶ τὸ **φῶς** τοῦ κόσμου.

Για την ὑπαρξη κατηγορουμένου εἶναι απαραίτητο να ἔχουμε στην πρόταση συνδετικό ῥήμα.

Συνδετικά ῥήματα:

εἰμὶ και **γίγνομαι** και ἄλλα με παρόμοια σημασία

π.χ. φαίνομαι, διατελῶ, νομίζομαι, καλοῦμαι, αἰροῦμαι, χειροτονοῦμαι, αἴρομαι, αὐξάνομαι.

(Βλ. και Συνακτ. Α.Ε. σελ. 14-15 §§ 9-10)

Ασκήσεις

1. Να απαντήσετε τις ερωτήσεις χρησιμοποιώντας το ῥήμα *εἰμὶ* στον κατάλληλο τύπο:

- Τίς ἐστὶν καλὸς κἀγαθός; Πάντες .....
- Τίνες (ποιοι) ἐξ ὑμῶν βάρβαροί εἰσιν; Οὐδεὶς .....
- Τίνες ἐν τῷ ἀκρατηρίῳ ἦσαν; .....
- Σὺ ἦσθα ὁ κατηγορούμενος; Οὐχί, ἐγὼ οὐκ .....
- Ἐμεῖς και τὰ τέκνα ὑπαίθριοι ἦτε; Ναι .....
- Σὺ εἶ, διδάσκαλε ἀγαθέ; .....
- Ἐμεῖς ἐστε τὸ ἄλας τῆς γῆς; .....
- Τίς ἐστὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου; Ὁ Κύριος και οἱ Αὐτοῦ μαθηταί.....

2. Να μεταφέρετε στον αντίθετο ἀριθμὸ τις προτάσεις:

- Ἡ «κάθετος» και ἡ «παράλληλος» μαθηματικὸς ὄρος ἐστίν.
- Τὰ ἴσα τρίγωνα γινώσκετε.
- Τὰς ἀπίρους παραλλήλους ἐγράψατε.
- Περὶ τῆς ἀκάρπου ἀμπέλου ἠκούσαμεν.
- Τῷ ἀβάτῳ ποταμῷ οὐκ ἠγγισεν.

3. Να προσθέσετε στις προτάσεις που ακολουθοῦν το κατηγορούμενό τους χρησιμοποιώντας στον κατάλληλο τύπο λέξεις ἀπὸ το πλαίσιο:

μισητός, μέγας, τέκνον, ἐκλεκτός, δισχίλιοι, φιλοσοφεῖν, πόλις

- α) Ὑμεῖς ἐστε ..... Θεοῦ.
- β) Φίλιππος ἐκ μικροῦ ἤρθη .....
- γ) Οἱ τύραννοι αἰεὶ ..... εἰσιν.
- δ) Πολλοὶ μὲν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ..... εἰσιν.
- ε) Σικυῶν ἐστι .....
- στ) Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ .....
- ζ) Οἱ πολέμιοι ἦσαν τὸν ἀριθμὸν .....

4. *Να μεταφέρετε στον αντίθετο αριθμὸ τις προτάσεις:*

- α) Ἐκ τῶν ἀγρῶν καρποὺς λαμβάνομεν.
- β) Ἐπαίδευον τοὺς νέους παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις.
- γ) Οἱ Αἰγύπτιοι λαμπροὺς ναοὺς τοῖς θεοῖς ἴδρουν.
- δ) Ἔργου πονηροῦ ἄπεχε.
- ε) Εἶχετε συμμάχους πιστοὺς καὶ ἀγαθοὺς.
- στ) Ὁ γεωργὸς τὴν ἄκαρπον ἄμπελον ἐξερρίζωσεν.

5. *Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του εἰμί:*

- α) Εἰ Ἀλέξανδρος βούλεται θεὸς ..... (απαρεμφ.), ...
(προστ. γ' εν.).
- β) Ἔργοις φιλόπρονος ..... (προστ. β' εν.), μὴ μόνον λόγοις.
- γ) Τὸ νέον ἔτος εὐτυχὲς ..... (γ' εν. ευκτ.).
- δ) Πρὸς τοὺς πένητας εὐμενεῖς ..... (α' πληθ. υποτ.).
- ε) Φιλόπρονος ..... (μετ. θηλ.) ἡ κόρη εὐδοκιμήσει.
- στ) Ἐγὼ ..... (οριστ.) ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς δὲ τὰ κλήματα .....
(οριστ.).
- ζ) Τὸ ὄνομα Κυρίου ..... (ευκτ.) εὐλογημένον.
- η) Πᾶν τὸ στράτευμα παρὰ τὸν ποταμὸν ..... (παρατ.).
- θ) Ἐρμῆς ἐν σπαργάνοις ἔτι ..... (μετ. εἰμί) εἰς Πιερίαν
παραγίγνεται.
- ι) Ἐνόμιζε ἀηδὲς ..... (απαρεμφ.) βαδίζειν κατὰ τὸ ὕδωρ.
- ια) Ἐὰν ἔτοιμος ..... (υποτ.) ἀποθανεῖν, ὃ Σώκρατες, κάλεσόν με.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Καίτοι πρὸς ποῖον κτῆμα τῶν ἄλλων παραβαλλόμενος φίλος ἀγαθὸς οὐκ ἂν πολλῶ κρείττων φανείη; Ποῖον δὲ ἀνδράποδον οὕτως εὖνουν καὶ παραμόνιμον; Ἡ ποῖον ἄλλο κτῆμα οὕτω πάγχρηστον; Ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν τὸ ἐλλείπον τῷ φίλῳ καὶ τῆς τῶν ἰδίων κατασκευῆς καὶ τῶν κοινῶν πράξεων, κἂν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέη, συνεπισχῦει, ἔάν τις φόβος ταράττη, συμβοηθεῖ, τὰ μὲν συναναλίσκων, τὰ δὲ συμπράττων, καὶ τὰ μὲν συμπείθων, τὰ δὲ βιαζόμενος. Ἄλλ' ὅμως ἔνιοι δένδρα μὲν πειρῶνται θεραπεύειν τοῦ καρποῦ ἕνεκεν, τοῦ δὲ παμφορωτάτου κτήματος, ὃ καλεῖται φίλος, ἀργῶς καὶ ἀνειμένως οἱ πλεῖστοι ἐπιμέλονται.

(Ξενοφώντας, Ἀπομνημονεύματα Β'4 §§ 5-7)

Λεξιλόγιο

παραβάλλομαι = συγκρίνομαι

πολλῶ κρείττων φανείη ἂν = θα φαινόταν πολύ πιο χρήσιμος

παραμόνιμος, -η, -ον = σταθερός

πάγχρηστος, -η, -ον = χρήσιμος παντού

τάττει ἑαυτὸν = παρευρίσκεται, επιστρατεύεται

τῆς τῶν ἰδίων κατασκευῆς = σε ιδιωτικά θέματα

συνεπισχῦω = καθιστῶ ισχυρόν, ενισχύω

τὰ μὲν συναναλίσκων = ἄλλοτε ξοδεύοντας μαζί

τὰ μὲν συμπείθων = ἄλλοτε με την πειθῶ

τὰ δὲ βιαζόμενος = ἄλλοτε με τη χρήση βίας

πάμφορον κτῆμα = αποδοτικό ἀπόκτημα, γονιμότατο

ἀργῶς καὶ ἀνειμένως = νωθρά και με χαλαρότητα

Τὰς μὲν τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγος χρόνος διέλυσε, τὰς δὲ τῶν σπουδαίων φιλίας οὐδ' ἂν ὁ πᾶς αἰὼν ἐξαλείψειεν

Τις φιλικές σχέσεις ανάμεσα σε κακούς λίγος χρόνος είναι αρκετός για να τις διαλύσει, ενώ τις φιλίες των χρηστών δεν μπορεί να εξαλείψει ούτε ολόκληρη η ζωή

(Ἰσοκράτης)

Μάθημα 5

A. Αξία έχουν οι συμβουλές των ενάρετων ανδρών

Ο Αισχίνης (389-314 π.Χ.) είναι ένας από τους δέκα Αττικούς ρήτορες. Στο απόσπασμα από το λόγο του εναντίον του Τιμάρχου, που ακολουθεί, επισημαίνει τη δύναμη της ρητορικής τέχνης, την οποία περιφρονούσαν οι Σπαρτιάτες, αλλά συγχρόνως τονίζει ότι τους ωραίους λόγους πρέπει να τους δεχόμαστε, όταν λέγονται από ανθρώπους με καλό ήθος.

Καλὸν δ' ἐστὶ καὶ τὰς ξενικὰς ἀρετὰς μιμεῖσθαι. Ὅτε γὰρ ἐδημιγῶρει τις ἐν τῇ τῶν Σπαρτιατῶν ἐκκλησίᾳ, ἀνὴρ βεβιωκῶς μὲν αἰσχυρῶς, λέγειν δ' εἰς ὑπερβολὴν δυνατός, καὶ ὅτε οἱ Σπαρτιαῖται, ὡς φασι, κατὰ τὴν ἐκείνου γνώμην ψηφίζεσθαι ἔμελλον, παρελθὼν τις τῶν πρεσβυτῶν, οὓς ἐκείνοι καὶ αἰσχύνονται καὶ δεδίασιν, ἰσχυρῶς ἐπέπληξε τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ τι τοιοῦτον κατ' αὐτῶν ἐβλασφήμησεν, ὡς οὐ πολὺν χρόνον τὴν Σπάρτην ἀπόρθητον οἰκήσουσι τοιούτοις ἐν ταῖς ἐκκλησίαις συμβούλοις χρώμενοι. Ἄμα δὲ παρακαλέσας ἄλλον τινὰ τῶν πολιτῶν, ἄνδρα λέγειν μὲν οὐκ εὐφυᾶ, τὰ δὲ κατὰ πόλεμον λαμπρὸν καὶ πρὸς δικαιοσύνην καὶ ἐγκράτειαν διαφέροντα, ἐπέταξεν αὐτῷ τὰς αὐτὰς εἰπεῖν γνώμας οὕτως ὅπως ἂν δύνηται, ἃς εἶπεν ὁ πρότερος ἀγορητής, «ἴνα» ἔφη «Σπαρτιαῖται ἀνδρὸς ἀγαθοῦ φθεγξαμένου ψηφίσωνται, τὰς δὲ τῶν δειλῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων φωνὰς μὴδὲ τοῖς ὡσι προσδέχωνται». Ταῦθ' ὁ πρεσβύτες ὁ ἐκ παιδὸς σὺμφρον παρήγεσε τοῖς ἐαυτοῦ πολίταις.

(Αἰσχίνου, *Κατὰ Τιμάρχου* §§ 180-181- διασκευή)

Λεξιλόγιο

δημιγῶρῶ	= μιλά στην εκκλησία του δήμου
βεβιωκῶς (μετ. παρακ. του βιω)	= που είχε ζήσει
παρελθὼν (μετ. αορ. β' του παρέρχομαι)	= αφού ανέβηκε στο βήμα
ὁ πρεσβύτες	= ο γέροντας
αἰσχύνομαι	= ντρέπομαι, σέβομαι
δεδίασιν (παρακ. με σημασία ενεστ.)	= φοβούνται
βλασφημῶ	= κακολογῶ
οἰκῶ	= κατοικῶ
χρῶμαι + δοτ.	= μεταχειρίζομαι, ἔχω
εὐφυῆς (εὐ + φύομαι)	= αὐτός που ἔχει εκ φύσεως καλή σωματική και ψυχική διάπλαση, ικανός εκ φύσεως
διαφέρω	= υπερετώ
ἐπέταξεν· αόρ. του ἐπιτάττω	= διατάζω
φθεγξαμένου (μετ. αορ. του φθέγγομαι)	= αφού μιλήσει

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Γιατί οι Σπαρτιάτες, κατά τη γνώμη ενός από τους γέροντες, δεν έπρεπε να ψηφίσουν υπέρ των απόψεων κάποιου συμπολίτη τους, αν και αυτές ήταν ορθές;
2. Ποια λύση έδωσε στο πρόβλημα;

B. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

δημηγορῶ: δῆμος + ἀγορεύω < ἀγορά, ἀγείρω, θ. ἀγερ-

ἀγορεύω = μιλάω στην αγορά

ἀγορᾶ = συγκέντρωση του λαού, τόπος συγκέντρωσης, αγορά

Ρήματα	(συνθετικά)	Ουσιαστικά	Επίθετα
δημηγορῶ:	δῆμος + ἀγορεύω	δημηγορία	.....
κατηγορῶ:	.....+.....	.....	.....
συνηγορῶ:	.....+..... ἔτυμος+ἀγορεύω	.....	.....

	Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
ἀγορᾶ	ἀγορεύω	ἀγορητής	ἀγοραῖος
	ἀγοράζω	.....	.....
ἄγυρις (αιολ. τύπος της λ. ἀγορᾶ)		πανήγυρις ὀμήγυρις ἄγυρτης (συλλέκτης) ἄγυρτεία	.....

βιῶ θ.βιο-	Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
βιῶ		βίος βίωσις βίωμα	βιοτικός βιώσιμος ..... ἄβιωτος (βιωτὸς)
συμβιῶ	.....		
διαβιῶ	.....		
ἀναβιῶ	.....		
ἀποβιῶ	.....		
ἐπιβιῶ	.....		

Συμπληρώστε τα κενά με τις κατάλληλες λέξεις.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Ενεστώτας μέσης φωνής βαρυτόνων ρημάτων

II. Α' κλίση ουσιαστικών

I. Στο κείμενό μας υπάρχουν ρήματα όπως **αισχύνονται, προσδέχονται** κ.ά., που είναι τύποι **ενεστώτα της μέσης φωνής**. Τα ρήματα μέσης φωνής σχηματίζουν το α' πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα με την κατάληξη **-ο-μαι** όπως και στη νέα ελληνική.

Μεταφράστε τις πιο κάτω προτάσεις:

- α) Πορεύομαι, ἵνα ψηφίζωμαι κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ συνετοῦ ἀνδρός.
- β) Σὺ οὐδὲ τὴν φωνὴν τοῦ δειλοῦ ἀνθρώπου προσδέχη (ει).
- γ) Ὁ πολίτης ψηφίζεται κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρός.
- δ) Πειθόμεθα ταῖς συμβουλαῖς τῶν διαφερόντων πρὸς δικαιοσύνην καὶ ἐγκράτειαν.
- ε) Ὑμεῖς σέβεσθε τοὺς σοφοὺς πολίτας.
- στ) Ὁ διαφέρων πρὸς δικαιοσύνην καὶ ἐγκράτειαν ἀνὴρ ἐπιτάττεται φθέγγεσθαι.
- ζ) Εἰ ἀγαθὸς πολίτης ἐστί, ψηφίζοιτο ἂν προσδεχόμενος τοῖς ὧσιν οὐ τὰς δόξας (= δοξασίας) τῶν ἀφρόνων ἀλλὰ τὴν γνώμην παντὸς σώφρονος ἀνδρός.
- η) Ὡ νεανίαι, οὐδὲ τοῖς ὧσι προσδέχεσθε τὰς φωνὰς τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων.

Υπογραμμίστε και αναγνωρίστε όλους τους ρηματικούς τύπους του ενεστώτα μέσης φωνής στο κείμενο για μετάφραση και στις πιο πάνω προτάσεις.

Μελετήστε και συμπληρώστε την κλίση του ενεστώτα της μέσης φωνής στον πιο κάτω πίνακα:

Οριστική	Υποτακτική	Ενκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
λύ-ο-μαι	λύ-ω-μαι	λυ-οί-μην	—	λύ-ε-σθαι
λύ-η (ή-ει)	λύ-η	λύ - - - ο	λύ-ου	Μετοχή
λύ-ε-ται	λύ - - - ται	λύ - - - το	λυ-έ-σθω	
λυ-ό-μεθα	λυ - - - μεθα	λυ - - - μεθα	—	λυ-ό-μενος
λύ-ε-σθε	λύ - - - σθε	λύ - - - σθε	λύ-ε-σθε	λυ-ο-μένη
λύ-ο-νται	λύ - - - νται	λύ - - - ντο	λυ-έ-σθων ή λυ-έ-σθωσαν	λυ-όμενον

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 168 § 278)

II. Στο κείμενο και στις προτάσεις για μετάφραση τα ονόματα (ουσιαστικά και επίθετα) **τάς ξενικὰς ἀρετὰς** (ή ξενική ἀρετή), **τῇ ἐκκλησίᾳ** (ή ἐκκλησία), **τὴν γνώμην** (ή γνώμη) **τῶν πολιτῶν** (ὁ πολίτης), **τάς δόξας** (ή δόξα), **ὧν νεανίαι** (ὁ νεανίας) κ.ά ανήκουν στην α' κλίση.

Η α' κλίση (ὡπως φαίνεται ἀπό τα πιο πάνω παραδείγματα) περιλαμβάνει ονόματα (ουσιαστικά) **αρσενικά σε -ας και -ης** π.χ. ὁ νεανίας, ὁ πολίτης και **θηλυκά σε -α και -η** π.χ. ἡ δόξα, ἡ ἐκκλησία, ἡ ἀρετή.

Επίσης κατὰ την α' κλίση κλίνεται το θηλυκό των δευτεροκλίτων και τριτοκλίτων τρικαταλήκτων επιθέτων π.χ.

(ὁ ξενικός), ἡ ξενική, (τὸ ξενικόν)

(ὁ λαμπρός), ἡ λαμπρά, (τὸ λαμπρόν)

(πᾶς), πᾶσα, (πᾶν) κ.ά.

Με βάση τις καταλήξεις που δίνονται στη δεξιά στήλη, προσπαθήστε να συμπληρώσετε την κλίση των αρσενικών πρωτοκλίτων ονομάτων:

Ενικός αριθμός				Καταλήξεις
ον.	ὁ νεανί-ας	ὁ Αἰσχίν-ης	ὁ Σπαρτιάτ-ης	- ας, -ης
γεν.	τοῦ νεανί-...	τοῦ Αἰσχίν-...	τοῦ Σπαρτιάτ-...	- ου
δοτ.	τῷ νεανί-α	τῷ Αἰσχίν-...	τῷ Σπαρτιάτ-η	- α, -η
αιτ.	τόν νεανί-...	τόν Αἰσχίν-...	τόν Σπαρτιάτ-...	- αν, -ην
κλητ.	ὦ νεανί-α	ὦ Αἰσχίν-η	ὦ Σπαρτιάτ-α	-α, -η ή-α

Πληθυντικός αριθμός				
ον.	οἱ νεανί-...		οἱ Σπαρτιάτ-αι	- αι
γεν.	τῶν νεανί-...		τῶν Σπαρτιάτ-...	- ῶν
δοτ.	τοῖς νεανί-...	—————	τοῖς Σπαρτιάτ-...	- αῖς
αιτ.	τούς νεανί-...		τούς Σπαρτιάτ-...	- ας
κλητ.	ὦ νεανί-...		ὦ Σπαρτιάτ-αι	- αι

Τα αρσενικά σε -ας διατηρούν το -α, ενώ τα αρσενικά σε -ης διατηρούν το -η σε όλες τις πτώσεις του ενικού εκτός της γενικής. Οι καταλήξεις στον πληθυντικό είναι οι ίδιες για όλα τα πρωτόκλιτα ονόματα.

Εξαιρούνται όμως και σχηματίζουν την κλητική του ενικού σε -α τα πιο κάτω πρωτόκλιτα ονόματα σε -ης:

α) τα εθνικά π.χ. ὁ Σπαρτιάτης, **ὦ Σπαρτιάτα**

β) ὅσα λήγουν σε -της π.χ. ὁ πολίτης, **ὦ πολῖτα**, και τα σύνθετα (μεβ' συνθετικό ρήμα) σε -άρχης, -μέτρης, -πώλης, -ώνης, -τρίβης κτλ. π.χ. **ὦ γυμνασιάρχᾶ, ὦ γεωμέτρᾶ, ὦ βιβλιοπῶλᾶ, ὦ τελῶνᾶ, ὦ παιδοτρίβᾶ.**

Με βάση τις καταλήξεις που δίνονται στη δεξιά στήλη προσπαθήστε να συμπληρώσετε την κλίση των θηλυκών πρωτοκλίτων ονομάτων (ουσιαστικών και επιθέτων):

Ενικός αριθμός				Καταλήξεις
ον.	ἡ δικαία πολιτεία	γλῶσσα	ἄνθρωπινη γνώμη	- α, -η
γεν.	τῆς δικαίας	γλώσσης	ἄνθρωπινης	- ας ἢ -ης, -ης
δοτ.	τῇ ..... πολιτεία	γλώσση	..... γνώμη	- α ἢ - η, -η
αιτ.	τὴν	.....	..... γνώμην	- αν, -ην
κλητ.	ὦ	.....	.....	- α, -η

Πληθυντικός αριθμός				
ον.	αἱ δίκαιαι πολιτεῖαι	γλῶσσαι	ἄνθρωπινάι.....	-αι
γεν.	τῶν δικαίων πολιτειῶν	.....	ἄνθρωπίνων γνώμῶν	-ων
δοτ.	ταῖς δικαίαις	γλώσσαις	ἄνθρωπίνας	-αις
αιτ.	τάς ..... πολιτείας	.....	..... γνώμας	-ας
κλητ.	ὦ δίκαιαι πολιτεῖαι	.....	ἄνθρώπινα.....	-αι

Προσοχή:

Στα πρωτόκλιτα θηλυκά που λήγουν σε - α:

α) αν πριν από την κατάληξη -α υπάρχει **φωνήεν ἢ ρ**, τότε το **α** είναι κανονικά μακρόχρονο και **διατηρείται** σε όλες τις πτώσεις του ενικού π.χ. ἡ πολιτεία, **τῆς πολιτείας, τῇ πολιτεία, ἡ χώρα, τῆς χώρας, τῇ χώρα**

β) αν πριν από την κατάληξη -α υπάρχει **σύμφωνο εκτός από το ρ**, τότε το **α** είναι κανονικά βραχύχρονο και στη γενική και δοτική του ενικού **τρέπεται σε η** π.χ. ἡ γλῶσσα, **τῆς γλώσσης, τῇ γλώσση.**

Στην αιτιατική του πληθυντικού όμως το - ας των πρωτοκλίτων ονομάτων είναι πάντοτε μακρόχρονο π.χ. τάς γλώσσας.

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 45-48 §§ 86-90)

Προσέξτε τον τονισμό των επιθέτων και τονίστε τους άτονους τύπους που ακολουθούν:

ἡ τελεια φιλια	αἱ τελειαι φιλιαι
τῆς τελειας φιλιας	τῶν τελειων φιλιων
τῆ τελεια φιλια	ταῖς τελειαις φιλιαις
τὴν τελειαν φιλιαν	τὰς τελειας φιλιας
ᾧ τελεια φιλια	ᾧ τελειαι φιλιαι

Το θηλυκό των τρικαταλήκτων επιθέτων σε - ος έχει τις ίδιες καταλήξεις με τα αντίστοιχα θηλυκά ουσιαστικά, αλλά στην ονομαστική, γενική και κλητική του πληθυντικού τονίζεται όπου και όπως τονίζεται στις ίδιες πτώσεις το αρσενικό επίθετο π.χ.

ἡ δικαία πολιτεία - αἱ δίκαιαι πολιτεῖαι

τῶν δικαίων πολιτειῶν

ᾧ δίκαιαι πολιτεῖαι

κατά το: οἱ δίκαιοι (ἄνθρωποι), τῶν δικαίων, ᾧ δίκαιοι.

Ασκήσεις

1. α) Να βρείτε από το κείμενο τα πρωτόκλιτα ονόματα (ουσιαστικά και επίθετα) και να τα βάλετε στην κατάλληλη θέση στο πιο κάτω διάγραμμα.

β) Να συμπληρώσετε τα κενά με τα ονόματα: ὁ πολίτης, ἡ ὠραία θάλασσα, ἡ ξενική ἀρετή.

Ενικός αριθμός			
ον.	ὁ πολίτης	ἡ ὠραία θάλασσα	ἡ ξενική ἀρετή
γεν.	.....	.....	.....
δοτ.	.....	.....	.....
αιτ.	.....	.....	.....
κλητ.	.....	.....	.....

Πληθυντικός αριθμός			
ον.	.....	.....	.....
γεν.	.....	.....	.....
δοτ.	.....	.....	.....
αιτ.	.....	.....	.....
κλητ.	.....	.....	.....

2. Να μεταφέρετε το κάθε ρήμα του πιο κάτω διαγράμματος και στις υπόλοιπες εγκλίσεις του ενεστώτα:

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
ψηφίζομαι	.....	.....	.....
.....	.....	αίσχυνοιο	.....
.....	.....	.....	λεγέσθω
σεβόμεθα	.....	.....	.....
.....	.....	διώκοισθε	.....
.....	προσδέχονται	.....	.....

3. Να γράψετε το απαρέμφατο και τη μετοχή (στα τρία γένη) των ρημάτων:

λέγομαι: απαρέμφ.: ..... μετ.: .....

βούλομαι: απαρέμφ.: ..... μετ.: .....

4. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις χρησιμοποιώντας το ρήμα που είναι στην παρένθεση στον κατάλληλο τύπο:

α) Δεί τοὺς ἀνθρώπους ..... (ἐργάζομαι· απαρέμφ.)

β) Οἱ ..... (ἐργάζομαι· μετ.) ..... (ἀμείβομαι· οριστ.)

γ) (Ἡμεῖς) .....(βούλομαι· οριστ.) ὑμῶν .....
(πινθάνομαι· απαρέμφ.) τί πράττοντες καλοὶ κάγαθοι .....
(ὀνομάζομαι· α' πληθ. οριστ.)

δ) Ταῦτα πρῶτον διδάσκειν ..... (ἄρχομαι· β' εν. προστ.) τὸν υἱόν,
ἄ.....(διδάσκομαι· μετ.) καλὸς πολίτης .....
(γίγνομαι· οριστ.).

5. Να γράψετε στη γενική ενικού και στη γενική και αιτιατική πληθυντικού τα εξής:

ή γενναία ψυχή, ή θύελλα, ή χώρα, ο μαθητής, ο λοχίας.

6. Να μεταφέρετε στον αντίθετο αριθμό τις προτάσεις:

α) Ὁ νεανίας τῷ νόμῳ πείθεται, ἵνα μὴ κολάζεται.

β) Κολάζεταιτο ἂν ἡ δούλη, εἰ πονηρὰ εἶη.

γ) Ὡς δικασταί, μὴ βουλευέσθε (προστακτ.) μετ' ὀργῆς, ἵνα ἀσφαλῶς βουλευήσθε.

δ) Ὁ πολίτης ψυχή τῆς πολιτείας νομίζεται.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

α) Τῆς τελείας ἀρετῆς εἶδη τέτταρα· ἐν μὲν φρόνησις, ἐν δὲ δικαιοσύνη, ἄλλο δ' ἀνδρεία, τέταρτον σωφροσύνη. Τούτων ἡ μὲν φρόνησις αἰτία τοῦ πράττειν ὀρθῶς τὰ πράγματα· ἡ δὲ δικαιοσύνη τοῦ ἐν ταῖς κοινωνίαις καὶ τοῖς συναλλάγμασι δικαιοπραγεῖν· ἡ δὲ ἀνδρεία τοῦ ἐν τοῖς κινδύνοις καὶ φοβεροῖς μὴ ἐξίστασθαι ποιεῖν, ἀλλὰ μένειν· ἡ δὲ σωφροσύνη τοῦ κρατεῖν τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ὑπὸ μηδεμιᾶς ἡδονῆς δουλοῦσθαι, ἀλλὰ κοσμίως ζῆν. Τῆς ἀρετῆς ἄρα τὸ μὲν ἐστὶ φρόνησις, ἄλλο δικαιοσύνη, τρίτον ἀνδρεία, τέταρτον σωφροσύνη.

(Διογένης Λαερτίου, Βίοι Φιλοσόφων - Πλάτων §91)

β) Εἴπερ ἴσην γνώμη ῥώμην, Δημόσθενες, εἶχες,
οὐ ποτ' ἂν Ἑλλήνων ἦρξεν ἼΑρης Μακεδῶν.

(Ἐπίγραμμα ἀγνώστου ἐπὶ ἀνδριάντος τοῦ Δημοσθένους)

Λεξιλόγιο

κοινωνία = κοινοπραξία

τὰ συναλλάγματα = οἱ συναλλαγές

δικαιοπραγῶ = εἶμαι δίκαιος

ἐξίσταμαι = απομακρύνομαι, αποφεύγω

ἡ γνώμη = τὸ φρόνημα

ἼΑρης Μακεδῶν = οἱ πολεμικοὶ Μακεδόνες

**Πᾶσά τε ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς
πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται**

Οποιαδήποτε επιστήμη που χωρίζεται από τη δικαιοσύνη και την άλλη αρετή φαίνεται πανουργία, όχι σοφία

(Πλάτωνος, Μενέξενος)

Μάθημα 6

Α. Οι μύριοι στις πόλεις του Ευξείνου Πόντου

Συγγραφέας του έργου «Κύρου Ἀνάβασις - κάθοδος τῶν μυρίων» είναι ο Αθηναῖος ιστορικός Ξενοφώντας, ο οποίος ακολούθησε τον Κύρο στην εκστρατεία του προς κατάκτηση του περσικού θρόνου. Μετά το θάνατο του Κύρου στα Κούναξα (401 π.Χ.), τη δολοφονία των Ελλήνων στρατηγῶν και τον εγκλωβισμό των «μυρίων» - δέκα χιλιάδων περίπου Ελλήνων μισθοφόρων- στα βάθη της Ασίας, ο ρόλος του έγινε υποχρεωτικά ηγετικός. Ο Ξενοφώντας με πολύτιμο βοηθό το Χειρίσοφο, κατόρθωσε να οδηγήσει τους μυρίους πίσω στην πατρίδα. Αφού μέσα από την ορεινή χώρα των Καρδούχων (σημερινών Κούρδων) έφθασαν στην Τραπεζούντα, από εκεί με πλοία επέστρεψαν στην Ελλάδα.

Οὗτω δὴ Χειρίσοφον αἰροῦνται. Χειρίσοφος δ' ἐπεὶ ἠρέθη, παρελθὼν εἶπεν· «Ἄλλ' ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν ἴστε, ὅτι οὐδ' ἂν ἔγωγε ἐστασίαζον, εἰ ἄλλον εἴλεσθε. Ἐπεὶ μέντοι ἐμὲ εἴλεσθε», ἔφη, «καὶ ἐγὼ πειράσομαι, ὅτι ἂν δύνωμαι, ὑμᾶς ἀγαθὸν ποιεῖν. Καὶ ὑμεῖς παρασκευάζεσθε ὡς αὖριον, ἐὰν πλοῦς ἦ, ἀναξόμενοι· ὁ δὲ πλοῦς ἔσται εἰς Ἡράκλειαν· ἅπαντας οὖν δεῖ ἐκεῖσε πειρᾶσθαι κατασχεῖν· τὰ δ' ἄλλα, ἐπειδὴν ἐκεῖσε ἔλθωμεν, βουλευσόμεθα».

(Ξενοφώντας, *Κύρου Ἀνάβασις* Στ' 1 §§ 32-33)

Λεξιλόγιο

αἰροῦμαι (μέσο)	= εκλέγω
ἠρέθη (παθητ. αόρ. του αἰροῦμαι)	= εκλέχτηκε
παρελθὼν	= αφού πλησίασε
ἴστε (προστ. του οἶδα)	= να ξέρετε
εἰ εἴλεσθε (β' πληθ. αορ. β')	=αν είχετε εκλέξει
ἐμὲ εἴλεσθε	= εκλέξατε εμένα
πειράσομαι (μέλλ. του πειρῶμαι)	= θα προσπαθήσω
παρασκευάζεσθε ἀναξόμενοι	= να ετοιμάζεστε για να ξεκινήσετε
ἀναξόμενοι (μετ. μέλλ. του ἀνάγομαι)	= να ανοιχτείτε στο πέλαγος, να ξεκινήσετε
πλοῦς	= ταξίδι· (εδώ) εύπλοια, ευνοϊκός καιρός για ταξίδι
Ἡράκλεια	= πόλη του Ευξείνου Πόντου κοντά στο Βυζάντιο
ἐκεῖσε κατασχεῖν	= εκεί να σταματήσετε τα πλοία, να αγκυροβολήσετε

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. α) Τι είπε ο Χειρίσοφος μετά την εκλογή του; β) Ποια υπόσχεση έδωσε;

2. Ποια ήταν η πρώτη ανακοίνωση που έκανε ο Χειρίσοφος στο στρατεύμα των μυρίων;

B. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

ἀναξόμενοι του ρ. ἀνάγομαι

θ. ἄγ-

Ρήματα	Ουσιαστικά		Επίθετα
ἄγω	ἄγωγός	ἄγωγή	ἄγωγιμος
ἀπάγω	ἀπαγωγεύς	ἀπαγωγή	
ἀνάγω		ἀναγωγή	
διάγω		διαγωγή	
κατάγω		.....	
παράγω	.....	.....	παράξιμος
προσάγω		.....	προσακτέος
προάγω		.....	προάξιμος
συνάγω		.....	προακτέος
ὑπάγω		.....	
εἰσάγω	εἰσαγωγεύς	εἰσαγωγή	εἰσαγωγικός
ἐξάγω	.....	.....	εἰσακτέος
			ἐξαγωγικός
			ἐξαγωγίμος

1. Συμπληρώστε τα κενά που σημειώνονται παρακολουθώντας τις παραγωγικές καταλήξεις.
2. Σχηματίστε σύνθετες λέξεις με τα εξής συνθετικά μέρη:

παῖς (-δός) + ἄγω, στρατός + ἄγω, ξένος + ἄγω, ὄδος + ἄγω, κύων (-νός) + ἄγω.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Μέλλοντας μέσης φωνής (Μ. Φ.) βαρυντόνων ρημάτων

II. Δεικτικές αντωνυμίες

III. Επιθετικοί προσδιορισμοί

- I. Μεταφράστε τις προτάσεις. Ποιους τύπους του μέλλοντα διακρίνετε;

- α) Χειρίσοφος ἔφη· «ὦ ἄνδρες, πειράσομαι ποιεῖν ὑμᾶς ἀγαθὰ».
- β) Χειρίσοφος ἔλεγεν ὅτι πειράσεται ποιεῖν αὐτοὺς ἀγαθὰ.
- γ) Οἱ στρατηγοὶ ἔλεγον ὅτι οὐ πειράσονται κακὰ ποιεῖν.
- δ) Νομίζετε πειράσεσθαι Χειρίσοφον κακὰ ποιεῖν;

- ε) Τὰ δ' ἄλλα ὕστερον βουλευσόμεθα.
 στ) Πότε ὑμεῖς βουλευέσεσθε ταῦτα;
 ζ) Οἱ στρατιῶται παρεσκευάζοντο ἀναξόμενοι ὡς τάχιστα.
 η) Αἱ τριήρεις οὐ παρεσκευάζοντο ἀναξόμεναι ὡς τάχιστα.

Με βάση τον πίνακα του ενεστώτα Ε.Φ. βαρυτόνων ρημάτων (Μάθ. 5) και τα παραδείγματα που προηγήθηκαν συμπληρώστε το μέλλοντα του λύομαι.

Μέλλοντα Μέσης Φωνής					
Οριστική	Καταλ.	Ευκτική	Καταλ.	Απαρέμφ.	Μετοχή
λύ - σ - ομαι	- ομαι	λυ-σ-οίμην	- οίμην	λύ-σ-.....	λυ-σ-όμενος
λύ-σ-.....	- η(ει)	.....	- οιο		.....
.....	- εται	.....	- οιοτο		.....
.....	- όμεθα	.....	- οίμεθα		
.....	- εσθε	.....	- οισθε		
.....	- ονται	.....	- οιντο		

(Βλ. και Γραμμ. Α. Ε. σελ. 168-169 § 278)

Προσοχή:

Όσον αφορά το σχηματισμό του μέλλοντά Μ. Φ. ισχύουν οι κανόνες σχηματισμού του μέλλοντα Ε.Φ. (Μάθ. 2).

Όπως το λύσομαι κλίνεται και το ἔσομαι, η οριστική μέλλοντα του εἰμί. Προσοχή, όμως, στο γ' ενικό: ἔσται

II. Στις προτάσεις που ακολουθούν συναντούμε τύπους των δεικτικών αντωνυμιών : οὗτος, αὕτη, τοῦτο

ὄδε, ἦδε, τόδε

ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο.

Να τους υπογραμμίσετε και να τους εντάξετε στο διάγραμμα που ακολουθεί:

- α) Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην μετ' ἐπιμελείας γράφετε.
 β) Προσλάβανε τοὺς ὠφελίμους λόγους καὶ τούτους φύλαττε.

- γ) Ἐκεῖνος βουλευέσεται ὡς ἄριστα καὶ τοὺς ἀσόφους ἄνδρας ἀποβαλεῖ.
- δ) Τῇ ἕκτη ἡμέρᾳ ἀπὸ τούτων ἄλιεὺς ἰχθὺν μέγαν ἠλίευσε καὶ τοῦτον τῷ βασιλεῖ προσεκόμισεν.
- ε) Αἱ ἄμπελοι αὐταὶ ἐφύησαν ἐν τῷ παραδείσῳ.
- στ) Σὺν τούτῳ τῷ νόμῳ τὴν ψῆφον ἔθεντο οἱ δικασταί.
- ζ) Τάδε εἶπεν ἄλιεὺς.
- η) ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ τόνδε ἄλιεύσας οὐκ ἐβουλόμην φέρειν εἰς τὴν ἀγοράν.
- θ) Ὅδε ὁ ὄνειρός μοι ἦλθε νυκτός.

Δεικτικές αντωνυμίες οὗτος και ὄδε						
Πτώσεις	Ενικός αριθμός					
ον.	οὗτος	αὕτη	τούτο	ὄδε	ἦδε	τόδε
γεν.	τούτου	ταύτης	.....	τούδε	τῆσδε	τούδε
δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	.....	τῷδε	τῆδε	.....
αιτ.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
κλητ.	οὗτος	αὕτη	—	—	—	—
Πληθυντικός αριθμός						
ον.	οὗτοι	.....	ταῦτα	οἶδε	αἶδε	τάδε
γεν.	τούτων	.....	.....	.....	.....	τῶνδε
δοτ.	τούτοις	.....	τούτοις	τοῖσδε	.....	τοῖσδε
αιτ.	.....	ταύτας	ταῦτα	τούσδε	.....	.....
κλητ.	—	—	—	—	—	—

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 137-138 § 224)

Σημ.: Η αντωνυμία ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο, κλίνεται ὅπως τα δευτερόκλιτα τρικατάληκτα επίθετα, με τη διαφορά ὅτι παραλείπεται το -ν στην ονομαστική και αιτιατική του ουδετέρου.

III. Στις πιο πάνω προτάσεις υπάρχουν λέξεις - συνήθως επίθετα - που προσδίδουν στα προσδιοριζόμενα ουσιαστικά μια **μόνιμη ιδιότητά τους**.

Οι λέξεις αυτές στο Συντακτικό ονομάζονται **επιθετικοί προσδιορισμοί**

π.χ. **ταύτην** τὴν ἐπιστολὴν

τοὺς **ὠφελίμους** λόγους

τοὺς **ἄσόφους** ἄνδρας

τῇ **ἕκτῃ** ἡμέρᾳ

Αντίθετοι πρὸς τοὺς ἐπιθετικούς προσδιορισμούς εἶναι οἱ **κατηγορηματικοί**· αὐτοὶ προσδίδουν στα προσδιοριζόμενα οὐσιαστικά μια **παροδική ιδιότητα**

π.χ. Χειρίσοφος φαιδρῶ τῷ προσώπῳ (= με γελαστό πρόσωπο) ἐκέλευσε παρασκευάζεσθαι τοὺς μυρίους ὡς ἀναξομένους.

(Βλ. και Συντακτ. Α.Ε. σελ. 26-27 §§ 27-28)

Ασκήσεις

1. Να μεταφερθούν σε χρόνο μέλλοντα Μ.Φ. τα εξής:

- α) ἐκπαιδεύομαι .....
- β) συμβουλευέσθε .....
- γ) διωκόμεθα .....
- δ) φυλάττονται .....
- ε) συντρίβη (ει) .....
- στ) ἀποστρέφομαι .....
- ζ) διαψεύδεται .....
- η) ἐκτρέπεσθε .....

2. Να μετατραπούν τα ρήματα των προτάσεων, ὥστε να δηλώνουν ευχή:

- α) Ὁ ῥήτωρ συντάξεται τοῖς Ἀθηναίοις.
- β) Οἱ σύμμαχοι κατὰ τὰς πόλεις τρέψονται.
- γ) Σίδηρος καὶ χαλκὸς ταῖς ἐπαφαῖς τῶν χειρῶν ἐκτρίψονται.
- δ) Σὺ διαμείψῃ (= θ' ανταλλάξεις) αὐτοῖς τὴν ἀρετὴν τοῦ πλοῦτου;
- ε) Βουλευσόμεθα περὶ τῆς τῶν τέκνων παιδείας.

3. Να τρέψετε σε απαρέμφατο μέλλοντα το ρήμα της παρένθεσης:

- α) Τὸ πλῆθος ὑπισχνεῖτο θεσμοὺς (ιδρύομαι) ..... ὁμοφρόνως.
- β) Οἱ υἱοὶ ἐλπίζουσι τὴν πατρίδα μεγάλην (παραδέχομαι) .....
- γ) Τὰ τέκνα ὁμύνασι περὶ τοὺς γονέας εὐμενῆ (ἔσομαι) .....

δ) Ὁ Κύκλωψ νομίζει τὸ σπήλαιον (ἀναστρέφομαι) .....

ε) Ὁ στρατηγὸς ἤλπιζε τὰς ναῦς εἰς Ἡράκλειαν (ἀνάγομαι) .....

4. Να αναγνωρίσετε τους επιθετικούς προσδιορισμούς στις προτάσεις που ακολουθούν:

α) Δειλὸς γέρων εἶχε μονογενῆ καὶ γενναῖον υἱόν.

β) Ὡ κάκιστον θηρίον, διὰ σέ καὶ τὸν ψεύστην ὄνειρον τοῦ ἐμοῦ πατρὸς γυναικεῖα ἐνεκλείσθη φρουρᾶ.

γ) Τίτθας (= θηλάστριες) καὶ τροφούς τὰς μάλιστα σπουδαίας προσλαμβάνομεν.

δ) Τὰ μαθήματα ἐντήκεται (= κατασταλάζουν) ταῖς ἀπαλαῖς ψυχαῖς τῶν νέων.

ε) Ἀπόλλων Κροίσῳ ἐμαντεύσατο κακὰ περὶ τινος βασιλικῆς ἀρχῆς.

5. Να επιλέξετε ἀπὸ το πλαίσιο τὸν κατάλληλο επιθετικό προσδιορισμό, για να συμπληρωθῶν τα κενά:

α) Τοῖς Ἀθηναίοις ..... νόμους Σόλων καὶ Κλεισθένης ἔθεσαν.

β) Οἱ ..... στρατιῶται οὐ παύσσονται μαχόμενοι.

γ) Ὁ ..... πολίτης εὐπειθῆς τοῖς νόμοις ἐστίν.

δ) Μετὰ ..... κινδύνων τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν ἐποίησαν.

ε) Ὅμιλῳι ..... φθείρουσιν ἦθη.....

γενναῖος, -α, -ον	κάλλιστος, -η, -ον
σοφός, -ή, -όν	κακός, -ή, -όν
χρηστός, -ή, -όν	ἀγαθός, -ή, -όν

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Ἐκ τούτου διαβαίνουνσι πάντες εἰς τὸ Βυζάντιον οἱ στρατιῶται, καὶ μισθὸν μὲν οὐκ ἐδίδου ὁ Ἀναξίβιος, ἐκήρυξε δὲ λαβόντας τὰ ὄπλα καὶ τὰ σκευὴ τοὺς στρατιώτας ἐξιέναι, ὡς ἀποπέμψων τε ἅμα καὶ ἀριθμὸν ποιήσων. Ἐνταῦθα οἱ στρατιῶται ἤχθηοντο, ὅτι οὐκ εἶχον ἀργύριον ἐπισιτίζεσθαι εἰς τὴν πορείαν, καὶ ὀκνηρῶς συνεσκευάζοντο. Καὶ ὁ Ξενοφῶν Κλεάνδρῳ τῷ ἀρμοστῇ προσελθὼν ἠσπάζετο αὐτὸν ὡς ἀποπλευσόμενος ἤδη. Ὁ δὲ αὐτῷ λέγει. Μὴ ποιήσης ταῦτα· εἰ δὲ μή, ἔφη, αἰτίαν ἔξεις, ὅτι οὐ ταχὺ ἐξέρπει τὸ στράτευμα. Ὁ δ' εἶπεν Ἀλλ' αἰτίος μὲν ἔγωγε οὐκ εἰμὶ τούτου, οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοὶ ἐπισιτισμοῦ δεόμενοι διὰ τοῦτο ἀθυμοῦσι πρὸς τὴν ἔξοδον. Ἀλλ' ὅμως, ἔφη, ἐγὼ σοι συμβουλεύω ἐξελεθεῖν μὲν ὡς πορευσόμενον,

ἐπειδὴν δ' ἔξω γένηται τὸ στράτευμα, τότε ἀπαλλάττεσθαι. Ταῦτα τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐλθόντες πρὸς Ἄναξιβιον διαπραξόμεθα.

(Ξενοφώντας, *Κύρου Ἀνάβασις Ζ'* 1 §§ 7-10)

Λεξιλόγιο

Βυζάντιον = πόλη του Βοσπόρου, αποικία των Λακεδαιμονίων

Ἄναξιβιος = ναύαρχος (που έτυχε να βρίσκεται στην περιοχή)

τὰ σκεῖη = οι αποσκευές

ὡς ἀποπέμψων καὶ ἀριθμὸν ποιήσων = διότι σκόπευε να διώξει και να κάνει την καταγραφή

ἤχθοντο (ἄχθος=βάρος) = στενοχωριούνταν

ὀκνηρῶς = διστακτικά

ἀσπάζομαι τινα = αποχαιρετώ, φιλώ

ὁ ἀρμοστής = ο κυβερνήτης περιοχῆς ελεγχόμενης από Σπαρτιάτες

ἐξέρπει τὸ στράτευμα = αποσύρεται ο στρατός

ἀθυμοῦσι πρὸς τὴν ἔξοδον = διστάζουν ν' αναχωρήσουν, είναι απρόθυμοι να απομακρυνθούν

τότε ἀπαλλάττεσθαι = τότε ν' αποσυρθείς

διαπραξόμεθα = θα διαπραγματευθούμε, θα συζητήσουμε

Ἄρχεσθαι μαθῶν ἄρχειν ἐπιστήσει

Όταν μαθεις να υποτάσσεσαι στους άρχοντες, θα μάθεις να κυβερνάς

(Αριστοτέλους, *Ἀθηναίων Πολιτεία*)

Μάθημα 7

Α. Έπαινος Αθηναίων

Ο Λυσίας ήταν ένας από τους δέκα Αττικούς ρήτορες. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 459 π.Χ. και πέθανε γύρω στο 380 π.Χ. Έγραψε πολλούς ρητορικούς λόγους αρκετοί από τους οποίους σώζονται μέχρι σήμερα. Ο λόγος του, που επιγράφεται «Έπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς», εκφωνήθηκε στον Κεραμεικό για τους Αθηναίους που έπεσαν κατά τον Κορινθιακό πόλεμο (387 π.Χ.). Σ' αυτόν ο ρήτορας, επαινώντας τους αρχαίους προγόνους και τους πεσόντες γιενναίους άντρες, υποστηρίζει ότι μόνο στους Αθηναίους αρμόζει η ηγεμονία όλης της Ελλάδας.

Πρῶτοι δὲ καὶ μόνοι ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ δημοκρατίαν κατεστήσαντο, ἡγούμενοι τὴν πάντων ἐλευθερίαν ὁμόνοιαν εἶναι μεγίστην. Ἐλευθέραις ταῖς ψυχαῖς ἐπολιτεύοντο, νόμῳ τοὺς ἀγαθοὺς τιμῶντες καὶ τοὺς κακοὺς κολάζοντες, ἡγησάμενοι θηρίων μὲν ἔργον εἶναι ὑπ' ἀλλήλων βία κρατεῖσθαι, ἀνθρώποις δὲ προσήκειν νόμῳ μὲν ὀρίσαι τὸ δίκαιον, λόγῳ δὲ πείσαι, ἔργῳ δὲ τούτοις ὑπηρετεῖν, ὑπὸ νόμου μὲν βασιλευόμενους, ὑπὸ λόγου δὲ διδασκομένους.

Καὶ πολλὰ μὲν καλὰ καὶ θαυμαστὰ οἱ πρόγονοι τῶν ἐνθάδε κειμένων εἰργάσαντο, ἀείμνηστα δὲ καὶ μεγάλα καὶ πανταχοῦ οἱ ἐξ ἐκείνων γεγονότες τρόπαια διὰ τὴν αὐτῶν ἀρετὴν κατέλιπον. Μόνοι γὰρ ὑπὲρ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς πολλὰς μυριάδας τῶν βαρβάρων διεκινδύνευσαν. Ὁ γὰρ τῆς Ἀσίας βασιλεὺς οὐκ ἀγαπῶν τοῖς ὑπάρχουσιν ἀγαθοῖς, ἀλλ' ἐλπίζων καὶ τὴν Εὐρώπην δουλώσεσθαι, ἔστειλε πεντήκοντα μυριάδας στρατιάν. Ἠγησάμενοι δ' (ἐκείνοι), εἰ τήνδε τὴν πόλιν ἢ ἑκοῦσαν φίλην ποιήσαιτο ἢ ἄκουσαν καταστρέψαιτο, ῥαδίως τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἄρξιν, ἀπέβησαν εἰς Μαραθῶνα. Οὗτοι δὲ ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι ἔστησαν τρόπαια τῶν βαρβάρων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ αὐτῶν.

(Λυσίου, *Έπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς* §§ 18-21)

Λεξιλόγιο

κατεστήσαντο (αόρ. του καθίσταμαι)	= εγκαθίδρυσαν
πολιτεύομαι	= ζω ως πολίτης
ἡγησάμενοι· μετ. αορ. του ἡγοῦμαι	= νομίζω
προσήκειν (απαρέμφ. του προσήκει)	= ὅτι αρμόζει
ὁ λόγος	= το λογικό
διδάσκομαι	= οδηγούμαι, έχω ως οδηγό
ἐνθάδε	= ἐδῶ
οἱ γεγονότες	=οι γεννημένοι, οι απόγονοι
οὐκ ἀγαπῶν τοῖς ὑπάρχουσιν	

ἀγαθοῖς
 ἐκών, ἐκοῦσα, ἐκόν
 ἄκων, ἄκουσα, ἄκον
 καταστρέφομαι (πόλιν)

= επειδὴ δεν αρκεῖτο στα αγαθά που εἶχε
 = με τη θέληση
 = χωρίς τη θέληση
 = υποτάσσω

Ερωτήσεις για κατανόηση

- α) Σε πόσες και ποιες γενιές Αθηναίων αναφέρεται ο ρήτορας στο πιο πάνω απόσπασμα;
 β) Ποια ήταν η προσφορά της κάθε γενιάς;
- Ποια είναι τα βασικά γνωρίσματα της δημοκρατίας κατά το ρήτορα;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

ἐκβαλόντες· μετ. αορ. β' του ἐκβάλλω > θ. βαλ-, βελ-, βολ-, βλη-
 1. Συμπληρώστε τα κενά και με άλλες παράγωγες ή σύνθετες λέξεις:

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
βάλλω	βέλος, βελόνη βλήμα βολή, βολίς βόλος	βλητός
ἐμβάλλω	ἐμβολή, ἐμβλημα, ἐμβόλιον	ἐμβόλιμος, ἐμβλητέος
εἰσβάλλω	εἰσβολή	
ἐκβάλλω	.....	
συμβάλλω	.....	
προσβάλλω	.....	.....
ὑπερβάλλω	.....	.....
ἀναβάλλω	.....	.....
καταβάλλω	.....	ἄ.....
διαβάλλω	....., διάβολος	ἄ.....
μεταβάλλω	.....	ἄ.....
ἀντιβάλλω	ἀντιβολή (σύγκριση)	
ἐπιβάλλω	.....	.....
περιβάλλω	περιβολή (ενδυμασία) περίβλημα	περίβολος, περιβλητός
ἀμφιβάλλω	ἀμφιβολία, ἀμφιβολή (το ρίψιμο του δικτύου)	ἀμφίβολος
ἀποβάλλω	.....	.....
ὑποβάλλω	....., ὑποβολεὺς	.....
προβάλλω	.....	.....
	πρόβλημα	.....

2. Σχηματίστε σύνθετες λέξεις με τα πιο κάτω:

μῦρον + βάλλω : ..... ἄνθος

ἰός + βάλλω : ..... ὄφις

φλόγα + βάλλω : .....

μυδράλλιον + βάλλω : .....

ἄηρ + βάλλω : .....

πῦρ + βάλλω : .....

πολύ + βάλλω : .....

3. Αναλύστε στα συνθετικά τους τις λέξεις:

δημοκρατία : .....

ὁμόνοια : .....

και σχηματίστε δύο άλλες σύνθετες λέξεις με το κάθε α' και β' συνθετικό

π.χ. δημ- αγωγή, ὄχλο - κρατία

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Παρατατικός και αόριστος α' μέσης φωνής βαρυτόνων ρημάτων

II. Αναφορικές αντωνυμίες

I. Μεταφράστε τις προτάσεις που ακολουθούν:

Ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι ἠγησάμεθα τὴν πάντων ἐλευθερίαν, ὁμόνοιαν εἶναι μεγίστην. Διὰ τοῦτο πρῶτοι δημοκρατίαν καταστησάμενοι ἐπολιτευόμεθα ἐλευθέραις ταῖς ψυχαῖς. Ὁ τῆς Ἀσίας βασιλεὺς ἐβούλετο τὴν πόλιν ὑμῶν ἢ ἐκοῦσαν φίλην ποιήσασθαι ἢ ἄκουσαν καταστρέψασθαι. Ἄλλὰ ὑμεῖς, οἱ πατέρες τῶν πεσόντων, πολλὰ θαυμαστὰ εἰργάσασθε. Εἶθε οἱ πολῖται κατὰ νόμον μὲν βασιλεύσαιντο, μετὰ λόγου δὲ διδάξαιτο.

Στο κείμενο για μετάφραση και στις πιο πάνω προτάσεις οι λέξεις ἐπολιτεύοντο, εἰργάσαντο, ἠγησάμεθα κ.ά. είναι τύποι παρατατικού και αορίστου μέσης φωνής, που, όπως γνωρίζετε, είναι χρόνοι **παρελθοντικοί** και γι' αυτό θέλουν **συλλαβική ή χρονική αύξηση**.

Υπογραμμίστε και αναγνωρίστε (προφορικά) και τους υπόλοιπους τύπους μέσου αορίστου α'.

Με βάση τους ρηματικούς τύπους που συναντήσατε πιο πάνω και τις καταλήξεις της οριστικής μέσης φωνής των παρελθοντικών χρόνων, που δίνονται στην πρώτη στήλη, προσπαθήστε:

- α) να συμπληρώσετε την κλίση των ρημάτων *ἐπολιτευόμεν, εἰργασάμην*,
 β) να σχηματίσετε την οριστική του παρατατικού και αορίστου Μ.Φ. του *λύομαι*.

Καταλ.	Παρατατικός	Αόριστος	Παρατατικός	Αόριστος
- μην	ἐπολιτευόμεν	εἰργασάμην	. λυό...	. λυσά ...
- σο	ἐπολιτεύου(ε-σο)	εἰργάσω(α-σο)	.....	.....
- το	.....	.....	.....	.....
- μεθα	.....	.....	.....	.....
- σθε	.....	.....	.....	.....
- ντο	ἐπολιτεύοντο	εἰργάσαντο	.....	.....

Στη συνέχεια προσπαθήστε να σχηματίσετε και τις υπόλοιπες εγκλίσεις, το απαρέμφατο και τη μετοχή του αορίστου α' του *λύομαι*. Έχετε υπόψη ότι οι καταλήξεις είναι οι ίδιες με του *ενεστώτα*, αλλά όπου στον *ενεστώτα* υπάρχει **ε ή ο** (θεματικά φωνήεντα) στον *αόριστο* υπάρχει **-σα-** (χρονικός χαρακτήρας σ + θεματικό φωνήεν α). Όπως και στην ενεργητική φωνή η αύξηση χρησιμοποιείται μόνο στην οριστική, όχι στις άλλες εγκλίσεις.

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
ἐ-λυ-σάμην	λύ-σσομαι	λυ-σαίμην	—	λύ-σασθαι
ἐ-λύ-σω	λύ-ση	.....	λυ-σαι	Μετοχή
ἐ-λύ-σατο	.....	.....	λυ-σάσθω	
ἐ-λυ-σάμεθα	.....	.....	—	λυ-σάμενος
ἐ-λύ-σασθε	.....	.....	.....	.....
ἐ-λύ-σαντο	.....	.....	.....	.....

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 168-169 § 278)

II. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν τάττει τῷ ἄρχοντι ἐκάστῳ εἰς ὅσους δεῖ παρέχειν τροφήν ἰππέας καὶ τοξότας οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται κρατεῖν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀρχομένων. Καὶ τὴν μὲν τροφήν τοῖς φρουροῖς παρέχει ὁ ἄρχων ὧ τοῦτο προστέτακται (=έχει οριστεί). Καὶ οἱ μὲν ἂν φαίνονται τῶν ἀρχόντων τὸν ἀριθμὸν τὸν τεταγμένον ἔχοντες τούτους δώροις καταπλουτίζει, οὗς δ' ἂν εὖρη καταμελοῦντας τῶν φρουραρχιῶν τούτους χαλεπῶς κολάζει.

Οἱ υπογραμμισμένες λέξεις εἶναι τύποι των αναφορικών αντωνυμιῶν:

ὄς , ἦ, ὄ

ὄστις, ἦτις, ὄ,τι

ὄπόσος - ὄπόση - ὄπόσον

Ἄλλες αναφορικές αντωνυμίες εἶναι:

ὄσος, ὄση, ὄσον

οἶος, οἶα, οἶον

ὄποῖος - ὄποῖα - ὄποῖον

ὄσπερ, ἦπερ, ὄπερ κ.ά.

Στον πιο κάτω πίνακα κλίνεται το αρσενικό γένος της αντωνυμίας ὄς, ἦ, ὄ. Συγκρίνετέ το με το αρσενικό άρθρο ὄ· ποιες διαφορές παρατηρεῖτε; Συμπληρώστε ἔπειτα τὴν κλίση τῆς αντωνυμίας αὐτῆς στο θηλυκό και το ουδέτερο γένος.

Αναφορικές αντωνυμίες: ὄς και ὄσπερ						
	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	ὄς	ἦ	ὄ	οἶ	αἶ	ἄ
γεν.	οὔ	.....	.....	ῶν	.....	.....
δοτ.	ὄ	.....	.....	οἷς	.....	.....
αιτ.	ὄν	.....	.....	οἷς	.....	.....
ον.	ὄσπερ	ἦπερ	ὄπερ	οἶπερ	.....	.....
γεν.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
δοτ.	.....	.....	.....	.....	.....	.....
αιτ.	.....	.....	.....	.....	.....	.....

Συμπληρώστε στον ίδιο πίνακα τους ελλείποντες τύπους της αντωνυμίας **ὄσπερ**.

Οι υπόλοιπες αναφορικές αντωνυμίες εκτός από την αντωνυμία **ὄστις - ἥτις - ὅ,τι** (για την οποία θα γίνει λόγος σε άλλο μάθημα) κλίνονται όπως τα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα.

(Βλ. και Γραμμ . Α.Ε. σελ. 144-146 §§ 240-242)

Ασκήσεις

1. Για τον καθέναν από τους πιο κάτω ρηματικούς τύπους α) να γράψετε στην παρένθεση το α' πρόσωπο οριστικής αορίστου και β) να τον τοποθετήσετε στην κατάλληλη θέση στο διάγραμμα που ακολουθεί:

βουλεύσαιο (.....), ἐπηνέσαντο (.....)

δέξαισθε (.....), διδάξάσθω (.....)

παῦσαι (.....), φέκισατο (.....)

ἄρξασθαι (.....), πέμψησθε (.....)

εὐξαμένη (.....), ψηφίσασθε (.....)

παιδεύσωνται (.....), ἐγραψάμεθα (.....)

διαλεξάμενος (.....)

Αόριστος				
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
.....	.....	.....	—	.....
.....	.....	.....	.....	Μετοχή
.....	.....	.....	.....	
.....	.....	.....	—	.....
.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....

2. Ν' αναγνωρίσετε γραμματικώς τις αναφορικές αντωνυμίες του κειμένου στη σελίδα 65 και να τις μεταφέρετε στον αντίθετο αριθμό.

3. Να μεταφέρετε στον παρατατικό, μέλλοντα και αόριστο τα υπογραμμισμένα ρήματα των πιο κάτω προτάσεων:

α) Βουλευόμεθα περι τῶν τέκνων ὅπως βέλτιστα παιδεύονται.

β) Σὺ παύει μεμφόμενος τοῖς πράγμασι καὶ ἐργάζει ἐπιμελῶς.

γ) Ὑμεῖς μὲν μουσικὴν διδάσκεσθε, οὗτος δὲ ἐν τῷ γυμνασίῳ γυμνάζεται.

3. Να τρέψετε στον αντίθετο αριθμό τις προτάσεις:

α) Οἱ νεανίαί, οἱ ἐβούλοντο, ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τῶν σοφιστῶν.

β) Ὅν ἂν ὁ πολίτης ἠγήσῃται ἀγαθόν, τούτῳ διαλεξάσθω.

γ) Φίλους ἐποίησάμεθα τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ἐδίωκον ἡμᾶς.

5. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος ή της αναφορικής αντωνυμίας που είναι στην παρένθεση:

Ξενοφῶν ..... (εὐχομαι· μετ. αορ.) τοῖς θεοῖς ἔλεγεν:
«Ἄνδρες Ἕλληνες, πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ὑμεῖς .....
(ἀντιτάττομαι· μετ. αορ.) τοῖς πολεμίοις ..... (διαπράττο-
μαι· β' πληθ. οριστ. αορ.) ὥστε καὶ τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων φόβον τοῖς
Μήδοις εἶναι. .... (φυλάττομαι· α' πληθ. υποτ. αορ.) νῦν
ἡμεῖς τοὺς βαρβάρους. Κελεύω δὲ πρῶτον ..... (εὐχομαι· απα-
ρέμφ. αορ.) τοῖς θεοῖς εὐμενεῖς ἡμῖν εἶναι.

Δημήτηρ οὕτως εὐμενῶς διετέθη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐκ τῶν
εὐεργεσιῶν ..... (ἦ· αιτ. πληθ.) μόνον οἱ μεμνημένοι δύνανται
ἀκούειν, ὥστε ἔδωκε δωρεὰς διττὰς ..... (ἦπερ· ον. πληθ.) μέγι-
σται τυγχάνουσιν οὐσαι, τοὺς τε καρποὺς ..... (ὄς· ον. πληθ.)
αἴτιοι ἐγένοντο τοῦ μὴ θηριωδῶς ἡμᾶς ζῆν καὶ τὴν τελετὴν..... (ἦ·
γεν. εν.) οἱ μετασχόντες ἡδίους τὰς ἐλπίδας ἔχουσιν.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Ὅμολογεῖται μὲν γὰρ τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι καὶ μεγίστην καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὀνομαστοτάτην. Ταύτην γὰρ οἰκοῦμεν οὐχ ἑτέρους ἐκβαλόντες οὐδ' ἐρήμην καταλαβόντες οὐδ' ἐκ πολλῶν ἐθνῶν μιγάδες συλλεγόντες, ἀλλ' ἐξ ἧσπερ ἔφυμεν, ταύτην ἔχοντες ἅπαντα τὸν χρόνον διατελοῦμεν, αὐτόχθονες ὄντες... Μόνοις γὰρ ἡμῖν τῶν Ἑλλήνων τὴν αὐτὴν τροφὸν καὶ πατρίδα καὶ μητέρα καλέσαι προσήκει. Τὰ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρξαντα καὶ παρὰ τῆς τύχης δωρηθέντα τηλικαῦθ' ἡμῖν τὸ μέγεθός ἐστιν· ὅσων δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθῶν αἴτιοι γεγόναμεν, οὕτως

ἂν κάλλιστ' ἐξετάσαιμεν, εἰ τὸν τε χρόνον ἀπ' ἀρχῆς καὶ τὰς πράξεις
τὰς τῆς πόλεως ἐφεξῆς διέλθοιμεν· εὐρήσομεν γὰρ αὐτὴν οὐ μόνον τῶν
πρὸς τὸν πόλεμον κινδύνων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς, ἐν ἣ κα-
τοικοῦμεν καὶ μεθ' ἧς πολιτευόμεθα καὶ δι' ἣν ζῆν δυνάμεθα, σχεδὸν
ἀπάσης αἰτίαν οὖσαν.

(Ἰσοκράτους, Πανηγυρικός δ-ε §§ 23-26- διασκευή)

Λεξιλόγιο

ἔφνυμεν (φύομαι) = γεννηθήκαμε

αὐτόχθονες = ντόπιοι

αὐτόχθων: συνών. ἰθαγενής, γηγενής

αντίθ. ἔπηλυς, ξένος, μέτοικος

προσῆκει = αρμόζει

κάλλιστα ἐξετάσαιμεν ἂν = θα μπορούσαμε να εξετάσουμε με τον καλύτερο τρόπο

ἐφεξῆς = με (χρονολογική) σειρά

εἰ διέλθοιμεν = αν εξετάζαμε

εὐρήσομεν αὐτὴν αἰτίαν οὖσαν σχεδὸν

ἀπάσης τῆς ἄλλης κατασκευῆς = θα διαπιστώσουμε ότι αυτή είναι η αιτία και της
υπόλοιπης πολιτειακής οργάνωσης

ἡ κατασκευὴ = ετοιμασία, κάθε εἶδος σκευῶν, επίπλων ἢ προμήθειας. Ἐδώ: πολιτειακὴ
οργάνωση, πολιτικὸ σύστημα.

κατοικέω, -ῶ = α) κατοικῶ, διαμένω β) ἐπὶ πόλεως : διοικοῦμαι, κυβερνῆμαι

πολιτεύομαι = ζω σε ελεύθερη πολιτεία, λαμβάνω μέρος στη διοίκηση, κυβερνώ

**Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν**

Οἱ Ἀθηναῖοι πολεμώντας υπέρ των Ἑλλήνων στο Μαραθῶνα
κατέστρεψαν τη δύναμη των χρυσοφόρων Μήδων

(Σιμωνίδης ο Κείος)

Μάθημα 8

A. Κίμων ὁ ἑλληνικὸς ἡγεμὼν

Ο Πλούταρχος (46-120 μ.Χ.) γεννήθηκε στη Χαιρώνεια της Βοιωτίας, σπούδασε στην Αθήνα και ταξίδεψε στη Ρώμη για ιστορική κυρίως έρευνα. Τα έργα του, «Ἠθικά» και «Βίοι Παράλληλοι», προβάλλουν τον ιδεαλισμό του συγγραφέα και τον κατατάσσουν ανάμεσα στους μεγαλύτερους ιστορικούς και δασκάλους πρακτικής ηθικής της αρχαιότητας.

Οι «Βίοι Παράλληλοι» είναι συλλογή βιογραφιών επιφανῶν Ελλήνων και Ρωμαίων. Ανάμεσα σ' αυτούς ξεχωρίζει ο «Κίμων», ο Αθηναῖος στρατηγός, ο οποίος ανέλαβε τον επιθετικό πόλεμο εναντίον των Περσών, με σκοπό την απελευθέρωση σκλαβωμένων ελληνικῶν εδαφῶν. Το 449 π.Χ. πολέμησε στα ανοιχτά του Κιτίου για την ελευθερία της Κύπρου.

Ἄπεθανε δὲ Κίμων πολιορκῶν Κίτιον, ὡς πλείστοι λέγουσι, νοσήσας, ἔνιοι δὲ φασιν ἐκ τραύματος, ὃ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀγωνιζόμενος ἔσχε. Τελευτῶν δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν εὐθύς ἀποπλεῖν ἀποκρουψαμένους τὸν θάνατον αὐτοῦ· καὶ συνέβη ἀσφαλῶς αὐτοὺς ἀνακομισθῆναι. (...)

Μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευτὴν πρὸς μὲν τοὺς βαρβάρους οὐδὲν ἔτι λαμπρὸν ὑπ' οὐδενὸς ἐπράχθη στρατηγοῦ τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ τραπέντες ὑπὸ δημαγωγῶν καὶ πολεμοποιῶν ἐπ' ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐδεὶς ἐν μέσῳ τὰς χεῖρας διέσχε, συνερράγησαν εἰς τὸν πόλεμον φθόρον ἀμύθητον τῆς ἑλληνικῆς δυνάμεως ἀπεργασάμενοι.

Ἵτι μὲν οὖν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀπεκομίσθη τὰ λείψανα αὐτοῦ μαρτυρεῖ τῶν μνημάτων τὰ μέχρι νῦν κιμώνεια προσαγορευόμενα· τιμῶσι δὲ καὶ Κιτιεῖς τάφον τινὰ Κίμωνος, ὡς Ναυσικράτης ὁ ῥήτωρ φησί. Τοιοῦτος μὲν ὁ ἑλληνικὸς ἡγεμὼν ἦν.

(Πλούταρχου, *Βίοι Παράλληλοι* - *Κίμων* §19)

Λεξιλόγιο

ἀνακομισθῆναι (απαρέμφ. παθ.

αορ. του ἀνακομίζομαι)

ἡ τελευτὴ

ὁ πολεμοποιὸς

ἐν μέσῳ χεῖρας διέσχε

συνερράγησαν εἰς τὸν πόλεμον

φθόρος ἀμύθητος

=να επιστρέψουν

= το τέλος, ο θάνατος

=αίτιος πολέμου, πολεμοκάπηλος

= μεσολάβησε για να τους συμφιλιώσει

= συγκρούστηκαν στον πόλεμο

= απερίγραπτη φθορά

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Πού και πώς πέθανε ο Κίμων;
2. Ποιες ήταν οι πολεμικές επιτυχίες των Ελλήνων μετά το θάνατο του Κίμωνα;
3. Σε ποιες ενέργειες (ολέθριες για τον Ελληνισμό) προέβαιναν οι στρατηγοί μετά το θάνατο του Κίμωνα;
4. Σχολιάστε το χαρακτηρισμό «ελληνικός» που δόθηκε στον Κίμωνα.

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

κελεύω από κέλομαι και ίσως όμοια ρίζα με καλέω, -ῶ

Ρήματα

κελεύω

παρακελεύομαι

διακελεύομαι

Ουσιαστικά

κέλευσις

κέλευσμα

κελευστής

Επίθετα

κελευστός (ο διαταχθείς)

ἀκέλευστος

συρρήγνυμι

< σύν + ρήγ - νυμι

θ. Φρηγ-, Φραγ-, Φρωγ-

Ρήματα

ρήγνυμι

διαρρήγνυμι

ἐκρρήγνυμι

Ουσιαστικά

ρήξις, ρήγμα, ρήκτης

διάρρηξις, διάρρηκτης

ἐκρηξις

ἡ ῥαγὰς (σχισμὴ)

ῥωγμὴ

Επίθετα

ρήκτος (σχισμένος, τρωτός)

ἄρρηκτος

ἐκρηκτικός

ὁ, ἡ ἀπορρώξ

(ἀπότομος, κρημνώδης)

ῥαγδαῖος

ῥηξικέλευθος (αυτός που

ανοίγει δρόμους)

1. Χρησιμοποιήστε σε προτάσεις Ν.Ε. τις λέξεις:

κελευστής (υπαξιωματικός πολεμικού πλοίου), τὰ κελεύσματα.

2. Δώστε συνώνυμα στα εξής:

ρήγμα, ἄρρηκτος (δεσμός), ῥηξικέλευθος.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Παθητικός μέλλοντας και παθητικός αόριστος βαρυτόνων ρημάτων II. Ενεργητική - παθητική σύνταξη

I. Προσέξτε τις προτάσεις του κειμένου που απομονώνονται πιο κάτω. Τι παρατηρείτε σχετικά με τη διάθεση και το χρόνο των ρημάτων;

- α) Οὐδὲν λαμπρὸν ἐπρόαχθη ὑπ' οὐδενὸς στρατηγοῦ.
β) Τὰ λείψανα αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀπεκομίσθη.

Προσέξτε και σχολιάστε τους υπογραμμισμένους τύπους στις προτάσεις που ακολουθούν: δηλώστε τη διάθεση, το χρόνο αλλά και ομοιότητες με άλλους ρηματικούς τύπους.

- α) Τοῖς θεοῖς ὑπὸ τῶν νικητῶν πολλὰ σφάγια τυθήσεται καὶ πολλὰ ἱερὰ ἰδρυθήσεται.
β) Χαλεπῶς τὸ ὄχυρόν ὑπὸ τῶν πολεμίων καταληφθήσεται.
γ) Πολλοὶ μὲν ἤδη τῷ στρατηγῷ συντάττονται ἔτι δὲ πλείονες μετὰ ταῦτα συνταχθήσονται.
δ) Εἰ ἀπὸ τῶν διδασκάλων πειθήσεσθε πράττειν τὰ ἀγαθὰ, εὐδαίμονες γενήσεσθε.
ε) Τὰ πλείστον ἄξια εἰς τὰ ἱερὰ κομισθήσεται ὑπὸ τῶν πιστῶν.

- Το βασικό χαρακτηριστικό της παθητικής διάθεσης στους χρόνους που εξετάζουμε είναι το χρονικό πρόσφυμα **-θη-**, το οποίο επιδρά στο χαρακτήρα των αφωνολήκτων ρημάτων ως εξής:

Κατηγορίες ρημάτων με βάση το χαρακτήρα	Παθητικός Μέλλοντας	Παθητικός Αόριστος
χειλικόληκτα (π, β, φ)	- φθή - σομαι π.χ. ληφθήσομαι (θ. λαβ- και ληβ-)	-φθην π.χ. ἐλήφθην
ουρανικόληκτα (κ, γ, χ)	-χθή-σομαι π.χ. ταχθήσομαι (θ. ταγ-)	-χθην π.χ. ἐτάχθην
οδοντικόληκτα (τ, δ, θ)	- σθή-σομαι π.χ. πειθήσομαι (θ. πειθ-)	- σθην π.χ. ἐπέισθην
υγρόληκτα (λ, ρ)	- λθή-σομαι, -ρθή-σομαι π.χ. ἐγερθήσομαι (θ. ἐγερ-)	-λθην, -ρθην π.χ. ἠγέρθην
ενρινόληκτα (μ, ν)	-νθή-σομαι π.χ. εὐφρανθήσομαι (θ. εὐφραν-)	-νθην π.χ. ἠὐφράνθην

Άσκηση:

Σχηματίστε τον παθητικό μέλλοντα (α' ενικό οριστικής) των ρημάτων: βουλεύομαι, ἀμείβομαι, πράττομαι, μηνύομαι, ἀγγέλλομαι, μαινόμαι.

Προσοχή:

1. Ο παθητικός μέλλοντας κλίνεται σε όλες τις ἐγκλίσεις όπως ακριβώς και ο μέσος μέλλοντας π.χ.

● Οριστική παθητικού μέλλοντα:

λυθήσομαι, λυθήσει (ἡ), λυθήσεται, λυθησόμεθα, λυθήσεσθε, λυθήσονται

● Ευκτική παθητικού μέλλοντα:

λυθησοίμην, λυθήσοιο, λυθήσοιτο, λυθησοίμεθα...

● Απαρέμφατο παθητικού μέλλοντα: λυθήσεσθαι

● Μετοχή: λυθησόμενος, λυθησομένη, λυθησόμενον.

2. Ο παθητικός αόριστος κλίνεται όπως δείχνει ο πιο κάτω πίνακας. Συμπληρώστε με βάση και τις προηγούμενες γνώσεις σας. (Εδώ επισημαίνεται η ομοιότητα με την κλίση του ρήματος εἶμι).

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
ἐλύθην	λυθῶ	λυθείην	—	λυθῆναι
ἐλύθης	λυθῆς	λυθείης	λύθητι	
ἐλύθη	λυθῆ	.....	λυθήτω	Μετοχή
ἐλύθημεν	.....	.....	—	λυθείς
ἐλύθητε	.....	.....	λύθητε	λυθείσα
ἐλύθησαν	.....	.....	λυθέντων ἢ λυθήτωσαν	λυθέν

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 170-173 § 279)

1. Να εργαστείτε κατά το παράδειγμα:

Τοῖς θεοῖς ὑπὸ τῶν νικητῶν πολλὰ σφάγια τυθήσεται καὶ ἱερά ἰδρυθήσεται.

Τοῖς θεοῖς ὑπὸ τῶν ἡττημένων οὐ πολλὰ σφάγια ἐτύθη καὶ οὐχ ἰδρύθη ἱερά.

α) Χαλεπῶς τὸ ὄχυρόν ὑπὸ τῶν πολεμίων καταληφθήσεται.

Εὐπετῶς (εὐκόλα) τὸ ὄχυρόν ὑπὸ τῶν φίλων -----

β) Πολλὰ λεχθήσεται καὶ ἔτι πλείω πραχθήσεται παρὰ τῶν χρηστῶν πολιτῶν.

Ὀλίγα μὲν ----- ἔτι δὲ μείω (= λιγότερα) ----- παρὰ τῶν πονηρῶν πολιτῶν.

- γ) Τὰ πλείστου ἄξια εἰς τὰ ἱερὰ κομισθήσεται ὑπὸ τῶν πιστῶν.
Τὰ πλείστου ἄξια εἰς τοὺς ἀγροὺς ----- ὑπὸ τῶν ἀπίστων.
- δ) Παρὰ σοφῶν καὶ γενναίων ἀνδρῶν διδαχθῆσόμεθα τὴν ἀρετὴν.
Παρ' ἀσοφῶν καὶ δειλῶν οὐκ ----- τὴν ἀρετὴν.
- ε) Ὁ προδότης ὑφ' ἑμῶν δικαίως κολασθήσεται.
Ὁ ἀγαθὸς πολίτης ὑφ' ἑμῶν ἀδίκως ----- .

2 Σχηματίστε τον παθητικό αόριστο (α' ενικό οριστικής) των ρημάτων: λιπαίνομαι, ταράττομαι, γοητεύομαι, ἀφικνοῦμαι, ὑπαινίττομαι, ἀποθησαυρίζομαι.

II. Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται:

α) εμπρόθετα (συνήθως)

Ὑπὸ + γενική

ἀπό, πρὸς, παρὰ, ἐκ (ἐξ) + γενική

π.χ. Πολλὰ ἱερὰ ἰδρυθήσεται ὑπὸ τῶν νικητῶν.

Εἰ ἀπὸ τῶν διδασκάλων πεισθήσεσθε πράττειν τὰ ἀγαθὰ...

β) Με απλή δοτική

Ὅταν το ρῆμα βρίσκεται σε χρόνο συντελεσμένο (παρακείμενο, υπερσυντέλικο, συντελεσμένο μέλλοντα) ἢ ὑπάρχει ρηματικό επίθετο σε -τέος ἢ -τός.

π.χ. Ταῦτα γέγραπται Θουκυδίδη.

Ὁ ποταμὸς ἡμῖν διαβατέος ἐστίν.

(Βλ. και Σyntax. Α.Ε. σελ. 65-67 §§ 67-69)

Η παθητική σύνταξη μπορεί άνετα να μετατραπεί σε ενεργητική και αντίστροφα.

Προσέξτε ποιες αλλαγές γίνονται μελετώντας το παράδειγμα που ακολουθεί:

Παθητική σύνταξη (ΠΣ): Ἰδρυθήσονται πολλοὶ βωμοὶ ὑπὸ τῶν νικητῶν.

Ενεργητική σύνταξη (ΕΣ): Ἰδρῦσουσι πολλοὺς βωμοὺς οἱ νικηταί.

ΠΣ	Παθητικό Ρήμα	Υποκείμενο	Ποιητικό αίτιο
	↓	↓	↓
ΕΣ	Ενεργητικό Ρήμα	Αντικείμενο	Υποκείμενο

Προσέξτε την πτώση του υποκειμένου ΕΣ και ΠΣ και του αντικειμένου της ΕΣ.

Ασκήσεις

1. Να μετατρέψετε την παθητική σύνταξη των προτάσεων που ακολουθούν σε ενεργητική κατά το παράδειγμα α' :

α) (ΠΣ) Ὑπὸ δημαγωγῶν καὶ πολεμοποιῶν οἱ στρατηγοὶ ἐτράπησαν ἐπ' ἀλλήλους.

(ΕΣ) Δημαγωγοὶ καὶ πολεμοποιοὶ ἔτρεψαν τοὺς στρατηγοὺς ἐπ' ἀλλήλους.

β) Ἔργον λαμπρὸν ἐπράχθη ὑπὸ τούτου τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἑλλήνων.

.....

γ) Εἰς τὴν Ἀττικὴν τὰ λείψανα αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ναυτῶν ἀπεκομίσθη.

.....

δ) Οὗτοι οἱ τάφοι μέχρι νῦν κιμώνειοι πρὸς Ἀθηναίων προσαγορεύονται.

.....

2. Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη των προτάσεων που ακολουθούν σε παθητική κατά το παράδειγμα α' :

α) (ΕΣ) Τὴν ἀποκομιδὴν τῶν λειψάνων αὐτοῦ μαρτυρήσει τὰ κιμώνεια μνήματα.

(ΠΣ) Ἡ ἀποκομιδὴ τῶν λειψάνων αὐτοῦ μαρτυρηθήσεται ὑπὸ τῶν κιμώνειων μνημάτων.

β) Κίμων ἐκέλευσε τοὺς περὶ αὐτὸν εὐθύς ἀποπλεῖν.

.....

γ) Ξέρξης μετὰ ταῦτα ἐπέμψε Μαρδόνιον εἰς Ἀθηναίους.

.....

δ) Πλείστοι ἔλεξαν ὅτι ἀπέθανε Κίμων πολιορκῶν Κίτιον.

.....

ε) Οἱ νεανῖαι μὴ καταλείψοιεν τοὺς πρεσβυτέρους.

.....

στ) Βασιλεὺς μετὰ ταῦτα ἔλυσε τὰς σπονδάς.

.....

3. Συμπληρώστε τα κενά στον πίνακα:

Ενεστότας	Παθητικός Μέλλοντας		Παθητικός Αόριστος		
	Οριστική	Ευκτική	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική
παιδεύεται	.....	.....	ἐπαιδεύθη	.....	παιδευθείη
ἀμύνεσθε	.....	.....	ἡμύνθητε	.....	.....
πειθονται	.....	πεισθήσονται	.....	πεισθῶσιν	.....

4. Αποδώστε στις προτάσεις το ποιητικό τους αίτιο διαλέγοντας λέξεις από το πλαίσιο:

- α) Οἱ γέροντες ἠναγκάσθησαν ..... ἀπέχεσθαι τροφῆς.
 β) Βίος ἀνεξέταστος οὐ βιωτός.....
 γ) Τοὺς κατονομασθέντας .....οὔτοι συνέλαβον.
 δ) Ἐσώθημεν ..... ἐκ τοῦ πυρός τῆς κολάσεως.
 ε) Οἱ πρέσβεις ἔλεγον ὅτι ταῦτα ..... ἐψηφίσθη.
 στ) Ἐξεβλήθημεν τῶν οἴκων καὶ τῶν ἄλλων πατρῶων κτημάτων.....

ἡ παθοῦσα
ὁ Κύριος
ἡ πολιτεία
οἱ ἐχθροὶ
ὁ κατακτητῆς ἄνθρωπος

Δ. Κείμενο για κατανόηση

ΦΙΛΙΠΠΟΣ: Νῦν μὲν, ὃ Ἀλέξανδρε, οὐκ ἂν ἔξαρκος γένοιτο μὴ οὐκ ἐμὸς υἱὸς εἶναι· οὐ γὰρ ἂν ἐτεθνήκεις Ἄμμωνός γε ὄν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ: Οὐδ' αὐτὸς ἠγνόουν, ὃ πάτερ, ὡς Φιλίππου τοῦ Ἄμύντου υἱὸς εἰμι, ἀλλ' ἐδεξάμην τὸ μάντευμα ὡς χρήσιμον ἐς τὰ πράγματα οἰόμενος εἶναι.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ: Τί λέγεις; Χρήσιμον ἐδόκει σοι τὸ παρέχειν σεαυτὸν ἔξαπατηθησόμενον ὑπὸ τῶν προφητῶν;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ: Οὐ τοῦτο, ἀλλ' οἱ βάρβαροι κατεπλάγησάν με καὶ οὐδεὶς ἔτι ἀνθίστατο οἰόμενοι θεῶ μάχεσθαι, ὥστε ῥᾶον ἐκράτουν αὐτῶν.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ: Τίνων δὲ ἐκράτησας σύ γε ἀξιωμαχῶν ἀνδρῶν, ὃς δειλοῖς ἀειξυνηνέχθης τοξάρια καὶ πελτάρια προβεβλημένους; Ἑλλήνων κρατεῖν ἔργον ἦν, Βοιωτῶν καὶ Φωκέων καὶ Ἀθηναίων. (...)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ: Ἄλλ' οἱ Σκύθαι γε, ὦ πάτερ, καὶ οἱ Ἰνδῶν ἐλέφαντες οὐκ εὐκαταφρόνητόν τι ἔργον, καὶ ὅμως οὐ διαστήσας αὐτοὺς οὐδὲ προδοσίαις ὠνούμενος τὰς νίκας ἐκράτουν αὐτῶν· οὐδ' ἐπιώρκησα πώποτε ἢ ὑποσχόμενος ἐψευσάμην ἢ ἄπιστον ἔπραξά τι τοῦ νικᾶν ἔνεκα. Καὶ τοὺς Ἕλληνας δὲ τοὺς μὲν ἀναιμωτὶ παρέλαβον, Θηβαίους δὲ ἴσως ἀκούεις ὅπως μετῆλθον.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ: Οἶδα ταῦτα πάντα· Κλείτος γὰρ ἀπήγγειλέ μοι. Ἐν ἐπήνεσα μόνον ἀκούσας, ὅτι ἀπέσχου τῆς τοῦ Δαρείου γυναικὸς καλῆς οὔσης, καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν θυγατέρων ἐπεμελήθης· βασιλικὰ γὰρ ταῦτα.

(Λουκιανῶ, *Νεκρικοὶ Διάλογοι*)

Λεξιλόγιο

οὐκ ἂν ἔξαρκος γένοιο = δε θα μπορούσες ν' αρνηθείς

οὐ γὰρ ἂν ἐτεθνήκεις... ὦν = δε θα πέθαινες ... αν ήσουν (γιος)

ὡς χρήσιμον ... εἶναι = γιατί νόμιζα πως θα μου χρησίμευε

οἰόμενοι μάχεσθαι θεῶ = γιατί νόμιζαν ὅτι πολεμοῦν ἐνάντια σε θεό

δειλοῖς ξυννηέχθης (συμφέρομαι) = συγκρούστηκες με δειλοὺς

οὐ διαστήσας αὐτοὺς = χωρὶς να τους διχάζω

ἀναιμωτὶ (ἐπίρρ.) = ἀναίμακτα

ὅπως μετῆλθον = πὼς μεταχειρίστηκα

Ἄνευ ὁμονοίας οὔτ' ἂν πόλις εὖ πολιτευθεῖ οὔτ' οἶκος καλῶς οἰκηθεῖ

Χωρὶς ὁμόνοια οὔτε πολιτεία μπορεῖ να οργανωθεῖ σωστά οὔτε σπιτί να διοικηθεῖ ὅπως πρέπει.

(Ξενοφάντος, *Ἀπομνημονεύματα*)

Μάθημα 9

Α. Οι Αθηναίοι ευεργέτες της Σπάρτης και άξιοι ηγεμόνες της Ελλάδας

Ο Ισοκράτης (436-338 π.Χ.), ρητοροδιδάσκαλος και ένας από τους δέκα αττικούς ρήτορες, έγινε ιδιαίτερα γνωστός για την πανελλήνια ιδέα του. Πίστευε, δηλαδή, ότι οι Έλληνες έπρεπε να σταματήσουν τους εμφύλιους πολέμους και ενωμένοι κάτω από έναν άξιο ηγέτη να εκστρατεύσουν εναντίον των Περσών.

Με τον «Πανηγυρικό» του λόγο (380 π.Χ.) ζητά να αναλάβει η Αθήνα την ηγεμονία των Ελλήνων, για να τους οδηγήσει εναντίον των βαρβάρων.

Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο Ισοκράτης τονίζει ότι η Αθήνα πρέπει να έχει την ευγνωμοσύνη των Σπαρτιατών για τις προς αυτούς ευεργεσίες της· σ' αυτήν επίσης αρμόζει να ηγείται της Ελλάδας.

Πολλῶν δ' ὑπαρχουσῶν ἡμῖν εὐεργεσιῶν εἰς τὴν πόλιν τὴν Λακεδαιμονίων περὶ ταύτης μόνης μοι συμβέβηκεν εἰπεῖν· ἀφορμὴν γὰρ λαβόντες τὴν δι' ἡμῶν αὐτοῖς γενομένην σωτηρίαν οἱ πρόγονοι μὲν τῶν νῦν ἐν Λακεδαίμονι βασιλευόντων, ἔκγονοι δ' Ἡρακλέους, κατῆλθον μὲν εἰς Πελοπόννησον, κατέσχον δ' Ἄργος καὶ Λακεδαίμονα καὶ Μεσσηνίην, οἰκιστὰὶ δὲ Σπάρτης ἐγένοντο, καὶ τῶν παρόντων ἀγαθῶν αὐτοῖς ἀπάντων ἀρχηγοὶ κατέστησαν. Ὡν ἔχρην ἐκείνους μεμνημένους μηδέποτε εἰς τὴν χώραν ταύτην εἰσβαλεῖν, ἐξ ἧς ὀρμηθέντες τοσαύτην εὐδαιμονίαν κατεκτήσαντο, μὴδ' εἰς κινδύνους καθιστάναι τὴν πόλιν τὴν ὑπὲρ τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους προκινδυνεύσασαν, μὴδὲ διδόναι μὲν τὴν βασιλείαν τοῖς ἀπ' ἐκείνου γεγονόσιν, ἀξιοῦν δὲ δουλεύειν αὐτοῖς τὴν οὖσαν αἰτίαν τῆς σωτηρίας τῷ γένει. Εἰ δὲ δεῖ ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν πάλιν ἐπανελθεῖν καὶ τὸν ἀκριβέστατον τῶν λόγων εἰπεῖν, οὐδὲν ἄλλο πατριὸν ἐστὶν ἠγεῖσθαι τοὺς ἐπήλυδας τῶν αὐτοχθόνων, οὐδὲ τοὺς εὖ παθόντας τῶν εὖ ποιησάντων, οὐδὲ τοὺς ἰκέτας γενομένους τῶν ὑποδεξαμένων.

(Ισοκράτους, *Πανηγυρικός* 1στ' §§ 61-63)

Λεξιλόγιο

πολλῶν ὑπαρχουσῶν ἡμῖν εὐεργεσιῶν	= παρόλο που πολλές ήταν οι ευεργεσίες που προσφέραμε
ἡ ἀφορμὴ	=(κυριολ. τόπος από τον οποίο κάποιος ξεκινά) βάση, στήριγμα
ὁ ἀρχηγός	= ο πρωταίτιος, ο πρόξενος, ο δημιουργός
ἐχρην (παρατ. του απροσ. χρή)	= έπρεπε
ἡ εὐδαιμονία	= η ευημερία
καθιστάναι (απαρέμφ. ενεστ. του κα-	

θίστημι)	= να βάζουν
διδόναι (απαρέμφ. ενεστ. του δίδω- μι)	= να δίδουν
τοῖς γεγονόσιν· οἱ γεγονότες (μετ. παρκα. του γίγνομαι)	= οι απόγονοι
ἀξιούν· απαρέμφ. ενεστ. του ἀξιῶ	= απαιτώ, αξιώνω
πάτριος, -α, -ον	= προγονικός, πατροπαράδοτος
ἡγεῖσθαι· απαρέμφ. ενεστ. του ἡγοῦμαι τινος	= οδηγώ, διοικώ, προσταζώ, κυριαρχώ
τοὺς ἐπήλυδας, τοὺς εὐπαθόντας, τοὺς γενομένους	= υποκειμένα του ἡγεῖσθαι
τῶν αὐτοχθόνων, τῶν εὐποιησάν- των, τῶν ὑποδεξαμένων	= αντικείμενα του ἡγεῖσθαι σε γενική
ὁ (ἡ) ἐπηλύς	= αυτός που ἔχει ἔλθει ἀπὸ αλλοῦ, ὁ ξένος
εὐπαθόντας (μετ. αορ. β' του εὐπά- σχω = ευεργετούμαι)	= αυτοὶ που ευεργετήθηκαν
εὐποιῶ	= ευεργετώ (ἀντίθ. κακῶς ποιῶ)

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Ποια είναι η πιο σπουδαία ευεργεσία των Αθηναίων προς τη Σπάρτη και ποιες υποχρεώσεις απορρέουν από αυτή για τους Σπαρτιάτες;
2. Γιατί, κατά τις πατροπαράδοτες συνήθειες των Ελλήνων, η Αθήνα πρέπει να έχει τον ηγετικό ρόλο στην Ελλάδα;

Β. Λεξιλογικά- Ετυμολογικά

λέγω, ἔλεγον, λέξω και ἔρῳ, ἔλεξα και εἶπα και εἶπον, εἶρηκα, εἰρήκειν

θέματα: α) λέγ - β) Fεπ- γ) Fερ -, Fρε-, Fρη-

Ουσιαστικά	Επίθετα	Επιρρήματα
λόγος	λεκτός, ἀναντίλεκτος	ἀναντιλέκτως
λογεῖον		
λέξις	λεκτικός	
	λεκτέον	
ἔπος	εὐεπής, ἐπικός	
ῥήτωρ	ῥητός, ῥητόν	ῥητῶς
ῥήτρα	ῥητέον	διαρρηθήν
ῥῆμα		
ῥῆσις		
ἀντίρρησις		ἀναντιρρητῶς

1. Να σχηματίσετε σύνθετα χρησιμοποιώντας το ρήμα λέγω και τα παράγωγά του ως α' ή β' συνθετικό:

πρό + λέγω:	προλέγω	πρόλογος	πρόρρησις
ἀντί + λέγω:	.....	.....	.....
ἐπί + λέγω:	.....	.....	.....
διά + λέγομαι:	.....	.....	διαρρήδην
μύρια + λεκτός:	μυριόλεκτος		
ἀ(στερ.) + ῥητός :	.....		
ἀπό + ῥητός:	.....		
καλός + ἔπος:	καλλιεπής	.....	
λόγος + δίδωμι:	λογοδοτῶ	.....	
ῥήτωρ + διδάσκω:	.....		
ἐπικός + λυρικός:	.....		
λέξις + θηρεύω:	.....		
λεξικόν + γράφω:	.....	.....	
λόγος + τέχνη:	.....	.....	
φιλῶ + λόγος:	.....	.....	

2. Γράψτε από ένα αντίθετο για τις λέξεις:

εὐδαιμονία
ἔπηλυσ
εὐ πάσχω
εὐ ποιῶ
ἔκγονος

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Αόριστος β' ενεργητικής και μέσης φωνής

II. Ερωτηματικές και αόριστες αντωνυμίες

- I. Μεταφράστε τις προτάσεις :

1. α) Τῷ Ἴσοκράτει οὐ συμβαίνει λέγειν περὶ πασῶν τῶν εὐεργεσιῶν.

β) Τῷ ῥήτορι συμβέβηκεν εἰπεῖν περὶ μιᾶς τῶν εὐεργεσιῶν.

2. α) Οἱ Ἡρακλέους ἔκγονοι λαμβάνοντες ἀφορμὴν τὴν γιγνομένην αὐτοῖς διὰ τῶν Ἀθηναίων σωτηρίαν κατεῖχον πόλεις τῆς Πελοποννήσου, οἰκισταὶ δὲ Σπάρτης ἐγίνοντο.

β) Οἱ Ἡρακλέους ἔχγονοι λαβόντες ἀφορμὴν τὴν γενομένην αὐτοῖς σωτηρίαν κατέσχον πόλεις τῆς Πελοποννήσου, οἰκισταὶ δὲ Σπάρτης ἐγένοντο.

3. α) Τοὺς Λακεδαιμονίους ἐχοῖν μηδέποτε εἰσβάλλειν εἰς τὴν Ἄττικὴν.

β) Τοὺς Λακεδαιμονίους ἐχοῖν μηδέποτε εἰσβαλεῖν εἰς τὴν Ἄττικὴν.

Να συγκρίνετε τοὺς υπογραμμισμένους τύπους τῶν πιο πάνω προτάσεων ἀνὰ ζεύγη (α - β). Τα ρήματα τῆς πρώτης πρότασης κάθε ζεύγους εἶναι σε ενεστώτα ἢ παρατατικό, ἐνῶ τῆς δεύτερης σε ἀόριστο β'.

Να μελετήσετε προσεκτικὰ καὶ τὸ πιο κάτω διάγραμμα καὶ νὰ συγκρίνετε τὸν ἀόριστο β' (ενεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς) με τὸν ενεστώτα καὶ τὸν παρατατικό (ενεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς) ὡς πρὸς τὸ θέμα, τὶς καταλήξεις καὶ τὸν τονισμό.

	Οριστ. παρατ.	Οριστ. αορ. β'	Υποτ. ενεστ.	Υποτ. αορ. β'
Ε.Φ.	ἔβαλλ -ον	ἔβαλ-ον	βάλλ-ω	βάλ-ω
Μ.Φ.	ἔβαλλ -όμην	ἔβαλ -όμην	βάλλ -ωμαι	βάλ -ωμαι
	Ενκτ. ενεστ.	Ενκτ. αορ. β'	Προστ. ενεστ.	Προστ. αορ. β'
Ε.Φ.	βάλλ-οιμι	βάλ-οιμι	βάλλ-ε	βάλ-ε
Μ.Φ.	βαλλ-οίμην	βαλ-οίμην	βάλλ-ου	βαλ-οῦ
	Απαρέμφ. ενεστ.	Απαρέμφ. αορ. β'	Μετ. ενεστ.	Μετ. αορ. β'
Ε.Φ.	βάλλ -ειν	βαλ-εῖν	βάλλ-ων	βαλ-ών
			βάλλ-ουσα	βαλ-οῦσα
			βάλλ-ον	βαλ-όν
Μ.Φ.	βάλλ-εσθαι	βαλ-έσθαι	βαλλ-όμενος	βαλ-όμενος
			βαλλ-ομένη	βαλ-ομένη
			βαλλ-όμενον	βαλ-όμενον

Με βάση τις παρατηρήσεις σας να κλίνετε το ρήμα λαμβάνω στον αορίστο β΄ στην ενεργητική και μέση φωνή:

Ενεργητική φωνή				
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
ἔ-λαβ-ον	λάβ-ω	λάβ-οιμι	—	λαβ-εῖν
.....	.....	.....	λαβ-ε	Μετοχή
.....	.....	.....	.....	λαβ-ών
.....	.....	.....	—	.....
.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....

Μέση φωνή				
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
ἐ-λαβ-όμην	λάβ-ωμαι	λαβ-οίμην	—	λαβ-έσθαι
.....	.....	.....	λαβ-οῦ	Μετοχή
.....	.....	.....	.....	λαβ-όμενος
.....	.....	.....	—	.....
.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 194-195 §§ 311-314)

* Σημ. Το β΄ ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεργητικού αορίστου β΄ των ρημάτων ἦλθον, ἦῤρον, ἔλαβον, εἶπον, εἶδον, όταν δεν είναι σύνθετο, τονίζεται στη λήγουσα: ἐλθέ, εὐρέ, λαβέ, ιδέ, εἰπέ΄ αλλά ἄπελθε, παράλαβε κτλ.

Το β΄ ενικό της προστακτικής του μέσου αορίστου β΄ (είτε απλό είτε σύνθετο) κανονικά τονίζεται στη λήγουσα και παίρνει περισπωμένη: λα-βοῦ - ἀντιλαβοῦ΄ αν όμως είναι μονοσύλλαβο και σύνθετο με δυσύλλαβη πρόθεση, ανεβάξει τον τόνο στην παραλήγουσα: (ἔ)χομαι - ἐσχόμην) σχοῦ - παράσχοι.

Όπως θα έχετε παρατηρήσει, ο αόριστος β' στην οριστική έχει τις καταλήξεις του αντίστοιχου παρατατικού, ενώ στις άλλες εγκλίσεις, όπως και στο απαρέμφατο και τη μετοχή, έχει τις καταλήξεις του αντίστοιχου ενεστώτα.

Παρουσιάζει, όμως, διαφορές ως προς το θέμα. Έτσι ο αόριστος β' σε μερικά ρήματα σχηματίζεται, αφού γίνουν μικρές αλλαγές στο θέμα του ενεστώτα π.χ. ἔχω - ἔσχον, τρέπομαι - ἔτραπόμην κτλ. Άλλα ρήματα, όμως, σχηματίζουν τον αόριστο β' με θέμα διαφορετικό (από συνώνυμες ρίζες) π.χ. ὄρω - εἶδον.

Να θυμάστε τον αόριστο β' μερικών συνηθισμένων ρημάτων:

Ενεστώτας

Αόριστος β'

Οριστική

Οριστική

Απαρέμφατο

ἄγω	ἤγαγον	ἀγαγεῖν
αἰσθάνομαι	ἤσθόμην	αἰσθέσθαι
ἀμαρτάνω	ἤμαρτον	ἀμαρτεῖν
ἀποθνήσκω	ἀπέθανον	ἀποθανεῖν
εὐρίσκω	ἠύρον	εὐρεῖν
ἔρωτῶ	ἠρόμην	ἔρέσθαι
ἔχω	ἔσχον	σχεῖν
λαμβάνω	ἔλαβον	λαβεῖν
λανθάνω	ἔλαθον	λαθεῖν
λείπω	ἔλιπον	λιπεῖν
μανθάνω	ἔμαθον	μαθεῖν
πάσχω	ἔπαθον	παθεῖν
πίνω	ἔπιον	πιεῖν
πίπτω	ἔπεσον	πεσεῖν
πυνθάνομαι	ἐπυθόμην	πυθέσθαι
τέμνω	ἔτεμον (και ἔταμον)	τεμεῖν (και ταμεῖν)
τυγχάνω	ἔτυχον	τυχεῖν
φεύγω	ἔφυγον	φυγεῖν
αἰρῶ	εἶλον	ἔλειν
ἔρχομαι	ἤλθον	ἔλθειν
ἐσθίω	ἔφαγον	φαγεῖν
λέγω	εἶπον	εἶπεῖν
ὄρω	εἶδον	ἰδεῖν
τρέχω	ἔδραμον	δραμεῖν
φέρω	ἤνεγκον	ἐνεγεῖν

II. Ερωτηματικές αντωνυμίες

Τίς ἀγορεύειν βούλεται;
Τίνος ἐστὶν ἡ οἰκία;
 ..... βούλη δμιλεῖν;
Τίνα φίλον λέγετε;
Τίνες ἠδίκησαν ὑμᾶς;
 ..... εἰσὶν οἱ ἄγροί;
 ..... χρῆ ὁμοιοῦσθαι;
 Ἐπὶ **τίνας** στρατεύετε, ὧ
 ὀπλῖται;
Τί ἐστὶν ἀγαθόν;
 ..... ἐστὶν ἀγαθά;

Αόριστες αντωνυμίες

Ἄθηναῖός **τις** ἀγορεύειν βούλεται.
 Πολίτου **τινός** πλουσίου.
 Ἄνθρωπῳ **τινὶ** δικάιῳ.
 Φίλον ..... ὃς ἐν κινδύνοις μένει.
 Πολέμοιό ..... τῆς χώρας.
 Ἄνθρώπων **τινῶν** πλουσίων.
 Πολίταις **τισὶν** ἀγαθοῖς.
 Ἐπὶ πολεμίους ..... τῆς πατρίδος.
 Ἄλλο **τι** ἀγαθὸν λέγεις ἢ τὸ
 ὠφέλιμον;
 Ἄλλα **τινὰ** ἀγαθὰ ἐστὶν ἢ τὰ
 ὠφέλιμα;

Τι παρατηρεῖτε συγκρίνοντας την ερωτηματική αντωνυμία **τίς, τί** προς την αντίστοιχη αόριστη αντωνυμία (**τις, τὶ**);

Συμπληρώστε το διάγραμμα ἔχοντας υπόψη ὅτι ἡ γενική και δοτική εἶναι ἡ ἴδια και γιὰ τὰ τρία γένη.

Ερωτηματική αντωνυμία τίς, τί   **Αόριστη αντωνυμία τις, τὶ**

Ενικός αριθμός				
	αρσεν.-θηλ.	ουδ.	αρσεν.-θηλ.	ουδ.
ον	τίς	τί	τις	τὶ
γεν.	.....ἢ τοῦ	τίνος ἢ	.....ἢ του	τινός ἢ .....
δοτ.	τίνι ἢ τῷ	.....ἢ.....	τινὶ ἢ τῷ	.....ἢ.....
αιτ.	.....	.....	τινὰ	.....
Πληθυντικός αριθμός				
	αρσεν.-θηλ.	ουδ.	αρσεν.-θηλ.	ουδ.
ον	.....	.....	τινές	τινὰ ἢ ἅττα
γεν.	τίνων	.....	.....	.....
δοτ.	τίσι(ν)	.....	.....	.....
αιτ.	.....	τίνα	τινὰς	..... ἢ .....

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 141-142 §§ 234-237)

Ερωτηματικές αντωνυμίες:

τίς, τί (= ποιος;)

πότερος, ποτέρα, πότερον (= ποιος από τους δύο)

πόσος, πόση, πόσον

ποιός, ποία, ποῖον (=τι λογής;)

πηλίκος, πηλίκη, πηλίκον (= ποιας ηλικίας;)

ποδαπός, ποδαπή, ποδαπὸν (= από ποιον τόπο;)

Αόριστες αντωνυμίες:

τίς, τί (= κάποιος)

ὁ δεῖνα, ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα (= ο τάδε)

ἔνιοι, ἔνιοι, ἔνια (=μερικοί· μόνο στον πληθυντικό)

Στις αόριστες ανήκουν και οι **επιμεριστικές** αντωνυμίες:

πᾶς, πᾶσα, πᾶν

ἕκαστος, ἕκαστη, ἕκαστον (= καθένας)

ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο

οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν - μηδείς, μηδεμία, μηδέν (=κανένας)

ἀμφοτέρω, ἀμφοτέρω, ἀμφοτέρω (= και οι δύο μαζί)

ἑκάτερος, ἑκατέρα, ἑκάτερον (= καθένας από τους δύο)

ἕτερος, ἕτερα, ἕτερον (= ἄλλος)

οὐδέτερος, οὐδετέρα, οὐδέτερον

μηδέτερος, μηδετέρα, μηδέτερον (= ούτε ο ένας, ούτε ο άλλος)

ποσός, ποσή, ποσόν (= κάμποσος)

ποιός, ποία, ποῖον (= κάποιας λογής)

ἄλλοδαπός, ἄλλοδαπή, ἄλλοδαπὸν (από ἄλλο τόπο)

Σημείωση: Η αναφορική αντωνυμία ὅστις, ἥτις, ὅ,τι (που μάθαμε σε προηγούμενο μάθημα) κλίνεται ως να είναι δύο λέξεις: ὅς +τις

ὅστις		ἥτις		ὅ,τι
οὗτινος	και ὄτου	ἡστινος		οὗτινος και ὄτου
ὅτινι	και ὄτω	ἡτινι		ὅτινι και ὄτω
ὄντινα		ἡντινα		ὄ,τι
οἷτινες		αἷτινες		ἄτινα ἢ ἄττα
κτλ.		κτλ.		κτλ.

Ασκήσεις

1. Να βρείτε και να αναγνωρίσετε τους ρηματικούς τύπους σε αόριστο β' του κειμένου για μετάφραση.

2. Γράψτε το β' ενικό και πληθυντικό όλων των εγκλίσεων και το απαρέμφατο και τη μετοχή (στα τρία γένη) των ρημάτων: εἰπεῖν, ἐγένοντο.

3. Αφού υπογραμμίσετε τις αντωνυμίες στις πιο κάτω προτάσεις α) να δηλώσετε το είδος τους και β) να τις μεταφέρετε στον αντίθετο αριθμό (κατά το παράδειγμα):

Προτάσεις	Είδος αντων.	Αντίθ. αριθμός
- Σοφίαν δὲ τί ἂν εἴπομεν εἶναι; - Τίσι λόγοις ἔπειθε τὸν δῆμον; - Ἐπειθε τὸν δῆμον σοφοῖς τίσι λόγοις. - Ποδαποὶ εἰσιν οἱ δοῦλοι; - Ἄλλοδαποὶ εἰσιν. - Ποτέραν τῶν ὁδῶν τράπη, ᾧ νεανία; - Πηλίκος ἐστὶν ὁ μαθητής; - Πᾶσα ἢ κτίσις ἀγάλλεται. - Εἷ τινες ἐτέρους ἐδούλωσαν, δεσπότης ὀνομάζονται. - Ἐνιοὶ καὶ πλούσιοι ὄντες οὐ βοηθοῦσι τοῖς φίλοις.	ερωτηματική	τίνα

4. Συμπληρώστε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του αορίστου β' του ρήματος που είναι στην παρένθεση:

Οἱ δὲ ἐκέλευον αὐτοὺς ..... (ἔφαγον· απαρέμφ.) ..... (ἔπιον· απαρέμφ.) καὶ εἶτα ..... (ἀπῆλθον· απαρέμφ.). Ἐὰν ..... (ἔλαβον· γ' πληθ. υποτ.) τὸ ἄκρον, φυλάξουσι τὸ χωρίον. Ταῦτα ἐποίουν μέχρι σκότος ..... (ἐγενόμην· γ' εν. οριστ.). Ἐπεὶ δὲ ἐνομίσαμεν ἀφανεῖς εἶναι φεύγοντες, τότε ..... (ἀπῆλθον· α' πληθ. οριστ.). ..... (ἔτυχον· γ' πληθ. οριστ.) δὲ τινες ἡμῶν ἀνάριστοι ὄντες. .... (συνῆλθον· α' πληθ. υποτ.), ἵνα τούτων ..... (ἐπυθόμην· α' πληθ. υποτ.). Εἰ ταῦτα ..... (ἔμαθον· β' πληθ. ευκτ.), ἐν τούτοις εὐδόκιμοι ἂν ..... (ἐγενόμην· β' πληθ. ευκτ.).

5. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους των πιο κάτω προτάσεων στον αόριστο β':

- Οἱ ἀποθνήσκοντες ἐν τῇ μάχῃ μεγάλων τιμῶν τυγχάνουσιν.
- Ἡ ὕβρις αἰεὶ εἰς ὄλεθρον ἄγει.
- Μὴ φεύγωμεν μηδὲ ἐγκαταλείπωμεν τὸν παραστάτην.
- Ἡ γλῶσσα λανθάνουσα λέγει τὴν ἀλήθειαν.
- Πείθου τοῖς τῶν θεῶν νόμοις.
- Οὐδέποτε ἂν δίκαιος ἄδικος γίγνοιτο.

6. Με βάση τις απαντήσεις σχηματίστε τις κατάλληλες ερωτήσεις:

α) Ποδαπὸς εἶ;	Ἄθηναῖός εἰμι.
β)	Ὁ φίλος ἐστὶν εἴκοσιν ἐτῶν.
γ)	Ἄνθρωποι τινες ἄδικοι ἐδίωξαν αὐτόν.
δ)	Πορεύου τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς.
ε)	Ἐπιθόμεθα τοῖς νόμοις.
στ)	Βουλόμεθα λαβεῖν πέντε μνᾶς.

7. Να μεταφέρετε τις πιο κάτω προτάσεις στον αντίθετο αριθμό:

- Ὅτε ἠρόμεθα αὐτούς, ἐπὶ τίνι λόγῳ ἔλθοιεν, εἶπον ὅτι βούλοιντο διαλέγεσθαι περὶ εἰρήνης.
- Εἰ μὴ τις ἐξέφυγεν, οἱ στρατιῶται συνέλαβον.
- Ἴσως εἶποιεν ἂν τινες ὡς ἄδίκως ἡμεῖς ἐπάθομεν.
- Τίνες ἐπύθοντό τι παρὰ τῶν ἀγγέλων; Ἐλθέτωσαν ἐνθάδε, ἵνα μάθωμεν τὴν ἀλήθειαν.

Ἐὰν ὁ στρατηγὸς ἐν καιρῷ ἀφίκηται, προθύμως οἱ ὀπλίται πείσονται αὐτῷ.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Τοσοῦτον γὰρ ἡ πόλις ἡμῶν διέφερον, ὅτ' ἦν ἀκέραιος, ὥστ' ἀνάστατος γενομένη πλείους μὲν συνεβάλετο τριῆρεις εἰς τὸν κίνδυνον τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἢ σύμπαντες οἱ ναυμαχήσαντες, οὐδεὶς δὲ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχει δυσμενῶς ὅστις οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν διὰ μὲν τὴν ναυμαχίαν ἡμᾶς τῷ πολέμῳ κρατῆσαι, ταύτης δὲ τὴν πόλιν αἰτίαν γενέσθαι. Καίτοι μελλούσης στρατείας ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἔσεσθαι τίνας χρὴ τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν; Οὐ τοὺς ἐν τῷ προτέρῳ πολέμῳ μάλιστ' εὐδοκίμησαντας καὶ πολλάκις μὲν ἰδίᾳ προκινδυνεύσαντας, ἐν δὲ τοῖς κοινοῖς τῶν ἀγῶνων ἀριστείων ἀξιωθέντας; Οὐ τοὺς τὴν αὐτῶν ἐκλιπόντας ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας καὶ τό τε παλαιὸν οἰκιστὰς τῶν πλείστων πόλεων γενο-

μένους καὶ πάλιν αὐτὰς ἐκ τῶν μεγίστων συμφορῶν διασώσαντας; Πῶς δ' οὐκ ἂν δεινὰ πάθοιμεν, εἰ τῶν κακῶν πλείστον μέρος μετασχόντες, ἐν ταῖς τιμαῖς ἔλαττον ἔχειν ἀξιωθεῖμεν καὶ τότε προταχθέντες ὑπὲρ ἀπάντων νῦν ἐτέροις ἀκολουθεῖν ἀναγκασθεῖμεν;

(Ἴσοκράτους, Πανηγυρικός ιζ' - κη' §§ 98-99)

Λεξιλόγιο

ἀνάστατος = αναστατωμένη, ερημωμένη, ρημαγμένη

πλείους = περισσότερες

δυσμενῶς ἔχω = ἔχω εχθρικές διαθέσεις

δεινὰ = φοβερά (πράγματα)

καίτοι = και πραγματι

μελλούσης στρατείας ἔσεσθαι = ὅταν πρόκειται να γίνει εκστρατεία

εὐδοκιμῶ = ξεχωρίζω, διακρίνομαι

ἰδίᾳ = ιδιαιτέρως, χωριστά

Ὅλβιος ὅστις τῆς ἱστορίας ἔσχε μάθησιν

Ευτυχισμένος ὅποιος κατάκτησε τη γνώση

(Εὐριπίδης)

Μάθημα 10 - Επαναληπτικό

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τυπο των λέξεων που βρίσκονται στη στήλη δεξιά:

Πεισίστρατος τύραννος γενόμενος τοῖς .....
χρήματα ..... πρὸς τὰς ....., ἵνα μὴ
..... ἐν τῷ ἄστει, ἀλλὰ διεσπαρμένοι .....
κατὰ τὴν ..... Ἄμα δὲ ..... καὶ τὰς
..... μείζονας γίνεσθαι ἐξεργαζομένης τῆς
χώρας. Πεισίστρατος, ὅτε ..... ποτέ .....
σκάπτοντα ....., ... τὸν παῖδα ἐρωτᾶν
τί γίνεταί ἐκ τοῦ ..... ὁ δὲ «ὄσα ..... καὶ
ὀδύνη, εἶπε, καὶ τούτων τῶν κακῶν καὶ .....
Πεισίστρατον δεῖ λαβεῖν τὴν δεκάτην». Ὁ δὲ
Πεισίστρατος ἐπεὶ ..... διὰ τὴν ..... καὶ
τὴν ..... ἀτελεῖ πάντων ἐποίησεν αὐτόν.

ἄπορος
προδανείζω (γ' εν. παρατ.) ἐργασία
διατρίβω (γ' πλ. υποτ.)
εἰμί (γ' πληθ. υποτ.)
χώρα
συμβαίνει (παρατ.)
πρόσοδος
εἶδον (γ' εν.) τίς
πέτρα (αιτ. πληθ.)
κελεύω (γ' εν. οριστ. αορ.) χωρίον
κακόν, ὀδύνη
ἦσθην (γ' προσ.)
παρηγορία φιλεργία

2. Να μεταφέρετε στον αντίθετο αριθμό τις προτάσεις:

- α) Πιστεύομεν τοῖς φίλοις, οἳ ἐν κινδύνοις οὐ φεύγουσιν.
- β) Τὸ παιδίον ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ παιδοτρίβου γυμνάζεται.
- γ) Τῇ ψυχῇ ὁ ἄνθρωπος ἀθάνατός ἐστιν.
- δ) Σὺ μὲν ἀνόητος ἐκπαλαί ἦσθα, ἐγὼ δὲ συνετός ἦν αἰεὶ.
- ε) Ὡ πολῖτα, σὺ εἶ ἡ ψυχὴ τῆς πολιτείας.
- στ) Ἐν ταῖς θαλάτταις νῆσοί τινές εἰσιν.
- ζ) Εἰ δ' ἀντιλέγεις περὶ τῆς βασιλείας, ἀγώνισαι περὶ αὐτῆς καὶ μὴ φεύγε, ὡς ἐγὼ ἐπὶ σὲ πορεύσομαι, ὅπου ἂν ἦς.

3. Να μεταφέρετε τις πιο κάτω προτάσεις στον παρατατικό, μέλλοντα και αόριστο:

- α) Ὁ ῥήτωρ λέγει τάδε καὶ ἀπολείπει τὸ βῆμα.
 β) Ὁ δῆμος πείθεται τοῖς λόγοις τοῦ ῥήτορος.

4. Συμπληρώστε το πιο κάτω διάγραμμα κατά το παράδειγμα:

λαμβάνομεν - λαμβανόμεθα.

Ενεργητική φωνή	Μέση φωνή
λαμβάνουσι	..... λαμβάνονται
λαμβάνοις	..... λαμβάνεσθω
ἐλάμβανον (ἐγώ)	..... ἐλαμβάνεσθε
κηρύξει	..... κηρύξοιντο
ἐδίωξαν	..... διώξεσθε
διώξαμι	..... διωξάσθων
ἤρως	..... εὔρησθε
εὔρομι	..... εὔρέσθω

5. Να τρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική και αντίστροφα:

- α) Τίνες θεαταὶ τόνδε τὸν ποιητὴν ἐθαύμασαν;
 β) Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται τοὺς νεανίας τῷ γραμματιστῇ ἔφερον.
 γ) Τῷ νικητῇ στέφανον ὁ ἀθλοθέτης ἀπένεμε.
 δ) Ταῦτα ἐλέχθησαν ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ.
 ε) Οἱ ὀπλίται ταχθήσονται ὑπὸ τῶν στρατηγῶν πρὸ τῶν πυλῶν.
 στ) Τοὺς πολίτας οἱ νόμοι νομίζουσι ψυχὴν τῆς πολιτείας.

6. Στο πιο κάτω κείμενο να υπογραμμίσετε τις προσωπικές, δεικτικές, αναφορικές, ερωτηματικές και αόριστες-επιμεριστικές αντωνυμίες.

Στον κατάλληλο χώρο α) να γράψετε το είδος της αντωνυμίας και β) να τη μεταφέρετε στον αντίθετο αριθμό:

Αἱ συμφοραὶ τῆς πόλεως ἡμῶν σαφῶς ἐπέδειξαν ὅτι ταῦτα καλῶς εἶχε διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἡμετέρων προγόνων· ἅμα γὰρ ἡμεῖς τε τῆς ἀρχῆς ἀπεστεροῦμεθα καὶ τοῖς Ἑλλησιν ἀρχὴ τῶν κακῶν ἐγένετο. Μετὰ γὰρ τὴν ἀτυχίαν ἡμῶν ἐν Ἑλλησπόντῳ οἱ βάρβαροι πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον κακῶς ποιοῦντες περιέπλευσαν. Μάλιστα δ' ἂν τις συνίδοι τὸ μέγεθος τῆς μεταβολῆς, εἰ παραναγνοίῃ (= αν συγκρίνει) τὰς συνθήκας αἱ ἐγένοντο ὑφ' ἡμῶν καὶ τὰς νῦν ἀναγεγραμμένας. Τότε μὲν γὰρ ἡμεῖς τὴν ἀρχὴν τοῦ μεγάλου βασιλέως ὠρίζομεν καὶ ἐνίους τῶν φόρων ἐτάττομεν· νῦν δ' ἐκεῖνος διοικεῖ τὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ προστάττει ἅ χρῆ ποιεῖν ἐκάστους.

Ἐπὶ τίνος οὖν ἂν λεχθεῖ ὡς οὐκ ἀξία ἐστὶν ἡ ἡμετέρα πόλις ἠγεῖσθαι τῶν Ἑλλήνων;

εἶδος αντων.	αντίθ. αριθμός
προσωπική	ἑμοῦ

7. Ν᾽ αναγνωρίσετε συντακτικῶς τις υπογραμμισμένες λέξεις του πιο πάνω κειμένου.

8. Προσπαθήστε να κατανοήσετε το πιο κάτω κείμενο:

Ἀρίστιππος ἐρωτηθεὶς τί αὐτῷ περιέγονεν ἐκ φιλοσοφίας, ἔφη, «τὸ δύνασθαι πᾶσι θαρρόντως ὁμιλεῖν».

Ἐρωτηθεὶς ποτε τί πλεόν ἔχουσιν οἱ φιλόσοφοι, ἔφη, «ἐὰν πάντες οἱ νόμοι ἀναιρεθῶσιν, ὁμοίως βιωσόμεθα».

Ἐρωτηθεὶς τίνι διαφέρουσιν οἱ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδευτῶν, ἔφη, «ὅπερ οἱ δεδαμασμένοι ἵπποι τῶν ἀδαμάστων». Αἰνιγμά τινος αὐτῷ προτεινάντος καὶ εἰπόντος, «λῦσον», «τί, ὦ μάταιε», ἔφη, «λῦσαι θέλεις, ὃ καὶ δεδεμένον ἡμῖν πράγματα παρέχει;» Ἄμεινον ἔφη ἐπαίτην ἢ ἀπαιδευτον εἶναι· οἱ μὲν γὰρ χρημάτων, οἱ δ' ἀνθρωπισμοῦ δέονται. Λοιδοροῦμένος ποτε ἀνεχώρει· τοῦ δ' ἐπιδιώκοντος εἰπόντος, «τί φεύγεις;» «ὅτι»,

φησί, «τοῦ μὲν κακῶς λέγειν σὺ τὴν ἐξουσίαν ἔχεις, τοῦ δὲ μὴ ἀκούειν ἐγώ». Ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τίνος τί αὐτοῦ ὁ υἱὸς ἀμείνων ἔσται παιδευθεὶς, «καὶ εἰ μὴδὲν ἄλλο», εἶπεν, «ἐν γοῦν τῷ θεάτρῳ οὐ καθεδεῖται λίθος ἐπὶ λίθῳ». Συνιστάντος τινὸς αὐτῷ υἱὸν ἦτησε πεντακοσίας δραχμᾶς τοῦ δ' εἰπόντος, «τοσοῦτου δύνamai ἀνδράποδον ὠνήσασθαι», «πρῶω», ἔφη, «καὶ ἔξεις δύο».

(Διογένης Λαερτίου, Βίοι Φιλοσόφων - Ἀρίστιππος §§ 68, 69, 70, 72)

Λεξιλόγιο

- τί αὐτῷ περιέγονεν = τι του έχει μείνει ως κέρδος
τὸ δύνασθαι = το να μπορώ
φησί, ἔφη = λέγει, εἶπε
λοιδοροῦμαι = υβρίζομαι, κακολογούμαι
ἀμείνων = καλύτερος
οὐ καθεδεῖται = δε θα κάθεται
συνιστάντος = όταν σύστηνε
ἀνδράποδον = δούλος
ὠνήσασθαι (απαρέμφ. του μεταγεν. μέσ. αορ. ὠνησάμην
του ὠνοῦμαι) = να αγοράσω
πρῶω (προστ. του μέσ. αορ. ἐπριάμην του ὠνοῦμαι = αγοράζω) = αγόρασε

Πρῶτον, οἶμαι, τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔστι παιδευσίς

Πρώτο από τα ανθρώπινα αγαθά νομίζω ότι είναι η μόρφωση

(Ἄντιφῶν)

Μάθημα 11

Α. Πάντα ὑπὸ βασιλέως διαπέπρακται διὰ τὴν ἡμετέραν ἄνοιαν

Ο Ισοκράτης, ο Αθηναίος ρήτορας με την πανελλήνια συνείδηση, καυτηριάζει για άλλη μια φορά τα πολιτικά σφάλματα που έκανε η ελληνική πλευρά και τα οποία οδήγησαν στην επαίσχυντη για τον Ελληνισμό «Ανταλκίδεια ειρήνη» (386 π.Χ.). Με τη συνθήκη αυτή εγκαταλείπονταν στους Πέρσες οι ελληνικές πόλεις της Μικράς Ασίας και η Κύπρος, με αποτέλεσμα τα όσα θλιβερά επισημαίνονται στο απόσπασμα.

Στον απελευθερωτικό αγώνα που ανέλαβε ο Ευαγόρας εναντίον των Περσών ελάχιστη βοήθεια δέχτηκε από τους Αθηναίους, ενώ Έλληνες της Μικράς Ασίας χρησιμοποιήθηκαν ως μισθοφόροι από τον Αρταξέρξη...

Ἦγοῦμαι δ' εἶ τινες ἄλλοθεν ἐπελθόντες θεαταὶ γένοιτο τῶν παρόντων πραγμάτων, πολλὴν ἂν αὐτοὺς καταγῶναι μανίαν ἀμφοτέρων ἡμῶν, οἷτινες οὕτω περὶ μικρῶν κινδυνεύομεν, ἐξὸν ἀδεῶς πολλὰ κεκτῆσθαι, καὶ τὴν ἡμετέραν αὐτῶν χώραν διαφθείρομεν, ἀμελήσαντες τὴν Ἀσίαν καρποῦσθαι. (...) Ἡμεῖς δὲ τοσοῦτου δέομεν συγκροῦειν τι τῶν ἐκείνου πραγμάτων ἢ ποιεῖν στασιάζειν, ὥστε καὶ τὰς διὰ τύχην αὐτῷ γεγενημένας ταραχὰς συνδιαλύειν ἐπιχειροῦμεν, οἷτινες καὶ τοῖν στρατοπέδοις τοῖν περὶ Κύπρον ἔωμεν αὐτὸν τῷ μὲν χρῆσθαι, τὸ δὲ πολιορκεῖν, ἀμφοτέροις αὐτοῖς τῆς Ἑλλάδος ὄντοιν. (...) Τοσαύτας δὲ τὸ πλῆθος πόλεις καὶ τηλικαύτας τὸ μέγεθος δυνάμεις οὕτως εἰκῆ τῷ βαρβάρῳ παραδεδώκαμεν. Τοιγαροῦν τὰ μὲν ἔχει, τὰ δὲ μέλλει, τοῖς δ' ἐπιβουλεύει, δικαίως ἀπάντων ἡμῶν καταπεφρονηκώς. Διαπέπρακται γὰρ ὁ τῶν ἐκείνου προγόνων οὐδεὶς πώποτε τὴν τε γὰρ Ἀσίαν διωμολόγηται καὶ παρ' ἡμῶν καὶ παρὰ Λακεδαιμονίων βασιλέως εἶναι, τὰς τε πόλεις τὰς Ἑλληνίδας οὕτω κυρίως παρείληφεν, ὥστε τὰς μὲν αὐτῶν κατασκάπτειν, ἐν δὲ ταῖς ἀκροπόλεις ἐντειχίζειν. Καὶ ταῦτα πάντα γέγονε διὰ τὴν ἡμετέραν ἄνοιαν, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἐκείνου δύναμιν.

(Ισοκράτους, Παναηγυρικός λξ' §§ 133-137)

Λεξιλόγιο

καταγινώσκω τινός μανίαν

= καταλογίζω σε κάποιον τρέλα

ἐξὸν κεκτῆσθαι

= ἐνῶ ἦταν δυνατό να αποκτήσει

καρποῦμαι τινα

= ἐκμεταλλεύομαι κάποιον

τοσοῦτου δέομεν συγκροῦειν

= τόσο πολύ ἀπέχουμε ἀπὸ το
να διαταράσσουμε

τὰ ἐκείνου πράγματα

= οἱ υποθέσεις του (βασιλιά των Περσών)

τοῖν στρατοπέδοις .... ἀμφοτέροις

αὐτοῖν .... ὄντων... (γεν. δυνικού αρ.)	= από τους στρατούς .... οι οποίοι και οι δύο είναι...
ἐώμεν αὐτὸν τῷ μὲν χρῆσθαι	= επιτρέπουμε σ'αυτόν τον μεν ένα να χρησιμοποιεί (τον προερχόμενο από τις μικρασιατικές πόλεις)
οὕτως εἰκῆ	= με τόση ευκολία
καταπεφρονηκῶς· μετ. παρακ. Ε.Φ. (καταφρονῶ + γεν.)	= αφού έχει περιφρονήσει
διαπέπρακται· παρακ. του διαπράττομαι	= επιτυχῶνῶ κάτι για τον εαυτό μου, κερδίζω την υπόθεσή μου
διωμολόγηται (του διομολογοῦμαι)	= έχει αναγνωριστεί επίσημα
οὕτω κυρίως παρείληφεν	= έχει επιβληθεί τόσο δυναμικά

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Διὰ τί μανίαν ἂν κατεγίνωσκον ἀμφοτέρων (Ἀθηναίων τε καὶ Λακεδαιμονίων) ἄλλοθεν ἐπελθόντες ἄνθρωποι τινες;
2. Πῶς ἐπολιτεύθησαν ἀμφότεροι περὶ τῶν ἐν Κύπρῳ πραγμάτων;
3. Τί διεπέπρακτο ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς διὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἄνοιαν;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

πρόγονος : πρό + γόνος θ. γεν-, γον- (γί-γνομαι)

Ονόματα	Ρήματα	Επίθετα	Ουσιαστικά
γένος	γίγνομαι	ἰθαγενής	ἰθαγένεια
γόνος		εὐγενής	.....
γονεὺς		συγγενής	.....
γενεά, γενεαλογία	γενεαλογῶ	πρωτογενής	.....
γένεσις, γέννα		γηγενής	
γενετήρ, γενέτειρα			
γεννήτωρ			
γενέθλη, γένεθλον (καταγωγή)		γενέθλιος	
γυνή			
κασίγνητος (αδελφός)		γνήσιος	.....
νεογόν		προγενέστερος	
		μεταγενέστερος	

1. Συμπληρώστε τα κενά στα ουσιαστικά που παράγονται από επίθετα.
2. Δηλώστε τα δύο συνθετικά και εξηγήστε τη σημασία των λέξεων: ἄνοια, διάνοια, παράνοια, πρόνοια, ὑπόνοια.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

Παρακείμενος και υπερσυντέλικος ενεργητικής και μέσης - φωνής.

1. Οι υπογραμμισμένοι ρηματικοί τύποι στο κείμενό σας είναι όλοι τύποι του παρακείμενου. Προσέξτε τη σημασία τους, δηλαδή ποια χρονική σχέση εκφράζουν, και προσπαθήστε να αναγνωρίσετε την έγκλισή τους.

2. Να μεταφράσετε τα πιο κάτω προσέχοντας τους ρηματικούς τύπους (το σχηματισμό και τη σημασία τους).

α) Πολλήν μανίαν τινές κατεγνώκασιν ἡμῶν, οἵτινες οὕτω περι μικρῶν κεκινδυνεύκαμεν καὶ τὴν ἡμετέραν αὐτῶν χώραν διεφθάρκαμεν.

β) Πολλήν ἂν μανίαν τινές κατεγνώκεσαν ἡμῶν, εἰ οὕτω περι μικρῶν ἐκεκινδυνεύκαμεν καὶ τὴν ἡμετέραν αὐτῶν χώραν διεφθάρκαμεν.

γ) Ἡ ἡμετέρα χώρα διέφθαρται καὶ τοσαύτη τὸ μέγεθος δύναμις τῷ βαρβάρῳ παραδέδοται.

δ) Ἐπει ἡ ἡμετέρα χώρα διέφθαρτο καὶ τοσαύτη τὸ μέγεθος δύναμις τῷ βαρβάρῳ παρεδέδοτο, νέαν συμμαχίαν, δευτέραν ταύτην, οἱ Ἀθηναῖοι συνεστήσαντο.

3. Συμπληρώστε τον πίνακα που ακολουθεῖ με τους τύπους του παρακείμενου και υπερσυντέλικου που συναντήσαμε πιο πάνω:

Χρόνοι	Ενεργητική φωνή	Μέση φωνή
Παρακείμενος		
Υπερσυντέλικος		

Ἡ σημασία του παρακείμενου και υπερσυντέλικου

Ο παρακείμενος και ο υπερσυντέλικος (όπως και ο συντελεσμένος μέλλοντας) λέγονται χρόνοι **συντελικοί**, γιατί δηλώνουν κάτι το συντελεσμένο (τελειωμένο).

Ο παρακείμενος (λέλυκα, λέλυμαι) δηλώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν, το αποτέλεσμα του όμως εξακολουθεῖ να ισχύει στο παρόν. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και στη νέα ελληνική: Το «έχω φάει» (αρχ. ἐδήδοκα) το λέει κάποιος που έφαγε πριν από λίγη ώρα κι ακόμα δεν έχει πεινάσει.

Ο υπερσυντέλικος (έλελύκειν, έλελύμην) δηλώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν και έπαυσε να ισχύει: Το «είχα φάει» δηλώνει κάτι που έγινε και τέλειωσε και δεν ισχύει τώρα.

Βασικά γνωρίσματα του παρακειμένου είναι:

1. **Μια επιπρόσθετη** (συνήθως) **συλλαβή** στην αρχή του ρήματος, η οποία δηλώνει ότι η πράξη έχει συντελεστεί π.χ. λέ-λυκα, γέγραφα, έ-ζήτηκα.

2. **Ο χρονικός χαρακτήρας** (ο οποίος είναι αρκετά ασυνήθιστος για τη Ν.Ε. γλώσσα) π.χ. λέλυκ-α, γέγραφ-α, δεδίωχ-α κτλ.

1. Στους πίνακες διαγράφονται τρόποι σχηματισμού του παρακειμένου.

Προσέξτε την αρχική συλλαβή και διατυπώστε τις παρατηρήσεις σας:

<p>α΄ λύω > λέ - λυκα βάλλω > βέ - βληκα πράττω > πέ -πραχα κρίνω > κέ - κρικα πνέω > πέ - πνευκα χορεύω > κε - χόρευκα φυτεύω > πε - φύτευκα θύω > τέ - θυκα</p>	
<p>β΄ άγγέλλω > ήγγελκα αίτώ > ήτηκα έρμηνεύω > ήρμήνευκα εύλογώ > ηύλόγηκα όμολογώ > ώμολόγηκα οικίζω > όκικα</p>	
<p>γ΄ στρατεύω > έ - στράτευκα σκευάζω > έ - σκεύακα ψηφίζω > έ - ψήφικα ψάλλω > έ - ψαλκα ζητώ > έ - ζήτηκα ζημιώ > έ - ζημίωκα</p>	

α) Πολλά ρήματα της αρχαίας ελληνικής σχηματίζουν τον παρακει-
μενό τους με **αναδιπλασιασμό**, δηλ. επανάληψη του αρχικού συμφώνου
του ρήματος με ένα -ε- (στήλη α').

β) Τα ρήματα που αρχίζουν από φωνήεν δεν μπορούν να έχουν
αναδιπλασιασμό· αντί αυτού παίρνουν **χρονική αύξηση** (στήλη β').

γ) Μερικά ρήματα παίρνουν **συλλαβική αύξηση** αντί αναδιπλασια-
σμού (στήλη γ').

Σημ.: Υπάρχουν ρήματα που δεν ακολουθούν τους πιο πάνω κανόνες·
σχηματίζονται ανωμάτως π.χ. ἀκούω - ἀκήκοα, ἔρχομαι - ἐλήλυθα κ.ά.

2. Ο **χρονικός χαρακτήρας** του ενεργητικού παρακειμένου κανονι-
κά είναι το -κ-· Έτσι έχουμε κατάληξη παρακειμένου ενεργητικής φωνής
-κα, μέσης φωνής **-μαι**.

Αυτό ισχύει στα φωνηεντόληκτα ρήματα καθώς και στα οδοντικό-
ληκτα (διότι τα τ, δ, θ μπροστά στο -κ- αποβάλλονται).

Στις άλλες κατηγορίες συμφωνολήκτων ρημάτων έχουμε διαφορές.

Μελετήστε με προσοχή τους πίνακες:

	Ενεστώτας	Παρακειμένος	
Ρήματα με βάση το χαρακτήρα	Ενεστωτικό θέμα	Ενεργητική φωνή	Μέση φωνή
φωνηεντόληκτα	λύ-ω παιδεύ-ω κρού-ω	λέλυ-κα πεπαίδευ-κα κέκρου-κα	λέλυ-μαι πεπαίδευ-μαι κέκρου(σ)-μαι
οδοντικόληκτα	πείθ-ω ψεύδ-ω κομίδ-ω, -ζω	πέπει-κα ἔψευ-κα κεκόμι-κα	πέπεισμαι ἔψευσμαι κεκόμισμαι
ουρανικόληκτα	διώκ-ω κηρύκ-ω, -ττω πράγ-ω, -ττω	δεδίω-χα κεκήρυ-χα πέπρα-χα	δεδίωγμαι κεκήρυγμαι πέπραγμαι
χειλικόληκτα	γράφ-ω κλέπ-ω τριβ-ω	γέγρα-φα κέκλο-φα τέτρι-φα	γέγραμμαι κέκλεμμαι τέτριμμαι

Ο σχηματισμός του υπερσυντελικού επιτυγχάνεται με την προσθήκη αύξησης στο θέμα του παρακειμένου (διότι είναι χρόνος ιστορικός) και με την κατάληξη -κειν της ενεργητικής φωνής και -μην της μέσης φωνής

π.χ. λέλυκα - έλελύκειν, λέλυμαι - έλελύμην

εδείωχα - έδεδιώχην, δεδιώγμαι - έδεδιώγμην

αλλά ήτηκα - ήτήκειν, ήτημαι - ήτήμην

έστράτευκα - έστρατεύκειν, έστράτευμαι - έστρατεύμην

Συμπληρώστε την κλίση της **οριστικής** με βάση τις καταλήξεις (προτάσσονται).

Προχωρήστε σε παρατηρήσεις αναφορικά με τις καταλήξεις και τον τονισμό:

Παρακείμενος (φωνηεντολήκτων ρημάτων)			
Καταλήξεις	Οριστική Ε.Φ.	Καταλήξεις	Οριστική Μ.Φ.
- κα	λέλυ-κα	- μαι	λέλυ-μαι
- κας	λέλυ-κας	-σαι	λέλυ-σαι
- κε	λέλυ-	-ται	λέλυ-
- καμεν	λελύ-	-μεθα	λελύ-
- κατε	λελύ-	-σθε	λέλυ-
- κασι	λελύ-	-νται	λέλυ-νται
Υπερσυντέλικος (φωνηεντολήκτων ρημάτων)			
Καταλήξεις	Οριστική Ε.Φ.	Καταλήξεις	Οριστική Μ.Φ.
- κειν	έλελύ-κειν	- μην	έλελύ-μην
- κεις	έλελύ-κεις	- σο	έλελυ-σο
- κει	.....	- το	έλελυ-το
- κεμεν	.....	- μεθα	έλελύ-μεθα
- κετε	.....	- σθε	έλελυ-σθε
- κεσαν	.....	- ντο	έλελυ-ντο
Μετοχή παρακειμένου			
	Ε.Φ.		Μ.Φ.
-κώς	λέλυ-κώς	-μένος	λέλυ-μένος
-κυία	λέλυ-κυία	-μένη	λέλυ-μένη
-κός	λέλυ-κός	-μένον	λέλυ-μένον

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 166, 172 §§ 277, 279)

Ασκήσεις

1. Αναγνωρίστε σε ποιο αρχαίο ρήμα ανήκει καθεμιά από τις πιο κάτω μετοχές, τις οποίες συναντούμε και στο νεοελληνικό λόγο:

τεθωρακισμένος, -η, -ον	πεπραγμένος, -η, -ον
παρατεταμένος, -η, -ον	(ἀπ)εγνωσμένος, -η, -ον
συνηρημένος, -η, -ον	ἐκτεθειμένος, -η, -ον
(ἐγ)γεγραμμένος, -η, -ον	διεφθαρμένος, -η, -ον
πεπαιδευμένος, -η, -ον	ἀπεσταλμένος, -η, -ον
ἐσφαλμένος, -η, -ον	συντετριμμένος, -η, -ον
συνυφασμένος, -η, -ον	ἐκκληλεγμένος, -η, -ον
(κατ)εψυγμένος, -η, -ον	ἐγκεκρωμένος, -η, -ον
(προ)ηγμένος, -η, -ον	ἐπιτετραμμένος, -η, -ον

2. α) Να κάνετε γραμματική αναγνώριση των τύπων του κειμένου: διαπέπρακται, διωμολόγηται, παραδεδώκαμεν, καταπεφρονηκώς.

β) Πώς θα γίνουν στον αντίθετο αριθμό οι τύποι της οριστικής;

3. Να μεταφέρετε σε όλους τους χρόνους της Ε.Φ. την πρόταση «Μετά πλείστης ἐξουσίας πράττουσι τὰ ἐσκεμμένα».

4. Να συμπληρώσετε τα κενά με βάση τα παραδείγματα α' και β' :

α) τέθνυκα	ἐτεθύκειν
β) γέγραπται	ἐγγράπτο
γ) πεπείσμεθα	.....
δ)	ἐπεπαίδευντο
ε)	ἐτεθεράπευσο
στ) πέπραχας	.....
ζ) ἐζητήκατε	.....
η)	ἐστάλκει
θ)	ἠθροίκεμεν
ι) βεβουλεύκατε	.....
ια) κέκλεπται	.....
ιβ)	πεπλεγμένοι ἦσαν

5. Να πράξετε κατά το παράδειγμα α' :

α) Ὁ διδάσκαλος τὸν μαθητὴν πεπαίδευκε — Ὁ μαθητὴς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου πεπαίδευται.

β) Ὁ σοφιστὴς τὸν νέον οὐ πέπεικε .....

γ) Οἱ πολῖται τοὺς ληστὰς μεμνήκασιν.....

- δ) Ὁ ἔνοχος τὸ σφάλμα ὡμολόγηκε.....
- ε) Ὁ μαθητὴς τὸν παιδοτρίβην ἐξήτηκε.....
- στ) Ὁ νεανίας τὸν χορὸν κεχόρευκε.....
- ζ) Οἱ σοφοὶ τοὺς πονηροὺς καταπεφρονήκασιν.....
- η) Ἡ πίστις τὴν κόρην σέσωκε.....
- θ) Ὁ γεωργὸς τὸν θησαυρὸν εἰς γῆν κέκρυψε.....
- ι) Οἱ θεοὶ τοὺς ὑβριστὰς συντετρίφασιν .....
- ια) Αἴσωπος πλείστους μύθους γέγραφε.....
- ιβ) Οἱ πολέμιοι τὰς σπονδὰς λελύκασιν.....

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Ἄξιῳ δέ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐάν τι τῶν ἀληθῶν μετὰ παρρησίας λέγω, μηδεμίαν μοι διὰ τοῦτο παρ' ὑμῶν ὀργὴν γενέσθαι. Σκοπεῖτε γὰρ ὧδί. Ὑμεῖς τὴν παρρησίαν ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων οὕτω κοινὴν οἴεσθε δεῖν εἶναι πᾶσι τοῖς ἐν τῇ πόλει, ὥστε καὶ τοῖς ξένοις καὶ τοῖς δούλοις αὐτῆς μεταδεδώκατε, καὶ πολλοὺς ἂν τις οἰκέτας ἴδοι παρ' ὑμῖν μετὰ πλείονος ἐξουσίας ὅ,τι βούλονται λέγοντας ἢ πολίτας ἐν ἐνίαις τῶν ἄλλων πόλεων· ἐκ δὲ τοῦ συμβουλευεῖν ἐξεληλάκατε. Εἶτα ὑμῖν συμβέβηκεν ἐκ τούτου, ἐν μὲν ταῖς ἐκκλησίαις τρυφᾶν καὶ κολακεύεσθαι πάντα πρὸς ἡδονὴν ἀκούουσιν, ἐν δὲ τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς γιγνομένοις περὶ τῶν ἐσχάτων ἤδη κινδυνεύειν.

(Δημοσθένους, Κατὰ Φιλίππου Γ' §§ 3-4)

Λεξιλόγιο

παρρησία = ελευθερία του λόγου, ειλικρίνεια

σκοπεῖτε ὧδί = σκεφτεῖτε ὡς ἐξῆς

μεταδεδώκατε καὶ τοῖς δούλοις = ἔχετε μεταδώσει καὶ στους δούλους

λέγοντας μετὰ πλείονος ἐξουσίας = νὰ μιλοῦν με μεγαλύτερη ελευθερία

ἐνίοι, ἐνιαί, ἐνια = μερικοὶ

ἐξεληλάκατε (παρακ. του ἐξελαύνω) = ἔχετε εκδιώξει, αποβάλει

ἐκ τοῦ συμβουλευεῖν = ἀπὸ το συμβουλευτικὸ ἔργο

συμβέβηκεν ὑμῖν κινδυνεύειν περὶ τῶν ἐσχάτων = σας ἔχει συμβεῖ νὰ διατρέχετε τὸ μέγιστο κίνδυνο

ἐν τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς γιγνομένοις = στὴν πράξη καὶ τὰ γεγονότα

Βίος ἀνεόρταστος μακρὰ ὁδὸς ἀπανδόκευτος

Ζωὴ χωρὶς εορτασμοὺς (μοιάζει) με μακρινὴ διαδρομὴ χωρὶς πανδοχεῖο γιὰ ἀνάπαυση.

(Δημόκριτος)

Μάθημα 12

Α. Ἄλκυων ἢ Περί Μεταμορφώσεως

Ο Λουκιανός γεννήθηκε στα Σαμίσοατα της Κομμαγηνής, επαρχίας της Συρίας, γύρω στο 120 μ.Χ. Πέθανε γύρω στο 190 μ.Χ. Στις Ιωνικές πόλεις της Μ.Ασίας τελειοποίησε τα Ελληνικά του. Μέρος της ζωής του το πέρασε στην Αθήνα. Έγραψε έργα ρητορικά, αλλά κυρίως σατιρικά και φιλοσοφικά, τα περισσότερα σε διαλογική μορφή. Στο διάλογο έδωσε τη συντομία και τη χάρη της καθημερινής κουβέντας. Με τους διαλόγους του σατίρισε τους ξεπεσμένους θεούς του Ολύμπου και διακωμώδησε τις αδυναμίες και τις δοξασίες των ανθρώπων.

Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο Χαιρεφώντας και ο Σωκράτης συζητούν για την εγκυρότητα των μύθων.

Αφορμή για το διάλογο αυτό δίνει ο μύθος της Αλκυόνας, η οποία (κατά το μύθο) ήταν κάποτε γυναίκα· όταν έχασε το σύζυγό της, η θλίψη της ήταν τόσο μεγάλη, ώστε οι θεοί τη λυπήθηκαν και την έκαναν πουλί.

ΧΑΙΡΕΦΩΝ. Τίς ἡ φωνὴ προσέβαλεν ἡμῖν, ὦ Σώκρατες, πόρρωθεν ἀπὸ τῶν αἰγιαλῶν καὶ τῆς ἄκρας ἐκείνης; ὡς ἤδεῖα ταῖς ἀκοαῖς. Τί ποτ' ἄρ' ἐστὶ τὸ φθεγγόμενον ζῶον; ἄφωνα γὰρ δὴ τά γε καθ' ὕδατος διαιτώμενα.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ. Θαλαττία τις, ὦ Χαιρεφῶν, ὄρνις ἀλκυὼν ὀνομαζομένη, πολύθρηνος καὶ πολύδακρυς· φασι γυναῖκά ποτε οὖσαν, Αἰόλου τοῦ Ἑλληνος θυγατέρα, κουρίδιον ἄνδρα τὸν αὐτῆς τεθνεῶτα θρηγεῖν πόθῳ φιλίας, Κῆρυκα τὸν Τραχίνιον τὸν Ἐωσφόρου τοῦ ἀστέρος, καλοῦ πατρὸς καλὸν υἱόν· εἶτα δὴ πτερωθεῖσαν διὰ τινὰ δαιμονίαν βούλησιν εἰς ὄρνιθος τρόπον περιπέτεσθαι τὰ πελάγη ζητοῦσαν ἐκείνον, ἐπειδὴ πλαζομένη γῆν περὶ πᾶσαν οὐχ οἶα τ' ἦν εὐρεῖν.

ΧΑΙΡΕΦΩΝ. Ἄλκυων τοῦτ' ἐστὶν ὃ σὺ φῆς; Γοῶδη γοῦν ὡς ἀληθῶς τὸν ἦχον ἀφήσει τὸ ζῶον. Πηλίκον δέ τι καὶ ἐστὶν, ὦ Σώκρατες;

ΣΩΚΡΑΤΗΣ. Οὐ μέγα· μεγάλην μέντοι διὰ τὴν φιλανδρίαν εἴληψε παρὰ θεῶν τιμὴν· ἐπὶ γὰρ τῇ τούτων νεοττία καὶ τὰς ἀλκυονίδας προσαγορευομένας ἡμέρας ὁ κόσμος ἄγει κατὰ χειμῶνα μέσον διαφερούσας ταῖς εὐδίαις, ὧν ἐστὶ καὶ ἡ τήμερον παντὸς μᾶλλον. Οὐχ ὀρθῶς ὡς αἶθρια μὲν τὰ ἄνωθεν, ἀκύμαντον δὲ καὶ γαλήνιον ἅπαν τὸ πέλαγος, ὁμοιον ὡς εἰπεῖν κατόπτρῳ;

ΧΑΙΡΕΦΩΝ. Λέγεις ὀρθῶς· φαίνεται γὰρ ἀλκυονὶς ἡ τήμερον ὑπάρχειν ἡμέρα, καὶ χθὲς δὲ τοιαύτη τις ἦν.

(Λουκιανοῦ, Ἄλκυων ἢ Περί μεταμορφώσεως §§ 176-179)

Λεξιλόγιο

προσέβαλεν ἡμῖν	= έφτασε στ' αυτιά μας
πόρρωθεν	= από μακριά
ἡ ἄκρα	= το ακρωτήριο
ἡδύς, -εἶα, -ὺ	= γλυκός, ευχάριστος
διαιτῶμαι	= ζω κατά ορισμένο τρόπο, ζω
διαιτῶ	= κρίνω ως διαιτητής, αποφασίζω
ὁ και ἡ ὄρνις	= πτηνό, πουλί
κουρίδιος ἀνήρ	= αγαπημένος σύζυγος
πόθῳ φιλίας	= από τον καημό της αγάπης
πλάζομαι	= περιπλανώμαι
(οἶος), οἶα τ' εἰμί	= μπορώ
γοώδης	= θρηνητικός
ἀφήσει	= αφήνει
ἡ νεοττία	= επώαση, κλώσημα
ἡ εὐδία	= καλοκαιρία, γαλήνη, καλοσύνη
ἡ τήμερον	= η σημερινή
ὡς εἰπεῖν	= όπως θα έλεγε κανείς

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τίς ἦν ποτε Ἄλκυών;
2. Διὰ τί ἡ Ἄλκυών γοώδη τὸν ἦχον ἀφήσει;
3. Τίνα τιμὴν εἴληφε παρὰ θεῶν;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

διαιτά-ομαι-ῶμαι, θ. διαιτα- από την ίδια ρίζα με το αἰτέω -ῶ

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
διαιτῶμαι	δίαιτα	διαιτητέον
διαιτῶ	..... τὸ διαίτημα (τρόπος ζωής, διαμονή) τὸ ἐνδιαίτημα τὰ διαιτητήρια (τα δωμάτια)	διαιτητικός (= αυτός που ανήκει ή είναι κατάλληλος για δίαιτα) η διαιτητική (τέχνη)

1. Συμπληρώστε τα κενά με παράγωγα ουσιαστικά.
2. α) Αναλύστε τις πιο κάτω λέξεις στα συνθετικά τους:

ὕδρoγειος .....

ἄνυδρος .....

ἀστρολογία.....

ἔναστρος .....

πατροκτόνος .....

γαιοκτήμων .....

β) Σχηματίστε όσα άλλα σύνθετα μπορέσετε χρησιμοποιώντας τις λέξεις:
ὕδωρ, ἀστήρ, πατήρ, γῆ, ὡς α' και β' συνθετικά.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

Γ' κλίση ονομάτων: Συμφωνόληκτα

Χαιρεφῶν ἐρωτᾷ Σωκράτη τί ἐστι τὸ φθεγγόμενον ζῶν. Σωκράτης λέγει Χαιρεφῶντι περὶ τῆς θαλαττίας ὄρνιθος ἀλκυόνος, ἣτις ἦν ποτε γυνή, Αἰόλου τοῦ Ἑλληνος θυγάτηρ. Αὕτη ἐθρήνει, ἐπεὶ ἀπέθανεν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς Κῆϋξ' τούτου πατήρ ἦν Ἐωσφόρος ὁ ἀστήρ. Ἡ γυνὴ πτερωθεῖσα καὶ ὄρνις γενομένη διὰ τινὰ δαιμονίαν βούλησιν περιπέτεται τὸ πέλαγος. Ἐτιμήθη δὲ ὑπὸ τῶν θεῶν διὰ τὴν φιλανδρίαν' ἐν μέσῳ γὰρ χειμῶνι ὁ κόσμος ἄγει τὰς ἀλκυονίδας ἡμέρας ἐπὶ τῇ νεοττία τῶν φῶν τῆς ἀλκυόνος.

Στο κείμενο για μετάφραση και στις πιο πάνω προτάσεις συναντούμε τα τριτόκλιτα ονόματα: Χαιρεφῶν - Χαιρεφῶντος, ὄρνις - ὄρνιθος, Ἑλλην - Ἑλληνος, ἀλκυῶν - ἀλκυόνος, βούλησις - βουλήσεως.

Μελετώντας προσεκτικά το κείμενο και τις προτάσεις υπογραμμίστε τα τριτόκλιτα ουσιαστικά, όσα δηλαδή δεν ανήκουν στην α' και β' κλίση.

Τι παρατηρεῖτε για τις καταλήξεις των ονομάτων της γ' κλίσης στην ονομαστική του ενικού;

Συγκρίνετε την ονομαστική του ενικού με τις πλάγιες πτώσεις του ενικού και με τον πληθυντικό ως προς τον αριθμό των συλλαβών.

Τοποθετήστε στην κατάλληλη θέση τα ουσιαστικά που υπογραμμίσατε:

	Ενικός αριθμός
ον.	Χαιρεφῶν Σωκράτη
γεν.	
δοτ.	
αιτ.	
κλητ.	
Πληθυντικός αριθμός	
ον.	
γεν.	
δοτ.	
αιτ.	
κλητ.	

Η **τρίτη κλίση** περιλαμβάνει ουσιαστικά και των τριών γενών περιτοσύλλαβα, που έχουν δηλαδή στις πλάγιες πτώσεις του ενικού (γενική, δοτική, αιτιατική) και σε όλο τον πληθυντικό μια συλλαβή περισσότερη από την ονομαστική και κλητική του ενικού π.χ.

ή ἀλκυών, τῆς ἀλκυόνος, αἱ ἀλκυόνες

ὁ χειμών, τοῦ χειμῶνος, οἱ χειμῶνες

Τα ουσιαστικά της τρίτης κλίσης ομαδοποιούνται με βάση: 1. **την κατάληξη** 2. **το θέμα** και 3. **το χαρακτήρα** τους. Έτσι έχουμε:

1. α) **καταληκτικά** (με κατάληξη -ς στην ονομαστική ενικού π.χ. ὁ ἥρως)
  - β) **ακατάληκτα** (χωρίς κατάληξη στην ονομαστική ενικού π.χ. ὁ χειμών)
2. α) **μονόθεμα** (με ένα μόνο θέμα, το οποίο βρίσκουμε στη γενική ενικού π.χ. χειμῶν-ος)
  - β) **διπλόθεμα** (με δύο θέματα: ισχυρό στην ονομαστική ενικού και αδύνατο στη γενική ενικού π.χ. ἡ ἀλκυών - τῆς ἀλκυόνος)
3. α) **φωνηεντόληκτα** (με χαρακτήρα φωνήεν π.χ. τῆς βουλήσε-ως)
  - β) **συμφωνόληκτα** (με χαρακτήρα σύμφωνο π.χ. τῆς ὄρνιθ-ος)

Το ουσιαστικό **ὁ ἥρως** είναι καταληκτικό, μονόθεμο και φωνηεντόληκτο. **Χαρακτηρίστε τα ονόματα: ἡ βούλησις, ὁ χειμών.**

Συμφωνόληκτα ονόματα γ' κλίσης

I. Αφωνόληκτα	{	Ουρανικόληκτα π.χ. ὁ κόραξ (κ+ς), τοῦ κόρακ-ος
		Χειλικόληκτα π.χ. ὁ Ἄραψ (β+ς), τοῦ Ἄραβ-ος
		Οδοντικόληκτα π.χ. ἡ πατρίς (δ-ς), τῆς πατρίδ-ος τὸ κτήμα (τ), τοῦ κτήματ-ος
		Λήγοντα σε -ντ π.χ. ὁ γέρον(τ), τοῦ γέροντ-ος
II. Ημιφωνόληκτα	{	Ενρινόληκτα π.χ. ὁ Ἕλλην, τοῦ Ἕλλην-ος, ἡ ἀκτίς(ν-ς), τῆς ἀκτίν-ος
		Υγρόληκτα π.χ. ὁ κλητῆρ, τοῦ κλητῆρ-ος
		Σιγμόληκτα π.χ. ὁ Σωκράτης, τοῦ Σωκράτους (έσ-ος) τό ἔδαφος - τοῦ ἔδαφους (εσ-ος - ους)

Παρακολουθήστε την κλίση μερικών τριτοκλίτων ονομάτων και προσπαθήστε να συμπληρώσετε την κλίση των υπόλοιπων ονομάτων στα διαγράμματα που ακολουθούν.

Οι κατάληξεις της γ' κλίσης δίνονται στο πλαίσιο.

Ενικός αριθμός			Καταλήξεις	
			Αρσ. + θηλ., ουδ.	
ον.	ὁ κόραξ	ὁ ἸΑραψ	-ς ἢ —	—
γεν.	τοῦ κόρακ-ος	τοῦ ἸΑραβ-ος	-ος	-ος
δοτ.	τῷ κόρακ-ι	.....	-ι	-ι
αιτ.	τὸν κόρακ-α	.....	-α ἢ -ν	—
κλητ.	ὦ κόραξ	.....	-ς ἢ —	—

Πληθυντικός αριθμός				
ον.	οἱ κόρακ-ες	.....	-ες	-α
γεν.	τῶν κοράκ-ων	.....	-ων	-ων
δοτ.	τοῖς κόραξι(ν)	τοῖς ἸΑραψι(ν)	-σι(ν)	-σι(ν)
αιτ.	τούς κόρακ-ας	.....	-ας	-α
κλητ.	ὦ κόρακ-ες	.....	-ες	-α

Ενικός αριθμός				
ον.	ἡ πατρις	ὁ, ἡ ὄρνις	τὸ κτήμα	ὁ γέρον *
γεν.	τῆς πατριδ-ος	ὄρνιθ-ος	τοῦ κτήματ-ος	τοῦ γέροντ-ος
δοτ.	.....	.....	τῷ κτήματ-ι	τῷ .....
αιτ.	.....	ὄρνιν	τὸ κτήμα	τὸν .....
κλητ.	ὦ πατρίς	ὄρνι	ὦ κτήμα	ὦ γέρον

Πληθυντικός αριθμός				
ον.	αἱ πατριδ-ες	ὄρνιθ-ες	τὰ κτήματ-α	οἱ .....
γεν.	.....	.....	τῶν κτημάτ-ων	τῶν .....
δοτ.	ταῖς πατρίσι(ν)	ὄρνισι(ν)	τοῖς κτήμασι(ν)	τοῖς γέρουσι**
αιτ.	.....	.....	τὰ κτήματ-α	τούς .....
κλητ.	.....	.....	ὦ κτήματ-α	ὦ .....

Ενικός αριθμός				
ον.	ἡ ἀκτίς	ὁ Ἕλλην	ποιμὴν	γεῖτων
γεν.	τῆς ἀκτίν-ος	τοῦ Ἕλλην-ος	ποιμέν-ος	γεῖτον-ος
δοτ.	τῇ ἀκτίν-ι	.....	ποιμέν-ι	γεῖτον-ι
αιτ.	τὴν ἀκτίν-α	.....	ποιμέν-α	γεῖτον-α
κλητ.	ὦ ἀκτίς	ὦ Ἕλλην	ποιμὴν	γεῖτον

Πληθυντικός αριθμός				
ον.	αἱ ἀκτίν-ες	.....	ποιμέν-ες	.....
γεν.	τῶν ἀκτίν-ων	.....	.....	.....
δοτ.	ταῖς ἀκτίσι(ν)	τοῖς Ἕλλησι(ν)	ποιμέσι(ν)	γεῖτοσι(ν)
αιτ.	τάς ἀκτίν-ας	.....	.....	.....
κλητ.	ὦ ἀκτίν-ες	.....	.....	.....

Ενικός αριθμός				
ον.	ὁ κλητῆρ	αἰθῆρ	ῥήτωρ	τὸ ἕαρ
γεν.	τοῦ κλητῆρ-ος	αἰθέρ-ος	ῥήτορ-ος	τοῦ ἕαρ-ος
δοτ.	τῷ	.....	.....	τῷ ἕαρ-ι
αιτ.	τόν	.....	.....	τὸ ἕαρ
κλητ.	ὦ κλητῆρ	αἰθῆρ	ῥήτορ	ὦ ἕαρ

Πληθυντικός αριθμός				
ον.	οἱ	.....	ῥήτορ-ες	
γεν.	τῶν	.....	.....	
δοτ.	τοῖς κλητῆρ-σι	αἰθέρ-σι(ν)	.....	—
αιτ.	τούς	.....	ῥήτορ-ας	
κλητ.	ὦ	.....	.....	

Ενικός αριθμός				Πληθ. αρ.
ον.	ὁ Σωκράτης	Περικλῆς	τὸ ἔδαφος	τὰ ἔδαφη
γεν.	τοῦ Σωκράτους	Περικλέους	τοῦ ἔδαφους	τῶν ἔδαφῶν
δοτ.	τῷ Σωκράτει	Περικλεῖ	τῷ ἔδαφει	τοῖς ἔδαφεσι
αιτ.	τόν Σωκράτη	Περικλέα	τὸ ἔδαφος	τὰ ἔδαφη
κλητ.	ὦ Σώκρατες	Περικλείς	ὦ ἔδαφος	ὦ ἔδαφη

Παρατηρήσεις:

* Τα διπλόθεμα σχηματίζουν από το ισχυρό θέμα την ονομαστική και (συνήθως) την κλητική του ενικού, ενώ από το αδύνατο (βραχύ) σχηματίζουν τις πλάγιες πτώσεις του ενικού και όλες τις πτώσεις του πληθυντικού π.χ. ὁ ἄθῆρ, τοῦ ἄθῆρος, ᾧ ἄθῆρ, οἱ ἄθῆρες· ὁ ἡγεμών, τοῦ ἡγεμόνος, ᾧ ἡγεμών, οἱ ἡγεμόνες. Τα βαρύτενα διπλόθεμα σε -ων (γεν.-οντος), -ων (γεν.-ονος) και-ωρ (γεν.-ορος) σχηματίζουν την κλητική του ενικού ὅμοια με το αδύνατο θέμα: ᾧ γέρον, ᾧ γείτον, ᾧ ὄῆτορ.

** Το -ντ- προ του σ αποβάλλεται με αναπληρωτική έκταση του προηγούμενου φωνήεντος π.χ. τοῖς γέροντ-σι — γέρουσι (ο — ου).

[**Αναπληρωτική έκταση** ή αντέκταση είναι η έκταση ενός βραχύχρονου φωνήεντος σε μακρόχρονο φωνήεν ή σε δίφθογγο ύστερα από την αποβολή ενός ή περισσότερων συμφώνων που ακολουθούν].

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 65-88 §§ 120-145)

Στα υγρόληκτα ουσιαστικά της τρίτης κλίσης ανήκουν και τα **συγκοπτόμενα**: ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, ἡ θυγάτηρ, ἡ Δημήτηρ και ὁ ἀνῆρ, τα οποία συγκοπτούν (αποβάλλουν) το ε του αδύνατου θέματος σε ορισμένες πτώσεις. Το ὄνομα **ἀστήρ** είναι συγκοπτόμενο μόνο στη δοτική πληθυντικού: τοῖς ἀστράσιν.

Στο ὄνομα ἀνῆρ στη θέση του ε που αποβάλλεται αναπτύσσεται το σύμφωνο δ.

Όλα τα συγκοπτόμενα στη δοτική του πληθυντικού ανάμεσα στο συγκοπτόμενο θέμα και την κατάληξη παίρνουν ένα βραχύχρονο α.

Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός	
ον.	ὁ πατήρ	ὁ ἀνῆρ	οἱ πατέρες	οἱ ἄνδρες
γεν.	τοῦ πατρός	τοῦ ἀδρός	τῶν πατέρων	τῶν ἀνδρῶν
δοτ.	τῷ πατρί	τῷ ἀνδρὶ	τοῖς πατράσι(ν)	τοῖς ἀνδράσι(ν)
αιτ.	τὸν πατέρα	τὸν ἄνδρα	τοὺς πατέρας	τοὺς ἄνδρας
κλ.	ᾧ πάτερ	ᾧ ἄνερ	ᾧ πατέρες	ᾧ ἄνδρες

* [πατέρος - πατρός, ἀνέρος - ἀνδρός, πατέρ -σι(ν) πατρ -ά -σι(ν)]

(Βλ. και Γραμμ. Α. Ε. σελ. 77-78 § 129)

Η τρίτη κλίση περιλαμβάνει και μερικά **ανώμαλα** ονόματα π.χ.

Ενικός αριθμός			
ον.	ἡ γυνή	τὸ ὕδωρ	τὸ οὖς
γεν.	τῆς γυναίκος	τοῦ ὕδατος	τοῦ ὠτός
δοτ.	τῇ γυναικί	τῷ ὕδατι	τῷ ὠτί
αιτ.	τὴν γυναῖκα	τὸ ὕδωρ	τὸ οὖς
κλητ.	ᾧ γύναι	ᾧ ὕδωρ	ᾧ οὖς

Πληθυντικός αριθμός			
ον.	αί γυναῖκες	τὰ ὕδατα	τὰ ὦτα
γεν.	τῶν γυναικῶν	τῶν ὑδάτων	τῶν ὠτων
δοτ.	ταῖς γυναίξι (ν)	τοῖς ὕδασι (ν)	τοῖς ὠσί (ν)
αιτ.	τὰς γυναῖκας	τὰ ὕδατα	τὰ ὦτα
κλητ.	ᾧ γυναῖκες	ᾧ ὕδατα	ᾧ ὦτα

(Βλ. και Γραμμ. Α. Ε. σελ. 88-92 §§ 146-150)

Ασκήσεις

1. Να μεταφέρετε στον αντίθετο αριθμό (όπου υπάρχει) τα συμφωνόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης του κεμένου για μετάφραση και των προτάσεων.
2. Να συμπληρώσετε τα κενά στο πιο κάτω διάγραμμα:

Όνομ. εν.	Γεν. εν.	Κλητ. εν.	Όνομ. πληθ.	Δοτ. πληθ.
ὁ μῆν	.....	.....	.....	.....
ἡ ἄσπις	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	τὰ ἀγάλματα	.....
.....	.....	ᾧ ἐλέφαν	.....	.....
.....	.....	.....	.....	τοῖς δάσσει
.....	.....	ᾧ χελιδῶν	.....	.....
.....	τοῦ Κύκλωπος	.....	.....	.....
τὸ ὕδωρ	.....	.....	.....	.....
.....	τοῦ ἄρχοντος	.....	.....	.....
ὁ κώνωψ	.....	.....	.....	.....
.....	.....	ᾧ λιμῆν	.....	.....

3. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με λέξεις από τη στήλη στα δεξιά στον κατάλληλο τύπο:

Τὰ αἰσχρὰ ..... μεγάλους πόνους φέρει.	κέρδος
Ἦνος δορὰν ..... ἐνδυθεῖς ..... ὑπὸ πάντων ἐνομίζετο.	λέων, λέων
Εὐρουθεὺς ἐπέταξε τῶ ..... ἐκδιῶσαι τὰς Στυφαλίδας ..... καὶ κομίζειν εἰς Μυκήνας τοὺς ἵππους	Ἡρακλῆς
Ἐν οἴνῳ καὶ ..... ἡ ἀλήθεια.	ὄρνις
Ἐπὸ τῶν ..... ὁ σοφὸς οὐ κολακεύεται.	Διομήδης ὁ Θραῖξ
Καθίστασθε ὑμῖν αὐτοῖς συμβούλους ..... ἀγαθοὺς.	παῖς
Ζεὺς λέγει τῶ ..... ὦ ..... , Περσεφόνη τὸ ἥμισυ μὲν τοῦ ..... μενέτω παρὰ σοί, τὸ δ' ἕτερον παρὰ τῆ ..... Πορεύθητι οὖν, Περσεφόνη, πρὸς τήν.	κόλαξ
	ἀνήρ
	Πλοῦτων, Πλούτων
	ἔτος
	μήτηρ
	μήτηρ

4. Να μεταφερθούν στον πληθυντικό οι προτάσεις.

Κομίζεις γλαῦκα εἰς Ἀθήνας.

Δις παῖς ὁ γέρων.

Παρεγένετο σὺν γυναικί καὶ τέκνω.

Ἄνδρὸς χαρακτῆρα ἐκ λόγου γιννώσκεις.

Χάρις τίκει χάριν, ἔρις δὲ ἔριν.

Ὅμιλία κακὴ φθείρει ἦθος χρηστόν.

Δ. Κείμενο για κατανόηση (αινίγματα)

(Οι λύσεις των αινιγμάτων δίνονται στον κύκλο)

Ἄνθρώπου μέλος εἰμί, ὃ καὶ τέμνει γε σίδηρος
γράμματος αἰρομένου δύεται ἠέλιος.

Εἰσὶ κασιγνηταὶ δὺ ἄδελφαι· ἢ μία τίκει
τὴν ἑτέρην, αὐτὴ δὲ τεκοῦσ' ἀπὸ τῆσδε τεκνοῦται,
ὥστε κασιγνήτας οὖσας ἅμα καὶ συνομαίμους
αὐτοκασιγνήτας κοινῇ καὶ μητέρας εἶναι.

Εἰμί πατρὸς λευκοῖο μέλαν τέκος, ἄπτερος ὄρνις
ἄχρι καὶ οὐρανίων ἰπτάμενος νεφέων·
κούραις δ' ἄντομένησιν ἀπενθέα δάκρυα τίκτω·
εὐθὺ δὲ γεννηθεῖς λύομαι εἰς ἀέρα.

Εἰμί χαμαιζηλον ζῶων μέλος· ἦν δ' ἀφέλης μου
γράμμα μόνον, κεφαλῆς γίνομαι ἄλλο μέρος·
ἦν δ' ἕτερον, ζῶων πάλιν ἔσσομαι· ἦν δὲ καὶ ἄλλο,
οὐ μόνον εὐρήσεις, ἀλλὰ διηκόσια.

ὕς
πούς
νύξ
οὔς
ς (200)
καπνός
ὄνουξ
ἡμέρα
νύξ

(Παλατινὴ Ἀνθολογία, τόμ. XII βιβλίο XIV Ἀριθμητικά καὶ Γρίφοι 35, 40, 5, 105)

Λεξιλόγιο

κασίγνηται ἀδελφαι = ἀδελφές

τεκνοῦται = γεννιέται

τὸ τέκος (ποιητ.) = τέκνον, παιδί

μέλας, -αινα, -αν = μαύρος

ἡ κούρη (ποιητ.) = ἡ κόρη

ἀντομένησιν (ποιητ.): ἀντομέναις = που (με) συναντοῦν

ἀπενθέα = χωρὶς πένθος, χωρὶς θλίψη

χαμαιζηλος, -η, -ον = χαμηλός

ὕς = γουρούνι

Νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ

Ο υγιής νους βρίσκεται μέσα σε υγιές σώμα

Μάθημα 13

Α. Συνάντηση Μ. Αλεξάνδρου με τον Πώρο

Ο Αρριανός στην «Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασιν», στην οποία μιμείται την «Κύρου Ἀνάβασιν» του Ξενοφώντα, εξιστορεῖ ὄχι μόνο την εκστρατεία του Μ.Αλεξάνδρου ἐναντίον των Περσῶν ἀλλὰ καὶ ολόκληρη τὴ ζωὴ του.

Στο ἀπόσπασμα που ἀκολουθεῖ ὁ Αρριανός με ζωηρότητα καὶ φυσικότητα περιγράφει τὴ συνάντηση του Μ. Αλεξάνδρου με τὸ βασιλιά τῆς Πενταποταμίας Πώρο, ὅταν ὁ Αλέξανδρος ἔφτασε νικητὴς ὡς τὴς Ἰνδίες. Ὁ Αλέξανδρος ἀν καὶ εἶχε νικήσει τὸν Πώρο, ἤθελε νὰ τὸν σώσει, γιὰ τὸν θαύμασε γιὰ τὴ γενναϊότητα του στὴ μάχη. Ἔστειλε, λοιπόν, ἕναν Ἰνδό, φίλο του Πώρου, γιὰ νὰ του τὸν φέρει.

Καὶ ὁ μὲν Πῶρος ἦγετο. Ἀλέξανδρος δὲ ὡς προσάγοντα ἐπόθετο, προσιπτεύσας πρὸ τῆς τάξεως ξὺν ὀλίγοις τῶν ἐταίρων ἀπαντᾷ τῷ Πώρῳ καὶ ἐπιστήσας τὸν ἵππον τό τε μέγεθος ἐθαύμαζεν, ὑπὲρ πέντε πήχεις μάλιστα ξυμβαῖνον, καὶ τὸ κάλλος τοῦ Πώρου καὶ ὅτι οὐ δεδουλωμένος τῇ γνώμῃ ἐφαίνετο, ἀλλ' ὥσπερ ἂν ἀνὴρ ἀγαθὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ προσέλθοι ὑπὲρ βασιλείας τῆς αὐτοῦ πρὸς βασιλέα ἄλλον καλῶς ἠγωνισμένος. Ἐνθα δὴ Ἀλέξανδρος πρῶτος προσειπὼν αὐτὸν λέγειν ἐκέλευσεν ὅ τι οἱ γενέσθαι ἐθέλοι. Πῶρον δὲ ἀποκρίνασθαι λέγεται ὅτι «βασιλικῶς μοι χρῆσαι, ὦ Ἀλέξανδρε». Καὶ Ἀλέξανδρος ἠσθεὶς τῷ λόγῳ «τοῦτο μὲν ἔσται σοι, ὦ Πῶρε», ἔφη, «ἐμοῦ ἕνεκα· σὺ δὲ σαντοῦ ἕνεκα ὅ τι σοὶ φίλον ἀξίου». Ὁ δὲ πάντα ἔφη ἐν τούτῳ ἐνεῖναι. Καὶ Ἀλέξανδρος τούτῳ ἔτι μᾶλλον τῷ λόγῳ ἠσθεὶς τὴν τε ἀρχὴν τῷ Πώρῳ τῶν τε αὐτοῦ Ἰνδῶν ἔδωκε καὶ ἄλλην ἔτι χώραν πρὸς τῇ πάλαι οὔσῃ πλείονα τῆς πρόσθεν προσέθηκε καὶ οὕτως αὐτὸς τε βασιλικῶς κεχρημένος ἦν ἀνδρὶ ἀγαθῷ καὶ ἐκείνῳ ἐκ τούτου ἐς ἅπαντα πιστῷ ἐχρήσατο.

(Ἀρριανοῦ, Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις Ε' XIX §§ 1-3)

Λεξιλόγιο

προσάγω (αμετάβ.)	= πλησιάζω
προσιπτεύω	= πηγαίνω κάπου ἐφιππος
ἀπαντᾷ + δοτ.	= πηγαίνω νὰ συναντήσω, συναντῶ
ὑπὲρ πέντε πήχεις μάλιστα	= που ἦταν μεγαλύτερο ἀπὸ πέντε πήχεις
ξυμβαῖνον	(ὁ πήχυς = 0,46 μ.)
προσειπῶν· μετ. αορ. β' του προσαγορεύω	= ἀπευθύνω τὸ λόγο, χαιρετῶ
οἷ (δοτ. προσωπ. αντων. γ' προσ.)	= σ' αὐτόν
χρῆσαι (προστ. αορ. του χρωμαι)	= νὰ με μεταχειριστεῖς
ἠσθεὶς· μετ. αορ. του ἠδομαι	= ευχαριστιέμαι
ἐμοῦ ἕνεκα	= με δική μου θέληση

ἀξιού· προστ. του ἀξιῶ	= ζητώ
ἔφη (γ' εν. αορ. του φημί = λέγω)	= είπε
ἐνείναι· απαρέμφ. του ἐνειμι	= ενυπάρχω
πάλαι	= προ πολλού, προηγουμένως
προσέθηκε	= πρόσθεσε

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τί ἔπραξεν Ἀλέξανδρος ὡς ἐπύθετο προσάγοντα Πῶρον;
2. Τί ἀπεκρίνατο Πῶρος, ὅτε Ἀλέξανδρος αὐτόν ἤρετο ὅ,τι οἱ (σ' αὐτόν) γενέσθαι ἐθέλοι;
3. Τί ἔδωκεν Ἀλέξανδρος Πῶρω ἡσθεῖς τῷ λόγῳ ἐκείνου;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

φαίνομαι θ. φαν-

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
φαίνομαι	συκο-φάντης φάσις (κατηγορία, εμφάνιση) (σύνθ.) ..... (σύνθ.) ..... τὸ φάσμα (εμφάνι- ση, φάντασμα, τέρας) ὁ φανός (φανάρι, πυρσός) ἡ ἐπι-φάνεια	φανερός ἄ-φαντος ἐπιφανής ....
φαντάζομαι	.....	.....
φανερώ	.....	.....

χρῶμαι θ. χρη-

Ουσιαστικά	Επίθετα	Ρήματα
χρήσις χρήμα (ὅ,τι μετα- (χειρίζεται κά- ποιος) χρημοσύνη (χρεία, ἀνάγκη) καταχραστής χρηστότης	χρήσιμος χρηστός χρηστέον χρηστικός (χρήσιμος)	χρησιμεύω

1. Συμπληρώστε τα κενά με παράγωγα ουσιαστικά και επίθετα (απλά ή σύνθετα).

2. Σχηματίστε οικογένειες λέξεων απλών ή σύνθετων με τις λέξεις: βασιλεύς, ἥρωας, ἰχθύς, πόλις, ἄστν π.χ. βασιλεύς, βασιλεύω, βασιλεία, ἀβασιλευτος κ.ά.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Τρίτη κλίση ονομάτων: Φωνηεντόληκτα

II. Αντικείμενο σε δοτική

I. Ὁ βασιλεὺς Πῶρος ἦγετο τῷ βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ. Ἀλέξανδρος ἐθαύμασε τὸ κάλλος τοῦ βασιλέως Πῶρου. Πῶρος τῷ μεγέθει ἦν πέντε πήχεων. Ὁ πῆχυς ἦν μέτρον μήκους. Ἡ τάξις τῶν στρατιωτῶν καὶ οἱ ἱππεῖς θαυμάζουσι Πῶρον. Δεῖ τοὺς βασιλέας ἀγωνίζεσθαι καλῶς ὑπὲρ τῆς αὐτῶν βασιλείας. Πῶρος λέγει Ἀλεξάνδρῳ: «ὦ βασιλεῦ Ἀλέξανδρε, χρῆσαί μοι βασιλικῶς». Ἀλέξανδρος δίδωσι Πῶρῳ τὴν ἀρχὴν τῶν αὐτοῦ Ἰνδῶν καὶ ἄλλας πόλεις καὶ τιμᾶ αὐτὸν ὡς ἦρωα. Ὁ ἦρωας ἦν πιστὸς Ἀλεξάνδρῳ.

Ἐν τοῖς ποταμοῖς τῶν Ἰνδῶν ἰλὺς καὶ πληθὺς ἰχθύων ἦν.

Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ ἄστεως τῶν Ἀθηνῶν ἐπίγραμμα ἦν τόδε: «Ἀλέξανδρος Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων».

Στο κείμενο για μετάφραση και στις πιο πάνω προτάσεις συναντούμε τα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης: ἡ τάξις - τῆς τάξεως, ὁ πῆχυς - τοῦ πήχεως, ὁ βασιλεὺς- τοῦ βασιλέως κ.ά.

Γνωρίζετε ἤδη τις καταλήξεις των τριτοκλίτων ονομάτων ἀπὸ το προηγούμενο μάθημα. Υπογραμμίστε ὅλα τα φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα ονόματα (του κειμένου για μετάφραση και των πιο πάνω προτάσεων και τοποθετήστε τα στην κατάλληλη θέση στο διάγραμμα:

	Ενικός αριθμός
ον.	
γεν.	
δοτ.	
αιτ.	
κλητ.	
	Πληθυντικός αριθμός
ον.	
γεν.	
δοτ.	
αιτ.	
κλητ.	

Η τρίτη κλίση περιλαμβάνει φωνηεντόληκτα ουσιαστικά :

α) μονόθεμα σε:

- ως, - ωος π.χ. ὁ ἥρωας, τοῦ ἥρωος
- υς, - υος π.χ. ὁ ἰχθύς, τοῦ ἰχθύος
- εὺς, - εως π.χ. ὁ βασιλεὺς, τοῦ βασιλέως κ.ά.

β) διπλόθεμα σε:

- ις, - εως π.χ. ἡ πόλις, τῆς πόλεως
- υς, - εως π.χ. ὁ πῆχυς, τοῦ πήχεως
- υ, - εως (ουδέτ.) π.χ. τὸ ἄστυ, τοῦ ἄστεως

Φωνηεντόληκτα ονόματα γ' κλίσης

Παρακολουθήστε την κλίση μερικών φωνηεντολήκτων ονομάτων και προσπαθήστε να συμπληρώσετε την κλίση των υπόλοιπων ονομάτων στα διαγράμματα που ακολουθούν.

Οι καταλήξεις των φωνηεντολήκτων της γ' κλίσης δίνονται στο πλαίσιο.

		Ενικός αριθμός				Καταλήξεις	
						Αοσ. + θηλ., ουδ.	
ον.	ὁ ἥρωας	ἰχθύς	βασιλεὺς	ἡ γραῦς	-ς ἢ -	—	
γεν.	τοῦ ἥρωος	ἰχθύος	βασιλέως*	τῆς γραῶς*	-ος ἢ -ως	-ως	
δοτ.	τῷ ἥρωι	.....	βασιλεῖ	τῇ γραί	-ι	-ι	
αιτ.	τόν ἥρωα	ἰχθύν	.....	τήν γραῦν	-α ἢ -ν	—	
κλητ.	ὦ ἥρωας	ἰχθύ	βασιλεῦ	ὦ γραῦ	-ς ἢ -	—	

		Πληθυντικός αριθμός					
ον.	οἱ ἥρωες	ἰχθύες	βασιλεῖς	αἱ γραῖες	-ες	-α	
γεν.	τῶν ἡρώων	.....	.....	τῶν γραῶν	-ων	-ων	
δοτ.	τοῖς ἥρωσι(ν)	.....	βασιλεῦσι(ν)	ταῖς γραῦσι(ν)	-σι(ν)	-σι(ν)	
αιτ.	τούς ἥρωας	ἰχθύς	βασιλέας	τάς γραῦς	-ας ἢ -ς	-α	
κλητ.	ὦ ἥρωες	.....	.....	ὦ γραῖες	-ες	-α	

Ενικός αριθμός			
ον.	ἡ πόλις	ὁ πῆχυς	τὸ ἄστυ
γεν.	τῆς πόλεως	τοῦ πήχεως	τοῦ ἄστεως
δοτ.	τῇ πόλει	.....	τῷ ἄστει
αιτ.	τὴν πόλιν	.....	τὸ ἄστυ
κλητ.	ὦ πόλι	ὦ πῆχυ	ὦ ἄστυ

Πληθυντικός αριθμός			
ον.	αἱ πόλεις	οἱ πήχεις	τὰ ἄστη**
γεν.	τῶν πόλεων	.....	τῶν ἄστεων
δοτ.	ταῖς πόλεσι(ν)	.....	τοῖς ἄστεσι(ν)
αιτ.	τὰς πόλεις	.....	τὰ ἄστη
κλητ.	ὦ πόλεις	.....	ὦ ἄστη

* βασιλεύ-ως > βασιλέως, βασιλεύ-ι > βασιλεῖ· γραυ-ὸς > γραός· ο χαρακτῆρας - υ - μεταξύ δύο φωνηέντων αποβάλλεται.

** ἄστεα > ἄστη· γίνεται συναίρεση.

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 59-64 §§ 108-115)

II. Έχουμε μάθει σε προηγούμενο μάθημα ότι συνηθισμένη πτώση του αντικειμένου είναι η αιτιατική. Όμως στην αρχαία ελληνική βρίσκουμε και **αντικείμενο σε δοτική π.χ.** (από το κείμενο):

Ἄνηρ ἀγαθὸς ἂν προσέλθοι ἀνδρὶ ἀγαθῷ.

Χρησαί μοι βασιλικῶς.

Επίσης αντικείμενο σε δοτική βρίσκουμε στις προτάσεις:

Ἄρεσκε πᾶσι, μὴ σαντῷ μόνον.

Σοφοῖς ὁμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσει σοφός.

Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ τοῖς λόγοις.

Φιλεῖ τῷ κάμνοντι συσπευδειν θεός.

Όπως βλέπουμε στις φράσεις του κειμένου και στις πιο πάνω προτάσεις με **δοτική** συντάσσονται τα ρήματα που σημαίνουν:

1. φιλική ή εχθρική διάθεση
2. ευπείθεια, ακολουθία, προσέγγιση, επικοινωνία
3. πρέπει ή ταιριάζει
4. ομοιότητα, ισότητα, συμφωνία
5. Επίσης τα σύνθετα με : ἐν, σὺν κ.ά.

(Βλ. και Συντακτ. Α.Ε. σελ. 49-50 § 52)

Υπάρχουν ρήματα που δέχονται δύο αντικείμενα (δίπλωτα) ένα σε **αιτιατική**, που λέγεται **άμεσο**, και ένα σε **δοτική**, που λέγεται **έμμεσο** π.χ.

*Ἔδωκε Πύρω τὴν ἀρχὴν τῶν Ἰνδῶν (από το κείμενο).

Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.

*Ὁ σίδηρος ἀνισοῖ τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν τῷ πολέμῳ.

Αἰ ἡδοναὶ οὔτε εὐεξίαν τῷ σώματι ἐνεργάζονται οὔτε ἐπιστήμην ἀξιόλογον τῇ ψυχῇ ἐμποιοῦσιν.

Από τις πιο πάνω προτάσεις βλέπουμε ότι με **αιτιατική** και **δοτική** συντάσσονται τα ρήματα:

1. λέγω, ὑπισχνοῦμαι, δείκνυμι, δίδωμι, φέρω και τα συνώνυμά τους
2. εκείνα που σημαίνουν εξίσωση, εξομοίωση, μείξη
3. πολλά σύνθετα με τις προθέσεις ἐν και σὺν.

(Βλ. και Συντακτ. Α.Ε. σελ. 60-61 § 60)

Ασκήσεις

1. Συμπληρώστε τα κενά στο πιο κάτω διάγραμμα:

ονομ. εν.	γεν. εν.	αιτ. εν.	γεν. πληθ.	δοτ. πληθ.	κλητ. πληθ.
ὁ Τρωῶς	τοῦ Τρωῶς	.....	.....	.....	.....
.....	τοῦ στάχυος	.....	τῶν τάξεων	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	ὦ γονεῖς
.....	.....	τὸν πρύτανιν	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	τοῖς πήχεσι(ν)	.....
τὸ ἄστν	.....	.....	.....	.....	.....

2. Να υπογραμμίσετε τα αντικείμενα σε αιτιατική και δοτική στις πιο κάτω προτάσεις:

Εὐδαίμων ὁ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλων.

Τὰ μὲν γὰρ ἐμὰ, ἔφη Σωκράτης, ἱκανὰ ἐστὶν ἐμοὶ παρέχειν τὰ ἐμοὶ ἀρκούντα.

Εἰ βουλομένου μουσικὴν μαθεῖν σου παρ' ἐμοῦ δεῖξαμί σοι πολὺ δεινότερους ἐμοῦ περὶ μουσικὴν, τί ἂν ἔτι μοι μέμφοιο;

᾿Ω ἄνθρωπε, ἐγὼ Κῦρός εἰμι ὁ Καμβύσου ὁ τὴν ἀρχὴν Πέρσαις καταστησάμενος καὶ τῆς Ἀσίας βασιλεύσας· μὴ οὖν φθονήσης μοι τοῦ μνήματος.

3. Να συμπληρώσετε τα κενά με τις λέξεις που είναι σε παρένθεση στον κατάλληλο τύπο.

α) Ἐν τῇ ..... (ἔνωσις) ἡ ἰσχύς.

β) Ἡ ἀπώλεια τοῦ ..... (πέλεκυς) φέρει ..... (θλίψις).

γ) Ὁ στρατηγὸς τὰς ..... (τάξις) τῶν ..... (ἱππεύς) ἐπὶ τὸν ἐχθρὸν ἄγει.

δ) Πείθεσθε, ὦ παῖδες, τοῖς ..... (γονεύς).

ε) Σωκράτης οὔτε ἐκ τοῦ ..... (ἄστν) ἀπεδήμει οὔτε ἔξω τειχῶν ἐξῆει.

᾿Ελεγε γὰρ ὅτι τὰ χωρία καὶ τὰ δένδρα οὐδὲν αὐτὸν ἐδίδασκον οἱ δ' ἐν τῷ ..... (ἄστν) ἄνθρωποι.

στ) Ποικίλαι εἰσὶν αἱ τῶν ἀνθρώπων ..... (φύσις).

ζ) Χρὴ τὸν πολίτην βοηθεῖν ..... (ἡ πόλις) καὶ τιμᾶν ..... (ὁ ἥρως).

4. Οι προτάσεις β, δ, και ζ της προηγούμενης άσκησης να μεταφερθούν στον αντίθετο αριθμό.

5. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με λέξεις από το πλαίσιο στα δεξιά στην κατάλληλη πτώση:

᾿Ομοιος ..... ἀεὶ πελάζει.

..... ἔπεται ἡ ἀναισχυντία.

Αἱ τοῦ σώματος ἐπιθυμίαι ἀεὶ ..... καὶ δεινὰ ...

..... παρέχουσιν.

Λαγωοὶ ποτε πολεμοῦντες ..... παρεκάλουν εἰς συμμαχίαν ..... Αἱ δὲ εἶπον· «Ἐβοηθήσαμεν ἂν ....., εἰ μὴ ἐγινώσκομεν τίνες ἐστέ καὶ ..... πολεμεῖτε.

᾿Οδοιπόρος τις ὁρῶν ..... κινδυνεύοντα ἀποπνιγῆναι ἐμέμφετο ..... ὡς τολμηρῶ.

᾿Ο δὲ παῖς εἶπεν ..... «Ἄλλὰ νῦν ..... βοήθει, ὕστερον δέ, ὅταν σωθῶ, μέμψη .....

ὁμοιος
ἡ ἀχαριστία
στάσις
ἡ ψυχὴ
ἀετός (πληθ.)
ἀλώπηξ (πληθ.)
ὑμεῖς, τίς

παῖς, τίς
αὐτός
αὐτός, ἐγὼ
ἐγὼ

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Οὐ μὴν ἄλλ' Ἀλεξάνδρῳ πρῶτον ἐδόκει κρατύνεσθαι τὰ πρὸς θάλασση. Κύπρον μὲν οὖν εὐθύς οἱ βασιλεῖς ἦκον ἐγχειρίζοντες αὐτῷ, καὶ Φοινίκην πλὴν Τύρου. Τύρον δὲ πολιορκῶν ἑπτὰ μῆνας χῶμασι καὶ μηχαναῖς καὶ τριήρεσι διακοσίαις ἐκ θαλάττης, ὄναρ εἶδε τὸν Ἡρακλέα δεξιούμενον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ τείχους καὶ καλοῦντα. Τῶν δὲ Τυρίων πολλοῖς κατὰ τοὺς ὕπνους ἔδοξεν ὁ Ἀπόλλων λέγειν ὡς ἄπεισι πρὸς Ἀλέξανδρον· οὐ γὰρ ἀρέσκειν αὐτῷ τὰ πρᾶσσόμενα κατὰ τὴν πόλιν. Ἄλλ' αὐτοὶ μὲν ὥσπερ ἄνθρωπον αὐτομολοῦντα πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπ' αὐτοφώρῳ τὸν θεὸν εἰληφότες σειρὰς τε τῷ κολοσσῷ περιέβαλλον αὐτοῦ καὶ καθήλουν πρὸς τὴν βάσιν, Ἀλεξανδριστὴν καλοῦντες. Ἐτέραν δὲ ὄψιν Ἀλέξανδρος εἶδε κατὰ τοὺς ὕπνους. Σάτυρος αὐτῷ φανείς ἐδόκει προσπαίξειν πόρρωθεν, εἶτα βουλομένου λαβεῖν ὑπεξέφευγε· τέλος δὲ πολλὰ λιπαρήσαντος καὶ περιδραμόντος ἦλθεν εἰς χεῖρας. Οἱ δὲ μάντιες τοῦνομα διαιροῦντες οὐκ ἀπιθάνως ἔφασαν αὐτῷ· «Σὴ γενήσεται Τύρος». Καὶ κρήνην δὲ τινα δεικνύουσι, πρὸς ἣν κατὰ τοὺς ὕπνους ἰδεῖν ἔδοξε τὸν Σάτυρον.

(Πλουτάρχου, *Βίοι Παράλληλοι* - Ἀλέξανδρος § 24)

Λεξιλόγιο

κρατύνομαι = γίνομαι ισχυρός, ενισχύομαι

ἐγχειρίζω = παραδίδω

χῶμα = πρόχωμα

ἡ τριήρης = το (πολεμικό) πλοίο

δεξιούμαι = ὑποδέχομαι, χαιρετίζω με το δεξί χέρι

ἄπεισι· γ' εν. του ἄπειμι = ἀπέρχομαι, αναχωρῶ

σειρὰ = σχοινί

ὄψις = ὄραμα, οπτασία, ὄνειρο

πόρρωθεν = ἀπὸ μακριά

λιπαρήσας· μετ. αορ. του λιπαρῶ = ἐκλιπαρῶ, παρακαλῶ

ἔφασαν = εἶπαν

σός, σή, σόν = δικός, -ή, -ό σου.

Ἦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι

Ξένε, ἀνάγγειλε στους Σπαρτιάτες ὅτι ἐδῶ εἴμαστε θαμμένοι υπακούοντας στους νόμους ἐκείνων

(Σιμωνίδης ὁ Κεῖος)

Μάθημα 14

Α. Ἔργον καλὸν οὔτε θεῖον οὔτ' ἀνθρώπειον χωρὶς τῆς Ἀρετῆς γίγνεται

Ο Αθηναῖος ιστορικός Ξενοφώντας στο ἔργο του «Ἀπομνημονεύματα», που το ἔγραψε μετὰ το θάνατο του Σωκράτη, για ν' αποδείξει την αθωότητα ἐκείνου, προσπαθεῖ να δώσει πιστὴ εικόνα της ζωῆς και του ἔργου του δασκάλου του.

Στο κείμενό μας παρουσιάζεται ἀπόσπασμα του μύθου του Ηρακλή, τον οποίο αναφέρει ο Πρόδικος σ' ἓνα σύγγραμμά του. Ὄταν ο Ηρακλῆς ἔμπαινε στην εφηβικὴ ηλικία, παρουσιάστηκαν μπροστά του η Ἀρετὴ και η Κακία και η καθεμιά προσπαθοῦσε να τον πείσει ν' ακολουθήσει το δικό της δρόμο.

Καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσα εἶπεν, ὡς φησι Πρόδικος· «Ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλειε, ὡς χαλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνὴ σοι αὕτη διηγείται; ἐγὼ δὲ ῥαδίαν καὶ βραχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄξω σε». Καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν· «᾽Ω τλήμων, τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; ἢ τί ἡδὺ οἶσθα μὴδὲν τούτων ἕνεκα πράττειν ἐθέλουσα; ἦτις οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι πάντων ἐμπίμπλασαι, πρὶν μὲν πεινῆν ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν πίνουσα, ἵνα μὲν ἡδέως φάγῃς, ὀψοποιτοὺς μηχανωμένη, ἵνα δὲ ἡδέως πῖης, οἶνους τε πολυτελεῖς παρασκευάζῃ καὶ τοῦ θέρους χιόνα περιθέουσα ζητεῖς, ἵνα δὲ καθυπνώσης ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνάς μαλακὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς κλῖνας παρασκευάζῃ· οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴδὲν ἔχειν ὃ τι ποιῆς ὑπνοῦ ἐπιθυμεῖς (...). Ἀθάνατος δὲ οὔσα ἐκ θεῶν μὲν ἀπέρριψαι, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζῃ· τοῦ δὲ πάντων ἡδίστου ἀκούσματος, ἐπαίνου σεαυτῆς, ἀνήκοος εἶ, καὶ τοῦ πάντων ἡδίστου θεάματος ἀθέατος· οὐδὲν γὰρ πρόποτε σεαυτῆς ἔργον καλὸν τεθέασαι. Τίς δ' ἂν σοι λεγούσῃ τι πιστεύσεις; τίς δ' ἂν δεομένη τινὸς ἐπαρκέσειεν; ἢ τίς εὐφρονῶν τοῦ σοῦ θιάσου ἂν τολμήσειεν εἶναι; (...) Ἐγὼ δὲ σύνειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῖον οὔτ' ἀνθρώπειον χωρὶς ἐμοῦ γίγνεται».

(Ξενοφώντας, Ἀπομνημονεύματα Β' I §§ 29-32)

Λεξιλόγιο

ὑπολαβοῦσα (μετ. αορ. β' του

ὑπολαμβάνω)

= αφού πήρε το λόγο

ἐννοεῖς ... ὡς

= καταλαβαίνεις ... πόσο

χαλεπός, -ή, -όν

= δύσκολος

εὐφροσύνη

= ευδαιμονία, ευτυχία

ῥάδιος, -ία, -ιον

= εύκολος

βραχύς, βραχεΐα, βραχὺ	= σύντομος
ὄ, ἡ τλήμων, τὸ τλήμων	= ἄθλιος
ἡδύς, ἡδεΐα, ἡδὺ	= ευχάριστος
ἔσθίω	= τρώγω
ὄψοποιός	= μάγειρος
περιθέω	= περιτρέχω
καθυπνώ, -ῶ	= κοιμούμαι βαθιά
ἀνήκοος εἶ	= δεν ἔχεις ακούσει
ἀθέατος εἶ	= δεν ἔχεις δει
πώποτε	= ως τώρα
ἂν ἐπαρκέσειεν (ευκτ. αορ. του ἐπαρκῶ)	= θα σε βοηθούσε
δέομαί τινας	= ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ κάτι
εὖ φρονῶν	= αὐτός που σκέφτεται σωστά, φρόνιμος
ἂν τολμήσειεν εἶναι τοῦ σοῦ θιάσου	= θα τολμούσε να εἶναι ἀπὸ τους οπαδούς σου
σύνειμι	= εἶμαι μαζί, ἔχω σχέσεις

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τί ἡ Κακία τῶ Ἡρακλεῖ ὑπισχνεῖται;
2. Τί ἡ Ἀρετὴ κατηγορεῖ (καταλογίζει) τῆς Κακίας;
3. Ἐπὶ τίσιν ἡ Ἀρετὴ ἐπαίρεται;

Β' Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

Να αναλύσετε τις πιο κάτω σύνθετες λέξεις στα συνθετικά τους και να κάμετε νέα σύνθετα με το β' συνθετικό π.χ.

πολυτελής: πολὺς	+ τέλος	εὐτελής
εὐδαιμονία:	+	.....
ἐπιθυμία:	+	.....
ὄψοποιός:	+	.....
ἀνήκοος:	+	.....
σύνειμι:	+	.....

πίμ-πλη-μι   πίμ-πλα-μαι   θ. πλη - πλα -

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
	πλησμονή	πλέως (ἐμπλεως), πλέον
	πλοῦτος	
πλήθω	πλήθος	πολὺς - πλείων - πλείστος
	πληθὺς	πληθυντικός
πληρῶ	(ἀνα)πληρωτῆς	πλήρης
	πλήρωσις	
	πλήρωμα	
	πληρότης	

Σχηματίστε σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό το επίθετο πᾶς:

π.χ. πᾶς + γινώσκω: παντογνώστης (ο γνωρίζων τα πάντα)

πᾶς + ἀγνός

πᾶς + δέχομαι

πᾶς + ἀγαθός

πᾶς + ἔργον

πᾶς + βασιλεύς

πᾶς + δύναμαι

πᾶς + τρώγω (αόρ. β' ἔφαγον)

πᾶς + γνωστός

πᾶς + ψῆφος

πᾶς + φαίνομαι

πᾶς + δαμάω

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Τριτόκλιτα επίθετα

II. Αντικείμενο σε γενική

I. Οὐ βραχεῖα οὐδὲ ἠδεῖά ἐστιν ἡ ὁδὸς τῆς Ἀρετῆς ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν.

Ἡ Κακία οὐδὲν ἠδὺ γινώσκει, ἐπεὶ μηδὲν ἐθέλει πράττειν ἔνεκα τῶν ἠδέων. Ἡρακλῆς ἐκὼν ἐπιμελεῖται Ἀρετῆς.

Βραχὺς καὶ κοπιώδης ἐστὶν ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ ἠδέος ἐδεσμάτος καὶ πολυτελοῦς οἴνου.

Οἱ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσιν ἠδέων ἐδεσμάτων καὶ πολυτελῶν οἴνων.

Ὁ ἄπαις ἄνθρωπος οὐ διάγει εὐδαιμόνα βίον.

Τοὺς ἄπαιδας ἀνθρώπους, τοὺς μὴ ἔχοντας παῖδας, οὐ νομίζω εὐδαιμόνας.

Οἱ θεοὶ καὶ οἱ δαίμονες εὐδαιμόνες εἰσιν.

Δεῖ τὸν ἡγεμόνα διάγειν σὺφρονα βίον.

Στο κείμενο για μετάφραση και στις πιο πάνω προτάσεις συναντούμε τους τύπους των τριτοκλίτων επιθέτων **τλήμων, ἠδύ, πολυτελεῖς, εὐδαιμόνα** κ.ά.

Τα τριτόκλιτα επίθετα κατά κανόνα κλίνονται όπως τα αντίστοιχα τριτόκλιτα ουσιαστικά (παρουσιάζουν μόνο μερικές εξαιρέσεις) π.χ. ὁ εὐβοτρύς (ὅπως ὁ βότρύς), ὁ δίπηχυς (ὁ πῆχυς), τὸ δίπηχυ (τὸ ἄστν, ἀλλὰ τοῦ δίπηχεος - τοῦ ἄστεως), ὁ κόλαξ (ὁ κόραξ), ὁ εὐδαιμών (ὁ δαίμων), ὁ εὐελπίς (ἡ ἐλπίς), ὁ ἄκων (ὁ γέρων), ὁ ἀπάτωρ (ὁ ῥήτωρ), ὁ συνήθης (ὁ Σωκράτης) κ.ά.

Άσκηση: Υπογραμμίστε τα τριτόκλιτα επίθετα του κειμένου για μετάφραση και των πιο πάνω προτάσεων.

Επίθετα γ' κλίσης

Τα τριτόκλιτα επίθετα **κατά το χαρακτήρα τους** διαιρούνται όπως και τα ουσιαστικά σε:

1. Φωνηεντόληκτα

- α) **τρικατάληκτα σε -υς, -εια, -υ** π.χ. ὁ ἡδύς, ἡ ἡδεΐα, τὸ ἡδύ
- β) **δικατάληκτα σε -υς -υ'** γεν. - υος ἢ -εος π.χ.
ὁ, ἡ εὐβοτρυς, τὸ εὐβοτρυ· γεν. τοῦ, τῆς, τοῦ εὐβότρουος
ὁ, ἡ δίπηχυς, τὸ δίπηχυ· γεν. τοῦ, τῆς, τοῦ διπήχεος

2. Συμφωνόληκτα

I. Αφωνόληκτα:

- α) **τρικατάληκτα** π.χ. πᾶς, πᾶσα, πᾶν· χαρίεις, χαρίεσσα, χαρίεν· ἄκων, ἄκουσα, ἄκων
- β) **δικατάληκτα** π.χ. ὁ, ἡ εὐελπις, τὸ εὐελπι
- γ) **μονοκατάληκτα** (με δύο γένη) π.χ. ὁ, ἡ κόλαξ· ὁ, ἡ ἄπαις

II. Ενρινόληκτα και υγρόληκτα:

- α) **τρικατάληκτα** π.χ. ὁ μέλας, ἡ μέλαινα, τὸ μέλαν
- β) **δικατάληκτα** π.χ. ὁ, ἡ εὐδαιμων, τὸ εὐδαιμον· ὁ, ἡ ἄρρη, τὸ ἄρρη· ὁ ἡ ἀπάτωρ, τὸ ἀπάτωρ
- γ) **μονοκατάληκτα** (με δύο γένη) π.χ. ὁ, ἡ μάκαρ

III. Σιγμόληκτα: δικατάληκτα π.χ. ὁ, ἡ ἀληθής, τὸ ἀληθές· ὁ, ἡ εὐώδης, τὸ εὐώδες· ὁ, ἡ συνήθης, τὸ σύνθηθες

Παρακολουθήστε την κλίση μερικών τριτοκλίτων επιθέτων και προσπαθήστε να συμπληρώσετε την κλίση των υπολοίπων.

Οι καταλήξεις δίνονται στο πλαίσιο.

	Ενικός αριθμός			Καταλήξεις	
				Αρσ. + θηλ., ουδ.	
ον.	ἡδύ-ς, ἡδύ	εὐβοτρυ-ς,-υ	πᾶς, πᾶν	-ς ἢ —	—
γεν.	ἡδέ-ος	εὐβότρυ-ος	παντ-ός	-ος	-ος
δοτ.	ἡδεῖ	εὐβότρυϊ	παντι	-ι	-ι
αιτ.	ἡδύν, ἡδύ	εὐβοτρυ-ν,-υ	πάντα, πᾶν	-α ἢ -ν	—
κλητ.	ὦ ἡδύ, ἡδύ	εὐβοτρυ,-υ	πᾶς, πᾶν	-ς ἢ —	—

Πληθυντικός αριθμός					
ον.	ἡδεῖς (ε-ες), ἡδέα	εὐβότρουες, -α	πάντες, πάντα	-ες	-α
γεν.	ἡδέων	εὐβοτρύων	πάντων	-ων	-ων
δοτ.	ἡδέσι	εὐβότρουσι	πᾶσι	-σι(ν)	-σι(ν)
αιτ.	ἡδεῖς, ἡδέα	εὐβότρους, -α	πάντας, πάντα	-ας ἢ -ς	-α
κλητ.	ὦ ἡδεῖς, ἡδέα	εὐβότρουες -α	πάντες, πάντα	-ες	-α

Ενικός αριθμός			
ον.	ἄκων, ἄκων	εὐέλπις, -ι	εὐδαίμων, εὐδαιμον
γεν.	ἄκοντ-ος	εὐέλπιδ-ος	εὐδαιμόν-ος
δοτ.	.....	.....	.....
αιτ.	.....	εὐέλπιν, -ι	.....
κλητ.	ὦ ἄκον*, ἄκων	εὐέλπις, -ι	εὐδαιμον, εὐδαιμον**

Πληθυντικός αριθμός			
ον.	ἄκοντες, ἄκοντα	εὐέλπιδες, -α	εὐδαίμονες, εὐδαίμονα
γεν.	.....	εὐελπίδων	εὐδαιμόνων
δοτ.	.....	εὐέλπισι	.....
αιτ.	.....	.....	.....
κλητ.	ὦ	.....	.....

Ενικός αριθμός		
ον.	ἀληθής, ἀληθές	συνήθης, σύνηθες
γεν.	ἀληθοῦς	συνήθους
δοτ.	ἀληθεῖ	.....
αιτ.	ἀληθῆ, ἀληθές	.....
κλητ.	ὦ ἀληθές, ἀληθές	ὦ σύνηθες, ...

Πληθυντικός αριθμός		
ον.	ἀληθεῖς, ἀληθῆ	συνήθεις, συνήθη
γεν.	ἀληθῶν	συνήθων
δοτ.	ἀληθέσι	.....
αιτ.	ἀληθεῖς, ἀληθῆ	.....
κλητ.	ὦ ἀληθεῖς, ἀληθῆ	.....

Το θηλυκό των τρικαταλήκτων επιθέτων κλίνεται κατά την α΄ κλίση π.χ. ἡδεῖα, ἡδείας· πᾶσα, πάσης· ἄκουσα, ἀκούσης.

* Η κλητική ενικού των συμφωνολήκτων σχηματίζεται από το βραχύχρονο θέμα π.χ. ὁ ἄκων, τοῦ ἄκοντος, ὦ ἄκων· ὁ σῶφρων, τοῦ σῶφρονος, ὦ σῶφρον.

** Στον ενικό αριθμό ανεβάζουν τον τόνο στην κλητική του αρσενικού - θηλυκού και στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική του ουδέτερου τα περισσότερα σύνθετα ενρινόληκτα σε -ων και τα βαρύτερα σιγμόληκτα σε -ης π.χ. ὁ, ἡ εὔδαιμων, ὦ εὔδαιμον, τὸ εὔδαιμον· ὁ, ἡ συνήθης, ὦ συνήθης, τὸ συνήθης.

Ανώμαλα επίθετα της γ΄ κλίσης (τα πιο συνηθισμένα)

Ενικός αριθμός					
ὁ πολὺς	ἡ πολλή	τὸ πολὺ	ὁ μέγας	ἡ μεγάλη	τὸ μέγα
τοῦ πολλοῦ	τῆς πολλῆς	τοῦ πολλοῦ	τοῦ μεγάλου	τῆς μεγάλης	τοῦ μεγάλου
τῷ πολλῷ	.....	τῷ πολλῷ	τῷ μεγάλῳ	.....	τῷ μεγάλῳ
τόν πολὺν	.....	τὸ πολὺ	τόν μέγαν	.....	τὸ μέγα
ὦ πολὺ	.....	ὦ πολὺ	ὦ μέγα	.....	ὦ μέγα
Πληθυντικός αριθμός					
οἱ πολλοὶ	αἱ πολλαὶ	τὰ πολλὰ	οἱ μεγάλοι	αἱ μεγάλαι	τὰ μεγάλα
τῶν πολλῶν	.....	.....	.....	τῶν μεγάλων	.....
τοῖς πολλοῖς	.....	.....	.....	.....	.....
τούς πολλοὺς	.....	.....	.....	.....	.....
ὦ πολλοὶ	.....	.....	.....	.....	.....

Ποια ανωμαλία παρατηρεῖται στην κλίση των δύο πιο πάνω επιθέτων;

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 101-113 §§ 168-184)

Π. Ἡ Κακία οὐκ ἀναμένει ἐπιθυμῆν τῶν ἡδέων, ἀλλὰ ἐμπίπλῃται πάντων, πρὶν ἐπιθυμῆσαι τούτων. Ὅτε ἡ Κακία ἐπαύσατο τῶν λόγων, ἡ Ἀρετὴ ἄρχεται τῶν συμβουλῶν. Ἡρακλῆς ἀκούσας Ἀρετῆς ἐκὼν ἐπιμελεῖται αὐτῆς. Δεῖ τοὺς ἄρχοντας (μετ. του ἄρχω) τῶν πολιτειῶν ἀπέχεσθαι κακίας καὶ ὑπερέχειν τῶν ἄλλων πολιτῶν τῇ ἀρετῇ.

Έχουμε ήδη μελετήσει σε προηγούμενα μαθήματα το ρόλο του αντικειμένου· είναι ο όρος της πρότασης στον οποίο μεταβαίνει η ενέργεια του υποκειμένου. Στο κείμενο για μετάφραση και στις πιο πάνω προτάσεις πολλά ρήματα έχουν το **αντικείμενό τους σε γενική** π.χ. πάντων ἐμπίμπλασαι, ὕπνου ἐπιθυμῆς, ἡ Κακία ἐπαύσατο λόγων κ. ά.

Άσκηση:

Υπογραμμίστε τα αντικείμενα σε γενική στο κείμενο για μετάφραση και στις πιο πάνω προτάσεις.

Ποια ρήματα συντάσσονται με γενική;

Στην αρχαία ελληνική συντάσσονται **με γενική** τα ρήματα που σημαίνουν:

- 1) **μνήμη** ή το αντίθετο **λήθη** π.χ. μέμνημαι, ἐπιλανθάνομαι
- 2) **φροντίδα** ή το αντίθετο **αμέλεια** π.χ. ἐπιμελοῦμαι, κήδομαι, ἀμελῶ, φείδομαι
- 3) **ἐπιθυμία, ἀπόλαυση, μετοχή, αφθονία ή στέρηση** π.χ. ἐπιθυμῶ, μετέχω, ἐμπίμπλαμαι, εὐπορῶ, δέομαι (= ἔχω ἀνάγκη)
- 4) **αἴσθησις** π.χ. ἀκούω, γεύομαι
- 5) **ἐπιτυχία ή αποτυχία** π.χ. τυγχάνω, ἀμαρτάνω
- 6) **ἐναρξή ή λήξη** π.χ. ἄρχομαι, παύομαι
- 7) **ἐξουσία** π.χ. ἄρχω, ἡγοῦμαι
- 8) **χωρισμός ή ἀπαλλαγή** π.χ. ἀπέχω, ἀπαλλάττομαι
- 9) **σύγκριση, διαφορά** π.χ. διαφέρω, ὑστερῶ, περιγίγνομαι (= υπερισχύω)

Επίσης με γενική συντάσσονται πολλά ρήματα **σύνθετα με τις προθέσεις: ἐκ, ἀπό, κατά, πρό, ὑπέρ** π.χ. ὑπερέχει τῶν ἄλλων, καταγελῶσι τῶν ὀρθῶς λεγόντων.

(Βλ. και Σύντακτ. Α.Ε. σελ. 46-48 § 51)

Άσκήσεις

1. α) Ν° αναγνωρίσετε γραμματικώς τους τύπους των τριτοκλίτων επιθέτων του κειμένου για μετάφραση και β) να τους τρέψετε στον αντίθετο αριθμό.

2. Να μεταφέρετε στον αντίθετο αριθμό τα πιο κάτω:

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
τὸ εὐβοτρὺ κλῆμα	.....
.....	τῶν ταχέων δρομέων
.....	τὰ εὐγνώμονα τέκνα
τοῦ εὐέλπιδος νεανίου	.....
παντὶ ἀνθρώπῳ	.....
τὸ εὐῶδες ἄνθος	.....
.....	τῶν πολυτελῶν οἰκιῶν
.....	τοὺς μεγάλους βασιλέας
.....	ᾧ σῶφρονες ἡγεμόνες
.....	τὰ πολλὰ χρήματα
ὁ ἀστεροεὶς οὐρανὸς	.....

3. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο των επιθέτων που είναι σε παρένθεση:

..... (εὐδαίμων) οἱ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλοντες. Δυστυχεῖς οἱ .....
 (ἄπαις) εἰσιν. Ἐνταῦθα ἦν κόμη ..... (πλήρης) ..... (πολὺς)
 ἐπιτηδείων. Λέξω δὲ νῦν ὅπερ καὶ ..... (μέγας) νομίζω εἶναι. Δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς
 ἡγεμόνας εἶναι ..... (ὄξυς) τὴν γνώμην, ... (ἐγκρατής) τῶν
 ἡδονῶν τοῦ σώματος, ... (ἐπιμελής) τοῦ θείου. Ἡ γλῶσσα
 ἁμαρτάνουσα τὰ ..... (ἀληθής) λέγει. Ἄρεσκε ..... (πᾶς· δοτ.
 πληθ.) καὶ οὐ μὴ σαυτῷ μόνῳ. Ὁ Ζεὺς κολαστὴς τῶν ἄγαν .....
 (ὑπέρφρων). Ὡ ..... (σῶφρων) τὰ προσήκοντα ἀεὶ πράττε. Ῥῶ καὶ λάμ-
 βδα μόνον κόρακας ..... (κόλαξ· γεν. πληθ.) διορίζει. Λοιπὸν ταῦτὸ κό-
 ραξ βωμολόχος τε ..... (κόλαξ).

4. Να εντοπίσετε τα αντικείμενα σε γενική και να δικαιολογήσετε την πτώση τους:

Ἐπεμελοῦντο γὰρ οἱ μὲν τῆς κατασκευῆς τῶν τειχῶν, οἱ δὲ τῆς κατασκευῆς τῶν τά-
 φρων, οἱ δὲ τῆς χαρακώσεως. Μετασχόντες τῶν κινδύνων ἔξ ἴσου τοῖς ἀρίστοις
 ἀνδράσιν, οὐχ ὁμοίως ἐκοινώνησαν τῆς τύχης· τῆς γὰρ ἀρετῆς ἀπολαύουσιν οὐ
 ζῶντες ἀλλὰ τελευτήσαντες.

Ὡν ἐνθυμούμενον χρῆ μὴ τιμᾶν τὴν ἀνδρείαν τὴν γιγνομένην μετ' ἀνοίας
 ἀλογίστου, μὴδ' ἀμιλλᾶσθαι τοῖς βουλομένοις ἀπαλλαγῆναι δυστυχοῦς βίου,
 μὴδ' ἐπιθυμῆν τοιαύτης δόξης ἧς τυγχάνουσι πολλοὶ καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ
 τῶν βαρβάρων· ἀλλὰ (χρῆ) ἐπιθυμῆν τῆς τηλικαύτης τὸ μέγεθος, ἦν μόνος τῶν

νῦν ὄντων δυνηθείης ἄν κτήσασθαι. Προσῆκει δὲ τοῖς διαφέρουσι πολὺ τῶν ἄλλων δόξης μεγάλης καὶ καλῆς ἐπιθυμεῖν καὶ μηδέποτε ἐμπίμπλασθαι αὐτῆς.

5. Να βάλετε τις λέξεις στην κατάλληλη θέση, ώστε να σχηματιστούν προτάσεις:

α) Πρωταγόρας, τοῦ λόγου, εἰπὼν, ἀπεπαύσατο, ταῦτα.

β) Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος, θεοῦς, μετέσχε, ἐνόμισε, θείας μοίρας (γεν.)

γ) Οὐδενὸς νόμου, ὁ ἀδικῶν, δεῖται, μηδέν.

δ) Ἄνθρωπος, κοινῆς τύχης, ὢν, μέμνησο.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Καθόλου μὲν εἰπεῖν, καὶ κατὰ τῆς ἀρετῆς φατέον ἐστίν, ὡς εἰς τὴν παντελῆ δικαιοπραγίαν τρία δεῖ συνδραμεῖν, φύσιν καὶ λόγον καὶ ἔθος. Καλῶ δὲ λόγον μὲν τὴν μάθησιν, ἔθος δὲ τὴν ἄσκησιν. (...) Ἡ μὲν γὰρ φύσις ἄνευ μαθήσεως τυφλόν, ἡ δὲ μάθησις δίχα φύσεως ἐλλιπές, ἡ δ' ἄσκησις χωρὶς ἀμφοῖν ἀτελές. Ὡσπερ δὲ τῇ γεωργίᾳ πρῶτον μὲν ἀγαθὴν ὑπάρξει δεῖ τὴν γῆν, εἶτα δὲ φυτουργὸν ἐπιστήμονα, εἶτα σπέρματα σπουδαῖα, τὸν αὐτὸν τρόπον γῆ μὲν ἔοικεν ἡ φύσις, γεωργῶ δ' ὁ παιδεύων, σπέρματι δ' αἱ τῶν λόγων ὑποθήκαι καὶ τὰ παραγγέλματα. Ταῦτα πάντα διατεινόμενος (ἂν) εἶπομι ὅτι συνῆλθε καὶ συνέπνευσεν εἰς τὰς τῶν παρ' ἅπασιν ἀδομένων ψυχᾶς, Πυθαγόρου καὶ Σωκράτους καὶ Πλάτωνος καὶ τῶν ὅσοι δόξης ἀειμνήστου τετυχήκασιν. Εὐδαιμον μὲν οὖν καὶ θεοφιλὲς εἶ τῷ ταῦτα πάντα θεῶν τις ἀπέδωκεν. Εἰ δὲ τις οἶεται τοὺς οὐκ εὖ πεφυκότας, μαθήσεως καὶ μελέτης τυχόντας ὀρθῆς πρὸς ἀρετὴν, οὐκ ἂν τὴν τῆς φύσεως ἐλάττωσιν εἰς τοῦνδεχόμενον ἀναδραμεῖν, ἴστω πολλοῦ, μᾶλλον δὲ τοῦ παντὸς διαμαρτάνων. Φύσεως μὲν γὰρ ἀρετὴν διαφθείρει ῥαθυμία, φαυλότητα δ' ἐπανορθοῖ διδασχὴ καὶ τὰ μὲν ῥάδια τοὺς ἀμελοῦντας φεύγει, τὰ δὲ χαλεπὰ ταῖς ἐπιμελείαις ἀλίσκεται.

(Πλουτάρχου, *Περὶ Παίδων Ἀγωγῆς* IV α-ε)

Λεξιλόγιο

καθόλου μὲν εἰπεῖν = για να μιλήσω γενικά

κατὰ τῆς ἀρετῆς = για την αρετή

φατέον ἐστὶ = πρέπει να λεχθεῖ

εἰς τὴν παντελῆ δικαιοπραγίαν = για ν' αποκτήσει κανένας τέλεια αρετή

δεῖ συνδραμεῖν = πρέπει να συντρέξουν, να συνυπάρξουν

τὸ ἔθος = η συνήθεια

χωρὶς ἀμφοῖν = χωρὶς τα δύο

φυτουργός = γεωργός

σπουδαῖος, -α, -ον = καλός, εἰσάρετος

ἔοικα = μοιάζω

ὑποθήκη = συμβουλή

διατεινόμεναι = ἐπιμένω με πείσμα, υποστηρίζω ἐνθερμα

συνέπνευσεν (συμπνέω) = συνδυάστηκαν αρμονικά

ἀείμνηστος = αθάνατος

ὁ, ἡ εὐδαίμων, τὸ εὐδαμον = ευτυχής

ὁ, ἡ θεοφιλής, τὸ θεοφιλές = αγαπητός στους θεούς

οἱ εὖ πεφυκότες = οἱ προικισμένοι ἀπὸ τῆ φύση

ἡ ἐλάττωσις = ἡ ελαττωματικότητα

οὐκ ἂν ἀναδραμεῖν τὴν τῆς φύσεως ἐλάττωσιν = ὅτι δε θα μπορούσαν να
επανορθώσουν...

ἴστω (προστ. του οἶδα) = ἀς γνωρίζει

ἡ φαυλότης = ἡ (φυσική) κακία

ἀλίσκομαι = κυριεύομαι, (εδώ) ἐπιτυγχάνομαι

**Ἄπασα φύσις βελτίων γίγνεται παιδεῖαν προσλαβοῦσα τὴν
προσήκουσαν**

Κάθε ἀνθρώπινη φύση βελτιώνεται, ὅταν πάρει τὴ μόρφωση ποὺ τῆς ἀρμόζει
(Δημοσθένης)

Μάθημα 15

A. Ἀλέξανδρος δ' οὐκ ἔφη αὐτὴν ἁμαρτεῖν

Για την προσωπικότητα του Μ. Αλεξάνδρου έχουν γραφτεί πάρα πολλά. Τα πλείστα αποτελούν την ιστορική πραγματικότητα· άλλα ωστόσο αγγίζουν τα όρια του μύθου και είναι ενδεικτικά του θαυμασμού με τον οποίο ο Ελληνισμός, σύγχρονοι και μεταγενέστεροι, περιέβαλαν το μεγάλο στρατηλάτη και εκπολιτιστή, που τίμησε τον εαυτό του και το έθνος.

Στο πιο κάτω απόσπασμα ο Αρριανός αναφέρεται σε μια σκηνή που ξετυλίχτηκε ανάμεσα στον Αλέξανδρο και την αιχμάλωτη μητέρα του Δαρείου, μετά από τη μάχη στην Ισσό (333 π.Χ.) και η οποία προβάλλει τη μεγαλοψυχία του Μακεδόνα βασιλιά.

Λέγουσι καὶ αὐτὸν Ἀλέξανδρον τῇ ὑστεραίᾳ ἐλθεῖν εἴσω ξὺν Ἡφαιστίῳ μόνῳ τῶν ἐταίρων· καὶ τὴν μητέρα τὴν Δαρείου ἀμφιγνοήσασαν, ὅστις ὁ βασιλεὺς εἶη αὐτῶν, ἐπεὶ ἐσταλμένοι ἦσαν ἀμφότεροι τῷ αὐτῷ κόσμῳ, (λέγουσι) ταύτην Ἡφαιστίῳ προσελθεῖν καὶ προσκυνῆσαι, ὅτι μείζων αὐτῇ ἐφάνη ἐκεῖνος. Ὡς δὲ ὁ Ἡφαιστίων τ' ὀπίσω ὑπεχώρησε καὶ τις τῶν ἀμφ' αὐτὴν, τὸν Ἀλέξανδρον δείξας, ἐκεῖνον ἔφη εἶναι Ἀλέξανδρον, (λέγουσι) τὴν μὲν καταιδεσθεῖσαν τῇ διαμαρτία ὑποχωρεῖν, Ἀλέξανδρον δ' οὐ φάναι αὐτὴν ἁμαρτεῖν· καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνον εἶναι Ἀλέξανδρον. Καὶ ταῦτα ἐγὼ οὐθ' ὡς ἀληθῆ οὐθ' ὡς πάντῃ ἄπιστα ἀνέγραψα.

(Ἀρριανοῦ, Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις Β' 12 §§ 6-7)

Λεξιλόγιο

λέγουσιν Ἀλέξανδρον ἐλθεῖν εἴσω	= λένε ὅτι εἰσήλθε ὁ Αλέξανδρος (στὴ σκηνή τῆς οἰκογένειας τοῦ Δαρείου)
τὴν μητέρα ἀμφιγνοήσασαν	= ἐπειδὴ ἡ μητέρα εἶχε ἀμφιβολίες
ὅστις ὁ βασιλεὺς εἶη αὐτῶν	= ποῖος ἀπ' αὐτοὺς ἦταν ὁ βασιλιάς
ἐπεὶ ἐσταλμένοι ἦσαν	= ἐπειδὴ εἶχαν στολιστεῖ
λέγουσι ταύτην προσελθεῖν καὶ προσκυνῆσαι Ἡφαιστίῳ	= λένε ὅτι πλησίασε καὶ προσκύνησε τὸν Ἡφαιστίωνα
λέγουσι τὴν μὲν (μητέρα) καταιδεσθεῖσαν τῇ διαμαρτία	= λένε ὅτι αὐτὴ ντροπιασμένη γιὰ τὸ λάθος
(λέγουσι) Ἀλέξανδρον	= (λένε ὅτι) ὁ Αλέξανδρος δε δέχθηκε
δὲ οὐ φάναι αὐτὴν ἁμαρτεῖν	πὼς αὐτὴ ἐσφαλε
φάναι· ἀπαρέμφ. τοῦ φημί	= λέγω, υποστηρίζω, ἰσχυρίζομαι, πιστεύω, νομίζω
οὐθ' ὡς πάντῃ ἄπιστα ἀνέγραψα	= οὔτε ὡς ἐντελῶς ἀπίστευτα τὰ ἐξέθεσα.

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τί λέγουσιν (οί άνθρωποι) περι τῆς μητρὸς Δαρείου;
2. Διὰ τί ἡ τοῦ Δαρείου μήτηρ Ἐφαιστίωνα προσεκύνησεν;
3. Τί ἔπραξεν Ἐφαιστίων μετὰ ταῦτα καὶ τί γυνή τις τῶν ἀμφ' αὐτήν;
4. Τί ἔφη Ἀλέξανδρος περι τῆς «διαμαρτίας»;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

ἐσταλμένοι, στέλλομαι θ. στελ-, στολ-, σταλ-
 στέλλω= τακτοποιώ, στολίζω, εφοδιάζω, εξοπλίζω

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα	Μετοχές
στέλλω	στολή		
συστέλλω	συστολή		συνεσταλμένος
ἀναστέλλω	ἀναστολή	ἀνασταλτικός	
καταστέλλω	.....	.....	
διαστέλλω	.....	.....	
ἐπιστέλλω	.....		
περιστέλλω	.....		
ἀποστέλλω	.....		.....
ὑποστέλλω	.....		
	στόλος (προπαρασκευή, εκστρατεία)		
	ἀπόστολος		
	στολῖς (ένδυμα)		
	στολμός (ενδυμασία, στολισμός)		
ἔφη, φημί θ. φα-			
φημί	φήμη		
φάσκω	φάσις	φατός	
	κατάφασις	καταφατικός	
	ἀπόφασις	ἀποφατικός	
	φάτις (λόγος)	ἄφατος	
		θέσφατος	
		δύσφατος	
εὐφημῶ	εὐφημία	εὐφημος	
δυσφημῶ	δυσφημία	δύσφημος	
ἐπευφημῶ	ἐπευφημία		
διαφημιζῶ	διαφήμισις		
προφητεύω	προφήτης	προφητικός	
	προφητεία		

1. Συμπληρώστε τα κενά στους πιο πάνω πίνακες.

2. Να κάνετε δικές σας φράσεις χρησιμοποιώντας τέσσερις από τις πιο πάνω λέξεις (και από τα δύο ρήματα) π.χ. συστολή σώματος, εϋφημος μνεία.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Το απαρέμφατο ενεργητικής φωνής βαρυτόνων ρημάτων

II. Το ειδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο

I. 1. Με βάση τις προηγούμενες αναφορές στο απαρέμφατο (μαθ. 1, 2, 3, 4, 9) να επισημάνετε τα απαρέμφατα του κειμένου σας.

2. «Λέγουσι καὶ αὐτὸν Ἀλέξανδρον ἔλθειν».

α) Να επαναλάβετε την πρόταση αντικαθιστώντας το απαρέμφατο ἔλθειν με τα απαρέμφατα που ακολουθούν: φυγεῖν, ἀγαγεῖν, διῶξαι, ἄγειν, λέξειν.

β) Να λέτε τη μετάφραση κάθε νέας πρότασης.

γ) Να επαναλάβετε την αρχική πρόταση αντικαθιστώντας το υποκείμενο «Ἀλέξανδρον» με τα επόμενα: τὴν μητέρα, τοὺς φίλους, τὰς γυναῖκας, τὸ παιδίον.

δ) Τι παρατηρεῖτε σχετικά με το απαρέμφατο και τη σχέση του με το γένος και τον αριθμὸ του εκάστοτε υποκειμένου του;

Το απαρέμφατο των βαρυτόνων ρημάτων στην ενεργητική φωνή σχηματίζεται από το χρονικό θέμα του ρήματος και την προσθήκη της χαρακτηριστικής κατάληξης του απαρεμφάτου στο χρόνο εκείνο. Η μοναδική για κάθε χρόνο κατάληξη στερεί από το απαρέμφατο τη δυνατότητα να «παρεμφαίνει» (=να δηλώνει) το πρόσωπο του υποκειμένου του.

Απαρέμφατο Ενεργητικής Φωνής του λύω (και βάλλω αόρ. β´)

Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος α´	Αόριστος β´	Παρακείμενος
λύ-ειν	λύσ-ειν	λύσ-αι	βαλ-εῖν	λελυκ-έναι

Μπορείτε να συγκρίνετε μεταξύ τους τα απαρέμφατα και να βρείτε τις ομοιότητες αλλά και τις διαφορές που παρουσιάζουν.

II. - Το απαρέμφατο από συντακτική άποψη είναι δύο ειδών:

α) ειδικό

β) τελικό

Το ειδικό απαρέμφατο ερμηνεύεται με το **ότι** και μπορεί να είναι **αντικείμενο** σε ρήματα των ομάδων:

1. **Νομίζω**, ήγοῦμαι, οἶομαι, πιστεύω, κρίνω, ὑποπτεύω.

2. **Λέγω**, φημί, φάσκω, ὁμολογῶ, πυνθάνομαι.

(Βλ. και Συντακτ. Α.Ε. σελ. 87 § 96)

Ασκήσεις

1. Να αναγνωρίσετε γραμματικώς τα εξής: ἔλθειν, προσκυνῆσαι, ἁμαρτιάνειν, λέγειν, ἀναγράψειν.

2. Να μεταφέρετε τα απαρέμφατα ἀναγράφειν και παιδεύειν στον αόριστο α' και στον παρακείμενο.

3. Να μεταφέρετε σε μέλλοντα τα απαρέμφατα των προτάσεων που ακολουθούν:

α) Ὁ ρήτωρ ἠγεῖται τὰ ὀρθὰ συμβουλεύειν.

β) Ἡμεῖς οἰόμεθα πράττειν τὰ δέοντα.

γ) Ὅμολογεῖτε μηδέν' ἂν διαλλάττειν τὰς πόλεις ταύτας;

δ) Ἀλέξανδρος ᾤετο τοὺς ἠγεμόνας ἄρχειν καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν.

ε) Λέγουσι ταῦτα τῶν ἔργων φθόνον ἔχειν καὶ δυσμένειαν.

ς) Ἀθηναῖοί φασι Φίλιππον πᾶσιν αὐτοῖς συμβουλεύειν.

ζ) Ἀριστοτέλης ἔφη παιδεύειν ἄνδρας καὶ ἄνδρας κατὰ φύσιν.

η) Ἐνόμιζε γὰρ πείθειν σε ἐπ' ἀδυνάτοις πράγμασιν.

4. α) Να υπογραμμίσετε το ρήμα στις προηγούμενες προτάσεις.

β) Να δηλώσετε το αντικείμενο του ρήματος και να δικαιολογήσετε το είδος του.

5. Να συμπληρώσετε τα κενά, αφού πάρετε το ρήμα από τη στήλη δεξιά και το τοποθετήσετε στον κατάλληλο τύπο:

Λέγουσι τοὺς μὲν ἄλλους λατροὺς οὐ .....
βιώσιμον εἶναι Ἀλέξανδρον, τὸν δὲ Φίλιππον τὸν

πιστεύω

Ἄκαρνᾶνα, ἰατρὸν συνόντα Ἀλεξάνδρῳ, ...
καθῆραι (= να καθαρίσει) φαρμάκῳ· λέγουσι τὸν μὲν
ἰατρὸν ..... τὴν κύλικα, ἐν τούτῳ δὲ
Ἀλεξάνδρῳ δοθῆναι ἐπιστολὴν παρὰ Παρμενίωνος φυ-
λάξασθαι Φίλιππον· λέγουσι γὰρ Δαρεῖον .....
χρήμασιν αὐτὸν ..... Ἀλέξανδρον.

ἐθέλω
 παρασκευάζω
 πείθω (παρακ.)
 φρονεύω

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Πίθηκος και δελφίς

Ἔθους ὄντος τοῖς πλέουσι κυνίδια καὶ πιθήκους ἐπάγεσθαι πρὸς παρα-
 μυθίαν τοῦ πλοῦ, πλέων τις εἶχε σὺν ἑαυτῷ καὶ πίθηκον. Γενομένων δ'
 αὐτῶν κατὰ τὸ Σούνιον, τὸ τῆς Ἀττικῆς ἀκρωτήριον, χειμῶνα σφοδρὸν
 συνέβη γενέσθαι. Τῆς δὲ νεῶς περιτραπίσης καὶ πάντων διακολυμβών-
 των, ἐνήχето καὶ ὁ πίθηκος. Δελφίς δὲ τις αὐτὸν θεασάμενος καὶ ἄν-
 θρωπον εἶναι ὑπολαβὼν, ὑπελθὼν ἀνεῖχε διακομίζων ἐπὶ τὴν χέρσον.
 Ὡς δὲ κατὰ τὸν Πειραιᾶ ἐγένετο, τὸ τῶν Ἀθηναίων ἐπίνειον, ἐπυθᾶ-
 νετο τοῦ πιθήκου εἰ τὸ γένος ἐστὶν Ἀθηναῖος. Τοῦ δὲ εἰπόντος καὶ
 λαμπρῶν ἐνταῦθα τετυχηκέναι γονέων, ἐπανήρετο εἰ καὶ τὸν Πειραιᾶ
 ἐπίσταται. Ὑπολαβὼν δὲ ὁ πίθηκος περὶ ἀνθρώπου αὐτὸν λέγειν, ἔφη
 καὶ μάλα φίλον τυγχάνειν. Καὶ ὁ δελφίς ἐπὶ τοσοῦτῳ ψεύδει ἀγανα-
 κτήσας, βαπτίζων αὐτὸν ἀπέκτεινεν.

Ὁ μῦθος πρὸς ἄνδρας οἱ τὴν ἀλήθειαν οὐκ εἰδότες νομίζουσιν ἐμπαίζειν.

(Αἰσώπου Μῦθοι)

Λεξιλόγιο

ἔθους ὄντος τοῖς πλέουσι = ἐπειδὴ υπήρχε συνήθεια στους ναυτικούς

ἐπάγεσθαι πρὸς παραμυθίαν = να μεταφέρουν για ψυχαγωγία

τῆς νεῶς περιτραπίσης = όταν αναποδογυρίστηκε το καράβι

νήχομαι (νήχω) = κολυμπώ

ὑπόλαμβάνω = θεωρώ, νομίζω

τετυχηκέναι λαμπρῶν γονέων = ὅτι καταγόταν ἀπὸ λαμπρῆς οἰκογένειας

ἐπανήρετο (ἀόρ. β' του ἐπανερωτῶ) = ξαναρώτησε

Φίλον ἔπαινον μᾶλλον ἢ σαυτοῦ λέγε

Να ἐπαινεῖς περισσότερο τους φίλους σου παρά τον εαυτό σου

(Μενάνδρου, Γνώμαι Μονόστιχοι)

Μάθημα 16

Α. Πολλοὶ διὰ τὸν πόλεμον εὐδαιμονίαν ἐκτήσαντο

Μετά τη θριαμβευτική νίκη των Θηβαίων στα Λεύκτρα (371 π.Χ.) και την προδοτική τους συμφωνία με τους Πέρσες ο Ισοκράτης αισθάνεται τη δύναμη της Αθήνας να καταρρέει και το πολιτικό του πρόγραμμα για πανελλήνια ένωση να ναυαγεί οριστικά. Αν μάλιστα ακολουθούσε και η Σπάρτη το δρόμο της συνθηκολόγησης - όπως σκέφτονταν να πράξουν οι άλλοι Πελοποννήσιοι - η καταστροφή της αγαπημένης πόλης θα ήταν βέβαιη. Έτσι ο ρήτορας γράφει τον «Ἀρχίδαμον», όπου παρουσιάζει το νεαρό διάδοχο του θρόνου της Σπάρτης Αρχίδαμο, γιο του Αγησίλαου, να υποστηρίζει ότι η επιλογή του πολέμου εναντίον του επεκτατισμού των Θηβίων αποτελούσε στην κρίσιμη ώρα της πατρίδας τη μόνη ελπίδα σωτηρίας.

Ἐγὼ δὲ πολλοὺς μὲν οἶδα διὰ τὸν πόλεμον μεγάλην εὐδαιμονίαν κτησαμένους, πολλοὺς δὲ τῆς ὑπαρχούσης ἀποστερηθέντας διὰ τὴν εἰρήνην· οὐδὲν γὰρ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἀποτόμως οὔτε κακὸν οὔτ' ἀγαθόν. Χρὴ δὲ τοὺς μὲν εὖ πράττοντας τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖν· ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ καταστάσει πλείστον χρόνον δύναται τις τὰ παρόντα διαφυλάξαι· τοὺς δὲ δυστυχοῦντας τῷ πολέμῳ προσέχειν τὸν νοῦν· ἐκ γὰρ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς καινουργίας θάπτον ἂν μεταβολῆς τύχοιεν. Ὡν ἡμεῖς δέδοικα μὴ τάναντία πράττοντες φανῶμεν· ὅτε μὲν γὰρ ἐξῆν ἡμῖν τρυφᾶν, πλείους τοὺς πολέμους ἐποιοῦμεθα τοῦ δέοντος, ἐπειδὴ δ' εἰς ἀνάγκην καθέσταμεν ὥστε κινδυνεύειν, ἡσυχίας ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἀσφαλίσασθαι αὐτοὺς βουλόμεθα. Καίτοι χρὴ τοὺς βουλομένους ἐλευθέρους γενέσθαι τε καὶ εἶναι τὰς μὲν ἐκ τῶν ἐπιταγμάτων συνθήκας φεύγειν, ὡς ἐγγυς δουλείας οὐσας, διαλλάττεσθαι δέ, ὅταν ἢ περιγένωνται τῶν ἐχθρῶν ἢ τὴν δύναμιν τὴν αὐτῶν ἐξιώσωσι τῇ τῶν πολεμίων.

(Ἰσοκράτους, Ἀρχίδαμος κβ' §§ 50-51)

Λεξιλόγιο

οἶδα κτησαμένους..... ἀποστερηθέντας	= γνωρίζω ότι απέκτησαν... ότι στερήθηκαν
ἀποτόμως	= απολύτως, από μόνο του
οἱ εὖ πράττοντες	= όσοι ευτυχοῦν
προσέχω τὸν νοῦν	= στρέφω την προσοχή
ἡ καινουργία	= η δημιουργία κάποιου νεότερου, νεωτερισμός
θάπτον ἂν μεταβολῆς τύχοιεν (ευκτ. αορ. β' του ρήμ. τυγχάνω)	= μπορούν ταχύτερα να πετύχουν κάποια μεταβολή
δέδοικα (παρακ. με σημασία ενεστ. του δείδω)	= φοβοῦμαι
ὦν τάναντία πράττοντες	= ότι κάνουμε τα αντίθετα απ' αυτά
ὅτε ἐξῆν ἡμῖν τρυφᾶν	= όταν μας ήταν δυνατό να ζούμε πολυτελώς
χρὴ φεύγειν τὰς ἐκ τῶν ἐπιταγμάτων	= πρέπει να αποφεύγουν τις συνθήκες που

συνθήκας
χρή διαλλάττεσθαι

ὅταν περιγέωνται τῶν ἐχθρῶν

γίνονται κατόπιν επιβολῆς (εξαναγκασμοῦ)
= πρέπει να συμφιλιώνονται, να συμβιβάζονται

= ὅταν υπερισχύσουν των ἐχθρῶν, ὅταν θα εἶναι σε θέση υπεροχῆς ἐναντι των ἐχθρῶν

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τίνας χρή τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖν καὶ διὰ τί;
2. Διὰ τί τοὺς δυστυχοῦντας χρή τῶ πολέμῳ προσέχειν τὸν νοῦν;
3. Τί χρή ποιεῖν τοὺς βουλομένους ἐλευθέρους εἶναι;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

δέδοικα, δεῖδω = φοβούμαι θ. δι- και δε-

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα	Παράγωγα
δέος δεῖδω	δεῖμα (φόβος) δειλία	δεινός δειλός ἀδεής περιδεής θεοδεής ψοφοδεής δεισιδαίμων δεισήνωρ (δεῖδω+ἀνήρ)	δεινότης δεινώσις δεινωῶ δεινοπαθῶ

δεῖ, δέω = ἔχω ἀνάγκη θ. δεF.

δέω δέον (= το ἀναγκαῖον, πρέπον)

πέραν τοῦ δέοντος (= περισσότερο ἀπ' ὅ,τι χρειάζεται)

ἐν καιρῶ τῶ δέοντι (= στην κατάλληλη ευκαιρία)

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
ἐνδεῖ προσδεῖ (χρειάζεται ἀκόμα) δέομαι (παρακαλῶ)	ἐνδεια δέσις δέημα	ἐνδεής ἀδέητος

δέω = δένω θ. δεσ-, δε-, δη-

δέω	δέμα δέσις δεσμός δετή (λαμπάδα) κρήδεμνον (κεφαλόδεσμος) ὑπόδημα διάδημα	δετός, δετέος ἀδετος ἀνυπόδητος
-----	--	---

Συμπληρώστε τις προτάσεις με τρόπο, που να φαίνεται η σημασία των δοσμένων φράσεων:

Τὸ ἀντίπαλον δέος.....

Τί δέον γενέσθαι.....

Ἐν καιρῷ τῶ δέοντι .....

Ὁ Δημοσθένης ὑπῆρξε δεινός.....

Περιδεῆς ἡ κόρη ἔβλεπε .....

Ἡ δέσις καί ἡ λύσις τοῦ ἔργου .....

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Το απαρέμφατο σε όλους τους χρόνους της μέσης φωνής

II. Το τελικό απαρέμφατο ως αντικείμενο

I. Στο κείμενό σας υπάρχουν απαρέμφατα μέσης φωνής όπως το διαλλάττεσθαι, ἀσφαλίσασθαι, γενέσθαι.

Το απαρέμφατο των βαρυτόνων ρημάτων στη μέση φωνή σχηματίζεται με την ίδια λογική που σχηματίζονται τα απαρέμφατα της ενεργητικής φωνής, δηλαδή στο εκάστοτε χρονικό θέμα προσθέτουμε τις καταλήξεις των απαρεμφάτων της μέσης φωνής.

Μελετήστε τον πίνακα που ακολουθεί και προσπαθήστε να βρείτε ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στις καταλήξεις:

Απαρέμφατο Μέσης Φωνής του λύομαι (και βάλλομαι αόρ. β')

Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος α'	Αόριστος β'	Παρακείμενος
λύ-εσθαι	Μέσος λύσ-εσθαι	Μέσος λύσ-ασθαι	Μέσος βαλ-έσθαι	λελύ-σθαι
	Παθητικός λυθήσ-εσθαι	Παθητικός λυθῆ-ναι		

II. Από συντακτικής πλευράς εξεταζόμενο το απαρέμφατο εκτός από ειδικό (μάθημα 15) μπορεί να είναι **τελικό**, δηλαδή να αποδίδεται με το **να** και υποτακτική και να δηλώνει σκοπό.

Ως τελικό το απαρέμφατο μπορεί να έχει θέση αντικειμένου στην πρόταση.

Οι ομάδες ρημάτων που δέχονται τελικό απαρέμφατο ως **αντικείμενο** είναι:

- α) Ἐπιθυμῶ, θέλω, βούλομαι κτλ.
- β) Δύναμαι, πράττω, ἔχω κτλ.
- γ) Προτρέπω, συμβουλεύω, πείθω κτλ.
- δ) Ἀπαγορεύω, κωλύω κτλ. π.χ.

Καλῶς ἀκούειν (= να επαινείσαι) μᾶλλον ἢ πλουτεῖν θέλε.

Σωκράτης παρεκελεύετο τοὺς συνόντας ὀρέγεσθαι ἀρετῆς.

Ἐν τῇ εἰρήνῃ πλείστον χρόνον δύναται τις τὰ παρόντα διαφυλάξαι.

Ἄλεξανδρος ἐκώλυε τοὺς πεζεταίρους ἀκρατῶς εὐφραίνεσθαι ἐπὶ τῇ νίκῃ.

(Βλ. και Συντακτ. Α.Ε. σελ. 87-88 § 97)

Προσοχή.

Μια ξεχωριστή κατηγορία ρημάτων αποτελούν τα εξής: ἐλπίζω, προσδοκῶ, ὑπισχνούμαι, ἐπαγγέλλομαι και ὄμνυμι.

Τα ρήματα αυτά συντάσσονται σχεδόν πάντα με **απαρέμφατο μέλλοντα**, το οποίο παίρνει συνήθως ἄρνηση **μὴ** π.χ.

Μηδέποτε μηδὲν αἰσχροὺν ποιήσας ἐλπίζε λήσειν.

Πρόξενος ὑπισχνεῖτο Ξενοφῶντι φίλον αὐτὸν Κύρῳ ποιήσειν.

Ὁ ῥήτωρ ἐπαγγέλλεται καθ' ἓν λέγων διατρίψειν (=να μακροηγήσει).

Ὡμοσαν τὴν ἀσφάλειαν καὶ σαυτῶ καὶ τῇ πόλει διαφυλάξειν.

Ασκήσεις

1. α) *Να γίνει γραμματική αναγνώριση των επόμενων τύπων:* ὀρέγεσθαι, βεβουλεῦσθαι, ἀσφαλίξεσθαι, διαλλάττεσθαι.

β) *Οι ίδιοι τύποι να μεταφερθούν σε χρόνους μέλλοντα και αόριστο.*

2. *Να εργαστείτε κατά το παράδειγμα α' :*

α) Τὰ ἀγαθὰ οἱ πονηροὶ οὐ δύνανται <u>διαπράξασθαι</u>	διαπράττομαι
β) Τὰ ἀγαθὰ οἱ πονηροὶ οὐ δύνανται	λογίζομαι
γ) Τὰ ἀγαθὰ οἱ πονηροὶ οὐ δύνανται	πορίζομαι
δ) Τὰ ἀγαθὰ οἱ πονηροὶ οὐ δύνανται	διώκομαι
ε) Τὰ ἀγαθὰ οἱ πονηροὶ οὐ δύνανται	δέχομαι
στ) Τὰ ἀγαθὰ οἱ πονηροὶ οὐ δύνανται	ἐμπορεύομαι

3. Να συμπληρώσετε τα κενά επιλέγοντας από το πλαίσιο το κατάλληλο απαρέμφατο. Δηλώστε το συντακτικό του ρόλο:

Δεύτερον ἄθλον ἐπέταξεν αὐτῷ τὴν λερναίαν ὕδραν.....
 Οὐδεὶς τοῦ κακοῦ τὴν χώραν ..... ἠδύνατο.
 Ἦπίσαντο κινδυνεύσειν, ἐὰν ἐπειρῶντο ταύτην.....
 Τρίτον ἄθλον ἐκέλευσεν αὐτὸν τὴν Κερυνίτιν ἔλαφον.....
 Ἡρακλῆς βουλόμενος μὴ ..... ἐδίωκε.
 Αἱ ὄρνιθες βουλόμεναι ..... ἀνίπταντο.
 Αἱ Ἄμαζόνες μαχμώταται ἦσαν καὶ οὐδεὶς ποτε διενόηθη
 ..... αὐταῖς.
 Ἡρακλῆς δ' ἐκέλευσεν Ἄτλαντα..... τὸν οὐρανὸν
 ἕως σπεῖραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ποιήσαιτο.

ἐνεγκεῖν
ἀπαλλάξαι
ἀνελεῖν (ἀναιρῶ)
ἀποκτεῖναι
φρονεῦσαι
διαγωνίσασθαι
σωθῆναι
δέξασθαι

4. Να συμπληρωθούν τα κενά και να δικαιολογηθεί ο ρηματικός τύπος που επιλέχτηκε.

Ἐτεόνικος δ' ἐβούλετο ..... (ἔπεμψα) τὸν ὑπηρετικὸν κέλην (= πλοιάριο) εἰς τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον. Παρεκελεύετο δὲ σιωπῇ ἐκπλεῖν καὶ μηδενὶ ..... (διαλέγομαι) πρὶν ἂν ἀφικέσθαι. Ἐπειδὴ δ' ὁ κέλης κατέπλει, ἐκεῖνος ἔθυε τὰ σφάγια καὶ παρήγγελλε τοῖς στρατιώταις ..... (έτοιμάζομαι) καὶ τοῖς ἐμπόροις τὰ χρήματα σιωπῇ ..... (ἔλαβον καὶ ἔστειλα) εἰς τὰ πλοῖα, ἵνα εἰς τὴν Χίον ἀποπλεύσαιεν μὴ δυνάμενοι ..... (ἠγωνισάμην) κατὰ τῶν πολεμίων.

5. Να αντιστοιχίσετε την πρόταση (τελική) με το ισοδύναμό της απαρέμφατο:

(Προτρρέπει) ἵνα ἐπελαύνωσι τῇ πόλει.	κατασκευάσασθαι
..... ἵνα πρὸς Κῦρον πορεύσῃται.	κατασκευασθῆναι
..... ἵνα τὸ τεῖχος ἐπισκευασθῇ.	ἐπελαύνειν
..... ἵνα κατασκευασθῶσιν ταχεῖαι νῆες.	ἐπελάσαι
	πορεύεσθαι
	πορεύσασθαι
	ἐπισκευάσαι
	ἐπισκευασθῆναι

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Τί δῆτα ἐγὼ Κυμαξάρον ἐκέλευσα λόγον ἐμβαλεῖν περὶ καταλύσεως τῆς στρατιᾶς; εὖ ἴστε ὅτι φοβούμενος τὸ μέλλον. Ὅρῳ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους προσιόντας, οἷς ἡμεῖς, εἰ ὧδε στρατευσόμεθα, οὐ δυνασόμεθα μάχεσθαι. Προσέρχεται μὲν γὰρ δήπου χειμῶν, στέγαι δὲ εἰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δι' οὐχ ἵπποις οὐδὲ θεράπουσιν οὐδὲ τῷ δήμῳ τῶν στρατιωτῶν,

ὧν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπου μὲν ἡμεῖς ἐληλύθαμεν ὑφ' ἡμῶν ἀνήλωται· ὅποι δὲ μὴ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι ἀνακεκομισμένοι εἰσὶν εἰς ἐρύματα, ὥστε αὐτοὶ μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. Τίς οὖν οὕτως ἀγαθὸς ἢ οὕτως ἰσχυρὸς, ὃς λιμῶ καὶ ῥίγει δύναται ἂν μαχόμενος στρατεύεσθαι;

(Ξενοφώντας, *Κύρου Παιδεία* ΣΤ 1 §§ 13-14)

Λεξιλόγιο

λόγον ἐμβαλεῖν = να φέρει σε συζήτηση

οἷς ἡμεῖς ... μάχεσθαι = εναντίον των οποίων εμεῖς... να πολεμούμε

θεράπουσιν = για τους υπηρέτες

ὁ δῆμος τῶν στρατιωτῶν = το πλήθος των στρατιωτῶν

ἀνήλωται ὑφ' ἡμῶν = ἔχουν καταναλωθεῖ ἀπό μας

ἀνακεκομισμένοι εἰσὶν εἰς ἐρύματα = ἔχουν μεταφέρει σε οχυρά

λιμῶ καὶ ῥίγει μαχόμενος = πολεμώντας εναντίον της πείνας και του κρύου.

Συνετῶν ἀνδρῶν ἔστι, πρὶν γενέσθαι τὰ δυσχερῆ, προνοῆσαι ὅπως μὴ γένηται ἀνδρείων δέ, γενόμενα, εὖ θέσθαι

Εἶναι γνώρισμα των συνετῶν ἀνθρώπων να λαμβάνουν πρόνοια, πρὶν συμβοῦν τα ἀνεπιθύμητα, για να μη συμβοῦν των γενναίων, ὁμως, να τα διευθετοῦν καλά, ὅταν ἔχουν ἤδη γίνει πραγματικότητα

(Πιττακός)

Μάθημα 17

A. Για τη σωτηρία της Ελλάδας...

Στον Πλούταρχο και το έργο του αναφερθήκαμε και προηγουμένως (μάθ. 8).

Στο απόσπασμα από το βίο του Αριστείδη, που ακολουθεί, ο ιδεαλιστής δάσκαλος δίνει άλλο ένα μάθημα πρακτικής ηθικής με θέμα το πνεύμα και τη συμπεριφορά των πολιτικών ανδρών, όταν η πατρίδα διατρέχει κίνδυνο αφανισμού. Το κείμενο μάς μεταφέρει στις παραμονές της ναυμαχίας στη Σαλαμίνα. Ο Αριστείδης, αρχηγός των αριστοκρατικών, το (480 π.Χ.) βρισκόταν εξοστρακισμένος στην Αίγινα και, μόλις αντιλήφθηκε την κυκλωτική κίνηση των Περσών, έσπευσε με κίνδυνο της ζωής του να ειδοποιήσει σχετικά το Θεμιστοκλή, τον πολιτικό του αντίπαλο.

Καί νυκτός ἔλθων Ἀριστείδης ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ καλέσας αὐτὸν ἔξω μόνον «Ἡμεῖς», εἶπεν, «ὦ Θεμιστόκλεις, εἰ σωφρονοῦμεν, ἤδη τὴν κενὴν καὶ μειρακιώδη στάσιν ἀφέντες ἀρξώμεθα σωτηρίου καὶ καλῆς φιλονεικίας πρὸς ἀλλήλους ἀμιλλώμενοι σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, σὺ μὲν ἄρχων καὶ στρατηγῶν, ἐγὼ δ' ὑπουργῶν καὶ συμβουλευῶν, ἐπεὶ καὶ νῦν σε πυνθάνομαι μόνον ἄπτεσθαι τῶν ἀρίστων λογισμῶν, κελεύοντα διαναυμαχεῖν ἐν τοῖς στενοῖς τὴν ταχίστην. Καὶ σοὶ τῶν συμμάχων ἀντιπραττόντων οἱ πολέμοι συνεργεῖν εἰκόασι· τὸ γὰρ ἐν κύκλῳ καὶ κατόπιν ἤδη πέλαγος ἐμπέπλησται νεῶν πολεμίων, ὥστε καὶ τοὺς μὴ θέλοντας ἀνάγκη κατεῖληφεν ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι καὶ μάχεσθαι· φυγῆς γὰρ οὐδὲ οὐδέ λείπεται». Πρὸς ταῦτα ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπεν· «Οὐκ ἂν ἐβουλόμην, ὦ Ἀριστείδη, σὲ κατὰ τοῦτό μου κρεῖττονα γενέσθαι, πειράσομαι δὲ πρὸς καλὴν ἀρχὴν ἀμιλλώμενος ὑπερβάλλεσθαι τοῖς ἔργοις».

(Πλούταρχου, *Βίοι Παράλληλοι* - *Ἀριστείδης* § 8)

Λεξιλόγιο

ἀφέντες (μετ. αορ. του ἀφήμι) τὴν
μειρακιώδη στάσιν
ἢ φιλονεικία
ὑπουργῶν (μετ. του ὑπουργέω, -ῶ)
σὲ μόνον ἄπτεσθαι τῶν ἀρίστων λο-
γισμῶν
οἱ πολέμοι εἰκόασι συνεργεῖν σοὶ
ἐμπέπλησται (παρακ. του
ἐμπίπλαμαι, πλήθος)
τὴν ταχίστην (επίρρ.)
σὲ κατὰ τοῦτο... γενέσθαι
πειράσομαι... ὑπερβάλλεσθαι σε τοῖς
ἔργοις

= αφήνοντας την παιδιαστική διχόνοια
= ο συναγωνισμός, η άμιλλα
= βοηθώντας, ως βοηθός

= ότι εσύ μόνος σκέφτεσαι πιο σωστά
= οι εχθροί φαίνονται να συμπράττουν με σένα

= έχει γεμίσει, είναι γεμάτο
= το γρηγορότερο, όσο το δυνατό πιο γρήγορα
= να φανείς σ'αυτό (το θέμα) ανώτερός μου

= θα προσπαθήσω... να σε ξεπεράσω στα έργα

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τί εἶπε παρακαλῶν Ἀριστείδης, ἐπεὶ ἦλθε νυκτὸς ἐπὶ τὴν σκηνὴν Θεμιστοκλέους;
2. Τίνα μόνον Ἀριστείδης ἐπυνθάνετο ἄπτεσθαι τῶν ἀρίστων λογισμῶν;
3. Ποία ἀνάγκη κατελήφει τοὺς πάντας, ὅτε τὸ πέλαιος ἐνεπέπληστο νεῶν πολεμίων;
4. Τί πρὸς Ἀριστείδην ἀπήντησε Θεμιστοκλῆς καὶ τί ὑπέσχετο πειράσασθαι;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

1. Να βρείτε αφηρημένα ουσιαστικά- απλά και σύνθετα - που παράγονται από τις λέξεις:

ἄπτομαι, καταλαμβάνω, ὑπερβάλλω, ἀμήχανος.

2. Από ποιες σύνθετες λέξεις παράγονται τα ρήματα:

σωφρονέω, -ῶ, συνεργέω, -ῶ, ναυμαχέω, -ῶ;

* Σημ.: Τα πιο πάνω ρήματα ονομάζονται παρασύνθετα, διότι παράγονται από άλλες σύνθετες λέξεις. Στην παραγωγή παρασύνθετων ρημάτων χρησιμοποιούνται οι καταλήξεις: -έω, -ῶ, -αίνω.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Το υποκείμενο του απαρεμφάτου

II. Απρόσωπη σύνταξη

III. Το έναρθρο απαρέμφατο

- I. Μελετήστε τις προτάσεις και δηλώστε το Υ(ποκείμενο) του ρήματος και το Υ του απαρεμφάτου.

α. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς ἠμιλλῶντο σῶσαι τὴν Ἑλλάδα.

Πειράσομαι ὑπερβάλλεσθαι σε τοῖς ἔργοις.

Οἱ πολέμοι εἰόκασιν συνεργεῖν σοι.

β. Πυνθάνομαι σὲ μόνον ἄπτεσθαι τῶν ἀρίστων λογισμῶν.

Οὐκ ἂν ἐβουλόμην, ὦ Ἀριστείδη, σὲ κρεῖττονά μου γενέσθαι.

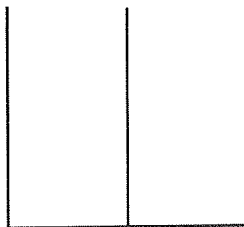
Παρακάλει Ἀριστείδην πείθειν τὸν Εὐρυβιάδην.

Υ. ρήμ.	Υ. απαρ.

γ. Ἀμήχανόν ἐστι (= εἶναι αδύνατο) σωθῆναι
τοὺς Ἑληνας μὴ ναυμαχήσαντας.

Δεῖ τοὺς σόφρονας συμπράττειν καὶ σφῶζειν
τὴν χώραν.

Ἔδοξε τοῖς Πελοποννησίοις νυκτὸς πρὸς τὸν
Ἴσθμὸν ἀποπλεῦσαι.

Από τα πιο πάνω συμπεραίνουμε ότι η πτώση του υποκειμένου του απαρεμφάτου είναι θέμα που εξαρτάται άμεσα από το ρήμα της πρότασης στην οποία ανήκει. Έτσι έχουμε:

Υποκείμενο απαρεμφάτου σε ονομαστική στην περίπτωση της **ταυτοπροσωπίας**: όταν δηλ. το υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι το ίδιο (τὸ αὐτὸν) με το υποκείμενο του ρήματος (παραδ. α. ομάδας).

Υποκείμενο απαρεμφάτου σε αιτιατική στην περίπτωση της **ετεροπροσωπίας**: όταν δηλ. το υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι άλλο (ἕτερον) από το υποκείμενο του ρήματος (παραδ. β. ομάδας).

II. Σε αιτιατική μπαίνει το υποκείμενο του απαρεμφάτου και στην περίπτωση της **απρόσωπης σύνταξης**. Όταν δηλαδή το ρήμα της πρότασης χρησιμοποιείται συνήθως στο γ' ενικό πρόσωπο, όπως τα:

δεῖ, χρῆ, πρέπει, προσήκει, ἔξεστι, δοκεῖ, τότε το υποκείμενο του απαρεμφάτου δεν είναι ένα πρόσωπο ή ένα πράγμα αλλά κάποιο απαρέμφατο. Στην απρόσωπη σύνταξη υπάρχει ετεροπροσωπία. Συχνά το πρόσωπο ρήμα το συνοδεύει δοτική προσωπική.

Εκτός από τα απρόσωπα ρήματα υπάρχουν και **οι απρόσωπες φράσεις**, οι οποίες αποτελούνται από ένα ουσιαστικό ή ένα επίθετο ουδέτερου γένους και το ρήμα ἐστί, όπως τα: **ἀνάγκη ἐστί, δίκαιόν ἐστί, ἄξιόν ἐστί, δέον ἐστί, χρεών ἐστί** κ. ά. (παραδ. γ. ομάδας).

(Βλ. και Συνακτ. Α.Ε. σελ. 86-87 § 95 και σελ. 68-69 §§ 73-74)

III. Το απαρέμφατο μπορεί να συνοδεύεται από το ουδέτερο άρθρο και να ισοδυναμεί με ένα οποιοδήποτε ουσιαστικό. Έτσι έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί ως υποκείμενο(Υ), αντικείμενο(Α) ή προσδιορισμός (Π).

π.χ. **Τὸ σιγᾶν** κρείττον ἐστί **τοῦ λαλεῖν** (υποκ., ετερόπτ. προσδιορ.)

Οἱ ἄνθρωποι φύσει **τοῦ εἰδέναί** ὀρέγονται (αντικ.).

Χρῆ βοηθῆσαι Ὀλυνθίους **τῷ σφῶζειν** τὰς πόλεις (προσδιορ. τρόπου).

(Βλ. και Συνακτ. σελ. 85 § 94)

Ασκήσεις

1. Να υπογραμμίσετε τα απαρέμφατα του κειμένου και να δηλώσετε το υποκείμενο του καθενός.

“Ότε μὲν γε πολλὰ εἶχον, αἰεὶ τι ἀπέβαλλον ἢ ὑπὸ τῆς πόλεως ἢ ὑπὸ τῆς τύχης· νῦν δὲ ἀποβάλλω μὲν οὐδέν, οὐδὲν γὰρ ἔχω, αἰεὶ δὲ τι λήψεσθαι ἐλπίζω. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Καλλίας, καὶ εὐχει μὴδέποτε πλουτεῖν, καὶ ἂν τι ὄναρ ἀγαθὸν ἴδης, τοῖς ἀποτροπαίοις θύεις;

“Ὅτι νομίζω, ὦ ἄνδρες, τοὺς ἀνθρώπους οὐκ ἐν τῷ οἴκῳ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πενίαν ἔχειν, ἀλλ’ ἐν ταῖς ψυχαῖς. Ὅρῳ γὰρ πολλοὺς μὲν ιδιώτας, οἱ πάνυ πολλὰ ἔχοντες χρήματα οὕτω πένεσθαι ἠγοῦνται, ὥστε πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ὑποδύονται, ἐφ’ ᾧ πλεῖονα κτήσονται.

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο υποκειμένου επιλέγοντας από την παρένθεση:

- α) Οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον ..... δίκαιον εἶναι (Ἀριστείδης - Ἀριστείδην).
- β) Κλέαρχος ἔφη ..... στρατηγεῖν (Ξενοφῶν-Ξενοφῶντα).
- γ) Φημί ..... πεποιηκέναι ἄριστον μὲν ἄνδρα Ἀχιλλέα, σοφώτατον δὲ Νέστορα, πολυτροπώτατον δὲ Ὀδυσσεά (Ὅμηρος, Ὅμηρον).
- δ) Πρωταγόρας ἐδίδασκε ..... πράττειν καὶ λέγειν τὰ τῆς πόλεως (οἱ νέοι, τοὺς νέους).
- ε) Οἱ Πέρσαι οὐκ ἐνόμιζον ..... περιγενέσθαι αὐτῶν ἐν Μαραθῶνι (Ἀθηναῖοι, Ἀθηναίους).
- στ) Χρῆ ..... ἀπέχεσθαι κακῶν ὀμιλιῶν (οἱ σώφρονες, τοὺς σώφρονες).
- ζ) Ὅμηρος ἔφη ..... εἶναι ἄριστον, τὸ ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης (εἷς οἰωνός, ἓνα οἰωνόν).
- η) Ἦδοξε τῇ πόλει δημοσίᾳ ταφῆναι ..... ἐν τῷδε τῷ τάφῳ (οἱ κείμενοι, τοὺς κειμένους).

3. Να βάλετε σε κύκλο το σύμβολο της λειτουργίας του έναρθρου απαρεμφάτου :

- α) Ἀκολασίαν καλοῦσι τὸ ἄρχεσθαι ὑπὸ τῶν ἡδονῶν.   Υ - Α - Π
- β) Τὸ ἀδικεῖν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε καλόν ἐστιν.   Υ - Α - Π
- γ) Τούτῳ διαφέρει ἀνὴρ τῶν ἄλλων ζώων, τῷ τιμῆς ὀρέγεσθαι.   Υ - Α - Π
- δ) Τὸ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας οὐδὲν θαυμα-   Υ - Α - Π

ε) Ἦδεται ὁ φρονῶν τῷ φρονεῖν.	Υ - Α - Π
στ) Ὄρμησαν εἰς τὸ διώκειν τὸ θηρίον.	Υ - Α - Π
ζ) Ἄγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι.	Υ - Α - Π
η) Ἦρξαντο τοῦ διαβαίνειν τὸν ποταμόν.	Υ - Α - Π

4. Αφού επιλέξετε υποκείμενο για κάθε απαρέμφατο από τη στήλη δεξιά, να το βάλετε στην κατάλληλη πτώση:

α) Πολλάκις Θεμιστοκλῆς ἔλεγε..... πλείστον τῶν Ἑλλήνων δύνασθαι.	ὁ υἱός
β) Ἄναξαγόρας ἐνόμιζε..... λίθον εἶναι.	Ἄθηναῖοι
γ) Οἱ στρατηγοὶ ἠγοῦντο ..... Εὐαγόρου νομιμωτέραν εἶναι τῶν ἐν Ἑλλάδι.	σύ
δ) Κόνων ἐνόμισε βεβαιοτάτην τῷ σώματι εἶναι τὴν παρ' Εὐαγόρα	ὁ ἄρχων
ε) Λακεδαιμόνιοι ἐκέλευον αὐτόθεν ..... ἀπιέναι καὶ ἤκειν κάλλιον βουλευσαμένους.	ἡ βασιλεία
στ) Ὡς βαθὴν ἐκοιμήθης τέκνον! Ἦδει ..... τοὺς ἄλλους Κύκλωπας καλέσαι.	ὁ ἥλιος

5. Να βάλετε τις λέξεις στην κατάλληλη θέση, ώστε να σχηματιστεί πρόταση:

- α) Πῶς, προσφέρεσθαι, ἀγνωμονοῦση πατρίδι, δεῖ, τὸν πολίτην;
- β) Ἦξεσι, πᾶν, ποιεῖν, τοῖς τυράννοις, πονηρόν.
- γ) Τί, τὸν ἐπιθυμοῦντα, δεῖ, τῆς πατρίδος, ὑπὸ, τιμᾶσθαι, πράττειν;
- δ) Ἀνάγκη, τοὺς ἄρχοντας, ἐστὶ, εἶναι δικαίους.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

ΗΦΑΙΣΤΟΣ. Τί, ὦ Ζεῦ, χρή με ποιεῖν; ἦκω γάρ, ὡς ἐκέλευσας, ἔχων τὸν πέλεκυν ὀξύτατον, καὶ λίθους, ἂν δέη, μιᾷ πληγῇ διακόψαι.

ΖΕΥΣ. Εὐγε, ὦ Ἥφαιστε! ἀλλὰ διαίρει μου τὴν κεφαλὴν εἰς δύο.

ΗΦΑΙΣΤΟΣ. Πειρᾷ μου εἰ μαίνομαι; Πρόσταττε δ' οὖν τι ἄλλο ὅπερ ἐθέλεις σοι γενέσθαι.

ΖΕΥΣ. Τοῦτ' αὐτό, διαιρεθῆναί μοι τὸ κρανίον· εἰ δ' ἀπειθήσεις, οὐ νῦν πρῶτον ὀργιζομένου πειράσει μου· ἀλλὰ χρή πλήττειν παντὶ τῷ θυμῷ μηδὲ μέλλειν· ἀπόλλυμαι γὰρ ὑπὸ τῶν ὀδίνων, αἱ μοι τὸν ἐγκέφαλον ἀναστρέφουσιν.

ΗΦΑΙΣΤΟΣ. Ὅρα, ὦ Ζεῦ, μὴ κακόν τι ποιήσωμεν· ὀξύς γὰρ ὁ πέλεκυς ἐστίν.

ΖΕΥΣ. Κατένεγκε μόνον, ὦ Ἥφαιστε, θαρρῶν' οἶδα γὰρ ἐγὼ τὸ συμφέρον.

ΗΦΑΙΣΤΟΣ. Ἄκων μὲν, κατοίσω δέ' τί γὰρ χρὴ ποιεῖν, ἐπεὶ σὺ κελεύεις;

Τί τοῦτο; Κόρη ἔνοπλος; Μέγα, ὦ Ζεῦ, κακὸν εἶχες ἐν τῇ κεφαλῇ' εἰκότως γοῦν ὀξύθυμος ἦσθα, τηλικαύτην ὑπὸ τῇ μήνιγγι παρθένον ζωογονῶν, καὶ ταῦτα ἔνοπλον. Στρατόπεδον, οὐ κεφαλὴν εἶχες.

(Λουκιανού, Θεῶν Διάλογοι 225 - διασκευή)

Λεξιλόγιο

ὀξύς, -εῖα, -ὺ = κοφτερός, μυτερός

διακόπτω = κόβω στα δύο

πειρώμαί τινας = δοκιμάζω κάποιον

ἀπειθῶ = απειθαρχώ, δεν υπακούω

θυμός = ψυχή, ορμή

μέλλω = καθυστερώ

ἀπόλλυμαι = χάνομαι, καταστρέφομαι

ἦ ὠδὶς, τῆς ὠδίνος = πόνος (του τοκετού)

κατένεγκε = κατάφερε, χτύπα

εἰκότως = εύλογα, δικαιολογημένα

τηλικοῦτος, τηλικαύτη, τηλικοῦτο(ν) = τόσο μεγάλος

καὶ ταῦτα = και μάλιστα

Θουκυδίδου ξυγγραφή κτῆμα ἐς αἰὶ μάλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται

Το ἔργο του Θουκυδίδη προορίζεται νὰ εἶναι αἰώνιο κτῆμα καὶ ὄχι ἀνάγνωσμα προσωρινά μόνο χρήσιμο

(Θουκυδίδης)

Μάθημα 18

Α. Λόγος του Ξενοφώντα προς τους στρατηγούς που διασώθηκαν Τελευταίες συστάσεις του προς το στράτευμα

Ο Αθηναίος ιστορικός Ξενοφώντας στην «Κύρου Ἀνάβασιν» αφηγείται την εκστρατεία του Κύρου εναντίον του αδελφού του Αρταξέρξη, στην οποία πήραν μέρος και «μύριοι» Ἕλληνες.

Μετά το θάνατο του Κύρου και τη δολοφονία πέντε Ἑλλήνων στρατηγών οι Ἕλληνες βρέθηκαν σε απελπιστική θέση. Ο Ξενοφώντας τότε κάλεσε τους στρατηγούς που είχαν διασωθεί και προσπάθησε να τους ενθαρρύνει και να τους πείσει να αναλάβουν τις ευθύνες τους. (Βιβλίο Γ' 1 §§ 36-37).

- Αφού, κατά εισήγηση του Ξενοφώντα, οι Ἕλληνες εξέλεξαν άλλους στρατηγούς στη θέση αυτών που είχαν δολοφονηθεί, σε γενική συνέλευση του στρατεύματος ο Ξενοφώντας πρότεινε σχέδιο σωτηρίας το οποίο εγκρίθηκε. Τέλος, πριν τεθεί σε εφαρμογή το σχέδιο, έκαμε τις τελευταίες του συστάσεις προς το στράτευμα (Βιβλίο Γ' 2 § 39).

«Οἱ γὰρ στρατιῶται οὗτοι πάντες πρὸς ὑμᾶς βλέπουσι, κὰν μὲν ὑμᾶς ὀρῶσιν ἀθνυμῶντας, πάντες κακοὶ ἔσονται, ἦν δὲ ὑμεῖς αὐτοὶ τε παρασκευαζόμενοι φανεροὶ ἦτε ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλήτε, εὖ ἴστε, ὅτι ἔφονται ὑμῖν καὶ πειράσσονται μιμῆσθαι.

Ἴσως δέ τοι καὶ δίκαιόν ἐστιν ὑμᾶς διαφέρειν τι τούτων. Ὑμεῖς γὰρ ἔστε στρατηγοί, ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ λοχαγοί· καὶ ὅτε εἰρήνη ἦν, ὑμεῖς καὶ χρημασί καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονεκτεῖτε· καὶ νῦν τοίνυν, ἐπεὶ πόλεμος ἐστίν, ἀξιοῦν δεῖ αὐτοὺς ὑμᾶς ἀμείνους τε τοῦ πλήθους εἶναι καὶ προβουλεύειν τούτων καὶ προπονεῖν, ἦν που δέη».

- «Νῦν τοίνυν», ἔφη, «ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ τὰ δεδογμένα. Καὶ ὅστις τε ὑμῶν τοὺς οἰκείους ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν, μεμνήσθω ἀνήρ ἀγαθὸς εἶναι· οὐ γὰρ ἐστίν ἄλλως τούτου τυχεῖν· ὅστις τε ζῆν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικᾶν· τῶν μὲν γὰρ νικῶντων τὸ κατακαίνειν, τῶν δὲ ἠττωμένων τὸ ἀποθνήσκειν ἐστί· καὶ εἴ τις δὲ χρημάτων ἐπιθυμεῖ, κρατεῖν πειράσθω· τῶν γὰρ νικῶντων ἐστί καὶ τὰ ἑαυτῶν σφάζειν καὶ τὰ τῶν ἠττωμένων λαμβάνειν».

(Ξενοφώντος, *Κύρου Ἀνάβασις* Γ' 1 §§ 36-37 καὶ 2 § 39))

Λεξιλόγιο

ἀθνυμέω, -ῶ

κακός, -ή, -όν

παρακαλέω, -ῶ

εὖ ἴστε (προστ. του οἶδα = γνωρίζω)

διαφέρω τί τινος

ταξίαρχος

= εἶμαι βαρύνυμος, αποκαρδιωμένος για κάτι

= δειλός

= προτρέπω, ενθαρρύνω

= να γνωρίζετε καλά

= υπερέχω σε κάτι από κάποιον

= αξιωματικός των ελαφρά οπλισμένων

ἀξιόω, - ῶ	στρατιωτών
ἀμείνων (συγκρ. βαθμός του ἀγαθός)	= κρίνω ἀξιο (δίκαιο)
προβουλεύω τινός	= καλύτερος
προπονῶ τινος	= προνοώ για το καλό κάποιου
ἀπιόντας· μετ. του ἀπέρχομαι	= κοπιάζω για χάρη κάποιου
τὰ δεδογμένα	= αποχωρῶ
μεμνήσθω (προστ. του μέμνημαι)	= τα αποφασισμένα, οι αποφάσεις
+ απαρέμφ.	= ας θυμάται, ας προσπαθεί
οὐ γὰρ ἔστιν	= γιατί δεν είναι δυνατό
κατακαίνω	= σκοτώνω

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τί ποιήσουν οι στρατιῶται, ἂν ὀρῶσι τοὺς στρατηγούς ἀθιμούντας, τί δὲ ἂν ὀρῶσιν αὐτοὺς παρασκευαζομένους ἐπὶ τοὺς πολεμίους;
2. Τί δεῖ τοὺς στρατιώτας ἀξιούν καὶ διὰ τί;
3. Τί πράττω ὅστις ἐπιθυμῆι α) ἰδεῖν τοὺς οἰκείους, β) ζῆν, γ) χρημάτων;
4. Τίς ἔσται ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν;

Β' Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

ἐπίσταμαι

Ουσιαστικά

ἐπιστήμων
ἐπιστήμη

Επίθετα

ἐπιστητός (ρηματ.)
ἐπιστάμενος (μετ. ως
ἐπίθετο)
τὸ ἐπιστητόν

Επιρρήματα

ἐπισταμένως

ἀλλὰ ἐφ-ίσταμαι
ὁ ἐπιστάτης
ἡ ἐπιστάτις
ἡ ἐπίστασις (ανα-
χαίτιση, σταμάτη-
μα)

οἶδα θ. εἶδ -, οἶδ - και ἰδ -

Ουσιαστικά

εἰδήμων, εἶδος
εἰδησις, ἰδέα
ἴστωρ - ἱστορία

Επίθετα

ἰστέον

Επιρρήματα

εἰδότης (συνειδη-
τά)

Σχηματίστε παράγωγα από το ρήμα σύννοια.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Συνηρημένα ρήματα

II. Ρηματικά επίθετα σε -τός και -τέος

I. Συνηρημένα λέγονται τα ρήματα που στον ενεστώτα και τον παρατατικό συναιρούν το χρονικό χαρακτήρα - α- ή -ε- ή -ο- με το ακόλουθο φωνήεν των καταλήξεων. Λέγονται επίσης **περισπόμενα**, γιατί ο συνηρημένος τύπος τους στο α' πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα παίρνει περισπωμένη.

Τα συνηρημένα ρήματα διαιρούνται κατά το χαρακτήρα σε **τρεις τάξεις**:

Στην α' τάξη ανήκουν όσα λήγουν σε -άω (χαρακτ. -α) π.χ. δρώ-ω, δρώ, πειρά-ομαι, πειρώμαι.

Εἰ (δρά-ω) δρῶ τὸν στρατηγὸν (δρμά-οντα)
δρῶντα ἐπὶ τοὺς πολεμίους, (πειρά-ομαι)
πειρῶμαι (νικά -ειν) νικᾶν.

Εἰ (δρά-εις) δρᾶς ..... (πειρά-η) πειρᾷ νικᾶν.

Εἰ (δρά-ει) δρᾷ ..... (πειρά-εται) πειρᾶται νικᾶν.

Εἰ (δρά-όμεν) δρῶμεν τοὺς στρατηγοὺς (δρμά-οντας)
δρῶντας ἐπὶ τοὺς πολεμίους, (πειρα-όμεθα)
πειρῶμεθα νικᾶν.

Εἰ (δρά-ετε) δρᾶτε .... (πειρά-εσθε) πειρᾶσθε νικᾶν.

Εἰ (δρά-ουσι) δρῶσι .... (πειρά-οντα) πειρῶνται
νικᾶν.

Ἐὰν ὑμᾶς (δρά-ωσιν) δρῶσιν ἄθυμοῦντας, κακοὶ
ἔσσονται.

(Ὅρά - οἰμι) δρῶμι ὑμᾶς παρασκευαζομένους ἐπὶ
τοὺς πολεμίους.

$\alpha + \omega = \omega$

$\alpha + \omicron = \omega, \alpha + \omicron =$

$\alpha + \epsilon = \alpha$

$\alpha + \epsilon = \alpha, \alpha + \eta = \alpha$

$\alpha + \epsilon = \alpha + \epsilon =$

$\alpha + \omicron =$

$\alpha + \omicron =$

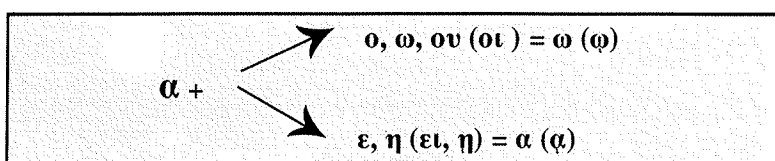
$\alpha + \epsilon = \alpha$

$\alpha + \omicron \upsilon = \omega, \alpha + \omicron =$

$\alpha + \omega = \omega$

$\alpha + \omicron \iota = \omega$

Στα συνηρημένα ρήματα που ανήκουν **στην α' τάξη** (σε -άω) γίνονται οι ακόλουθες συναίρεσεις:

Εφαρμόζοντας τις πιο πάνω συναιρέσεις συμπληρώστε στο διάγραμμα που ακολουθεί την κλίση του ρήματος τιμά-ω, τιμῶ σε ενεργητική και μέση φωνή:

Ενεργητική φωνή

Ενεστώτας		Παρατατικός
Οριστική	Απαρέμφατο	Οριστική
(τιμά-ω) τιμῶ	(τιμά-ειν) τιμᾶν*	(ἐτίμα-ον) ἐτίμων
(τιμά-εις) τιμᾷς		(ἐτίμα-ες).....
(τιμά-ει)	Μετοχή	(ἐτίμα-ε) .....
(τιμά-ομεν)	(τιμά-ων).....	(ἐτιμά-ομεν).....
(τιμά-ετε)	(τιμά-ουσα)	(ἐτιμά-ετε) .....
(τιμά-ουσι).....	(τιμά-ον)	(ἐτίμα-ον) .....

Μέση φωνή

Ενεστώτας		Παρατατικός
Οριστική	Απαρέμφατο	Οριστική
(τιμά-ομαι) τιμῶμαι	(τιμά-εσθαι) τιμᾶσθαι	(ἐτιμα-όμην).....
(τιμά-ει ή-η) τιμᾷ		(ἐτιμά-ου) ἐτιμῶ
(τιμά -εται)	Μετοχή	(ἐτιμά-ετο).....
(τιμα-όμεθα)	(τιμα-όμενος).....	(ἐτιμα-όμεθα).....
(τιμά-εσθε).....	(τιμα-ομένη) τιμωμένη	(ἐτιμά-εσθε) .....
(τιμά-ονται)	(τιμα-όμενον)	(ἐτιμά-οντο) .....

Στην υποτακτική, ευκτική και προστακτική ισχύουν οι ίδιες συναιρέσεις π.χ. (τιμά-η) τιμᾷ, (τιμά-οι) τιμῶ, (τίμα-ε) τίμα.

* Το απαρέμφατο της ενεργητικής φωνής των συνηρημένων (και των τριών τάξεων) σχηματίστηκε από τον παλαιότερο τύπο σε -εεν και γι'αυτό δεν υπολογίζεται το ι κατά τη συναίρεση : τιμά- ε(ι)ν - τιμᾶν.

Στην **α τάξη** ανήκουν και τα ρήματα (ζή-ω) ζῶ, (πεινή-ω) πεινῶ, (διψή-ω) διψῶ και (χρή-ομαι) χρῶμαι με χαρακτηρισά -η αντί -α. Κλίνονται κατά τα ρήματα σε -αω , μετά τη συναίρεση όμως έχουν **η ή η** όπου τα σε -αω έχουν α ή α π.χ. ζῶ, ζῆς, ζῆ, χρῶμαι, χρῆ, χρῆται.

Στη β' τάξη ανήκουν τα συνηρημένα που λήγουν σε **-εω** (χαρακτ. **-ε**) π.χ. ἐπιθυμέ-ω, ἐπιθυμῶ, καλέ-ομαι, καλοῦμαι.

(Ἐπιθυμέ-ω) ἐπιθυμῶ (κρατέ-ειν) κρατεῖν τοῦ ἐχθροῦ.

(Ἐπιθυμέ-ων) ἐπιθυμῶν κρατεῖν τοῦ ἐχθροῦ (καλέ-ομαι) καλοῦμαι ἄνδρες.

(Ἐπιθυμέ-εις) ἐπιθυμεῖς κρατεῖν τοῦ ἐχθροῦ· διὰ τοῦτο (καλέ-ει ἢ ἦ) καλεῖ (ἢ -ῆ) ἄνδρες.

(Ἐπιθυμέ-ει) ἐπιθυμεῖ χρημάτων· διὰ τοῦτο (καλέ-εται) καλεῖται φιλοχρήματος.

(Ἐπιθυμέ-ομεν) ἐπιθυμοῦμεν ζῆν· διὰ τοῦτο (καλε-όμεθα) καλούμεθα φίλοι.

(Ἐπιθυμέ-ετε) ἐπιθυμεῖτε (μιμέ-εσθαι) μιμῆσθαι τοὺς στρατηγούς· διὰ τοῦτο (καλέ-εσθε) καλεῖσθε ἀγαθοί.

(Ἐπιθυμέ-ουσι) ἐπιθυμοῦσι χρημάτων· διὰ τοῦτο (καλέ-ονται) καλοῦνται φιλοχρήματοι.

$\epsilon + \omega = \omega, \epsilon + \epsilon = \epsilon\iota$

$\epsilon + \omega =$

$\epsilon + \omicron = \omicron\upsilon$

$\epsilon + \epsilon\iota = \epsilon\iota$

$\epsilon + \eta = \eta$

$\epsilon + \epsilon\iota =$

$\epsilon + \epsilon =$

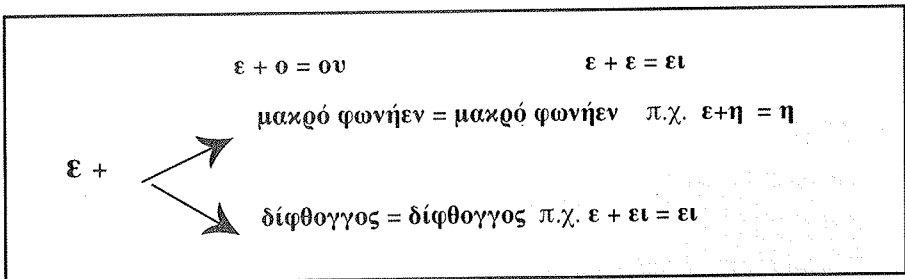
$\epsilon + \omicron =$

$\epsilon + \epsilon =$

$\epsilon + \omicron\upsilon = \omicron\upsilon$

$\epsilon + \omicron =$

Στα συνηρημένα ρήματα που ανήκουν στη β' τάξη (σε **-έω**) γίνονται οι ακόλουθες συναιρέσεις:

(Δέ-ει) δεῖ τὸν στρατὸν γενναῖον εἶναι, ὅταν (δέη) δέη μάχεσθαι.

Τα συνηρημένα ρήματα σε **-εω** με μονοσύλλαβο θέμα π.χ. δέ-ω, δέ-ομαι, πλέ-ω, ῥέ-ω συναιρούνται μόνο, ὅταν μετά το χαρακτήρα-ε ακολουθεῖ ε ἢ εἰ: (δέ-ει) δεῖ, (πλέ-ετε) πλεῖτε, ἀλλά: πλέω, δέη.

Εφαρμόζοντας τις συναιρέσεις που είναι στο πλαίσιο συμπληρώστε την κλίση του ρήματος ποιέ-ω, ποιῶ σε ενεργητική και μέση φωνή:

Ενεργητική φωνή

Ενεστώτας		Παρατατικός
Οριστική	Απαρέμφατο	Οριστική
ποιέ-ω) ποιῶ	(ποιέ-ειν) ποιεῖν	(ἐποίε-ον) ἐποιοῦν
(ποιέ-εις) ποιεῖς		(ἐποίε-ες).....
(ποιέ-ει)	Μετοχή	(ἐποίε-ε) ἐποίει
(ποιέ-ομεν)	(ποιέ-ων) ποιῶν	(ἐποίε-ομεν).....
(ποιέ-ετε)	(ποιέ-ουσα)	(ἐποίε-ετε).....
(ποιέ-ουσι) ποιούσι(ν)	(ποιέ-ον)	(ἐποίε-ον) .....

Μέση φωνή

Ενεστώτας		Παρατατικός
Οριστική	Απαρέμφατο	Οριστική
(ποιέ-ομαι) ποιούμαι	(ποιέ-εσθαι) ποιεῖσθαι	(ἐποιε-όμην) ἐποιοῦμην
(ποιέ-ῃ ἢ -ει) ποιῆ ἢ -εἶ		(ἐποιέ-ου) ἐποιοῦ
(ποιέ-εται)	Μετοχή	(ἐποιέ-ετο) .....
(ποιε-όμεθα)	(ποιε-όμενος) ποιούμενος	(ἐποιε-όμεθα) .....
(ποιέ-εσθε).....	(ποιε-ομένη)	(ἐποιέ-εσθε) .....
(ποιέ-ονται).....	(ποιε-όμενον).....	(ἐποιέ-οντο).....

Κατά τα συνηρημένα της β' τάξης (σε -έω) σχηματίζεται και ο μέλλοντας των υγρολήκτων, ενρινολήκτων και σε -ίξω υπερδισύλλαβων ρημάτων π.χ. βάλλω - βαλῶ, σημαίνω-σημανῶ, νομίζω - νομιῶ.

Στη γ' τάξη ανήκουν τα συνηρημένα ρήματα που λήγουν σε -οω (χαρακτ. -ο) π.χ. ἀξιό-ω, ἀξιῶ, χειρό-ομαι, χειροῦμαι.

Ἐπεὶ (ἀξιό-ω) ἀξιῶ γενναῖος καλεῖσθαι, (χειρό-ομαι) χειροῦμαι τὸν πολέμιον.

Εἰ (ἀξιό-εις) ἀξιοῖς γενναῖος καλεῖσθαι, (χειρόῃ) χειροῖ τὸν πολέμιον.

Εἰ (ἀξιό -ει) ἀξιοῖ γενναῖος καλεῖσθαι, (χειρό-εται) χειροῦται τὸν πολέμιον.

Ἐπεὶ (ἀξιό-ομεν) ἀξιοῦμεν γενναῖοι καλεῖσθαι,

ο + ω = ω

ο + ο = ου

ο + ει = οι

ο+η=οι

ο + ει =

ο + ε = ου

ο+ο = ου

(χειρο-όμεθα) **χειρούμεθα** τούς πολεμίους.

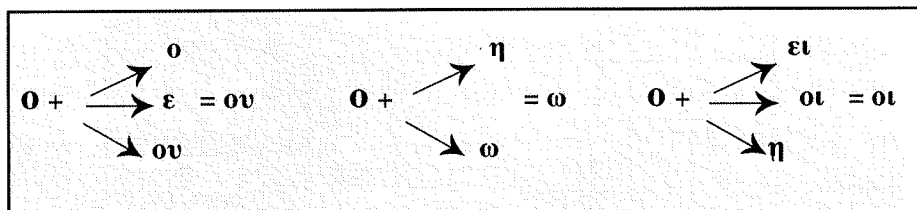
Εἰ (ἀξιό-ετε) **ἀξιούτε** γενναίως μάχεσθαι, (χειρό-εσθε) **χειροῦσθε** τούς πολεμίους.

Εἰ (ἀξιό-ουσι) **ἀξιούσι** γενναίως μάχεσθαι, (χειρό-ονται) **χειροῦνται** τούς πολεμίους.

Ὁ (ἀξιό-ων) **ἀξιῶν** γενναίως μάχεσθαι δύναται (δουλό-ειν) **δουλοῦν** καί (χειρό-εσθαι) **χειροῦσθαι** τόν ἐχθρόν.

ο + ο =
ο + ε =
ο + ου = ου
ο + ο =
ο + ω =
ο + ε = (-ειν εκ του -ειν)

Στα συννηρημένα ρήματα που ανήκουν στην γ' τάξη (σε -οω) γίνονται οι ακόλουθες συναιρέσεις:

Εφαρμόζοντας τις πιο πάνω συναιρέσεις συμπληρώστε στο διάγραμμα που ακολουθεί την κλίση του ρήματος δηλό-ω, δηλώ σε ενεργητική και μέση φωνή:

Ενεργητική φωνή

Ενεστώτας		Παρατατικός
Οριστική	Απαρέμφατο	Οριστική
(δηλό-ω) δηλώ	(δηλό-ειν) δηλοῦν	(ἐδήλο-ον) ἐδήλουν
(δηλό-εις) δηλοῖς		(ἐδήλο-ες) .....
(δηλό-ει)	Μετοχή	(ἐδήλο-ε) .....
(δηλό-ομεν) δηλοῦμεν	(δηλό-ων) δηλῶν	(ἐδηλό-ομεν) .....
(δηλό-ετε)	(δηλό-ουσα)	(ἐδηλό-ετε) .....
(δηλό-ουσι)	(δηλό-ον)	(ἐδήλο-ον) ἐδήλουν

Μέση Φωνή

Ενεστώτας		Παρατατικός
Οριστική	Απαρέμφατο	Οριστική
(δηλό-ομαι) δηλοῦμαι		(ἐδηλο-όμην) ἐδηλούμην
(δηλό-η ή ει) δηλοῖ	(δηλό-εσθαι) δηλοῦσθαι	(ἐδηλό-ου) ἐδηλοῦ
(δηλό-εται)	Μετοχή	(ἐδηλό-ετο) .....
(δηλο-όμεθα)	(δηλο-όμενος) δηλούμενος	(ἐδηλο-όμεθα) .....
(δηλό-εσθε)	(δηλο-ομένη)	(ἐδηλό-εσθε) .....
(δηλό-ονται)	(δηλο-όμενον)	(ἐδηλό-οντο) .....

Για τις εγκλίσεις υποτακτική, ευκτική και προστακτική μπορείτε να μελετήσετε από τη Γραμματική σας § 323 σελ. 199-209.

Τα συννηρημένα ρήματα σχηματίζουν τους άλλους χρόνους, εκτός από τον ενεστώτα και τον παρατατικό, όπως τα βαρύτενα ρήματα· ο βραχύχρονος όμως χαρακτήρας του θέματος εκτείνεται εμπρός από το σύμφωνο των καταλήξεων, δηλαδή:

το **ᾶ** εκτείνεται α) σε **η** ή **β**) σε **ᾱ**, αν πριν το **ᾶ** υπάρχει **ε, ι ή ρ**
π.χ. τιμά-ω, τιμή-σω, αλλά ἐά-ω, ἐά-σω, πειρά-ομαι, πειρά-σομαι

το **ε** εκτείνεται σε **η** π.χ. ποιέ-ω, ποιήσω

το **ο** εκτείνεται σε **ω** π.χ. δηλό-ω, δηλώ-σω

II. Ρηματικά επίθετα σε -τός και -τέος

Μεταφράστε τις προτάσεις:

α) Οἱ τῶν πόλεων νόμοι **γραπτοί** εἰσιν (=γεγραμμένοι).

Ὁ νόμος διώκει τοὺς **ἀστρατεύτους** (= τοὺς μὴ στρατευθέντας).

Ὅρατός ἐστιν ὁ ἐχθρός (= δύναται τις ὄραν τὸν ἐχθρόν).

Ἐπαινετός ἐστιν ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος (ἄξιός ἐστιν ἐπαίνου ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος).

β) **Ποιητέον** ἐστὶ τὰ δεδογμένα (= δεῖ ποιεῖν τὰ δεδογμένα).

Τιμητέον ἐστὶ τοὺς ἥρωας (= δεῖ τιμᾶν τοὺς ἥρωας).

Τιμητέοι εἰσὶν οἱ ἥρωες (= δεῖ τιμᾶσθαι τοὺς ἥρωας).

α) Τα **ρηματικά επίθετα σε -τός** σημαίνουν:

- ὅ,τι και η μέτοχή του παθητικού παρακειμένου (κάποτε του ενεστώτα και του αορίστου)
- εκείνον που μπορεί να πάθει ὅ,τι δηλώνει το ρήμα
- εκείνον που αξίζει να πάθει ὅ,τι δηλώνει το ρήμα.

β) Τα **ρηματικά επίθετα σε -τέος** σημαίνουν ότι πρέπει να γίνει αυτό που δηλώνει το ρήμα. Χρησιμοποιούνται σε δύο συντάξεις:

Απρόσωπη σχηματίζεται από το ουδέτερο του επιθέτου + ἔστιν π.χ. Ἐπαινετέον ἐστὶ τοὺς φίλους (= πρέπει να επαινούμε τους φίλους).

Προσωπική π.χ. Ἐπαινετέοι εἰσὶν οἱ φίλοι (= πρέπει να επαινοῦνται οἱ φίλοι).

(Πρβλ. Ν.Ε. πληρωτέος φόρος, διδακτέα ὕλη, ανεξεταστέος μαθητής, διαιρετέος ἀριθμός, φορολογητέον εἰσόδημα κ.ά.).

Ασκήσεις

1. Να υπογραμμίσετε και να αναγνωρίσετε (προφορικά) τους τύπους των συνημμένων ρημάτων του κειμένου για μετάφραση.

2. Να κλίνετε σε όλα τα πρόσωπα της οριστικής του ενεστώτα:

Τιμῶ τοὺς γονέας, εὐλαβοῦμαι τοὺς θεοὺς καὶ ἐλευθερῶ τὴν πατρίδα.

3. Συμπληρώστε τα κενά στο πιο κάτω διάγραμμα:

Ενεργητική φωνή	Μέση φωνή	Ενεργητική φωνή	Μέση φωνή
ἀγαπᾶ	.....	.....	.....
.....	.....	ἐνίκας	.....
.....	ἐρωτώμεθα	.....	.....
.....	.....	.....	ἐτελοῦμεθα
.....	καλεῖται	.....	.....
ἐπαινεῖτε	.....	.....	.....
.....	.....	ἐδούλου	.....
.....	.....	.....	ἐξημιούμην
ἀξιοῦτε	.....	.....	.....

4. Να μεταφέρετε σε παρατατικό, μέλλοντα και αόριστο τις προτάσεις :

— Ἀθηναῖοι μὲν νικῶσι Μαραθῶνι, Πέρσαι δὲ ἠτῶνται.

— Οὗτοι ἐλευθεροῦσιν Ἑλλάδα καὶ ἡγοῦνται τῶν Ἑλλήνων.

5. Συμπληρώστε με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος που είναι στην παρένθεση:

Οἱ Ἀθηναῖοι ..... (αἰροῦμαι· παρατ.) δέκα στρατηγούς, ἕξ ἐκάστης φυλῆς ἓνα. Δεῖ τοὺς νόμους μὴ μόνον ..... (ζημιῶ) τοὺς ἀδίκους ἀλλὰ καὶ ..... (ὠφελῶ) τοὺς δικαίους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπαύσαντο ..... (χρῶμαι· μετ.) τοῖς τοῦ Δράκοντος νόμοις, ᾤμωσαν δὲ ..... (χρῶμαι· ἀπαρέμφ.) τοῖς τοῦ Σόλωνος. Οὔτε πληθὸς ἐστὶν οὔτε ἰσχύς ἢ ἐν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ..... (ποιῶ· μετ.). Ὅπόσοι ..... (πειρῶμαι· οριστ.) ..... (ζῶ· ἀπαρέμφ.) ἐν παντὸς τρόπῳ ἐν τοῖς πολέμοις, οὗτοι αἰσχροῦς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀποθνήσκουσιν.

6. Μεταφράστε:

᾽Ω γύναι, τῶν οἰκετῶν τῶν ἔνδον ἐργαζομένων σοὶ ἐπιστατητέον καὶ τὰ τε εἰσφερόμενα ἀποδεκτέον καὶ ἅ μὲν ἂν αὐτῶν δέη δαπανᾶν σοὶ διανεμητέον ἅ δ' ἂν περιτεύειν δέη προνοητέον καὶ φυλακτέον ὅπως μὴ ἢ εἰς τὸν ἐνιαυτὸν κειμένη δαπάνη εἰς τὸν μῆνα δαπανᾶται. Ἐάν δὲ ταῦτα καλῶς πράττης, ἐπαινετὴ καὶ θαυμαστὴ ἔσῃ.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

«Καὶ τί» φησὶ τις ἂν «ἔχομεν, τί δ' οὐκ ἔχομεν»; Ὁ μὲν δόξαν ὁ δ' οἶκον ὁ δὲ γάμον, τῷ δὲ φίλος ἀγαθός ἐστιν. Ἀντίπατρος δ' ὁ Ταρσεὺς πρὸς τῷ τελευτᾶν ἀναλογιζόμενος ὧν ἔτυχεν ἀγαθῶν, οὐδὲ τὴν εὐπλοίαν παρέλιπε τὴν ἐκ Κιλικίας αὐτῷ γενομένην εἰς Ἀθήνας. Δεῖ δὲ καὶ τὰ κοινὰ μὴ παρορᾶν καὶ χάριν ἔχειν, ὅτι ζῶμεν, ὑγιαίνομεν, τὸν ἥλιον ὀρῶμεν· οὐ πόλεμος, οὐ στάσις ἐστίν· ἀλλὰ καὶ ἡ γῆ παρέχει γεωργεῖν καὶ ἡ θάλασσα πλεῖν ἀδεῶς τοῖς βουλομένοις· καὶ λέγειν ἔξεστι καὶ πράττειν καὶ σιωπᾶν καὶ σχολάζειν. Εὐθυμήσομεν δὲ τούτοις μᾶλλον παροῦσιν, ἀναμιμνήσκοντες αὐτοὺς πολλάκις, ὡς ποθεινόν ἐστὶν ὑγίεια νοσοῦσι καὶ πολεμουμένοις εἰρήνην καὶ κτήσασθαι δόξαν ἐν πόλει τηλικαύτη καὶ φίλους ἀγνώτοι καὶ ξένω, καὶ τὸ στέρεσθαι τῶν γενομένων ὡς ἀνιαρόν.

(Πλουτάρχου, *Περὶ εὐθυμίας* § 9)

Λεξιλόγιο

τελευταῖω, - ῶ = πεθαίνω

εὐπλοία (εὐ + πλοῦς) = καλό ταξίδι

τὰ κοινὰ = τα συνηθισμένα

ἔξεστι = επιτρέπεται

σχολάζω = ησυχάζω

ποθεινός, -ή, -όν και ποθεινός, - ὄν = επιθυμητός

ὁ, ἡ ἀγνώς (-ῶτος) = ἀγνωστος

τῶν γενομένων = αὐτῶν που υπήρχαν, αὐτά που εἶχε

ἀνιαρός, -ά, -όν = θλιβερός, ενοχλητικός, δυσάρεστος

Οὐ τὸ ζῆν περὶ πλείστου ποιητέον ἀλλὰ τὸ εὖ ζῆν

Δεν πρέπει να ενδιαφερόμαστε πάρα πολύ για τη ζωή αλλά για την καθώς
πρέπει ζωή

(Πλάτωνος, *Κρίτων*)

Μάθημα 19

A. Ο πατριωτισμός του Καλλικρατίδα

Ο ιστορικός Ξενοφώντας στο τέλος του Α΄ βιβλίου του έργου «Έλληνικά» παρουσιάζει τη ναυμαχία στις Αργινούσες, όπου το καλοκαίρι του 406 π.Χ. καταστράφηκε μεγάλο μέρος του σπαρτιατικού στόλου από τους νικητές Αθηναίους, ενώ ο διοικητής του, ο ναύαρχος Καλλικρατίδας, πνίγηκε πολεμώντας.

Το ήθος του Καλλικρατίδα και την έγνοια του για τον εθνικό ξεπεσμό, που επέφερε στον Ελληνισμό ο επάρατος εμφύλιος πόλεμος, προβάλλει ο Ξενοφώντας στο πιο κάτω απόσπασμα.

Οὐδενὸς δὲ τολμήσαντος ἄλλο τι εἰπεῖν ἢ τοῖς οἴκοι πείθεσθαι ποιεῖν τε ἐφ' ἃ ἦκοι, ἐλθὼν Καλλικρατίδας παρὰ Κῦρον ἦτει μισθὸν τοῖς ναύταις· ὁ δὲ αὐτῷ εἶπε δύο ἡμέρας ἐπισχεῖν. Καλλικρατίδας δὲ ἀχθεσθεὶς τῇ ἀναβολῇ καὶ ταῖς ἐπὶ τὰς θύρας φοιτήσεσιν, ὀργισθεὶς καὶ εἰπὼν ἀθλιωτάτους εἶναι τοὺς Ἕλληνας, ὅτι βαρβάρους κολακεύουσιν ἔνεκα ἀργυρίου, φάσκων τε, ἂν σωθῆ οἴκαδε, κατὰ γε τὸ αὐτοῦ δυνατόν διαλλάξειν Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους, ἀπέπλευσεν εἰς Μίλητον· κάκειθεν πέμψας τριήρεις εἰς Λακεδαιμόνα ἐπὶ χρήματα, ἐκκλησίαν ἀθροίσας τῶν Μιλησίων τάδε εἶπεν (...)

(Ξενοφώντας, Ἐλληνικά Α΄ 6 §§ 6-7)

Λεξιλόγιο

οἴκοι· επίρρ. (οἶκος)

= στο σπίτι, στην πατρίδα (στάση)

οἴκαδε· επίρρ.

= προς το σπίτι, προς την πατρίδα

οἴκοθεν· επίρρ.

= από το σπίτι, από την πατρίδα

πειθεσθαι τοῖς οἴκοι

= να υπακούουν στους κυβερνώντες, στην πατρίδα

ἐφ' ἃ ἦκοι

= αυτά για τα οποία έχει έλθει (ταχθεί)

ἐπισχεῖν· απαρέμφ. αορ. β΄ του ἐπέχω

= συγκρατώ, περιμένω

ἄχθομαι

= βαρύνομαι, δυσανασχετώ

κατὰ τὸ αὐτοῦ

= όσον αφορά τον ίδιο, όσον εξαρτάται από τη δύναμή του.

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τί εἶπε Καλλικρατίδας ὀργισθεὶς τῇ ἀναβολῇ καὶ ταῖς ἐπὶ τὰς Κύρου θύρας φοιτήσεσιν;
2. Τί ἔφασκε Καλλικρατίδας ποιῆσαι, εἰ οἴκαδε ἐσφῆζετο;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

οἴκοι : οἶκος θ. Φοικ -

	Ουσιαστικά	Επίθετα	Επιρρήματα
οἰκέω, -ῶ	οἰκία	οἰκείος	οἴκοι (στο σπίτι, στην πατρίδα)
	οἰκησις		οἴκαδε (προς την πατρίδα)
	οἰκητῆρ		οἴκοθεν (από το σπίτι,
	οἰκητῆς		από την πατρίδα)
	οἴκημα		
	οικέτης		

1. Να γράψετε σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό τη λέξη οἶκος και β' συνθετικό τα: γένος, δεσπότης (δέσποινα), νέμω, τρέφω, σίτος, λέγω.

ἄχθομαι : ἄχθος < ἄχος < ἄγχ-ω (ἄγχι, ἀγχόνη, ἀγχιστεία)

ἄχθος = βάρος, φορτίο, λύπη

ἄχος = πόνος, λύπη, στενοχωρία της ψυχῆς

2. α) Πώς θα πείτε αυτόν που μεταφέρει φορτία;

β) Πώς θα πείτε αυτήν που αποσειεί (διώχνει) φορτία;

γ) Πώς θα πείτε αυτόν που αποτελεί βάρος της γῆς (εἶναι ἀχρηστος, οκνηρός);

δ) Πώς λέγεται η συγγένεια που δεν εἶναι «ἐξ αἵματος»;

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Επιρρήματα και προθέσεις

II. Επιρρηματικοί και εμπρόθετοι προσδιορισμοί

- I. Στο κείμενό μας υπάρχουν πολλές λέξεις που δεν αποτελούν βασικούς όρους των προτάσεων, αλλά δηλώνουν τις λεγόμενες **επιρρηματικές σχέσεις**, δηλαδή:

τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, αιτία, σκοπό, εναντίωση, αποτέλεσμα, αναφορά.

II. Προσέξτε τις ερωτήσεις που ακολουθούν. Οι απαντήσεις τους βρίσκονται στο κείμενό σας και δηλώνουν κάποια επιρρηματική σχέση. Δηλώστε την στο περιθώριο δεξιά:

1. Ποῦ ἐλθὼν Καλλικρατίδας ἦτει μισθόν; τόπος
Καλλικρατίδας ἦτει μισθὸν ἐλθὼν παρὰ Κῦρον.
2. Πόσας ἡμέρας Κῦρος εἶπεν αὐτῷ ἐπισχεῖν; -----
3. Διὰ τί ἠχθέσθη Καλλικρατίδας; -----
4. Ποῦ ἐφοίτα καθ' ἡμέραν Καλλικρατίδας; -----
5. Ἔνεκα τίνος οἱ Ἕλληνες βαρβάρους ἐκολάκευον; -----
6. Ἐπὶ τί Καλλικρατίδας τριήρεις εἰς Λακεδαίμονα ἔπεμψεν; -----

Οι ὅροι αὐτοὶ στο συντακτικὸ ονομάζονται **επιρρηματικοὶ προσδιορισμοί**.

Οι επιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ εκφέρονται με:

1. **Απλά επιρρήματα:** χθές, ἐλευθέρως, οἶκοι, κάκειθεν
2. **Εμπρόθετους προσδιορισμούς:** παρὰ Κῦρον, ἐπὶ τὰς θύρας, ἐπὶ χοῖματα
3. **Πλάγιες πτώσεις ονομάτων:** τῇ ἀναβολῇ, (δύο) ἡμέρας
4. **Επιρρηματικὲς μετοχές:** ἐλθὼν, ὀργισθεῖς
5. **Δευτερεύουσες προτάσεις:** ὅτι βαρβάρους κολακεύουσιν (αιτιολογική)

* Οι εμπρόθετοι προσδιορισμοὶ εἶναι επιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ που εκφέρονται με πρόθεση και ὄνομα σε πλάγια πτώση πάντοτε. Μερικὲς προθέσεις συντάσσονται μόνο με μια πτώση και λέγονται **μονόπτωτες**, ἄλλες με δύο και λέγονται **δίπτωτες** και ἄλλες με τρεῖς πτώσεις και λέγονται **τριπτωτες**. Οι επιρρηματικὲς σημασίες που δηλώνουν εἶναι ποικίλες π.χ.:

Μονόπτωτες:

σὺν με δοτικὴ σημαίνει **συννοδεία** (μαζί με) κτλ.: σὺν τῷ καλῷ

ἐν με δοτικὴ σημαίνει τόπο (στάση) κτλ.: ἐν Ἀθήναις

ἐκ με γενική σημαίνει **καταγωγή, προέλευση** κτλ.: οἱ ἐξ Ἡρακλέους, ἐξ Ἀθηνῶν

Δίπτωτες:

διά με γενική σημαίνει **διέλευση** (διά μέσου), **διάρκεια** κτλ.: διά τῆς Συρίας, διά παντός τοῦ βίου

διά με αιτιατική σημαίνει **αιτία** (γι' αυτό) κτλ.: διά τοῦτο δόξεις...

Τρίπτωτες:

πρός με γενική σημαίνει **συμφωνία** κτλ.: ἄτοπα λέγεις καί οὐδαμῶς πρὸς σοῦ (= σύμφωνα με σένα)

πρός με δοτική σημαίνει **κοντά, προσθήκη** κτλ.: πρὸς τῇ πόλει (= κοντά στην πόλη), πρὸς τούτοις (= επιπλέον)

πρός με αιτιατική σημαίνει **σκοπό, προς το μέρος** κτλ.: πρὸς χάριν λέγουσι (για ευχαρίστηση), ἔφυγον πρὸς τὸ ὄρος

ΠΡΟΣΟΧΗ: **Ἡ πρόθεση ὑπὸ με γενική δηλώνει το ποιητικό αίτιο**, ὅταν ἡ σύνταξη εἶναι παθητική.

** Ενδιαφέρον παρουσιάζει ἡ λειτουργία τῆς δοτικῆς πτώσης. Μπορεῖ να χρησιμοποιηθεῖ ὡς **δοτικὴ του χρόνου, δοτικὴ του τρόπου/οργάνου ἢ ὡς δοτικὴ τῆς αιτίας**.

Βλέπε καὶ Παράρτημα (Πίνακας επιρρημάτων καὶ προθέσεων).

Ασκήσεις

1. Χαρακτηρίστε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς που υπογραμμίζονται στις πιο κάτω προτάσεις. Ακολουθήστε το παράδειγμα α)

- α) Κατέβην χθές εἰς Πειραιᾶ.
- Χθές: επιρρηματικός του χρόνου (με επίρρημα)
- β) Ἐνταῦθα ἦν κρήνη μεγάλη.
- γ) Καὶ δύς μὲν ἢ τρεῖς ἀπεκρούσαντο.
- δ) Ταύτης τῆς νυκτός οὐδεὶς ἐκοιμήθη.
- ε) Βία ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια.
- στ) Πρὸ τῆς Ἑλλάδος ἀπέθανον.
- ζ) Ὁ στρατὸς ἔτι ἐν Κύπρω ἐστίν.
- η) Ἐπλανῶντο ἀνά τὰ ὄρη.
- θ) Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ ἄγγελοι ἀπῆλθον.
- ι) Τούτων γενομένων ὁ ἄγγελος εἰς Λακεδαίμονα ἀπῆλθεν.
- ια) Ἀριαῖος ἐτύγγανεν ἐφ' ἀμάξης πορευόμενος, διότι ἐτέρωτο.
- ιβ) Οἱ πολέμιοι τὰ πλοῖα κατέκαυσαν, ἵνα μὴ Κύρος διαβῇ.

2. Στις προτάσεις που ακολουθούν α) να υπογραμμίσετε το ποιητικό αίτιο και β) να τρέψετε την παθητική σύνταξη σε ενεργητική:

- α) Ἀλέξανδρος ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐπαιδεύθη.
- β) Οἱ τύραννοι ἐδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διὰ τὰ πολλὰ αὐτῶν ἀδικήματα.
- γ) Τὰ τῶν ἀνθρώπων πταίσματα ἀπαλείφονται ὑπὸ τοῦ Κυρίου.

3. α) Συμπληρώστε τα κενά των πιο κάτω προτάσεων με τις δοτικές που θα βρείτε στο πλαίσιο.

β) Καθορίστε το συντακτικό τους ρόλο (χρόνου, αιτίας, τρόπου..)

- Συντρίβει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ..... ( )
- ..... τῆς Θεοτόκου σῶσον ἡμᾶς ( )
- Οἱ Ἕλληνες τοὺς Πέρσας ..... ἐδίωξαν
( )
- Δαμάζομεν ..... τοὺς ἵππους ( )

στόλω
χαλινῶ
ταῖς πρεσβείαις
λίθῳ

4. Μεταφράστε τις προτάσεις:

- α) Ἐπράχθη ὑπ' αὐτῶν οὐδὲν ἔργον ἀξιόλογον.
- β) Ἐγὼ ταῦτα ἐποίησα σὺν δίκῃ.
- γ) Ἐκείνῳ ἢ χώρα ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐδόθη.
- δ) Ἐν σπονδαῖς ἐπειρῶντο καταλαβεῖν τὴν πόλιν.
- ε) Δι' αἵματος οὐ διὰ μέλανος (= με μελάνι) τοὺς νόμους ὁ Δράκων ἔγραψεν.
- στ) Λέγονται Ἀθηναῖοι διὰ τὸν Περικλέα βελτίους γεγονέναι.
- ζ) Γέγραπται ὡς ἕκαστα ἐγίγνετο, κατὰ θέρος καὶ χειμῶνα.
- η) Ἐπὶ τοῖς κοινοῖς ἀμαρτήμασιν ἡσχύνετο.

5. Συμπληρώστε τα κενά επιλέγοντας ἀπὸ τους ἐπιρρηματικούς προσδιορισμούς που εἶναι στο πλαίσιο:

- α) Ἐκαίον πολλὰ πυρὰ .....
- β) ..... ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρητο.
- γ) Ἐτελεύτησεν Ἀχιλλεὺς .....
- δ) Οἱ πολέμοι ἐπλανῶντο .....
- ε) Ἰκέτευσε τοὺς δικαστὰς .....
- στ) Μετέβαλον τοὺς νόμους τοὺς .....
- ζ) Ὅμολογῶ παῖσαι (= ὅτι κτύπησα) ἄνδρας .....
.....
- η) ..... καὶ χεῖρα κίνει.

ἐκ τοῦ τραύματος
διὰ νυκτὸς
ἀνὰ τὰ ὄρη
μετὰ πολλῶν
δακρῶν
περὶ τὸν γάμον
ἐνεκεν ἀταξίας
ἐπὶ κακῶ (= γιὰ τὸ κακό)
σὺν Ἀθηνᾶ

6. Απομονώστε και δηλώστε το είδος των εμπρόθετων προσδιορισμών καθώς και των δοτικών του κειμένου:

Μετά δὲ ταῦτα Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ ἑταῖροι εἰς τὴν νῆσον τῶν Σειρήνων ἦλθον. Αἱ δὲ Σειρήνες παρθένοι εἰσί, καὶ τῷ ᾄσματι θέλγουσι πάντας τοὺς παραπλέοντας. Ὅστις γὰρ ἀκούει τῆς ᾠδῆς αὐτῶν, πάντων ἐπιλανθάνεται. Ταύτας Ὀδυσσεὺς ἀπέφυγε τοιῶδε τρόπον. Ἀλείφει τὰ ὄτα τῶν ἑταίρων πολλῶ κηρῶ, ὥστε οὐκ ἐδύναντο ἀκοῦειν τῆς φωνῆς τῶν Σειρήνων, αὐτὸς δ' ἐδέθη ἐκ τοῦ ἰστοῦ τῆς νεώσ. Ἐπεὶ δ' ἦλθον εἰς τὴν νῆσον, αἱ Σειρήνες ἐκέλευον τὸν Ὀδυσσεῖα ἐλθεῖν ἐπ' αὐτάς. Καὶ ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς ἀκούσας πάντων ἐπελάθετο καὶ ᾔτησε τοὺς ἑταίρους λῦσαι τὰ δεσμά, ἐκεῖνοι δέ, οὐ γὰρ ἤκουον τῶν Σειρήνων διὰ τὸν κηρόν, πλείοσι δεσμοῖς ἔδησαν καὶ ταχέως ἤρεσσον. Ἐπεὶ δὲ μακρὰν ἐγένοντο, τότε δὴ καὶ τὸν Ὀδυσσεῖα ἔλυσαν.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Ἄνηρ ναυαγὸς

Ἄνηρ πλούσιος Ἀθηναῖος μεθ' ἑτέρων τινῶν ἔπλει. Καὶ δὴ χειμῶνος σφοδροῦ γενομένου καὶ τῆς νηὸς περιτραπίσης, οἱ μὲν λοιποὶ πάντες διενήχοντο, ὁ δὲ Ἀθηναῖος τὴν Ἀθηνᾶν ἐπικαλούμενος μυρία ἐπηγγέλλετο, εἰ περισωθείη. Εἷς δὲ τις τῶν συννεναυαγηκότων παρανηχόμενος ἔφη πρὸς αὐτόν «Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ σὺ χειρὰ κίνει.»

Ἄταρ οὖν καὶ ἡμᾶς μετὰ τῆς τῶν θεῶν παρακλήσεως χρῆ καὶ αὐτοὺς τι ὑπὲρ αὐτῶν λογιζομένους δοῦν.

Ὅτι ἀγαπητόν ἐστι καὶ ἐνεργοῦντας θεῶν εὐνοίας τυγχάνειν ἢ ἑαυτῶν ἀμελοῦντας ὑπὸ τῶν δαιμόνων περισφύζεσθαι.

(Αἰσώπου Μῦθοι)

Λεξιλόγιο

ἡ ναῦς, γεν. τῆς νεώς και νηὸς= το πλοίο
τῆς νηὸς περιτραπίσης = ὅταν το πλοίο ανατράπηκε
νήχομαι, διανήχομαι = κολυμπῶ
ἐπηγγέλλετο μυρία = ἔδινε ἀπειρες υποσχέσεις
ἀγαπητόν ἐστι = εἶναι ευχάριστο
(ἡμᾶς) ἐνεργοῦντας = ἐνῶ προσπαθοῦμε
(ἡμᾶς) ἀμελοῦντας ἑαυτῶν = ἐνῶ παραμελοῦμε τους εαυτοὺς μας

Ἄνάγκη (ἐστὶ) πολλὰ λυπηρὰ ἐκ τοῦ πολέμου γίνεσθαι

Εἶναι ἀνάγκη να συμβαίνουν πολλὰ δυσάρεστα ἐξ αἰτίας του πολέμου
(Δημοσθένους, Φίλιππος)

Μάθημα 20 - Επαναληπτικό

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις πιο κάτω φράσεις με τον κατάλληλο τύπο του παρακειμένου ή υπερσυντελικού των ρημάτων που είναι σε παρένθεση:

Ὁ ἄγγελος ..... (ἀγγέλλω· παρακ.) ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ..... (νικῶ· υπερσυντ.) ἐν Μαραθῶνι. Οἱ Θηβαῖοι εἰς τὴν χώραν ἐμβαλόντες καὶ δένδρα ..... (κόπτω· παρακ.) καὶ χρῆματα καὶ πρόβατα ..... (διαρπάζω παρακ.).

Ἐγὼ ..... (παιδεύομαι· παρακ.) βλέπων εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά. Ταῦτα πάντα ..... (γράφομαι· γ' εν. υπερσυντ.) ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ. Ὁ σοφίαν καὶ σωφροσύνην ἔχων πλεῖστα καὶ μέγιστα ἀγαθὰ ..... (κτῶμαι· παρακ.). Οἱ Ἀθηναῖοι ..... (ψηφίζω· παρακ.) Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα ἀναγραφῆσεσθαι εὐεργέτας τῆς πόλεως. Ἄνθρωπος παιδεία ..... (κοσμοῦμαι· μετ. παρακ.) τῶν ζῴων κάλλιστόν ἐστιν .

2. Να μεταφέρετε στους υπόλοιπους χρόνους τις προτάσεις:

- α) Νικᾷ γὰρ αἰεὶ διαβολὴ τὰ κρείττονα.
- β) Οὐ βιοῦμεν ὄν βουλόμεθα βίον.
- γ) Τὰ μὲν διδακτὰ διδάσκη τὰ δ' εὐρετὰ ζητεῖς.

3. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των ονομάτων που βρίσκονται στη δεξιά στήλη:

ὦ ..... , φωνὴ μὲν ἦν σοι ..... δ'οὐκ εἶχες.	κόραξ, φρόνησις
Μὴ πιστεύετε κεναῖς	ἐλπίς
Ἐν οἴνῳ καὶ ..... ἢ ἀλήθειά ἐστιν.	παῖς
Χάρις τίκτει ..... ἔρις δέ	χάρις, ἔρις
Οἱ ἀγαθοὶ ..... τῆς ..... ἐπιμελοῦνται.	ἀνῆρ, πατρίς
..... πονηρὰ τὴν ..... διαστρέφει.	ἦθος, φύσις
Βαρβάρων ..... ἄρχειν εἰκόσ,	Ἕλλην (αιτ. πληθ.)
ἀλλ' οὐ βαρβάρους	Ἕλλην (γεν. πληθ.)
ὦ	μήτηρ

4. Να μεταφέρετε στον αντίθετο αριθμό:

Ενικός	Πληθυντικός
ὁ ὄξυς πέλεκυς	.....
τὸ ἥδῦ ἄσμα	.....
.....	τοὺς χαριέντας παῖδας
.....	τῶν εὐσεβῶν μητέρων
ὁ δυστυχῆς γέρον	.....
.....	τοὺς μεγάλους ἥρωας
τῷ σῶφρονι ῥήτορι	.....
.....	τῶν εὐδαιμόνων πόλεων
πᾶν ἔθνος	.....
.....	ὧ μεγάλοι βασιλεῖς

5. Να βρείτε τα αντικείμενα ὅλων των ρημάτων (και των μετοχών) στον πιο κάτω μύθο του Αισώπου και να δικαιολογήσετε την πτώση τους:

Λαγωοὶ ποτε πολεμοῦντες ἀετοῖς παρεκάλουν εἰς συμμαχίαν ἀλώπεκας. Αἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς· «Ἐβοηθήσαμεν ἂν ὑμῖν, εἰ μὴ ἥδειμεν τίνες ἐστέ καὶ τίσι πολεμεῖτε».

Ὁ λόγος δηλοῖ ὅτι οἱ φιλονικοῦντες τοῖς ἰσχυροτέροις τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας καταφρονοῦσιν.

6. α) Ν' αναγνωρίσετε συντακτικῶς τα ἀπαρέμφατα στο κείμενο που ακολουθεῖ.

β) Να βρείτε τα υποκείμενα των ἀπαρεμφάτων και να δικαιολογήσετε τον τρόπο εκφοράς τους:

Ἐλεγε δὲ Σωκράτης καὶ ἐν μόνον ἀγαθὸν εἶναι, τὴν ἐπιστήμην, καὶ ἐν μόνον κακόν, τὴν ἀμαθίαν. Ἀλλὰ καὶ λυγρίζειν ἐμάνθανεν ἤδη γηραιὸς ὢν. Ἐλεγέ τε τοὺς μὲν ἄλλους ἀνθρώπους ζῆν, ἴν' ἐσθίοιεν· αὐτὸς δὲ ἐσθίειν, ἵνα ζῶῃ.

Ὅλωσ τὸ πλουτεῖν (τινά) ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι καὶ οὐχὶ ἐν τῷ κεκτηῖσθαι.

Ἐνίοις τὸ σιγᾶν κρεῖττον ἐστὶ τοῦ λαλεῖν.

7. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ενεστώτα του ρήματος που εἶναι στην παρένθεση:

Ὁ μηδὲν ..... (ἀδικῶ· μετ.) οὐδενὸς ..... (δέομαι· οριστ.) νόμου.
..... (δέω· γ' εν. οριστ.) τὰ μὲν εἰκότα λέγειν τὰ δ' ἀμήχανα .....

(σιωπῶ· ἀπαρέμφ.). Τὸ ..... (ἀδικῶ· ἀπαρέμφ.) κάκιόν ἐστι τοῦ ..... (ἀδικοῦμαι· ἀπαρέμφ.). Νόμιζε μηδέν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον· οὕτω γὰρ οὐτ' ..... (εὐτυχῶ· μετ.) ἔσει περιχαρῆς οὔτε ..... (δυστυχῶ· μετ.) περιλυπος.

..... (βιῶ· οριστ.) μὲν οὐδεὶς ὄν ..... (προαιρουῖμαι· γ' εν. οριστ.) βίον.

..... (ζῶ· οριστ.) γὰρ οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα.

Φύσεως μὲν ἀρετὴν διαφθείρει ἢ ῥαθυμία, φαιλότητα δὲ ..... (ἐπανορθῶ· οριστ.) ἢ διδασχῆ. Περίανδρος ..... (ἐρωτῶμαι· μετ. εν.) τί ἐστὶν ἐλευθερία λέγει: «ἀγαθὴ συνείδησις».

8. *Να υπογραμμίσετε τα ρηματικά επίθετα σε -τός και -τέος και να δηλώσετε τη σημασία τους:*

Διδασκάλους ζητητέον τοῖς τέκνοις, οἳ καὶ τοῖς βίοις εἰσὶν ἀδιάβλητοι καὶ τοῖς τρόποις ἀνεπίληπτοι καὶ ταῖς ἐμπειρίαις ἄριστοι.

Οἱ ἀγαθοὶ εὐαπάτητοι.

Φευκτέον τὴν ὕβριν ἢ δοτέον δίκην.

Τιμητέοι εἰσὶν οἱ γονεῖς καὶ θεραπευτέοι οἱ θεοί.

9. *Να υπογραμμίσετε και να αναγνωρίσετε συντακτικῶς τους επιρρηματικούς και τους εμπρόθετους προσδιορισμούς:*

Καὶ τὸν μὲν χειμῶνα ἐν τούτοις ὄντες διῆγον. Ἐμα δὲ τῷ ἔαρι ναῦς τε πολλὰς συμπληρώσας καὶ ξενικὸν προσμισθωσάμενος, ἔπλευσεν ὁ Φαρνάβαζός τε καὶ ὁ Κόνων μετ' αὐτοῦ διὰ νήσων εἰς Μῆλον, ἐκεῖθεν δὲ ὁρμώμενοι εἰς τὴν Λακεδαίμονα. Καταπλεύσας δὲ πρῶτον εἰς Φαρὰς ἐδήλωσε ταύτην τὴν χώραν· ἔπειτα καὶ ἄλλοτε ἀποβαίνων τῆς παραθαλαττίας ἐκακούργει ὃ,τι ἐδύνατο· φοβούμενος δὲ τὴν τε ἀλιμενότητα τῆς χώρας καὶ τὰ τῆς βοηθείας καὶ τὴν σπανοσιτίαν, ταχύ τε ἀνέστρεψε καὶ ἀποπλέων ὠρμίσθη τῆς Κυθηρίας εἰς Φοινικοῦντα.

10. *Προσπαθήστε να κατανοήσετε τα πιο κάτω επιγράμματα:*

Τὸν ἄργυρον τορεύσας,

Ἕφαιστέ, μοι ποιήσον

πανοπλίαν μὲν οὐχί,

ποτήριον δὲ κοῖλον

ὄσον δύνῃ βάθυνον.

Ποίει δὲ μοι κατ' αὐτοῦ

μήτ' ἄστρο μήτ' ἀμάξας,

μὴ στυγνὸν Ὀρίωνα,

ἄλλ' ἀμπέλους χλωώσας
καὶ βότρυας γελῶντας
σὺν τῷ καλῷ Λυαίῳ.

(Ἀνακρέοντος)

(Παλατίνη Ἀνθολογία τόμ. Χ βιβλίον ΧΙ Συμποτικά ἐπιγράμματα)

Εἰς Ῥόδον εἰ πλεύσει τις Ὀλυμπικὸν ἦλθεν ἐρωτῶν
τὸν μάντιν, καὶ πῶς πλεύσεται ἀσφαλέως.
Χῶ μάντις· «Πρῶτον μὲν» ἔφη «καινὴν ἔχε τὴν ναῦν,
καὶ μὴ χειμῶνος, τοῦ δὲ θέρους ἀνάγου.
Τοῦτο γὰρ ἂν ποιῆς, ἥξεις κάκεισε καὶ ὧδε,
ἂν μὴ πειρατῆς ἐν πελάγει σε λάβῃ.»

(Νικάρχου)

Ἦν βραδὺς Εὐτυχίδας σταδιοδρόμος· ἄλλ' ἐπὶ δεῖπνον
ἔτρεχεν, ὥστε λέγειν· «Εὐτυχίδας πέταται.»

(Λουκιλλίου)

(Παλατίνη Ἀνθολογία τόμ. Χ βιβλίον ΧΙ Σκωπτικά ἐπιγράμματα)

Λεξιλόγιο

τορεύω = εργάζομαι το μέταλλο

στυγνός, -ή, -όν = μισητός, σκυθρωπός

Ἔρριων = α) ἕνας ἀπὸ τοὺς Γίγαντες, περίφημος κυνηγός, β) ονομασία ἐνός ἀπὸ τοὺς
λαμπρότερους ἀστερισμοῦς

Λυαῖος (λύω) = αὐτός που ἀπαλλάσσει ἀπὸ τῆς φροντίδας, ἐπίθετο τοῦ Βάκχου

χῶ = καὶ ὁ (κράση)

ἀνάγομαι = ἀποπλέω

πέταμαι = πετώ

Μάθημα 21

Α. Ο Αλέξανδρος πριν από τη μάχη της Ισού

Η μάχη στην Ισσό μεταξύ Αλεξάνδρου και Δαρείου έγινε το 333 π.Χ. και αποτέλεσε μια από τις σημαντικότερες επιτυχίες του Μακεδόνα στρατηλάτη. Ο βασιλιάς των Περσών μετά την πανωλεθρία του τράπηκε σε άτακτη φυγή αφήνοντας ανυπεράσπιστη τόσο την οικογένεια όσο και τα υπόλοιπα τμήματα της αυτοκρατορίας του.

Την ευτυχή - για τα ελληνικά όπλα - έκβαση της μάχης διέβλεψε αμέσως το στρατηγικό δαιμόνιο του Αλεξάνδρου, μόλις πληροφορήθηκε ότι ο Δαρείος είχε εγκαταλείψει την πεδιάδα των Σώχων, για να συγκρουστεί μαζί του στις στενοπορίες της Ισσού· μάλιστα απέδωσε το στρατηγικό σφάλμα του Δαρείου σε θεϊκή, υπέρ των Ελλήνων, επέμβαση.

Καὶ Ἀλέξανδρος, ὡς ἤκουσεν ἐν τῷ ὄπισθεν αὐτοῦ ὄντα Δαρεῖον, ἐπεὶ οὐ πιστὸς αὐτῷ ὁ λόγος ἐφαίνετο, ἀναβιβάσας ἐς τριακόντορον τῶν ἐταίρων τινὰς ἀποπέμπει ὀπίσω ἐπὶ Ἴσσον, κατασκευομένους, εἰ τὰ ὄντα ἐξαγγέλλεται. Οἱ δ' ἀναπλεύσαντες τῇ τριακοντόρῳ ὅτι κολπώδης ἦν ἡ ταύτη θάλασσα, μᾶλλον τι εὐπετῶς κατέμαθον αὐτοῦ στρατοπεδεύοντα τοὺς Πέρσας· καὶ ἀπαγγέλλουσιν Ἀλεξάνδρῳ ἐν χερσὶν εἶναι Δαρεῖον.

Ὁ δὲ συγκαλέσας στρατηγούς τε καὶ ἰλάρχας καὶ τῶν ξυμμάχων τοὺς ἡγεμόνας παρεκάλει θαρρεῖν μὲν ἐκ τῶν ἤδη σφίσι καλῶς κεινδυνευμένων καὶ ὅτι πρὸς νενικημένους ὁ ἀγὼν νενικηκόσιν αὐτοῖς ἔσται καὶ ὅτι ὁ θεὸς ὑπὲρ σφῶν στρατηγεῖ ἄμεινον, ἐπὶ νοῦν Δαρεῖω ἀγαγὼν καθειρῆσαι τὴν δύναμιν ἐκ τῆς εὐρυχωρίας ἐς τὰ στενόπορα, ἵνα σφίσι μὲν ξύμμετρον τὸ χωρίον ἀναπτύξαι τὴν φάλαγγα, τοῖς δ' ἀρχεῖον τὸ πλήθος ἔσται τῇ μάχῃ, οὔτε τὰ σώματα οὔτε τὰς γνάμια παραπλησίους.

(Αρριανοῦ, Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις Β' 7 §§ 2-3)

Λεξιλόγιο

πιστός, -ή, -όν (πειθω)

= πιστευτός, αληθινός, πιθανός

ἀποπέμπει κατασκευομένους

= στέλλει για να κατασκοπεύσουν

κατασκευομένους· μετ. μέλλ. του

(κατα)σκοποῦμαι

= ερευνῶ, εξετάζω, εξακριβώνω

τὰ ὄντα

= τα πραγματικά γεγονότα

μᾶλλον τι εὐπετῶς

= κάπως εύκολα

ὁ ἰλάρχης και ἰλαρχος

= αρχηγός τμήματος ιππικού

τὰ κεινδυνευμένα

= οι αγώνες που έχουν διεξαχθεί

ἐκ τῶν ἤδη σφίσιν...

= από τους μέχρι τώρα αγώνες που έχουν

κεινδυνευμένων

διεξαχθεί απ'αυτούς.

καθειρῆσαι· απαρέμφ. αορ. του κα-

θείργνημι
σφίσι ξύμμετρον τὸ χωρίον

= εγκλείω, φυλακίζω (είρκτη = φυλακή)
= κατάλληλη γι' αυτούς τοποθεσία

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τί ἐποίει Ἀλέξανδρος, ὡς ἤκουσεν ἐν τῷ ὄπισθεν αὐτοῦ ὄντα Δαρεῖον;
2. Τίσι λόγοις παρεκάλει τοὺς τε στρατηγοὺς καὶ τοὺς ἱλάρχας θαρρεῖν;

B. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

1. Συμπληρώστε τα κενά σύμφωνα με το παράδειγμα που σας δίνεται.

α' συνθετικό/ β' συνθετικό	Ουσιαστικά παράγωγα	Ρήματα παρασύνθετα
λόγος + ποιῶ	λογοποιός/λογοποιία	λογοποιέω, -ῶ
λόγος + γράφω	.....	.....
λόγος + μάχομαι	.....	.....
λόγος + δίδωμι	.....	.....
λόγος + κλέπτω	.....	.....
λόγος + τίθημι	.....	.....

2. α) Μεταφράστε τα επιρρήματα που ακολουθούν.

β) Συμπληρώστε τον πίνακα με περισσότερα επιρρήματα σε -ῶς, -ως.

χαλεπῶς	.....	εὐγλώττως	.....
εὐπετῶς	.....	εὐήχως	.....
καλῶς	.....	ὀδικῶς	.....
εὐθαρσῶς	.....	σκαιῶς	.....
ἐσπευσμένως	.....	σαφῶς	.....

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Η μετοχή των βαρυτόνων ρημάτων

II. Κλίση μετοχών

I. Στο κείμενό σας υπάρχουν οι μετοχές που φαίνονται πιο κάτω:

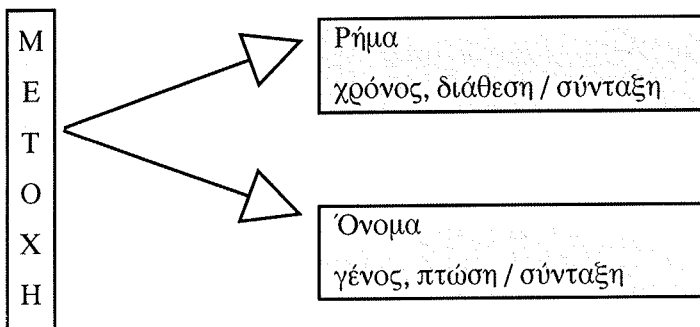
Μελετήστε τες από γραμματικής απόψεως.

Μετοχές

- α) ἀναβιβάσας τινὰς εἰς τριακόντορον
- β) ἀποπέμπει κατασκευομένους
- γ) οἱ δὲ ἀναπλεύσαντες
- δ) στρατοπεδεύοντας τοὺς Πέρσας
- ε) συγκαλέσας στρατηγοὺς
- στ) ἐκ τῶν καλῶς κεκινδυνευμένων
- ζ) πρὸς νενικημένους (ἄνδρας)
- η) νενικηκόσιν αὐτοῖς
- θ) (ὁ θεός) ἀγαγὼν ἐπὶ νοῦν

Χρ.	Διάθ.	Γέν.	Πτ.	Αρ.

Ὅπως διαπιστώνουμε οι μετοχές είναι ονοματικοί τύποι του ρήματος· μετέχουν δηλαδή και του ονόματος, ενώ αφορμώνται από το ρήμα. Ως ονοματικοί τύποι ακολουθούν την κλίση των τρικαταλήκτων επιθέτων και είναι δευτερόκλιτες ή τριτόκλιτες.

α'. Δευτερόκλιτες μετοχές με τις πιο κάτω καταλήξεις:

1. Βαρυτόνων ρημάτων	2. Συνηρημένων ρημάτων
λυόμενος, -η, -ον (ενεστ.)	τιμώμενος, -η, -ον (ενεστ.)
λυσόμενος, -η, -ον (μέλλ.)	τιμησόμενος, -η, -ον (μέλλ.)
βαλόμενος, -η, -ον (αόρ. β')	
λυσάμενος, -η, -ον (αόρ. α')	τιμησάμενος, -η, -ον (αόρ. α')
λελυμένος, -η, -ον (παρκα.)	τετιμημένος, -η, -ον (παρκα.)

β'. Τριτόκλιτες μετοχές με τις πιο κάτω καταλήξεις:

1. Βαρυτόνων ρημάτων	2. Συνηρημένων ρημάτων
λύων, λύουσα, λύον (ενεστ.)	τιμών, τιμῶσα, τιμών (ενεστ.)
λύσων, -σουσα, -σον (μέλλ.)	ποιῶν, ποιούσα, οὔν (ενεστ.)
βαλῶν, -οῦσα, -ὸν (αόρ. β')	δηλῶν, -οῦσα, -οὔν (ενεστ.)
λύσας, -σασα, -σαν (αόρ. α')	τιμήσων, -σουσα, -σον (μέλλ.)
λυθείς, -εῖσα, -ὲν (παθ. αόρ.)	τιμήσας, -σασα, -σαν (αόρ. α')
λελυκώς, -υῖα, -ὸς (παρκα.)	τετιμηκώς, -υῖα, -ὸς (παρκα.)

II. Κλίση τριτοκλίτων μετοχῶν (αρσεν. και ουδέτ.)

Ενικός Αριθμός			
λύων, λύον λύοντ-ος λύοντ-ι λύοντ-α, λύον λύων, λύον	λύσας, λύσαν λύσαντος λύσαντι λύσαντα, λύσαν λύσας, λύσαν	λυθείς, λυθὲν λυθέντος λυθέντι ....., λυθὲν ....., ...	λελυκώς, λελυκός λελυκότος ..... λελυκότα, λελυκός ....., ...
Πληθυντικός αριθμός			
λύοντ-ες, λύοντ-α λύοντ-ων λύου-σι λύοντ-ας, λύοντ-α λύοντ-ες, λύοντ-α	λύσαντες, λύσαντα λυσάντων λύσασι ....., ...	λυθέντες, λυθέντα ..... λυθείσι λυθέντας, ...	λελυκότες, λελυκότα ..... λελυκόσι ....., ...
	....., ...	....., ...	....., ...

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 114-119 §§ 185-188)

Σημ.: Η μετοχή θηλυκού γένους, όπως θα έχετε προσέξει, είναι σε όλες τις περιπτώσεις πρωτόκλιτη.

Οι μετοχές των συνηρημένων στο αρσενικό και ουδέτερο γένος της ενεργητικής φωνής, δηλαδή ό τιμών, τό τιμών - ό ποιών, τό ποιούν - ό δηλών, τό δηλούν, σχηματίζουν τη γενική ενικού τοῦ τιμώντος, τοῦ ποιούντος, τοῦ δηλούντος κ.ο.κ.

Ασκήσεις

1. Δίνω τα τρία γένη της μετοχής ενεστώτα των ρημάτων που ακολουθούν.

Γράψτε τα τρία γένη της μετοχής α) μέλλοντα και β) αορίστου.

Ρήμα	Μετοχή ενεστώτα	Μετ. μέλλοντα	Μετ. αορίστου
βουλεύω	βουλεύων - ουσα, -ον		
γράφω	γράφων, -ουσα, -ον		
πράττω	πράττων, -ουσα, -ον		
πείθω	πείθων, -ουσα, -ον		
βρέχω	βρέχων, -ουσα, -ον		
ἄγω	ἄγων, -ουσα, -ον		
λέγω	λέγων, -ουσα, -ον		
εὕρισκω	εὕρισκων, -ουσα, -ον		

2. Να εργαστείτε κατά το παράδειγμα:

Ἐγώ εἰμι ὁ παιδεύων - ἡμεῖς ἐσμεν οἱ παιδεύοντες ἀλλ' οὐχ οἱ παιδεύσαντες.

Ἐγώ εἰμι ὁ μηνύων -

Ἐγώ εἰμι ὁ ποιῶν -

Οὗτός ἐστιν ὁ δηλῶν -

Αὕτη ἐστὶν ἡ δυστυχοῦσα -

Οὗτός ἐστιν ὁ βοηθῶν -

Τοῦτό ἐστι τὸ κρατοῦν -

Αὕτη ἐστὶν ἡ μεριμνῶσα -

3. Συμπληρώστε τα κενά με τους τύπους που λείπουν:

Ενεστώτας	Μ. Μέλλοντας	Μ. Αόριστος	Παθ. Αόριστος	Παρακείμενος
παιδευόμενος	.....	.....	παιδευθείς	πεπαιδευμένος
.....	διωξιόμενοι	.....	.....	.....
πειθομένης	.....	πεισαμένης	.....	.....

4. Να μεταφερθούν στον αντίθετο αριθμό οι πιο κάτω προτάσεις. Προσοχή στις μετοχές.

α) Τὸν βασιλέα ἐλύπησε σφόδρα ἢ εἰς τὸν τάφον γενομένη παρανομία, ὅτι κατέλαβεν αὐτὸν διορωρυγμένον καὶ σεσυλημένον.

β) Ἐγὼ μὲν ἀπείρηκα (=κουράστηκα) συσκευαζόμενος καὶ βαδίζων καὶ τρέχων καὶ τὸ ὄπλον φέρων καὶ ἐν τάξει ὦν καὶ μαχόμενος, ἐπιθυμῶ δὲ παυσάμενος τούτου τοῦ πόνου καὶ ἔκταθεις ὥσπερ Ὀδυσσεὺς ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα.

5. Συμπληρώστε τα κενά με τον τύπο που δηλώνεται στην παρένθεση.

Ἄλεξανδρος δὲ ..... (συλλαμβάνω· μετ. αορ. β΄) τοὺς μάγους καὶ τοὺς φύλακας ἐστρέβλωσεν, ὡς κατειπεῖν τοὺς ..... (διορύττω· μετ. αορ. α΄). Ἄνωθεν δὲ οἰκῆμα ἐπὴν ..... (ἔχω· μετ. ενεστ.) θυρίδα ..... (φέρω· μετ. ενεστ.) εἶσω. Βεβαιότατος ἦν Ἄλεξανδρος φυλάξαι τὰ ..... (ὁμολογοῦμαι· μετ. παθ. αορ.), ἀσφαλέστατος δὲ μὴ ἀλῶναι πρὸς τῶν ..... (ἐξαπατάω, -ῶ· μετ. ενεστ.).

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Φιλάργυρος

Φιλάργυρός τις, ἄπασαν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν ἐξαργυρισάμενος καὶ χρυσοῦν βῶλον ποιήσας, ἐν τινι τόπῳ κατώρυξε συγκατορύξας ἐκεῖ καὶ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ καὶ τὸν νοῦν, καὶ καθ' ἡμέραν ἐρχόμενος αὐτὸν ἔβλεπε. Τῶν δὲ ἐργατῶν τις αὐτὸν παρατηρήσας καὶ τὸ γεγονὸς συννοήσας, ἀνορύξας τὸν βῶλον ἀνείλετο. Μετὰ δὲ ταῦτα κάκεινος ἐλθὼν καὶ κενὸν τὸν τόπον ἰδὼν θρηνεῖν ἤρξατο καὶ τίλλειν τὰς τρίχας. Τοῦτον δὲ τις ὀλοφυρόμενον οὕτως ἰδὼν καὶ τὴν αἰτίαν πυθόμενος· «Μὴ οὕτως, εἶπεν, ὦ οὗτος, ἀθύμει· οὐδὲ γὰρ ἔχων τὸν χρυσὸν εἶχες. Λίθον οὖν ἀντὶ χρυσοῦ λαβὼν θές καὶ νόμιζέ σοι τὸν χρυσὸν εἶναι· τὴν αὐτὴν γὰρ σοι πληρώσει χρεῖαν· ὡς ὀρῶ γὰρ, οὐδ', ὅτε ὁ χρυσὸς ἦν, ἐν χρήσει ἦσθα τοῦ κτήματος.»

Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι οὐδὲν ἢ κτήσις, ἐὰν μὴ ἢ χρῆσις προσῆ.

(Αἰσώπου Μῦθοι)

Λεξιλόγιο

κατορύσσω = σκάβω βαθιά (ὄρυγμα, ὄρυχειον, ὄρυκτός, -ή, -όν)

ἀνείλετο (οριστ. αορ. β΄ του ἀναιροῦμαι) = σήκωσε, ἐκλείψε

τίλλω τὰς τρίχας = μαδῶ τα μαλλιά

πυθόμενος (μετ. αορ. β΄ του πυθάνομαι) = ὅταν πληροφορήθηκε

Τὸν πόδα τῆ βελόνῃ τρυπῶν Κλεόνικος ὁ λεπτός, αὐτὸς ἐτρύπησεν τῷ ποδὶ τὴν βελόνην

Τρυπώντας το πόδι του με βελόνα ο Κλεόνικος ο λεπτός, ο ίδιος τρύπησε με το πόδι του τη βελόνα.

(Νικάρχου)

(Σκωπτικά ἐπιγράμματα, Παλατίνη Ἀνθολογία)

Μάθημα 22

A. Η αξία της τάξης στη ζωή των ανθρώπων

Ο Ξενοφώντας (434-355 π.Χ.), ένας από τους μεγάλους ιστορικούς της αρχαίας Ελλάδας, εκτός από ιστορικά, έγραψε και διάφορα άλλα έργα. Στον «Οἰκονομικόν», έργο πρακτικό-διδασκτικό, διηγείται τη συζήτηση του Σωκράτη με τον Ισχύμαχο, έναν εύπορο κτηματία, γύρω από το θέμα της άριστης διοίκησης του σπιτιού και της γεωργίας.

Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο Ισχύμαχος παίρνοντας ως παράδειγμα τη στρατιά εξηγεί στη νεαρή γυναίκα του πόσο σημαντικό πράγμα είναι η ύπαρξη τάξης στο σπίτι και γενικά στη ζωή των ανθρώπων.

Ἔστι δ' οὐδὲν οὕτως, ὧ γύναι, οὐτ' εὐχρηστον οὔτε καλὸν ἀνθρώποις ὡς τάξις. (...) Στρατιά γὰρ ἄτακτος μὲν οὔσα ταραχodέστατον καὶ τοῖς μὲν πολεμίοις εὐχειρωτότατον, τοῖς δὲ φίλοις ἀκλεέστατον ὄραν καὶ ἀχρηστότατον, ὄνος ὁμοῦ, ὀπλίτης, σκευοφόρος, ψιλός, ἰππεύς, ἄμαξα· πῶς γὰρ ἂν πορευθεῖσαν, (ἐὰν) ἔχοντες οὕτως ἐπικωλύσωσιν ἀλλήλους, ὁ μὲν βαδίζων τὸν τρέχοντα, ὁ δὲ τρέχων τὸν ἐστηκότα, ἡ δὲ ἄμαξα τὸν ἰπέα, ὁ δὲ ὄνος τὴν ἄμαξαν, ὁ δὲ σκευοφόρος τὸν ὀπλίτην; Εἰ δὲ καὶ μάχεσθαι δεοί, πῶς ἂν οὕτως ἔχοντες μαχέσαιντο; Οἷς γὰρ ἀνάγκη αὐτῶν τοὺς ἐπιόντας φεύγειν, οὗτοι ἱκανοὶ εἰσι φεύγοντες καταπατήσαι τοὺς ὄπλα ἔχοντας· τεταγμένη δὲ στρατιά κάλλιστον μὲν ἰδεῖν τοῖς φίλοις, δυσχερέστατον δὲ τοῖς πολεμίοις. Τίς μὲν γὰρ οὐκ ἂν φίλος ἡδέως θεάσαιτο ὀπλίτας πολλοὺς ἐν τάξει πορευομένους, τίς δ' οὐκ ἂν θαναμάσειεν ἰπέας κατὰ τάξεις ἐλαύνοντας, τίς δὲ οὐκ ἂν πολέμιος φοβηθεῖ ἰδὼν διηυκρινημένους ὀπλίτας, ἰπέας, πελταστάς, τοξότας, σφενδονήτας, καὶ τοῖς ἄρχουσι τεταγμένως ἐπομένους;

(Ξενοφώντας, *Οἰκονομικός* VIII §§ 3-6)

Λεξιλόγιο

εὐχείρωτος (εὐ + χειρώω, -ῶ)	= αυτός που εύκολα καταβάλλεται
ἀκλεής, - ἐς (α στερ. + κλέος)	= ἄδοξος, ἀσημος
σκευοφόρος	= αυτός που μεταφέρει σκεύη
ψιλός	= ελαφρά οπλισμένος
ἐπικωλύω	= εμποδίζω
ἐστηκώς ἢ ἐστῶς (μετ. παρακ. του ἴστημι)	= αυτός που στέκεται
ἐπιόντες (μετ. του ἔπειμι = ἐπέρχομαι)	= οι επιτιθέμενοι
ἐλαύνω	= προχωρώ
διηυκρινημένους· μετ. παρακ. του διευκρινουῖμαι	= διαχωρίζομαι με ακρίβεια
τεταγμένως	= με τάξη

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τί ἐστι τάξις ἀνθρώποις;
2. Διὰ τί δεῖ τὴν στρατιὰν ἔχειν τάξιν; Τί γίνεται, ἂν αὐτὴ ἄτακτος ᾖ, τί δὲ, ἂν ᾖ τεταγμένη;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

ἴστημι θ. στα-, στη-

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
ἴστημι	στάσις στατήρ σταθμός (προ)στάτης σταυρός στάμνος στήλη (ἀνά)στημα στήμων στήθος ἰστός ἰστίον	σταθερός ἄσταθής στατέον (ἀνά)στατος

1.α) Σχηματίστε ὅσα ἄλλα ρήματα ἢ ονόματα μπορέσετε με α' συνθετικὴ πρόθεση καὶ β' συνθετικὸ το ρῆμα ἴστημι-ἴσταμαι π.χ.

	Ρήματα	Ονόματα
ἐν + ἴσταμαι ἐκ (ἐξ), σύν, πρός, πρό, ἀνά, κατά, διά, μετά, ἀντί, ἐπί, περί, παρὰ, ἀπό, ὑπό	ἐνίσταμαι	ἐνστασις

β) Στη νέα ελληνική επιβιώνουν πολλοί τύποι του ρήματος ἴστημι-ἴσταμαι π.χ. τὸ καθεστῶς, προέστη, οἱ ὑφιστάμενοι κ.ά. Γράψτε ὅσους τύπους βρείτε καὶ ἐξηγήστε τὴ σημασία τους.

2. Να βρείτε μέσα ἀπὸ τὸ κείμενο ἀντίθετες λέξεις ἢ φράσεις γιὰ τὰ πιο κάτω: εὐχρηστον, ἄτακτος, εὐχειρωτότατον, ἀκλεέστατον φίλοις ὄραν

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Είδη μετοχών - επιθετική και κατηγορηματική μετοχή

II. Συνημμένη μετοχή

- Ι. α) Ἡ στρατιὰ ἡ ἄτακτος οὖσα εὐ-
χειρωτότατόν ἐστι τοῖς πολεμίοις. = η οποία είναι άτακτη
- β) Οἱ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος
ἀγωνισάμενοι τιμῶνται. = (αυτοί) που αγωνίστηκαν
- γ) Οἱ φίλοι χαίρονται ὁρῶντες τὴν
στρατιάν ἐν τάξει πορευομένην. = που/να βλέπουν
= να πορεύεται
- δ) Ἡ στρατιὰ ἄτακτος οὖσα
ταραχωδέστατόν ἐστιν. = όταν είναι άτακτη
- ε) Ἡ στρατιὰ ἐν τάξει βαδίζουσα
δυσχερέστατον ἔσται τοῖς πολεμίοις. = αν βαδίζει
- στ) Οἱ πολέμοιοι φεύγουσιν αἰσθανόμενοι
τοὺς ὀπλίτας τεταγμένως ἐπομένους τοῖς
ἄρχουσιν. = επειδή αντιλαμβάνονται
= να ακολουθούν
- ζ) Ἀτάκτως βαδίζοντες οἱ στρατιῶται
ἐπικωλύσουσιν ἀλλήλους. = βαδίζοντας χωρίς τάξη

Μελετώντας τις πιο πάνω προτάσεις βλέπουμε ότι οι μετοχές τους έχουν διάφορες σημασίες. Μεταφράζονται στη νέα ελληνική άλλες με αναφορική πρόταση, άλλες με το να, που, και άλλες με συνδέσμους χρονικούς, αιτιολογικούς, υποθετικούς, ή αποδίδονται με τροπική μετοχή.

Οι μετοχές ανάλογα με τη χρήση τους διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

1. Επιθετικές: Χρησιμοποιούνται ως επιθετικοί προσδιορισμοί. Λέγονται και αναφορικές, γιατί μπορούν να αναλυθούν σε αναφορική πρόταση. Συνήθως εκφέρονται με το άρθρο π.χ. ἡ ἄτακτος οὖσα = ἡ ἄτακτός ἐστι = που είναι χωρίς τάξη.

2. Κατηγορηματικές: Χρησιμοποιούνται ως κατηγορούμενα ή κατηγορηματικοί προσδιορισμοί και μεταφράζονται με : να, ότι, που π.χ. ὁρῶντες = που/να βλέπουν.

3. Επιρρηματικές: Φανερώνουν ό,τι και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί: χρόνο, υπόθεση, αιτία, τρόπο κ.ά. π.χ. οὔσα (=όταν είναι), βαδίζουσα (=αν βαδίζει), αισθανόμενοι (=επειδή αντιλαμβάνονται), βαδίζοντες (=βαδίζοντας) κ.ά.

Με κατηγορηματική μετοχή συντάσσονται:

1. Το ρήμα **εἶμι** και όσα έχουν συγγενική σημασία με αυτό όπως:

τυγχάνω, λανθάνω, φαίνομαι, διατελῶ κ.ά.

Με τα ρήματα αυτά η μετοχή μπορεί πολλές φορές να μεταφραστεί με ρήμα και το ρήμα με επίρρημα

π.χ. Ἔτυχε παρών = κατά τύχη (τυχαία) παρεβρισκόταν.

2. Τα ρήματα που σημαίνουν **έναρξη ή λήξη, ανοχή, καρτερία, κάματο**

π.χ. Ὁ ῥήτωρ ἐπαύσατο λέγων.

3. Τα ρήματα **εὖ ή κακῶς ποιῶ, νικῶ, ἠττῶμαι, χαρίζομαι, λείπομαι** (= υστερῶ) κ.ά.

π.χ. Εὖ ἐποίησας ἀναμνήσας με.

4. Τα ρήματα που σημαίνουν **αἴσθηση, γνώση, μάθηση, μνήμη**

π.χ. Ἐγίνωσκε τὴν εἰσβολὴν ἔσομένην.

5. Τα ρήματα που σημαίνουν **δείξη, αγγελία, έλεγχο**

π.χ. Οὗτος ἐλεγχθήσεται ψευδόμενος.

6. Τα ρήματα που σημαίνουν **ψυχικό πάθος: χαίρω, ἀγανακτῶ, αἰσχύνομαι** κ.ά.

π.χ. Ἦδομαι ἀκούων φρονίμους λόγους.

II. Συνημμένη λέγεται η μετοχή που το υποκείμενό της είναι όρος της πρότασης.

Οἱ φίλοι χαίρονται ὀρῶντες τὴν στρατιὰν ἐν τάξει, πορευομένην ὀρῶντες· ποιοι; οἱ φίλοι = υποκείμενο της μετοχής ὀρῶντες' είναι συγχρόνως και υποκείμενο του ρήματος χαίρονται.

πορευομένην· ποιαν; τὴν στρατιὰν = υποκείμενο της μετοχής πορευομένην' είναι συγχρόνως και αντικείμενο της μετοχής ὀρῶντες.

οί φίλοι ὀρώντες, τὴν στρατιὰν πορευομένην:

Τι παρατηρεῖτε γιὰ τὴ συμφωνία τῆς μετοχῆς με τὸ υποκείμενό τῆς;

Ἡ μετοχή συμφωνεῖ με τὸ υποκείμενό τῆς κατὰ γένος, ἀριθμὸ καὶ πῶση.

Ἀσκήσεις

1. Υπογραμμίστε τὶς μετοχές τοῦ κειμένου γιὰ μετάφραση καὶ τοποθετήστε τες στὴν κατάλληλη στήλη:

επιθετικές	κατηγορηματικές	επιρρηματικές

2. Να βρείτε τὰ υποκείμενα τῶν μετοχῶν τοῦ κειμένου καὶ νὰ σχολιάσετε τὴ συμφωνία μετοχῆς - υποκειμένου τῆς (προφορικῶς).

3. Συμπληρώστε τὶς προτάσεις με μετοχές ἀπὸ τὸ πλαίσιο στὰ δεξιὰ:

Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ .....

Ἡ παιδεία τοῖς ..... μὲν ἔστι κόσμος,

τοῖς ..... δὲ καταφυγή.

Κατενόησαν οὐ πολλοὺς τοὺς Θηβαίους.....

Οἱ ἄνθρωποι ὀργίζονται .....

Ἡ μὲν ὄρασις ἀπὸ τοῦ ..... ἀέρος

λαμβάνει τὸ φῶς, ἡ δὲ ψυχὴ ἀπὸ τῶν μαθημάτων.

Κατέλαβε τοὺς φύλακας .....

Αἱ πόλεις .....

διοικοῦνται τοῖς ..... νόμοις

Κακοῖς ..... καὺτὸς ἐκβήσει κακός.

Τί οὐ πανόμεθα.....;

ἀτυχοῦσι

ὄντας

διδασκόμενοι

ἀδικούμενοι

εὐτυχοῦσι

αἱ δημοκρατούμεναι

κειμένοις

περιέχοντος

κοιμωμένους

περιπατοῦντες

ὀμιλῶν

4. Να συμπληρώσετε τον αισώπειο μύθο παρεμβάλλοντας τον κατάλληλο τύπο των μετοχών: καταφαγών, ἐλθοῦσα, οἰόμενος, δεόμενος, φέρων, ἐρριγωμένη, δρώμενον.

Νέος ἄσωτος και χειδών

Νέος ἄσωτος ..... τὰ πατρῶα, ἱματίου ἀπὸ μόνου περιλειφθέντος, ὡς ἐθεάσατο χειιδόνα παρὰ καιρὸν ..... ἤδη θέρος εἶναι, ὡς μηκέτι ..... τοῦ ἱματίου, και τοῦτο ..... ἀπημπόλησεν. Ὑστερον δὲ χειμῶνος ἐπιλαβόντος και σφοδροῦ τοῦ κρύους γενομένου περιμών, ἐπειδὴ εἶδε τὴν χειιδόνα νεκρὰν ..... ἔφη πρὸς αὐτὴν: «ὦ αὔτη, σὺ κάμει και σὲ ἀπώλεσας.»

Ὁ λόγος δηλοῖ ότι πάντα τὰ παρὰ καιρὸν ..... ἐπισηφαλῆ τυγχάνουσιν.

5. Να μεταφέρετε στον αντίθετο αριθμό:

Οἱ ἄνθρωποι ὀργίζονται ἀδικούμενοι.

Τοῦτο οὐκ αἰσχύνομαι λέγων.

Ἐγώ, ὦ ῥήτορ, ἠδομαι ὑπὸ σοῦ τιμώμενος.

6. α) Να υπογραμμίσετε τις επιθετικές και κατηγορηματικές μετοχές στις πιο κάτω προτάσεις και να γράψετε στο χώρο δεξιά το εἶδος της καθεμιάς:

- Σωκράτης ἠγεῖτο πάντα τοὺς θεοὺς εἰδέναι, τὰ τε λεγόμενα και πραττόμενα και τὰ σιγῆ βουλευόμενα.

- Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἔτυχε βασιλεύων Ἐρεχθεὺς, γυναῖκα ἔχων Πραξιθέαν τὴν Κηφισοῦ θυγατέρα.

- Οἱ δὲ πολέμοι, ἐπει ἦσθοντο τὸ ὄρος ἐχόμενον, ἐργηγορέσαν· οἱ δ' ἐπὶ τῇ ὁδῷ ὄντες, ἐπειδὴ τὸ ἄνω ἐώρων ἠπτόμενον, φεύγουσιν.

- Ἐπεγέγραπτο δὲ ὁ τάφος περσικοῖς γράμμασι· και ἐδήλου περσιστί τάδε· ὦ ἄνθρωπε, ἐγὼ Κῦρός εἰμι ὁ Καμβύσου, ὁ τὴν ἀρχὴν Πέρσαις καταστησάμενος και τῆς Ἀσίας βασιλεύσας· μὴ οὖν φθονήσης μοι τοῦ μνήματος.

β) Οι αναφορικές μετοχές ν' αναλυθοῦν σε αναφορικές προτάσεις π.χ. τὰ λεγόμενα - ἃ λέγονται.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

ΖΕΥΣ. Παύσασθε, ὦ Ἀσκληπιέ και Ἡράκλεις, ἐρίζοντες πρὸς ἀλλήλους ὡσπερ ἄνθρωποι· ἀρρεπῆ γὰρ ταῦτα και ἀλλότρια τοῦ συμποσίου τῶν θεῶν.

ΗΡΑΚΛΗΣ: Ἀλλὰ ἐθέλεις, ὦ Ζεῦ, τουτονὶ τὸν φαρμακέα προκατακλίνεσθαί μου;

Εἶδος μετοχῆς

ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ: Νή Δία' και ἀμείνων γάρ εἰμι.

ΗΡΑΚΛΗΣ: Κατὰ τί, ὦ ἐμβρόντητε; Ἡ δίοτι σε ὁ Ζεὺς ἐκεραύνωσεν ἃ μὴ θέμις ποιοῦντα, νῦν δὲ κατ' ἔλεον αὖθις ἀθανασίας μετείληφας;

ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ: Ἐπιλέλῃσαι γὰρ και σὺ, ὦ Ἡράκλειε, ἐν τῇ Οἴτῃ καταφλεγείς, ὅτι μοι ὄνειδίσεις τὸ πῦρ;

ΗΡΑΚΛΗΣ: Οὐκουν ἴσα και ὅμοια βεβίωται ἡμῖν, ὃς Διὸς μὲν υἱὸς εἰμι, τοσαῦτα δὲ πεπόνῃκα ἐκκαθαίρων τὸν βίον, θηρία καταγωνιζόμενος και ἀνθρώπους ὕβριστὰς τιμωρούμενος· σὺ δὲ ῥιζοτόμος εἶ και ἀγύρτης, νοσοῦσι μὲν ἴσως ἀνθρώποις χρήσιμος ἐπιθήσειν τῶν φαρμάκων, ἀνδρῶδες δὲ οὐδὲν ἐπιδεδειγμένος.

ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ: Εὖ λέγεις, ὅτι σου τὰ ἐγκαύματα ἰασάμην, ὅτε πρόφῃ ἀνῆλθες ἡμίφλεκτος ὑπ' ἀμφοτέρων διεφθαρμένος τὸ σῶμα, και τοῦ χιτῶνος και μετὰ τοῦτο τοῦ πυρός· ἐγὼ δὲ εἰ και μῃδὲν ἄλλο, οὔτε ἐδοῦλευσα ὥσπερ σὺ οὔτε μελαγχολήσας ἀπέκτεινα τὰ τέκνα και τὴν γυναῖκα (...).

ΖΕΥΣ: Παύσασθε, φημί, και μὴ ἐπιταράττετε ἡμῖν τὴν ξυνουσίαν, ἣ ἀμφοτέρους ἀποπέμψομαι ὑμᾶς τοῦ ξυμποσίου.

(Λουκιανοῦ, Θεῶν Διάλογοι)

Λεξιλόγιο

τουτονί = αὐτόν ἐδώ

ὁ φαρμακεὺς = ὁ ασχολούμενος με τὴν παρασκευὴ φαρμάκων

προκατακλίνεσθαί μου = να στρώνεται μπροστὰ ἀπὸ μένα στο τραπέζι

νῆ Δία = ναι μα το Δία

ἐμβρόντητος = κευρανόπληκτος, κατάπληκτος, ηλίθιος

ἃ μὴ θέμις ποιοῦντα = ἐπειδὴ ἔκανες αὐτὰ που δεν ἐπρεπε

αὖθις = πάλι

μετείληφας· παρακ. του μεταλαμβάνω = παίρνω μέρος, συμμετέχω

ἐπιλέλῃσαι (παρακ. του ἐπιλανθάνομαι) = ἔχεις λησμονήσει

ὅτι μοι ὄνειδίσεις = και με προσβάλλεις

οὐκουν ἴσα και ὅμοια βεβίωται ἡμῖν = δεν εἶναι ἴδια και ὅμοια η ζωὴ μας

ἐκκαθαίρων τὸν βίον = καθαρίζοντας τὸν κόσμο

ῥιζοτόμος (ῥίζα + τέμνω) = αὐτός που κόβει ρίζες, μαζεύει χόρτα

οὐδὲν ἀνδρῶδες ἀποδεδειγμένος = δεν ἔχεις δείξει καμιά παλικαριά

ἣ ξυνουσία = η συντροφιά

Ἡ μὲν εὐταξία σώζειν δοκεῖ, ἣ δὲ ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἀπολώλεκεν

Η μὲν καλὴ τάξη φαίνεται ὅτι σώζει, η δε ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἔχει

καταστρέφει

(Ξενοφώντας, Κύρου Ἀνάβασις)

Μάθημα 23

A. Εἷς ἀνὴρ εὖ φρονῶν μέγιστα τοὺς ἄλλους ὠφελεῖ

Ο Αττικός ρήτορας Ισοκράτης στο προοίμιο του «Πανηγυρικοῦ» του λόγου εκφράζει πρώτα την έκπληξή του, γιατί καθιερώθηκε να τιμούνται και να αμείβονται οι αθλητές, οι οποίοι με τη σωματική τους ευρωστία δεν ωφελούν τους άλλους, αντί να τιμούνται αυτοί που με τις ψυχικές και πνευματικές τους δυνάμεις είναι ωφέλιμοι στο σύνολο. Στη συνέχεια εξηγεί ότι αποφάσισε να γράψει αυτό το λόγο, με σκοπό να συμβουλευσει τους Έλληνες να ομονοήσουν μεταξύ τους και όλοι μαζί ν' αναλάβουν τον πόλεμο εναντίον των Περσών.

Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πανηγύρεις συναγαγόντων καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταστησάντων, ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων εὐτυχίας οὕτω μεγάλων δωρεῶν ἠξίωσαν, τοῖς δ' ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἰδίᾳ πονήσασιν καὶ τὰς αὐτῶν ψυχὰς οὕτω παρασκευάσασιν ὥστε καὶ τοὺς ἄλλους ὠφελεῖν δύνασθαι, τούτοις δ' οὐδεμίαν τιμὴν ἀπένειμαν, ὧν εἰκὸς ἦν αὐτοὺς μᾶλλον ποιήσασθαι πρόνοιαν· τῶν μὲν γὰρ ἀθλητῶν δις τοσαύτην ῥώμην λαβόντων οὐδὲν ἂν πλέον γένοιτο τοῖς ἄλλοις, ἑνὸς δ' ἀνδρὸς εὖ φρονήσαντος ἅπαντες ἂν ἀπολαύσαιεν οἱ βουλόμενοι κοινωνεῖν τῆς ἐκείνου διανοίας. Οὐ μὴν ἐπὶ τούτοις ἀθυμήσας εἰλόμην ῥαθυμεῖν, ἀλλ' ἰκανὸν νομίσας ἄθλον ἔσεσθαι μοι τὴν δόξαν τὴν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ λόγου γενησομένην ἢ καὶ συμβουλεύσων περὶ τε τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς βαρβάρους καὶ τῆς ὁμονοίας τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, οὐκ ἀγνοῶν ὅτι πολλοὶ τῶν προσποιησμένων εἶναι σοφιστῶν ἐπὶ τούτων τὸν λόγον ὤρησαν, ἀλλ' ἅμα μὲν ἐλπίζων τοσοῦτον διοίσειν ὥστε τοῖς ἄλλοις μηδὲν πώποτε δοκεῖν εἰρησθαι περὶ αὐτῶν.

(Ισοκράτους, Πανηγυρικός α' §§ 1-3)

Ὁ δ' οὖν Ἀρίστιππος ἐρωτηθεὶς τίνα ἐστὶν ἃ δεῖ τοὺς καλοὺς παῖδας μαθάνειν, ἔφη «οἷς ἄνδρες γενόμενοι χρήσονται».

(Διογένης Λαερτίου, Βίοι φιλοσόφων - Ἀρίστιππος 80)

Λεξιλόγιο

θαυμάζω + γεν.

συνάγω τὰς πανηγύρεις

οἱ καταστήσαντες τοὺς γυμνικοὺς

ἀγῶνας

εὐτυχία

οἱ ἰδίᾳ ποιήσαντες

εἰκὸς ἐστίν

= θαυμάζω, απορώ, εκπλήττομαι για κάτι

= καθιερώνω τις θρησκευτικές γιορτές

= αυτοί που οργάνωσαν τους αθλητικούς

αγῶνες

= (εδώ) ευρωστία

= αυτοί που κοπίασαν προσωπικά

= είναι φυσικό

οί παρασκευάσαντες τὰς ψυχὰς
 ἅπαντες ἄν ἀπολαύσαιεν
 ἀθυμῆσας· μετ. αορ. του ἀθυμῶ
 εἰλόμην· ἀόρ β' του αἰροῦμαι
 ῥαθυμῶ
 ἦκω
 ὤρμησαν ἐπὶ τοῦτον τὸν λόγον
 διοίσειν (απαρέμφ. μέλλ. του
 διαφέρω)

= αυτοί που καλλιέργησαν τις ψυχές τους
 = ὅλοι θα ήταν δυνατό να ωφεληθούν
 = απογοητεύομαι
 = προτιμῶ, εκλέγω
 = μένω αδρανής
 = ἔχω ἔλθει
 = ασχολήθηκαν με αυτό το θέμα
 = ὅτι τόσο θα διαφέρει

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Διὰ τί ὁ ῥήτωρ ἐθαύμασε τῶν καταστησάντων τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας;
2. Τίσιν εἰκὸς ἐστὶ τοὺς ἀνθρώπους τιμὴν ἀπονέμειν; Διὰ τί;
3. Περὶ τίνος ἦκει συμβουλευσὼν ὁ ῥήτωρ;
4. Διὰ τί ὁ ῥήτωρ οὐκ εἴλετο ῥαθυμεῖν;

Β' Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

βούλομαι	ρίζα βολ -	
Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
βούλομαι	βούλησις βούλημα βουλή	βουλητὸς ἄβουλητος βουλητέον
βουλεύω	βουλευτής βούλευσις βούλευμα βουλευτήριον	βουλευτὸς βουλευτικός βουλευτήριος

1. Συμπληρώστε τα κενά με σύνθετες λέξεις:

Ρήματα σύνθετα	Ουσιαστικά	Επίθετα
συμβουλεύω	.....	.....
προ	.....	.....
δια	.....	.....
ἐπι	.....	.....

2. Σχηματίστε δύο προτάσεις στην Α. Ε. με τα ρήματα βούλομαι και βουλεύομαι.
3. Γράψτε σύνθετα με β' συνθετικό τις λέξεις: τύχη και θυμός π.χ.
 εὐ-τυχία .....
 ῥα-θυμῶ .....

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Επιρρηματική μετοχή

II. Γενική απόλυτος

I. Οί ἄθληται δις τσαύτην δύναμιν **λαβόντες** οὐκ ὠφελοῦσι τοὺς ἄλλους.

Ἐνὸς ἀνδρὸς **εὖ φρονοῦντος** ἀπολαύουσιν ἅπαντες οἱ βουλόμενοι κοινωνεῖν τῆς ἐκείνου διανοίας.

Ὁ ρήτωρ οὐκ ἠθέλησε ῥαθυμεῖν **ἀθυμήσας** ἐπὶ τούτοις, ἀλλὰ ἦκει **συμβουλευσών** περὶ τοῦ πολέμου πρὸς τοὺς βαρβάρους.

Ὁ ρήτωρ **οὐκ ἄγνοῶν** ὅτι πολλοὶ ὤρμησαν ἐπὶ τοῦτον τὸν λόγον, ὅμως βούλεται λέγειν.

Οἱ Ἕλληνες **ὁμονοοῦντες** βούλονται στρατεῦσαι εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ανάλυση μετοχῶν	Σημασία
ἂν λάβωσιν	υπόθεση
ὅταν εὖ φρονῆ	χρόνος
ἐπεὶ ἠθύμησε ἵνα συμβουλευσῆ	αἰτία σκοπός (τέλος)
εἰ καὶ οὐκ ἄγνοεῖ	ἐναντίωση
ομονοῶντας (N.E.)	τρόπος

Στις προτάσεις οι μετοχές λαβόντες, φρονοῦντος, ἀθυμήσας, συμβουλευσών, ἄγνοῶν, ὁμονοοῦντες δηλώνουν **υπόθεση, χρόνο, αἰτία, σκοπό, ἐναντίωση, τρόπο**, φανερώνουν δηλαδή ὅ,τι και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί. Γι' αυτό ονομάζονται **επιρρηματικές μετοχές**. Οι επιρρηματικές μετοχές αναλύονται στις αντίστοιχες επιρρηματικές προτάσεις εκτός της τροπικῆς η οποία διατηρεῖται και στη νέα ελληνική.

Τα εἶδη των επιρρηματικῶν μετοχῶν εἶναι:

1. **χρονική** (ὅτε, ὅταν...)
2. **αιτιολογική** (ἐπειδὴ, ἐπεὶ, διότι...)
3. **τελική** (ἵνα = για να ... Φανερώνει σκοπό και βρίσκεται σε μέλλοντα).

4. υποθετική (ἄν...)

5. εναντιωματική ή παραχωρητική (ἄν και..., και ἄν ...)

6. τροπική (N.E. μετοχή σε -οντας ή -ώντας. Βρίσκεται συνήθως σε ενεστώτα).

II. Γενική απόλυτος

Προσέξτε τις μετοχές του κειμένου: λαβόντων (τῶν ἀθλητῶν), εὖ φρονήσαντος (ἑνὸς ἀνδρός). Οι λέξεις τῶν ἀθλητῶν, ἑνὸς ἀνδρός δεν είναι ὀροι της πρότασης αλλά μόνο υποκείμενα των μετοχῶν.

Η μετοχή που το υποκείμενό της δεν είναι ὀρος της πρότασης λέγεται **απόλυτος** και εκφέρεται συνήθως σε πτώση γενική. Γι' αυτό ονομάζεται **γενική απόλυτος**.

Μελετήστε τα πιο κάτω παραδείγματα

α) συνημμένης μετοχής και β) απολύτου μετοχής:

Πρόταση					Μετοχή συνημμένη	
Ρήμα	Υποκ.	Κατηγ.	Αντικ.	Προσδ.	Μετοχή	Υποκ.
Ἔξεις	(σὺ)	συμμάχους	θεοὺς	δικαίως	δράσας	(σὺ)
Ἀνεχώρησαν	Θηβαῖοι			ἐκ τῆς γῆς οὐδέν	ἀδικήσαν- τες	(Θηβαῖοι)

Πρόταση					Γενική απόλυτος	
Ρήμα	Υποκ.	Κατηγ.	Αντικ.	Προσδ.	Μετοχή	Υποκ.
Ἐκέλευσαν	οἱ Θηβαῖοι		ἵεσαι	ταχέως	ὡς ἐσομένης	τῆς εἰρήνης.
Ἀνέβη	Κῦρος			ἐπὶ τὸ ὄρος	κωλύοντος	οὐδενός.

Ασκήσεις

1. Να αναγνωρίζετε συντακτικῶς τις επιρρηματικὲς μετοχὲς των κειμένων για μετάφραση.

2. α) Στον πιο κάτω μῦθο του Αἰσώπου να υπογραμμίσετε τις μετοχὲς και το υποκείμενό τους.

β) Ν' αναγνωρίζετε το εἶδος των μετοχῶν και να δηλώνετε ποιες είναι συνημμένες και ποιες απόλυτοι:

Ἵδοιπόροι καὶ πέλεκυς

Δύο ἐν ταυτῷ ὠδοιπόρου. Ἐτέρου δὲ πέλεκυν εὐρόντος, ὁ ἕτερος ἔλεγεν· «Εὐρήκαμεν». Ὁ δὲ ἕτερος παρήνει μὴ λέγειν «Εὐρήκαμεν», ἀλλ' «Εὐρηκας». Μετὰ μικρὸν δὲ ἐπελθόντων αὐτοῖς τῶν ἀποβεβληκότων τὸν πέλεκυν, ὁ ἔχων αὐτὸν διωκόμενος ἔλεγε πρὸς τὸν συνοδοιπόρον· «Ἀπολώλαμεν.» Ἐκεῖνος δὲ ἔφη· «Μὴ ἀπολώλαμεν εἴπης, ἀλλ' ἀπόλωλα· οὐδὲ γάρ, ὅτε τὸν πέλεκυν εὔρες, ἐμοὶ αὐτὸν ἀνεκοινώσω».

Ἵ λόγος δηλοῖ ὅτι οἱ μὴ μεταλαβόντες τῶν εὐτυχημάτων οὐδὲ ἐν ταῖς συμφοραῖς βέβαιοι εἰσι φίλοι.

Εἶδος μετοχῆς	συνημ.απόλ.

ἐπελθόντων = ὅταν ἐπιτέθηκαν

ἀπόλωλα = ἔχω χαθεῖ

ἀποβεβληκότες = αὐτοὶ που εἶχαν χάσει

3.α) Μεταφράστε το πιο κάτω σκωπτικὸ ἐπίγραμμα τοῦ Νικάρχου.

β) Υπογραμμίστε τις μετοχές καὶ δικαιολογήστε τὴν πτώση τους:

Πέντε μετ' ἄλλων Χάρμος ἐν Ἀρκαδίᾳ δολιχεύων,
θαῦμα μὲν, ἀλλ' ὄντως ἑβδομος ἐξέπεσεν.
«Ἐξ ὄντων» τάχ' ἔρεις «πῶς ἑβδομος,» Εἷς φίλος αὐτοῦ
«Θάρσει, Χάρμε» λέγων ἦλθεν ἐν ἱματίῳ.
Ἐβδομος οὖν οὕτω παραγίνεται· εἰ δ' ἔτι πέντε
εἶχε φίλους, ἦλθ' ἄν, Ζωῖλε, δωδέκατος.

(Παλατίνη Ἀνθολογία, Βιβλίον ΧΙ, Σκωπτικὰ ἐπιγράμματα)

δολιχεύω = λαμβάνω μέρος σε αγώνα (μακροῦ) δρόμου

4. Συμπληρώστε τα κενὰ με μετοχές ἰσοδύναμες με τις λέξεις ἢ τις προτάσεις τῆς β' στήλης:

Κόνων δὲ ..... τὸν ἐπίπλου ἐσήμηνεν
εἰς τὰς ναῦς βοθεῖν κατὰ κράτος.

ὅτε εἶδε

Κόνων ταῖς ἐννέα ναυσὶ ..... αὐτὸς μὲν
ὀκτῶ ναυσὶν ἀπέπλευσε παρ' Εὐαγόραν εἰς Κύ-
προν, ἢ δὲ Πάραλος εἰς τὰς Ἀθήνας..... τὰ
γεγονότα.

φεύγοντας (Ν.Ε.)

ἵνα ἀπαγγείλῃ

Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις .....
ἐλέγετο ἢ συμφορὰ.

ὅτε ἀφίκετο ἢ Πάραλος

Λύσανδρος δὲ ..... Σαλαμίνα ὠρμίσατο
πρὸς τὸν Πειραιᾶ ..... ναῦς πεντήκοντα
καὶ ἑκατόν.

ἐπεὶ ἐδήλωσε
ἔχοντας (N.E.)

Οἱ δ' Ἀθηναῖοι ..... κατὰ γῆν καὶ
κατὰ θάλατταν ἠπόρουν τί χρῆ ποιεῖν οὔτε .....
..... αὐτοῖς ..... οὔτε.....

ἐπεὶ ἐπολιορκούντο
ἐπεὶ οὔτε σύμμαχοι
αὐτοῖς ἦσαν οὔτε σίτος.

Προηγόρει δὲ τῶν πρέσβων Θηραμένης .....
ὡς χρῆ πείθεσθαι Λακεδαιμονίοις. ....
..... αὐτῷ, πολὺ δὲ πλειόνων
συνεπαινεσάντων ἔδοξε δέχεσθαι τὴν εἰρήνην.

λέγοντας (N.E.)

ἐπεὶ δὲ ἀντεῖπόν τινες

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Κόνων δ' οὐ πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον ἀντίστροφα τούτων ἔπραξεν. Ἄτυχήσας γὰρ ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῇ περὶ Ἑλλάσποντον οὐ δι' αὐτὸν ἀλλὰ διὰ τοὺς συνάρχοντας οἵκαδε μὲν ἀφικέσθαι κατησχύνθη, πλεύσας δ' εἰς Κύπρον χρόνον μὲν τινα περὶ τὴν τῶν ἰδίων ἐπιμέλειαν διέτριβεν, αἰσθόμενος δ' Ἀγηςίλαον μετὰ πολλῆς δυνάμεως εἰς τὴν Ἀσίαν διαβηβηκότα καὶ πορθούντα τὴν χώραν οὕτω μέγ' ἐφρόνησεν, ὥστ' ἀφορμὴν οὐδεμίαν ἄλλην ἔχων πλὴν τὸ σῶμα καὶ τὴν διάνοιαν ἤλπισε Λακεδαιμονίους καταπολεμήσειν ἀρχοντας τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ταῦτα πέμπων ὡς τοὺς βασιλέως στρατηγούς ὑπισχνεῖτο ποιήσειν. Καὶ τί δεῖ τὰ πλείω λέγειν; Συστάντος γὰρ αὐτῷ ναυτικοῦ περὶ Ῥόδον καὶ νικήσας τῇ ναυμαχίᾳ Λακεδαιμονίους μὲν ἐξέβαλεν ἐκ τῆς ἀρχῆς, τοὺς δ' Ἑλληνας ἠλευθέρωσεν, οὐ μόνον δὲ τὰ τεῖχη τῆς πατρίδος ἀνώρθωσεν ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν εἰς τὴν αὐτὴν δόξαν προήγαγεν, ἐξ ἧσπερ ἐξέπεσεν.

(Ισοκράτους, *Φίλιππος* κε' §§ 62-64)

Λεξιλόγιο

ἀντίστροφα τούτων ἔπραξεν = ἔκαμε τα ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ (που εἶχε κάμει ὁ Αλκιβιάδης, ὁ ὁποῖος ἐβλάψε καὶ τὴν πόλιν του καὶ τὴν Ελλάδα)

ἡ ναυμαχία ἡ περὶ Ἑλλάσποντον = ἡ ναυμαχία στὸν Ἑλλάσποντο (στὸν Αἰγὸς ποταμὸς τὸ 405 π.Χ.)

οἵκαδε = στὴν πατρίδα

περὶ τὴν τῶν ἰδίων ἐπιμέλειαν διέτριβεν = ἀσχολεῖτο με τὶς ἰδιωτικὲς του υποθέσεις

οὕτω μέγα ἐφρόνησε = τόσο ἀναπτέρωθηκε τὸ φρόνημά του

ἀφορμὴ = ἐφόδιο

συστάντος ναυτικοῦ = ἀφοῦ συγκεντρώθηκε ναυτικὸ

Πολλάκις εἰς φρονῶν μυρίων μὴ φρονούντων κρείττων

Πολλὲς φορὲς ἓνας που σκέφτεται καλὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ χιλιάδες που δε σκέφτονται

(Πλάτωνος, *Γοργίας*)

Μάθημα 24

Α. Χαρακτηρισμός του Αλεξάνδρου

Το έργο του Αρριανού «Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις» τελειώνει με το θάνατο του ἡρώα του, ο οποίος ἐπῆλθε το 323 π.Χ. μετά από βαριά ασθένεια που κράτησε οκτώ μέρες.

Το απόσπασμα που ακολουθεῖ ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἐπιλόγου· ἐδῶ ὁ θαυμασμός τοῦ συγγραφέα γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο κορυφώνεται καὶ ἐκδηλώνεται σὰν ἐπικήδειος ὕμνος πρὸς τὸ μεγάλο στρατηλάτη-ἐκπολιτιστὴ καὶ προπαντὸς πρὸς τὸ μεγάλο «ἄνθρωπο».

Ἐτελευταία μὲν δὴ Ἀλέξανδρος τῆ τετάρτῃ καὶ δεκάτῃ καὶ ἑκατοστῇ Ὀλυμπιάδι ἐφ' Ἡγησίου ἄρχοντος Ἀθήνησιν ἐβίω δὲ δύο καὶ τριάκοντα ἔτη καὶ τοῦ τρίτου μῆνας ἐπέλαβεν ὀκτώ, ὡς λέγει Ἀριστόβουλος· ἐβασίλευσε δὲ δώδεκα ἔτη καὶ τοὺς ὀκτὼ τούτους μῆνας, τὸ τε σῶμα κάλλιστος καὶ φιλοπονώτατος καὶ ὀξύτατος τὴν γνώμην γενόμενος καὶ ἀνδρειότατος καὶ φιλοτιμώτατος καὶ φιλοκινδυνώτατος καὶ τοῦ θεοῦ ἐπιμελέστατος· ἡδονῶν δὲ τῶν μὲν τοῦ σώματος ἐγκρατέστατος, τῶν δὲ τῆς γνώμης ἀπληστότατος· ξυνιδεῖν δὲ τὸ δέον ἔτι ἐν τῷ ἀφανεῖ ὄν δεινότητος, καὶ ἐκ τῶν φαινομένων τὸ εἰκὸς ξυμβαλεῖν ἐπιτυχέστατος, καὶ τάξαι στρατιὰν καὶ ὀπλίσσαι τε καὶ κοσμηῆσαι δαημονέστατος· καὶ τὸν θυμὸν τοῖς στρατιώταις ἐπᾶραι καὶ ἐλπίδων ἀγαθῶν ἐμπλῆσαι καὶ τὸ δεῖμα ἐν τοῖς κινδύνοις τῷ ἀδεεῖ τῷ αὐτοῦ ἀφανίσαι, ξύμπαντα ταῦτα γενναιοτάτος. Καὶ οὖν καὶ ὅσα ἐν τῷ ἐμφανεῖ προᾶξει, ξὺν μεγίστῳ θάρσει ἔπραξεν· καὶ τὰ μὲν συντεθέντα ἢ ὁμολογηθέντα φυλάξαι βεβαιοτάτος, πρὸς δὲ τῶν ἐξαπατώντων μὴ ἀλῶναι ἀσφαλέστατος· χρημάτων τ' ἐς μὲν ἡδονὰς τὰς αὐτοῦ φειδωλότατος, ἐς δ' εὐποιίαν τῶν πέλας ἀφθονώτατος.

(Ἀρριανοῦ, Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις Ζ' 28)

Λεξιλόγιο

ἐφ' Ἡγησίου ἄρχοντος Ἀθήνησιν	= ὅταν στὴν Ἀθήνα (ἐπώνυμος) ἄρχοντας ἦταν ὁ Ἡγησίας
ὀξύτατος τὴν γνώμην	= ορμητικώτατος στὶς ἀποφάσεις
τῶν δὲ (ἡδονῶν) τῆς γνώμης	= στὶς πνευματικὲς ἀπολαύσεις
ξυνιδεῖν τὸ δέον	= στο να προβλέψει τὸ ἀναγκαῖο
ἐν τῷ ἀφανεῖ ὄν	= ἐνῶ ἦταν ἀκόμα ἀβέβαιο
τὸ εἰκὸς ξυμβαλεῖν	= να συμπεραίνει τὸ πιθανόν
ἐπαίρω τὸν θυμὸν	= ἐξυψώνω τὸ φρόνημα
τὸ δεῖμα (ρ. δεῖδω)	= φόβος, τρόμος
ὄ, ἢ ἀδεής, τὸ ἀδεές (ἀ + δέος)	= ὁ ἀφοβός, ὁ ἀσφαλής

τὸ ἀδεῆς τὸ αὐτοῦ	= ἡ δική του ασφάλεια, αφοβία
ὁ, ἡ δαήμων, τὸ δαήμων (ρ. δάω, δι-δά-σκω)	= γνώστης, ἔμπειρος
ὅσα ἐν τῷ ἐμφανεῖ (ἦν) προᾶξει τὰ συντεθέντα	= ὅσα (ἐπρεπε) να προᾶξει φανερά = τα συμφωνηθέντα, οι συμφωνίες
συντεθείς, συντεθεισα, συντεθέν· μετ. αορ. του συντίθεμαι	= αντιλαμβάνομαι, συμφωνώ
μὴ ἄλῶναι	= να μην καταβληθεί, εξαπατηθεί
ἄλῶναι· ἀπαρέμφ. αορ. του ἄλισκομαι	= κυριεύομαι, καταβάλλομαι
ἄφθονώτατος· υπερθ. του επιθέτου ὁ, ἡ ἄφθονος, τὸ ἄφθονον	= πολὺ γενναιοδωρος, πλουσιοπάροχος

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Ὅποιος ἦν Ἀλέξανδρος περὶ τὴν τοῦ σώματος ἀρετήν;
2. Ὅποιος ἦν Ἀλέξανδρος περὶ τὴν τῆς γνώμης ἀρετήν;
3. Ὅποιος ἦν Ἀλέξανδρος περὶ τῶν πολεμικῶν;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

συντεθέντα : συν-τίθεμαι θ. θε-, θη-

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
τίθημι και τίθεμαι	θέσις, θέμα, θῆμα, θήκη, θεσμός, θέτης	θετὸς θετέος
συν-τίθεμαι	.....	
ἀποτίθεμαι (βάζω κατὰ μέρος)	..... «Ἀποθέτης»	
κατα.....	.....	
δια.....	.....	διαθέσιμος
ἀντι.....	.....	ἀντιθετικός
ὑπο.....	.....	ὑποθετικός
προσ.....		
ἀνα.....		

ἄλῶναι: ἄλισκομαι θ. ἄλ - και ἐλ - πρόσφυμα -ισκ-

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
ἄλισκομαι	ἄλωσις, ἄλωμα	ἄλωτὸς, ἄλώσιμος
ἀναλίσκομαι	.....	.....
καταναλίσκομαι	..... εἴλωσ (τοῦ εἴλωτος) εἴλωτεια	.....

1. Συμπληρώστε τα κενά στους πιο πάνω πίνακες.
2. Θυμηθείτε τους «Ἀποθέτας» ἀπὸ τὴν ἀγωγή των νέων στη Σπάρτη.
3. Εξηγήστε τὴ σημασία των λέξεων: αἰχμάλωτος, παρανάλωμα.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Ομαλά και ανώμαλα παραθετικά

II. Β' όρος της συγκρίσεως

III. Η γενική ως προσδιορισμός ουσιαστικών και επιθέτων

I. Να παρακολουθήσετε τα επίθετα που είναι στις πιο κάτω προτάσεις. Τι παρατηρείτε σχετικά με α) τον τρόπο και β) το λόγο της διαφοροποίησής τους;

1. α) Ἀλέξανδρος τὴν γνώμην **ὄξύτατος** καὶ **ἀνδρειότατος** καὶ **φιλοπονώτατος** ἐγένετο.

β) Τίς τῶν ἐταίρων οὕτως **ὄξύς** τὴν γνώμην καὶ **ἀνδρεῖος** καὶ **φιλόπονος** ὡς ὁ Ἀλέξανδρος ἐγένετο;

γ) Οὐδείς τῶν ἐταίρων **ὄξύτερος** τὴν γνώμην καὶ **ἀνδρειότερος** καὶ **φιλοπονότερος** Ἀλεξάνδρου ἐγένετο.

2. α) Ἐτι δὲ **δεινότατος** ἦν ξυνιδεῖν τὸ δέον καὶ **ἐπιτυχέστατος** ξυμβालεῖν (...) καὶ **δαημονέστατος** (...) κοσμήσαι στρατιάν.

β) Τίς τῶν ἐταίρων οὕτω **δεινός** ἦν ξυνιδεῖν τὸ δέον καὶ **ἐπιτυχής** ξυμβालεῖν (...) καὶ **δαήμων** (...) κοσμήσαι στρατιάν;

γ) Οὐδείς τῶν ἐταίρων **δεινότερος** Ἀλεξάνδρου ἦν ξυνιδεῖν τὸ δέον καὶ **ἐπιτυχέστερος** ξυμβालεῖν (...) καὶ **δαημονέστερος** (...) κοσμήσαι στρατιάν.

Στις πιο πάνω προτάσεις, ὅπως καὶ στο κείμενό μας, συναντήσαμε ἐπίθετα διαφόρων βαθμῶν:

θετικού π.χ. ὄξύς, ἀνδρεῖος, φιλόπονος κ.ά.

συγκριτικού π.χ. ὄξύτερος, ἀνδρειότερος, φιλοπονότερος κ.ά.

υπερθετικού π.χ. ὄξύτατος, ἀνδρειότατος, φιλοπονώτατος κ.ά.

Οἱ τρεῖς βαθμοὶ τῶν ἐπιθέτων συναποτελοῦν τὰ λεγόμενα **παραθετικά τῶν ἐπιθέτων**.

Στα ἀρχαῖα ἐλληνικά, ὅπως καὶ στα νέα ἐλληνικά, τὰ παραθετικά τῶν ἐπιθέτων σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ θετικού βαθμοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ γένους καὶ τὴν προσθήκη τῶν καταλήξεων - **τερος** καὶ - **τατος**.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
	-τερος	- τατος
Θέμα + Κατάληξη	θέμα + - τέρα - τερον	θέμα + - τάτη - τατον

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
άνδρειος (θ. άνδρειο-)	άνδρειότερος	άνδρειότατος
* φιλόπονος (θ. φιλοπονο-)	φιλοπονώτερος	φιλοπονώτατος
ὄξυς (θ. ὄξυ-)	ὄξύτερος	ὄξύτατος
ἐπιτυχής (θ. ἐπιτυχες-)	ἐπιτυχέστερος	ἐπιτυχέστατος
** δαήμων (θ. δαημον-)	δαημονέστερος	δαημονέστατος

Προσοχή:

* Των δευτεροκλίτων επιθέτων ο χαρακτήρας - ο - εκτείνεται σε - ω, αν η προ αυτού συλλαβή είναι βραχεία.

** Τα παραθετικά των επιθέτων σε -ων (γεν. -ονος) σχηματίζονται κατ' αναλογία προς τα σιγμόληκτα, δηλαδή σε - έστερος, - έστατος.

Πίνακας μερικών ανωμάτων παραθετικών

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
μέγας	μείζων, -ων, -ον	μέγιστος, -η, -ον
μικρός	ἐλάττων	ἐλάχιστος
πολύς	πλείων και πλέων	πλείστος
ἀγαθός	ἀμείνων	ἄριστος
	κρείττων	κράτιστος
καλός	καλλίων	κάλλιστος
κακός	χείρων	χείριστος
	κακίων	κάκιστος

- Τα παραθετικά των επιρρημάτων σχηματίζονται από τα παραθετικά των αντίστοιχων επιθέτων ως εξής:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
άνδρει-ως	άνδρειό-τερον	άνδρειό-τατα
φιλοπόνως	φιλοπονώτερον	φιλοπονώτατα
ὄξεως	ὄξύτερον	ὄξύτατα
ἐπιμελῶς	ἐπιμελέστερον	ἐπιμελέστατα
σωφρονῶς	σωφρονέστερον	σωφρονέστατα

(Βλ. και Γραμμ. Α.Ε. σελ. 119-128 §§ 189-204)

II. 1α) Μεταφράστε τις προτάσεις. β) Σχολιάστε το ρόλο του συγκριτικού επιθέτου ή επιρρήματος.

Ὁ ἔπαινος κρείττων ἐστὶν πολλῶν χρημάτων.

Οἱ γείτονες ὀξύτερον βλέπουσι τῶν ἀλωπέκων.

Ἐκείνων κατηγορεῖ πολὺ μᾶλλον ἢ ἐμοῦ.

Οἱ στρατιῶται ἔτρεχον μᾶλλον ἢ ἐβάδιζον.

Ὅταν χρησιμοποιεῖται ὁ συγκριτικὸς βαθμὸς επιθέτου ἢ επιρρήματος γίνεται μιὰ σύγκριση ἀνάμεσα σὲ δύο ὅρους τῆς πρότασης. Τὸ πρόσωπο, τὸ πρᾶγμα ἢ ἡ κατάσταση, ποὺ συγκρίνεται με κάτι ἄλλο, λέγεται **α' ὅρος τῆς συγκρίσεως** π.χ. ὁ ἔπαινος, οἱ γείτονες, ἐκείνων, ἔτρεχον, ἐνῶ **εκείνο με τὸ ὁποῖο γίνεται ἡ σύγκριση λέγεται β' ὅρος τῆς συγκρίσεως** π.χ. χρημάτων, ἀλωπέκων, ἢ ἐμοῦ, ἢ ἐβάδιζον.

Πῶς εκφέρεται ὁ β' ὅρος τῆς συγκρίσεως;	α) Με ἀπλή γενική β) Ἦ + ὁμοία πτώση - τρόπος με α' ὄρο
---	--

III. Υπογραμμίστε τις γενικές στις πιο κάτω προτάσεις. Τι παρατηρεῖτε σχετικά με τις δυνατότητες τῆς γενικής;

	Εἶδος γενικής
1. α) Ὁ πόθος πατρίδος, γονέων καὶ παιδὸς μέγας ἦν τῷ Ὀδυσσεῖ.	αντικειμενική*
β) Ἄριστος ἐπιμελητὴς τῶν κοινῶν ὁ νόμος.	»
γ) Σωκράτης διαφερόντως ἀπάντων Ἀθηναίων ἐν Ἀθήναις ἐπεδήμει.	»
2. α) Βαρέως οἱ Ἀθηναῖοι ἔφερον τὴν Μιλήτου ἄλωσιν.	υποκειμενική
β) Ἡ Εὐαγόρου νίκη τὴν Κιλικίαν βασιλέως ἀπέστησε.	»
3. Ὑπόδικος κλοπῆς.	αιτίας
4. Κροῖσος ἦν δεσπότης χρημάτων καὶ κτημάτων πολλῶν.	κτητική
5. Τὰ ἔπη Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου ἐποίησαν θεογονίαν τοῖς Ἕλλησιν.	του δημιουργοῦ

6. α) Στέφανον δάφνης και ἑλαίας οἱ ἦρωες και οἱ νικηταὶ περιβάλλοντο.
 β) Πελέκεις χρυσοῦ, ἀνδριάντες μαρ-
 ρου και πινακίδες πηλοῦ ἐν τῶν
 ἀνακτόρῳ ἀνεύρηται.
7. Κάστωρ και Πολυδεύκης παῖδες
 Διὸς ἐνομίζοντο.
8. Οἰκία δέκα μνῶν.
9. Σωκράτης ὑπὸ τῆς Πυθίας ἐκρίθη
 σοφώτατος ἀνθρώπων.

του περιεχομένου ἢ της
 ὕλης

»

συγγένειας ἢ καταγωγῆς

αξίας

διαιρετική

Ὅπως παρατηροῦμε στα πιο πάνω παραδείγματα ἡ γενική μπορεῖ να **εξαρτάται ἀπὸ οὐσιαστικά και ἐπίθετα** κυρίως και ὡς πολυδύναμος προσδιορισμὸς να ἔχει τις προηγούμενες (9) σημασίες.

* Γενική ἀντικειμενική δέχονται τα οὐσιαστικά, ἐπίθετα, κάποτε και ἐπιρρήματα, τῆς ἴδιας ρίζας ἢ σημασίας με ρήματα που συντάσσονται με γενική.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα τῆ γενική ἀντικειμενική και τῆ γενική υποκειμενική, τρέπουμε τὸ ὄνομα σε ρῆμα που παράγεται ἀπὸ τῆ ρίζα του ονόματος - οὐσιαστικού ἢ ἐπιθέτου-ὁπότε παρατηροῦμε ὅτι ἡ γενική παῖρνει θέση ἀντικειμένου ἢ υποκειμένου του ρήματος.

Ἀσκήσεις

1. Να γράψετε τους δύο ἄλλους βαθμούς των ἐπιθέτων στον πιο κάτω πίνακα.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
.....	ὁ ἐγκρατέστερος	.....
.....	.....	ἡ δεινοτάτη
.....	.....	τὸ ἀπλησιότατον
ὁ ἐμφανῆς	.....	.....
τὸ ἀφανῆς	.....	.....
τὸ εὐδαιμον	.....	.....

2. Να υπογραμμίσετε τὸ β' ὄρο τῆς συγκρίσεως στις προτάσεις που ακολουθοῦν:

α) Μητρός τε και πατρός και τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμώτερόν ἐστιν

ἢ πατρίς καὶ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσιν.

β) Κλεόβουλος ἔφη μάλιστα σωφρονεῖν τὸν δῆμον, ὅπου τὸν ψόγον μᾶλλον οἱ πολιτευόμενοι δεδοίκασιν ἢ τὸν νόμον.

γ) Σόλων ἔφη ἄριστα πράττειν πόλιν, ἐν ἣ τὸν ἀδικήσαντα προβάλλονται καὶ κολάζουσιν οἱ μὴ ἀδικηθέντες οὐδὲν ἦττον τοῦ ἀδικηθέντος.

δ) Ἐρωτηθεὶς ποτε Ἀρίστιππος (ὁ κυνικός φιλόσοφος) τίνοι διαφέρουσιν οἱ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδευτῶν, ἔφη, «ᾧπερ οἱ δεδαμασμένοι ἵπποι τῶν ἀδαμάστων ἄμεινον ἐπαίτην ἢ ἀπαιδευτον εἶναι».

3. *Να μετατρέψετε τα υπογραμμισμένα ονόματα - ουσιαστικά και επίθετα - σε ῥήματα και να προσδιορίσετε τη σημασία της γενικής κατά το παράδειγμα (1):*

Όνομα	Ῥήμα	Εἶδος γενικής
1. <u>Τὸ δέος</u> τοῦ θανάτου	δέδοικα τὸν θάνατον ἢ φοβοῦμαι το θάνατο (N.E.)	αντικειμενική
2. Ἡ τῶν χρημάτων <u>ἐπιθυμία</u>		
3. <u>Μνήμη</u> δικαίων		
4. <u>Μέτοχος</u> τοῦ πολέμου		
5. <u>Διάβασις</u> τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης		
6. Ἡ τῶν πενήτων <u>εὐνοια</u>		
7. Ὁ <u>κύριος</u> τῶν ὑδάτων		

4. *Να μετατρέψετε τα ῥήματα σε ουσιαστικά, ὥστε να συγκροτηθοῦν σύνολα ονοματικά. Δηλώστε το εἶδος της γενικής:*

Ῥήμα	Όνομα	Εἶδος γενικής
1. Ἀλίσκεται ἡ πόλις.	ᾠλωσις τῆς πόλεως	
2. Ὦθοῦνται οἱ ἵππεις.		
3. Φεύγουσιν οἱ Πελοποννήσιοι.		
4. Ἡττήθησαν οἱ πολέμοιοι.		
5. Φοβοῦμαι τὸν Θεόν.		

5. α) Συμπληρώστε τα κενά με την κατάλληλη πτώση του ουσιαστικού της πα-
ρένθεσης, β) Χαρακτηρίστε τον προσδιορισμό:

α) Οί αγαθοί ἡγεμόνες πλείστην πρόνοιαν..... (ἡ πατρις) ποιούνται.

β) Ἡ ψυχὴ ..... (ὁ ἄνθρωπος) ἀθάνατός ἐστιν.

γ) Οἱ σώφρονες ..... (οἱ πολῖται) εἰρήνην ἐψηφίζοντο.

δ) Πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ..... (ἡ δόξα) Σου.

ε) Ὁ κάρθαρος ..... (κόπρος) σφαίραν ποιήσας καὶ γενόμενος
κατὰ τοὺς ..... (ὁ Ζεὺς) κόλπους καθήκεν (= ἀφῆσε να πέσει).

στ) Ζεὺς ἀγανακτήσας οὐ μόνον τῇ καμήλῳ κέρατα οὐ προσέθηκεν, ἀλλὰ καὶ
μέρος τι..... (τὰ ὦτα) ἀφείλετο.

ζ) Οὕτω πολλοῖς ἀνθρώποις τὰ ἴδια βουλευμάτων ..... (κακὰ)
αἷτια γίνονται.

η) Οὐ δεῖ ἐπαίρεσθαι ἐν τῇ δόξῃ· ἀκίνδυνος γὰρ ἐστὶν ὁ βίος .....
(οἱ εὐτελεῖς).

θ) Ταῦτα μάλιστα τοῖς πονηροῖς ἠναντίωται, ἅτινα ..... (οἱ χρη-
στοί) ἐστὶν εὐεργετήματα.

ι) Θεοὶ βουλόμενοι βασιλέα ..... (οἱ ὄρνιθες) καταστήσαι,
προθεσμίαν αὐτοῖς ἔταξαν.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Τιμῶμαι δὲ μάλιστα πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ ἀνθρώποις οἷς
προσῆκει, ἀγαπητὴ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ οἴκων δεσπό-
ταις, εὐμενὴς δὲ παραστάτις οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συλλήπτρια τῶν ἐν εἰρήνῃ
πόνων, βεβαία δὲ τῶν ἐν πολέμῳ σύμμαχος ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κοινω-
νός. Ἔστι δὲ τοῖς μὲν ἑμοῖς φίλοις ἡδεῖα μὲν καὶ ἀπράγμων σίτων καὶ
ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γὰρ ἕως ἂν ἐπιθυμήσωσιν αὐτῶν· ὕπνος
δ' αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων ἢ τοῖς ἀμόχθοις καὶ οὔτε ἀπολείποντες αὐτὸν
ἄχθονται οὔτε διὰ τοῦτον μεθιάσι τὰ δέοντα πράττειν. Καὶ οἱ μὲν νέοι τοῖς
τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνους χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τι-
μαῖς ἀγάλλονται· καὶ ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μέμνηται, εὖ δὲ
τὰς παρούσας ἡδοναὶ πράττοντες, δι' ἐμὲ φίλοι μὲν θεοῖς ὄντες, ἀγαπητοὶ
δὲ φίλοις, τίμιοι δὲ πατρίσιν.

(Ξενοφώντας, Ἀπομνημονεύματα Β' Ι § 32)

Λεξιλόγιο

Το πρόσωπο που μιλά είναι η Αρετή και απευθύνεται στον ήρωα Ηρακλή.

ή συλλήπτρια = συνεργάτιδα

ή άπραγμων = αμέριμη

ἀνέχονται = περιμένουν, συγκρατούνται

δι' ἐμέ = χάρη σε μένα

Μὴ τιμομένης ἀρετῆς, ἡ κακία παροησιάζεται

Όταν η αρετή δεν τιμάται, η κακία παίρνει θάρρος

(Δημόκριτος)

Μάθημα 25

Α. Τα καλά παιδιά και οι ενάρετοι φίλοι είναι πραγματικός θησαυρός

Το «Συμπόσιον» είναι ένα από τα τέσσερα έργα του Ξενοφώντα, στα οποία παρουσιάζεται ο Σωκράτης. Τα άλλα τρία είναι: «'Απομνημονεύματα», «'Απολογία», «Οικονομικός».

Στο «Συμπόσιον» ο Σωκράτης παρουσιάζεται σε στιγμές ευχάριστες. Ο πλούσιος Καλλίας παραθέτει συμπόσιο προς τιμή του νεαρού Αυτόλυκου, που νίκησε στα Παναθήναια. Καλεσμένοι είναι μερικοί φίλοι του, μεταξύ των οποίων και ο Σωκράτης, οι οποίοι, αφού έφαγαν και διασκέδασαν, άρχισαν να συζητούν για το ωραίο και τον έρωτα.

Στο απόσπασμα που ακολουθεί, ο Λύκων, ο γιος του Αυτόλυκος και ο Ερμογένης αποκαλύπτουν για ποιο πράγμα ο καθένας από αυτούς νιώθει περήφανος.

Οὐκοῦν καὶ σύ, ἔφη ὁ Ἄντισθένης, λέξεις, ὦ Λύκων, ἐπὶ τίνι μέγα φρονεῖς; Καὶ ὃς ἔφη, Οὐ γὰρ ἅπαντες ἴστε, ἔφη ὅτι ἐπὶ τούτῳ τῷ υἱῷ; Οὗτός γε μὴν, ἔφη τις, δήλον ὅτι ἐπὶ τῷ νικηφόρῳ εἶναι. Καὶ ὁ Αυτόλυκος ἀνερουθριάσας εἶπε, Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. Ἐπεὶ δὲ ἅπαντες ἠσθέντες ὅτι ἤκουσαν αὐτοῦ φωνήσαντος προσέβλεψαν, ἤρετό τις αὐτόν, Ἄλλ' ἐπὶ τῷ μὴν, ὦ Αυτόλυκε; Ὁ δ' εἶπεν, Ἐπὶ τῷ πατρὶ, καὶ ἅμα ἐνεκλίθη αὐτῷ. Καὶ ὁ Καλλίας ἰδὼν, Ἄρ' οἶσθα, ἔφη, ὦ Λύκων, ὅτι πλουσιώτατος εἶ ἄνθρωπον; Μὰ Δί', ἔφη, τοῦτο μέντοι ἐγὼ οὐκ οἶδα. Ἀλλὰ λανθάνει σε ὅτι οὐκ ἄνδραξιο τὰ βασιλέως χρήματα ἀντὶ τοῦ υἱοῦ; Ἐπ' αὐτοφώρῳ εἴλημμαί, ἔφη, πλουσιώτατος, ὡς ἔοικεν, ἀνθρώπων ὢν. Σὺ δέ, ἔφη ὁ Νικηράτος, ὦ Ἐρμογένες, ἐπὶ τίνι μάλιστα ἀγάλλει; Καὶ ὃς, Ἐπὶ φίλων, ἔφη, ἀρετῇ καὶ δυνάμει, καὶ ὅτι τοιοῦτοι ὄντες ἐμοῦ ἐπιμέλονται.

(Ξενοφώντος, Συμπόσιον III §§ 12-14)

Λεξιλόγιο

μέγα φρονῶ ἐπὶ τινι

= καυχίεμαι για κάτι

οἶσθα· β' εν., ἴστε· β' πληθ. του οἶδα

= γνωρίζω

δήλον ὅτι : δήλόν ἐστιν ὅτι μέγα

φρονεῖ

= εἶναι φανερό ὅτι, ολοφάνερα..

ἀνερουθριάσας

= κοκκινίζοντας

ἠσθέντες (μετ. αορ. του ἤδομαι) ὅτι...

= ευχαριστημένοι διότι...

ἐπὶ τῷ μὴν ...

= για ποιο πράγμα λοιπόν....

ἐνεκλίθη· αόρ. του ἐγκλίνομαι + δοτ.

= ακουμπῶ

ἀγάλλομαι τινι ἢ ἐπὶ τινι

= καυχίεμαι για κάτι, χαίρομαι για κάτι

καὶ ὅτι ἐπιμέλονται

= και διότι ενδιαφέρονται

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Ἐπὶ τίνι μέγα φρονοῦσιν ὁ Λύκων καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ;
2. Διὰ τί ὁ Λύκων, ὡς ὁ Καλλίας λέγει, πλουσιώτατος ἀνθρώπων ἐστίν;
3. Ἐπὶ τίνι ἀγάλλεται ὁ Ἑρμογένης ;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

ὄραω, -ῶ, ἐώρων, ὄψομαι, εἶδον, ἐόρακα, ἐωράκειν

θ. Φορα- , ὄπ-, Φιδ -

Ουσιαστικά

ὄρατῆς (θεατῆς)

ὄρασις

ὄραμα

(ἐπ)όπτῆς

ὄψις

ὄπῃ

ὄμμα

ὄφθαλμός

(κάτ)οπτρον

εἶδος

ιδέα

εἶδωλον

Επίθετα

ὄρατὸς

ὄρατέος

ὄπτὸς

(ὑπ)οπτος

Ρήματα

ὄραματίζομαι

(ἐπ)οπτεύω

(ὑπ)οπτεύομαι

Τα ουσιαστικά που παράγονται ἀπὸ ρήματα σημαίνουν:

α) **το πρόσωπο που ενεργεῖ** (με καταλήξεις: -εὺς, ὅς, μών, -άς, -της, -τηρ, -τωρ)

β) **την ἐνέργεια, το πάθος ἢ την κατάσταση** (με καταλήξεις: -σις, -σία, -ή, -ά, -ία, εἶα, -ος, -μός, (ε)τός)

γ) **το ἀποτέλεσμα της ἐνέργειας** (με καταλήξεις: -μα, μή, -ος)

δ) **το ὄργανο ἢ το μέσο** (με καταλήξεις: -τρον ἢ -θρον, -τρα ἢ -θρα, -τήρ, -τηρία, -τήριον, -άνον, -άνη, -όνη, -ις, εὺς)

ε) **τον τόπο ὅπου γίνεται ἡ ἐνέργεια** (με καταλήξεις: -τήριον, -τρα, -τρον, -θρον).

1. Σχηματίστε σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό τα: α- στερ., ύπερ, περί, σύν, έν, διά, τήλε, τιμή, θύρα, και β' συνθετικό το ρήμα ὄρω ή ένα από τα παράγωγά του.

2. Σημειώστε δίπλα από κάθε παράγωγο ουσιαστικό του ρ. ὄρω ποια είναι η σημασία του.

3. Σχηματίστε δύο παράγωγα ουσιαστικά από το καθένα από τα ρήματα λέγω, φρονῶ, φημί και ἐπιμέλομαι και δηλώστε τη σημασία τους.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Δευτερεύουσες προτάσεις

II. Εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως

III. Ειδικές και αιτιολογικές προτάσεις

I. Τα είδη των προτάσεων στην αρχαία ελληνική είναι τα ίδια με τα είδη τους στη νέα ελληνική.

1. Σημειώστε ποιες από τις πιο κάτω προτάσεις μπορούν να σταθούν μόνες τους στο λόγο και ποιες εξαρτώνται από άλλες:

Οί συνδαιτυμόνες λέγουσιν ἐπὶ τίνι μέγα φρονεῖ ἕκαστος.

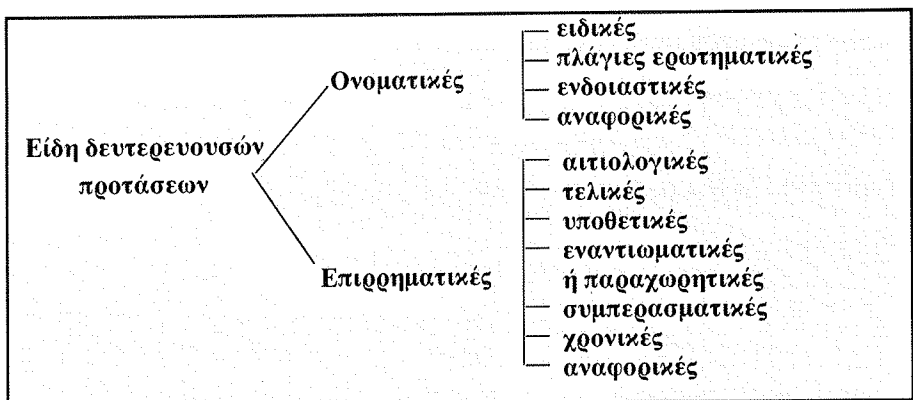
Ἄντισθένης ἐρωτᾷ Λύκωνα ἐπὶ τίνι οὗτος μέγα φρονεῖ.

Λύκων λέγει ὅτι μέγα φρονεῖ ἐπὶ τῷ υἱῷ.

Εὐδαίμονές εἰσιν οἱ γονεῖς, ἂν ἀγαθὰ τὰ τέκνα ᾗ.

Ὡς προς τη σχέση τους με άλλες οι προτάσεις διακρίνονται σε:

- α) **κύριες ή ανεξάρτητες**, όταν μπορούν να σταθούν μόνες τους στο λόγο π.χ. Λύκων λέγει.... Εὐδαίμονές εἰσιν οἱ γονεῖς...
- β) **δευτερεύουσες ή εξαρτημένες**, όταν δεν μπορούν να σταθούν μόνες τους στο λόγο, αλλά εξαρτώνται από άλλες, τις οποίες και προσδιορίζουν π.χ. ὅτι μέγα φρονεῖ ἐπὶ τῷ υἱῷ, ἂν ἀγαθὰ τὰ τέκνα ᾗ.

Οι ονοματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται όπως τα ονόματα, δηλ. ως υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, ονοματικοί προσδιορισμοί. Οι επιρρηματικές χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί (αιτίας, σκοπού, χρόνου κτλ.).

2. Ως προς το **περιεχόμενο** οι προτάσεις διακρίνονται σε προτάσεις:

α) κρίσεως β) επιθυμίας γ) ερωτηματικές δ) επιφωνηματικές.

Σημειώστε δίπλα από την καθεμιά από τις πιο κάτω προτάσεις σε ποιο από τα τέσσερα είδη ανήκει.

Παρατηρήστε με ποιες εγκλίσεις εκφέρονται οι προτάσεις κρίσεως:

Ἐπὶ τίνι μέγα φρονεῖς, Αὐτόλυκε; (.....) Αὐτόλυκος ἔλεγεν (.....) ὅτι μέγα φρονοῖ ἐπὶ τῷ πατρὶ (.....). Ὡς Λύκων, ὡς εὐδαίμων εἶ (.....), ἐπεὶ οὕτω καλὸν υἱὸν ἔχεις (.....). Οὐκ ἂν δέξαιο σὺ τὰ βασιλέως χρήματα ἀντὶ τοῦ υἱοῦ (.....). Οἱ φίλοι ἐπιμελείσθων τῶν φίλων (.....). Ἀγάλλεσθε (προστ.) ἐπὶ φίλων ἀρετῇ καὶ δυνάμει (.....).

II. Οι προτάσεις κρίσεως εκφέρονται με:

- οριστική
- δυνητική οριστική (δηλ. οριστική ιστορικού χρόνου + ἄν)
- δυνητική ευκτική (δηλ. ευκτική + ἄν)
- ευκτική πλαγίου λόγου, όταν εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου
- Οι προτάσεις κρίσεως έχουν ἄρνηση οὐ.

III. Οι ειδικές και αιτιολογικές προτάσεις είναι προτάσεις κρίσεως.

Ειδικές προτάσεις

Αφού μεταφράσετε τις πιο κάτω προτάσεις, υπογραμμίστε τις ειδικές (μεταφράζονται με το **ὅτι**) και προσέξτε πώς εισάγονται, πώς εκφέρονται και ποιος ο συντακτικός τους ρόλος:

- α) Παρελθὼν δ' ἄλλος τις εἶπεν ὅτι οὐ πόλεμον ποιησόμενοι ἦκοιεν, ἀλλὰ ἐπιδείξοντες ὅτι φίλοι εἰσίν.
- β) Βασιλεὺς ἦκουσε Τισσαφέρωνος ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν.
- γ) Εὖ ἴστε ὅτι ἄλλον ἐλόμενοι οὐχ εὐρήσετε ἐμὲ στασιάζοντα.
- δ) Δῆλόν ἐστιν ὅτι αἰρήσονται αὐτόν, εἴ τις ἐπιψηφίξοι.
- ε) Ταῦτα λέγω, ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεοῦς.

Οι ειδικές προτάσεις:

- Εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους **ὅτι, ὡς**
- Εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως.
- Χρησιμεύουν ως: 1) αντικείμενο ρημάτων που σημαίνουν λέγω, δείχνω, αισθάνομαι, γνωρίζω (παραδ. α, β, γ)
2) υποκείμενο απροσώπων ρημάτων ή απροσώπων εκφράσεων (παραδ. δ)
3) επεξήγηση ύστερα από αντωνυμία κυρίως δεικτική ουδέτερου γένους (παραδ. ε).
- Έχουν άρνηση οὐ.

(Βλ. και Συνακτ. Α.Ε. σελ. 139-140 §§ 155-156)

Αιτιολογικές προτάσεις

Μεταφράστε τις πιο κάτω προτάσεις. Στη συνέχεια υπογραμμίστε τις αιτιολογικές προτάσεις (μεταφράζονται με **επειδή, διότι**) και προσέξτε πώς εισάγονται, πώς εκφέρονται και ποιος ο συντακτικός τους ρόλος:

- α) Χειρίσοφος μὲν ἠγείσθω, ἐπειδὴ καὶ Λακεδαιμόνιος ἐστίν.
- β) Κλέαρχος μὲν, ὃ ἄνδρες Ἕλληνες, ἐπεὶ ἐπιτοκῶν τε ἐφάνη καὶ τὰς σπονδὰς λύων, ἔχει τὴν δίκην καὶ τέθνηκε.
- γ) Πρόξενος δὲ καὶ Μένων, ὅτι κατήγγειλαν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλήν, ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν.
- δ) Κῦρος τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τῶν πολεμίων ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἶη.

Οι αιτιολογικές προτάσεις:

- Εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους **διότι, ὅτι, ὡς, ἐπεὶ, ἐπειδὴ**.
- Εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως.
- Χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αιτίας.
- Έχουν άρνηση οὐ.

(Βλ. και Συνακτ. Α.Ε. σελ. 145-146 § 163)

Ασκήσεις

1. α) Να βρείτε τις ειδικές και αιτιολογικές προτάσεις του κειμένου για μετάφραση.

β) Να γράψετε πώς εισάγονται, πώς εκφέρονται και γιατί, ποιος ο συντακτικός τους ρόλος.

2. Συνδέστε τις προτάσεις με τον κατάλληλο ειδικό ή αιτιολογικό σύνδεσμο, μεταβάλλοντας την έγκλιση του ρήματος, όπου χρειάζεται:

Δῆλον ἐγένετο..... τούτου ἔνεκεν ἦλθε, οὐ τῆς τῶν Ἑλλήνων εὐνοίας.

Ἐν οἶδα ..... οὐδὲν οἶδα.

Βασιλεὺς λέγει..... ἑαυτοῦ ἔστιν τὰ ὄπλα, ... Κύρου ἦσαν τοῦ ἐκείνου δούλου. .... δ' ἡ βοή πλείων τε ἐγίνετο καὶ ἐγγύτερον, Ξενοφῶν ἀναβάς ἐφ' ἵππον καὶ τοὺς ἱππέας ἀναλαβὼν παρεβόηθει. Ἐλθὼν δ' ἐκείνος λέγει..... ἄξει αὐτοὺς εἰς ὄρος, ὅθεν ὄψονται θάλατταν. Ἠγγέλθη..... ἠττημένοι εἰσὶ Λακεδαιμόνιοι τῇ ναυμαχίᾳ.

Πέμψατε δεῦρο Πρόξενον καὶ Μένωνα, ... εἰσὶν ὑμέτεροι μὲν εὐεργέται ἡμέτεροι δὲ στρατηγοί· δῆλον γάρ ἐστιν..... πειράσσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλτιστα συμβουλευσαί, ... φίλοι εἰσὶν ἀμφοτέρους.

3. Να βρείτε τις ειδικές και αιτιολογικές προτάσεις και να δικαιολογήσετε τον τρόπο που εκφέρονται:

Οἶδα γὰρ ὅτι καὶ τῇ πατρίδι μου οὐ πρόσθεν ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, πρὶν ἐποίησαν πᾶσαν τὴν πόλιν ὁμολογεῖν Λακεδαιμονίους καὶ αὐτῶν ἡγεμόνας εἶναι. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε, πολὺ πλείονες ἀνίσταντο λέγοντες ὡς δέοι αὐτὸν ἄρχειν. Ἀγασίας δὲ Στυμφάλιος εἶπεν ὅτι γελοῖον εἶη, εἰ οὕτως ἔχοι. «Ἐπεὶ, εἰ οὕτω γε τοῦτο ἔχει», ἔφη, «οὐδὲ λοχαγεῖν ἡμῖν ἔξεστιν, ὅτι Ἀρκάδες ἐσμὲν».

4. Στις προτάσεις που ακολουθούν να τρέψετε τα ειδικά απαρέμφατα και τις κατηγορηματικές και αιτιολογικές μετοχές σε ειδικές και αιτιολογικές προτάσεις:

Οἱ δὲ πολέμαρχοι **ὄρωντες** τῶν Λακεδαιμονίων **ἀποθανόντας** ἐγγὺς χιλίους, **αἰσθανόμενοι** δὲ τοὺς συμμάχους ἀθύμως **ἔχοντας** πρὸς τὸ μάχεσθαι, ἐβουλεύοντο τί χρῆ ποιεῖν.

Ἀθήους **γενομένης** τοῖς Λακεδαιμονίοις τοιαύτης συμφορᾶς, πολὺ πένθος ἦν κατὰ τὸ Λακωνικὸν στράτευμα.

Αὐτὸς δέ, καὶ πρόσθεν **γιγνώσκων** τοὺς ἄνδρας ἀξιοπίστους εἶναι, ἐπίστευσεν.

Ξενοφῶν ἔλεγεν **ἠδεσθαι τιμώμενος** ὑπὸ πάντων.

ἐπεὶ ἐώρων
ὅτι ἀπέθανον

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Μέχρι μὲν οὖν τούτων οἶδ' ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσειαν τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν αἰτίαν γενέσθαι πλείστων ἀγαθῶν καὶ δικαίως ἂν αὐτῆς τὴν ἡγεμονίαν εἶναι· μετὰ δὲ ταῦτ' ἤδη τινὲς ἡμῶν κατηγοροῦσιν ὡς, ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης παρελάβομεν, πολλῶν κακῶν αἴτιοι τοῖς Ἑλλήσι κατέστημεν, καὶ τὸν τε Μηλίων ἀνδραποδισμόν καὶ τὸν Σκιωναίων ὄλεθρον ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἡμῖν προφέρουσιν. Ἐγὼ δ' ἠγοῦμαι πρῶτον μὲν οὐδὲν εἶναι τοῦτο σημεῖον ὡς κακῶς ἤρχομεν, εἴ τινες τῶν πολεμησάντων ἡμῖν σφόδρα φαίνονται κολασθέντες, ἀλλὰ πολὺ τόδε μείζον τεκμήριον ὡς καλῶς διωκοῦμεν τὰ τῶν συμμάχων, ὅτι τῶν πόλεων τῶν ὑφ' ἡμῖν οὐσῶν οὐδεμία ταύταις ταῖς συμφοραῖς περιέπεσεν.

(Ἰσοκράτους, Παναηγυρικός κθ' §§ 100-101)

Λεξιλόγιο

ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν παρελάβομεν = ἀφότου παραλάβαμε τὴν ἀρχηγία

κατέστημεν· ἀρχ. του καθίσταμαι = γίνομαι

ὁ ἀνδραποδισμὸς = ἡ υποδούλωση

ὁ ὄλεθρος = ἡ καταστροφή, ἡ σφαγή

προφέρουσιν ἡμῖν = μας καταλογίζουν

ὡς καλῶς διωκοῦμεν τὰ τῶν συμμάχων = ὅτι ορθὰ διαχειριζόμαστε τὶς υποθέσεις τῶν συμμάχων

Γονεῖς δὲ τίμα καὶ φίλους εὐεργέτει

Να τιμᾶς τοὺς γονεῖς καὶ νὰ εὐεργετῆς τοὺς φίλους

(Μενάνδρου, *Γνώμαι Μονόστιχοι*)

Μάθημα 26

A. Η αγωγή των νέων στην Αθήνα

Ο Πλάτωνας, ο μεγάλος φιλόσοφος της αρχαίας Ελλάδας και ένας από τους μεγαλύτερους διανοητές της ανθρωπότητας, γεννήθηκε στην Αθήνα το 428 ή 427 π.Χ. και πέθανε περίπου το 347 π.Χ. Υπήρξε μαθητής του Σωκράτη, ο οποίος επηρέασε αποφασιστικά τη ζωή και την προσωπικότητά του.

Σχεδόν όλα τα συγγράμματα του Πλάτωνα έχουν διαλογική μορφή, που είναι φυσική αναπαράσταση της διαλογικής διδασκαλίας του Σωκράτη. Στους διαλόγους του Πλάτωνα το κύριο πρόσωπο είναι ο Σωκράτης. Οι περισσότεροι διάλογοι επιγράφονται από το δεύτερο σε σημασία πρόσωπο που παίρνει μέρος στη συζήτηση.

Στο διάλογο «Πρωταγόρας» το κυριότερο πρόσωπο με το οποίο διαλέγεται ο Σωκράτης είναι ο γνωστός σοφιστής Πρωταγόρας. Θέμα του διαλόγου είναι το διδακτόν της αρετής.

Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο Πρωταγόρας, θέλοντας να αποδείξει ότι η αρετή είναι διδακτή, παρουσιάζει την αγωγή των νέων στην Αθήνα.

Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ γονεῖς εἰς διδασκάλων πέμποντες πολὺ μᾶλλον ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι εὐκοσμίας τῶν παιδῶν ἢ γραμμάτων τε καὶ κιθαρίσεως· οἱ δὲ διδάσκαλοι τούτων τε ἐπιμελοῦνται, καὶ ἐπειδὴν αὐτὰ γράμματα μάθωσι παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βῆθρων ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα καὶ ἐκμανθάνειν ἀναγκάζουσιν, ἐν οἷς πολλαὶ μὲν νουθητήσεις ἔνεισι, πολλαὶ δὲ διέξοδοι καὶ ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἵνα ὁ παῖς ζηλῶν μιμῆται καὶ ὀρέγεται τοιοῦτος γενέσθαι. Οἱ τ' αὐτὰ κιθαρισταί, σωφροσύνης τε ἐπιμελοῦνται καὶ ὅπως ἂν οἱ νέοι μηδὲν κακουργῶσι· πρὸς δὲ τούτοις, ἐπειδὴν κιθαρίζειν μάθωσιν, ἄλλων αὐτῶν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα διδάσκουσι μελοποιῶν καὶ τοὺς ρυθμούς τε καὶ τὰς ἁρμονίας ἀναγκάζουσιν οἰκειοῦσθαι ταῖς ψυχαῖς τῶν παιδῶν, ἵνα ἡμερώτεροί τε ᾦσιν, καὶ εὐρυθμότεροι καὶ εὐαρμοστότεροι γιγνόμενοι χρήσιμοι ᾦσιν εἰς τὸ λέγειν τε καὶ πράττειν· πᾶς γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εὐρυθμίας τε καὶ εὐαρμοστίας δεῖται. Ἔτι τοίνυν πρὸς τούτοις εἰς παιδοτρίβου πέμπουσιν, ἵνα τὰ σώματα βελτίω ἔχοντες ὑπηρετῶσι τῇ διανοίᾳ χρηστῇ οὕσῃ καὶ μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν πονηρίαν τῶν σωμάτων καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πράξεσιν.

(Πλάτωνος, Πρωταγόρας 325d - 326c)

Λεξιλόγιο

ἐντέλλομαι	= διατάζω, παραγγέλλω (εντολή, ἐνταλμα)
εὐκοσμία	= καλός τρόπος, καλή διαγωγή
παρατιθέασιν	= παραθέτουν μπροστά
ἐν οἷς ἔνεισιν	= μέσα στα οποία υπάρχουν
διέξοδος	= (εδώ) μύθος, διήγηση
ὀρέγομαι	= επιθυμώ (ὄρεξη)
οἰκειοῦμαι	= κάμνω κάτι δικό μου, γίνομαι οικείος με κάτι
εὐρυθμος	= ρυθμικός, (επί προσώπου), κόσμος
εὐαρμωστος	= αρμονικός, (επί προσώπου) αρμόδιος, επιτήδειος
εὐρυθμία	= αξιοπρέπεια, χάρη
εὐαρμωστία	= καταλληλότητα
πονηρία	= κακή κατάσταση

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τί ἐντέλλονται οἱ γονεῖς τοῖς διδασκάλοις;
2. Διὰ τί οἱ διδάσκαλοι ἀναγκάζουσι τοὺς παῖδας ἀναγιγνώσκειν καὶ ἔκμανθάνειν ποιήματα ἀγαθῶν ποιητῶν;
3. Τί οἱ κιθαρισταὶ διδάσκουσι τοὺς παῖδας;
4. Διὰ τί οἱ γονεῖς τοὺς παῖδας εἰς παιδοτριβου πέμπουσιν;

Β' Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

εἰμί, ἦ και ἦν, ἔσομαι (ἐγενόμην, γέγονα, ἐγεγόνειν)

Ουσιαστικά	Επίθετα	Επιρρήματα
οὐσία	ουσιαστικός	ὄντως
ἐτυμολογία	ἔτυμος (αληθινός)	
Ἐτεόκρητες	ἔτεός (γνήσιος)	
Ἐτεοκύπριοι	συνεστέον (δεῖ συνείναι)	
Ἐτεοκλῆς		

1. Συμπληρώστε τα κενά με παράγωγα και τύπους του εἰμί και των συνθέτων με το εἰμί που χρησιμοποιούνται και στη Ν.Ε:

εἰμί	οὐσία	ὁ ὄν, τὸ ὄν, τὰ ὄντα
πάρειμι	.....	.....
σύνειμι	.....	
ἔξεστι	.....	
μέτεστι	.....	
ἄπειμι	.....	.....
περίειμι	.....	
ὑπέρειμι	ὑπερούσιος	

2. Αναλύστε στα συνθετικά τους τις πιο κάτω λέξεις:

εὐκοσμία:
 νουθέτησις:
 διέξοδος:
 σωφροσύνη:
 κακουργῶ:
 μελοποιός:
 εὐρυθμία:
 εὐαρμοστία:
 παιδοτρύβης:

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Τελικές και ενδοιαστικές προτάσεις

II. Εγκλίσεις των προτάσεων επιθυμίας

- I. Μεταφράστε τις προτάσεις:

- α) Οἱ γονεῖς φοβοῦνται μὴ τὰ τέκνα κακὰ γένηται.
 β) Ἴνα ταῦτα ἀγαθὰ γένηται, ἐντέλλονται διδασκάλοις πολὺ μᾶλλον ἐπιμελεῖσθαι εὐκοσμίας τῶν παιδῶν ἢ γραμμάτων καὶ καθαρίσεως.
 γ) Οἱ διδάσκαλοι ἀναγκάζουσι τοὺς παῖδας ἐκμανθάνειν ποιήματα, ἐν οἷς ἐνεῖσιν ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ὅπως οὗτοι ἐκείνους μιμούμενοι ἀγαθοὶ γένωνται.

Εἶδος Σύνδ. Εγκλ. Χρήση

Εἶδος	Σύνδ.	Εγκλ.	Χρήση

- δ) Παρ' Ἀθηναίους φόβος ἦν μὴ οἱ νέοι κακου-
γοίεν.
- ε) Διὸ οἱ καθαρισταὶ ἠνάγκαζον αὐτοὺς οἰ-
κειοῦσθαι ταῖς ψυχαῖς τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τὰς
ἁρμονίας, ἵνα ἡμεροὶ γένοιτο.
- στ) Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται καὶ τοῦτο ἐφοβοῦντο, μὴ
οἱ νέοι οὐκ ἀνδρείοι γένοιτο.
- ζ) Πέμπουσιν οὖν εἰς παιδοτρίβου, ἵνα τὰ σώματα
βελτίω ἔχοντες μὴ ἀποδειλιῶσι διὰ τὴν πονη-
ρίαν τῶν σωμάτων καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν
ταῖς ἄλλαις πράξεσιν.
- η) Ἀγωγῆς οὖν δέονται οἱ νέοι, ἵνα καλοὶ κάγαθοὶ
γένωνται.

Μεταφράζοντας τις πιο πάνω προτάσεις παρατηρούμε ότι μερικές από αυτές αποδίδονται στη νέα ελληνική με τον τελικό σύνδεσμο **για να**, δηλαδή φανερώνουν σκοπό, και άλλες με τον ενδοιαστικό ή διστακτικό σύνδεσμο **μήπως**, φανερώνουν επομένως φόβο.

Οι προτάσεις που δηλώνουν σκοπό λέγονται τελικές, γιατί στην αρχαία ελληνική τέλος = σκοπός.

Οι προτάσεις που δηλώνουν φόβο λέγονται ενδοιαστικές, γιατί στην αρχαία ελληνική ενδοιασμός = φόβος, δισταγμός.

Υπογραμμίστε τις τελικές και ενδοιαστικές από τις πιο πάνω προτάσεις και παρατηρήστε για το κάθε είδος χωριστά α) πώς εισάγονται, β) πώς εκφέρονται και γ) σε τι χρησιμεύουν (υποκείμενο, αντικείμενο, επεξήγηση, επιρρηματικός προσδιορισμός).

Οι τελικές προτάσεις:

- Εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους ἵνα, ὅπως, ὥς.
- Εκφέρονται α) συνήθως με υποτακτική
β) με ευκτική πλαγίου λόγου, όταν εξαρτώνται από
ρήμα χρόνου ιστορικού.
- Χρησιμεύουν ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού.
- Παίρνουν ἄρνηση μή.

(Βλ. και Συντακτ. Α.Ε. σελ. 146-147 § 164)

Οι ενδοιαστικές προτάσεις:

- Εισάγονται: (α) με το **μή** (=μήπως), όταν το υποκείμενο του ρήματος ,από το οποίο εξαρτάται η ενδοιαστική, φοβάται μήπως γίνει κάτι το ανεπιθύμητο, και (β) με το **μή οὐ** (= μήπως δεν), όταν φοβάται μήπως δε γίνει κάτι το επιθυμητό.
- Εκφέρονται: (α) με υποτακτική συνήθως, (β) με οριστική, όταν δηλώνουν κάτι πραγματικό, (γ) με ευκτική πλαγίου λόγου, όταν εξαρτώνται από ρήμα χρόνου ιστορικού.
- Εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φόβο ή δισταγμό π.χ. φοβοῦμαι, δέδοικα, διστάζω, ὄρω κ.ά.
- Είναι ονομαστικές και γι' αυτό χρησιμοποιούνται:
  - α) ως αντικείμενο των ρημάτων από τα οποία εξαρτώνται
  - β) ως υποκείμενο, όταν εξαρτώνται από απρόσωπη έκφραση
  - γ) ως επεξήγηση.

(Βλ. και Σyntax. Α.Ε. σελ. 141-142 §§157-158)

Οι τελικές και οι ενδοιαστικές προτάσεις είναι **προτάσεις επιθυμίας**.

Οι δευτερεύουσες προτάσεις επιθυμίας εκφέρονται με:

- υποτακτική
- ευκτική πλαγίου λόγου, όταν εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου.
- Οι προτάσεις επιθυμίας έχουν ἄρνηση μή.

Ασκήσεις

1. Να βρείτε τις τελικές προτάσεις του κειμένου για μετάφραση και να δικαιολογήσετε το είδος τους.

2. α) Να υπογραμμίσετε τις τελικές και ενδοιαστικές από τις πιο κάτω προτάσεις και

β) να γράψετε πώς εισάγονται, πώς εκφέρονται και γιατί, ποιος ο συντακτικός τους ρόλος:

- Καίτοι διὰ τοῦτο πλείω τῶν ὑπὸ τῆς πόλεως προσταττομένων ἑδαπανώμην, ἵνα καὶ βελτίων ὑφ' ἡμῶν νομιζοίμην.
- Εἰ δὲ μή, ὄρα, ὦ μακάριε, μὴ περὶ τοῖς φιλτάτοις κυβεύης τε καὶ κινδυνεύης.
- Ἐνθα δὲ Κῦρος δείσας μὴ ὁ βασιλεὺς ὀπισθεν γενόμενος κατακόψη τὸ Ἑλληνικόν, ἐλαύνει ἀντίος.

- Ἐπειτα ἀναμνήσω ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους, ἵνα εἰδῆτε ὡς σφίζονται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ ἐκ πάντων δεινῶν οἱ ἀγαθοί.
- Ἐδείσαν οἱ Ἕλληνες μὴ προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας καὶ περιπτύξαντες ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς κατακόψαιεν.
- Διὰ τὴν χίονα οὐδεὶς κίνδυνος ἦν μὴ τις ἐπίθεσις γένοιτο τοῖς ἀπολειπομένοις.
- Κίνδυνός ἐστι μὴ λάβωσι προστάτας αὐτῶν τινὰς τῶν νομιζόντων ὑπὸ σοῦ ἀδικεῖσθαι.

3. Συνδέστε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τελικό ή ενδοιαστικό σύνδεσμο. Χρησιμοποιήστε και άρνηση όπου χρειάζεται:

- Δέδοικα ..... τὰ αἰσχιστα πάθη.
- Κῦρος τὰς ναῦς μετεπέμψατο ..... ὀπλίτας ἀποβιβάσειε.
- Καὶ τῶν Ἑλλήνων μάλα ἠθύμησάν τινες φοβούμενοι ..... ἔχοιεν ὀπόθεν λαμβάνοιεν τὰ ἐπιτήδεια.
- Διὸ δεῖ σπεύδειν καὶ μηδεμίαν ποιεῖσθαι διατριβὴν ..... πάθωμεν, ὅπερ οἱ πατέρες ἡμῶν.
- Ἐφοβεῖτο Ξενοφῶν ..... δύναίτο ἐκ τῆς χώρας ἐξελθεῖν τῆς βασιλείας, ἀλλὰ ..... εἴργοιτο πανταχόθεν ὑπὸ τινῶν ἀποριῶν.
- Ὅτε μὲν ἐφεύγομεν, ἐμαχόμεθα Λακεδαιμονίοις, ... κατέλθωμεν, κατελθόντες δὲ φευξόμεθα, ... μαχώμεθα.

4. Αντιστοιχίστε τις προτάσεις της Α με τις προτάσεις της Β στήλης:

Α	Β
- Ἴνα δέ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ μακρὰ λίαν λέγων ἐνοχλῶ,	- ἵνα λάβομεν.
- Οὐ γὰρ χρημάτων ἕνεκα εὔ ὑμᾶς ἐποι- οῦμεν,	- μὴ τίνα ὁ τύραννος τιμωροῖτο ὡς συναίτιον τῆς Δίωνος ἐπιβουλῆς.
- Οἱ δὴ Δίωνος φίλοι ἐφοβούμεθα	- μὴ ὁ σοφιστὴς ἐπαινῶν ἃ πωλεῖ ἐξαπατήσει ἡμᾶς.
- Καὶ ὅσα ἂν ἐρωτῶ μὴ ὀκνεῖτε ἀπο- κρίνεσθαι,	- τὰ κεφάλαια ἃν συμβουλεύω φράσας ἄπειμι.
- Φύλακας κατεστήσαντο τοὺς ὑγαι- νοντας φοβούμενοι	- ἵνα εἰδῶμεν ὅσα ἂν συνομολογῶμεν.
- Καὶ ὀρώμεν, ὧ ἑταῖρε,	- μὴ συνέσει κρείττους γένωνται.
- Φοβοῦνται τοὺς πεπαιδευμένους	- μὴ οἱ πολέμοι νυκτὸς ἐπέλθοιεν.

5. Να τρέψετε τις τελικές προτάσεις σε τελικές μετοχές και αντίστροφα:

- Ἡ πόλις ἔπεμψεν ἡμᾶς ἐπαινέσοντας ὑμᾶς.
- Ἀρταξέρξης συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν.
- Ὁ βασιλεὺς ὄπισθεν γενήσεται, ἵνα κατακόψη τὸ Ἑλληνικόν.
- Ἀλλ' ἐγώ, ὦ ἄνδρες, οὐκ ἦλθον, ἵνα κατηγορήσω τούτου.
- Ὁ ἄγγελος δρομαῖος ἀφικνεῖται εἰς Ἀθήνας, ἵνα ἀναγγείλῃ Ἀθηναίους τὴν νίκην.

6. Συμπληρώστε τα ρήματα με ενδοιαστικές προτάσεις κατά το παράδειγμα:

- Οὐκ ἔχομεν ἐλπίδα σωτηρίας.
Ὁρῶμεν μὴ οὐκ ἔχομεν ἐλπίδα σωτηρίας.
- Τὰ τῆς Ἑλλάδος μετέπεσεν εἰς δουλείαν.
Ἐφοβοῦντο.....
- Μὴ πάθωμεν οἷα ἐποιήσαμεν Μηλίου.
Ἀθηναῖοι ἐφοβοῦντο .....
- Τὸ στράτευμα ἐτράπετο ἐφ' ἄρπαγὴν καὶ ἀνήκεστα κακὰ ἐγένετο τῇ πόλει.
Ξενοφῶν δέδοικε.....

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἐρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί. Ἐρωτᾷ οὖν Ἐρμῆς Δία, τίνα οὖν τρόπον δοίῃ δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις. Πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; Νενέμηνται δὲ ὧδε· εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἰκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί. Καὶ δίκην δὴ καὶ αἰδῶ οὕτω θῶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω; Ἐπὶ πάντας, ἔφη ὁ Ζεὺς, καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχουσι ὡσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θεὸς παρ' ἐμοῦ τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως.

(Πλάτωνος, Πρωταγόρας 322 c-d)

Λεξιλόγιο

δείσας (μετ. αορ. του δειδω) = επειδή φοβήθηκε
συναγωγός = συνδετικός
αἰδῶς = συστολή, σεβασμός προς τους άλλους

**Δεῖ τοὺς μέλλοντας ἀγαθοὺς ἄνδρας γενέσθαι τὸ μὲν σῶμα γυμνασίοις
ἀσκεῖν τὴν δὲ ψυχὴν παιδεύειν**

Εἶναι ἀνάγκη αὐτοῖ που πρόκειται να γίνουν καλοὶ ἄντρες το μὲν σῶμα να
ασκοῦν με γυμναστικές ασκήσεις τη δε ψυχὴ να μορφώνουν
(Ἀντισθένης)

Μάθημα 27

A. I. Ο Εκατόνυμος σύμβουλος των Μυρίων

II. Στρατηγός είναι αυτός που διδάχτηκε τη στρατηγική τέχνη

I. Οι Έλληνες, που είχαν εκστρατεύσει μαζί με τον Κύρο εναντίον του αδελφού του Αρταξέρξη, μετά το θάνατο του Κύρου προσπαθούν να επιστρέψουν στην Ελλάδα. Ο ιστορικός Ξενοφώντας στο έργο του «Κύρου Ἀνάβασις» αφηγείται τα γεγονότα αυτά και περιγράφει τις πολλές δυσκολίες και τους μεγάλους κινδύνους που είχαν ν' αντιμετωπίσουν οι (μύριοι) Έλληνες στην πορεία τους. Στο πιο κάτω απόσπασμα (κείμενο I) ζητούν από τον Εκατόνυμο, αντιπρόσωπο των Σινωπέων, που ήταν Έλληνες, να τους συμβουλευτεί για το δρόμο που έπρεπε ν' ακολουθήσουν. Και αυτός υπόσχεται να τους δώσει την καλύτερη, κατά τη γνώμη του, συμβουλή.

II. Το κείμενο αυτό είναι παρμένο από τα «Ἀπομνημονεύματα» του Ξενοφώντα, έργο στο οποίο κύριο πρόσωπο είναι ο Σωκράτης. Στο απόσπασμα που ακολουθεί (κείμενο II) ο Σωκράτης αστειεύεται με κάποιο νέο, ο οποίος, θέλοντας να εκλεγεί στο αξίωμα του στρατηγού, κατά προτροπή του Σωκράτη διδάχτηκε τη στρατηγική τέχνη.

I. Ἐκατόνυμος δὲ, ἐπεὶ αὐτὸν οἱ Ἕλληνες συμβουλεύειν ἐκέλευον, εἶπεν ὧδε. Εἰ μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι εἶναι δοκεῖ, πολλὰ μοι καὶ ἀγαθὰ γένοιτο ἂν· εἰ δὲ μὴ, τάναντία. Νῦν γὰρ δὴ ἂν μὲν εὖ συμβουλεύσας φανῶ, πολλοὶ ἔσονται οἱ ἐπαινοῦντές με, ἂν δὲ κακῶς, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ καταρώμενοι. Πράγματα μὲν οὖν οἶδ' ὅτι πολὺ πλείω ἔξομεν, ἐὰν κατὰ θάλατταν κομίζησθε· ἡμᾶς γὰρ δεήσει τὰ πλοῖα πορίζειν· ἦν δὲ κατὰ γῆν στέλλησθε, ὑμᾶς δεήσει τοὺς μαχομένους εἶναι. Ὅμως δὲ λεκτέα ἃ γινώσκω· ἔμπειρος γὰρ εἰμι καὶ τῆς χώρας τῆς Παφλαγόνων καὶ τῆς δυνάμεως.

(Ξενοφώντος, *Κύρου Ἀνάβασις* Ε' VI §§ 4-6)

II. Ἐπεὶ δὲ ὁ νέος μεμαθηκῶς ἦκε, Σωκράτης προσέπειζεν αὐτῷ λέγων· Οὐ δοκεῖ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα γεραρὸν ἔφη εἶναι, οὕτω καὶ ὅδε στρατηγεῖν μαθὼν γεραρώτερος φαίνεσθαι; Καὶ γὰρ, ὥσπερ ὁ κιθαρίζων μαθὼν, καὶ ἐὰν μὴ κιθαρίζῃ, κιθαριστὴς ἔστι, καὶ ὁ μαθὼν ἰᾶσθαι κἂν μὴ ἰατρευῆ, ὅμως ἰατρός ἐστιν, οὕτω καὶ ὅδε ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου διατελεῖ στρατηγὸς ὢν, κἂν μηδεὶς αὐτὸν ἔλῃται. Ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος οὔτε στρατηγὸς οὔτε ἰατρός ἐστιν, οὐδ' ἐὰν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἰρεθῇ.

(Ξενοφώντος, *Ἀπομνημονεύματα* Γ' I §§ 4-5)

Λεξιλόγιο

Ι. ὄδῃ	= ὡς ἐξῆς
πράγματα	= ενοχλήσεις
οἶδα	= γνωρίζω
κομίζομαι	= μεταφέρομαι
στέλλομαι	= πορεύομαι, συνεχίζω την πορεία
II. ἦκε	= εἶχε ἔλθει
προσπαίζω τινί	= ἀστειεύομαι με κάποιον
γεραρός	= σεβάσμιος, μεγαλοπρεπής
ιάομαι, -ῶμαι	= θεραπεύω, ιατρούω
ἔλθται· υποτ. αορ. β' του αἰροῦμαι	= ἐκλέγω
ἐπίσταμαι	= γνωρίζω

Ερωτήσεις για κατανόηση

- I. 1. Τί γενήσεται Ἐκατωνύμφῳ, ἂν φανῆ εὖ ξυμβουλευσας, τί δὲ ἂν κακῶς (φανῆ ξυμβουλευσας);
2. Διὰ τί, ἂν μὲν οἱ Ἑλληνες κατὰ θάλατταν κομίζωνται, πλείω πράγματα οἱ Σινωπαῖοι ἔξουσιν, ἂν δὲ κατὰ γῆν στέλλωνται, αὐτοὶ οἱ Ἑλληνες (πράγματα ἔξουσιν);
- II. 1. Τίς ἐστὶν κιθαριστὴς ἢ ἰατρὸς ἢ στρατηγός, τίς δὲ οὐκ ἐστίν;
2. Διὰ τί ὁ νέος, κἂν μηδεὶς αὐτὸν ἔλθται, ἀπὸ τοῦδε διατελεῖ στρατηγὸς ὢν;

B. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

ἔχω θ. α) εχ-, σεχ-, ισχ-, σχ-, σχε-

Ουσιαστικά	Επίθετα	Επιρροήματα	Ρήματα
ἐχυρότης	ἐχυρὸς	ἐξῆς	
ἔξις	ὄ, ἢ ἔκτωρ (αυτός)	ἐφεξῆς	
σχέσις	που κρατεῖ σταθερά)	σχεδὸν	
σχῆμα	ἄσχετος		σχηματίζω
ισχάς (ἀγκυρα)	σχερὸς(αδιάκοπος)		ἴσχω
ισχύς	σχέτλιος		
σχολή	ισχυρὸς		
	ισχνός		

1. Αναλύστε στα συνθετικά τους τις πιο κάτω σύνθετες λέξεις:

ἐνεχειρία : ἔχω + χεῖρ

ἀκατάσχετος:

ἐχέμυθος :

συμμετοχή:

ἐχέφρων :

ὄλοσχερῶς:

εὐεξία:

ἐνέχυρον:

ἔξοχος:

γιγνώσκω θ. γνο-

Ουσιαστικά		Επίθετα	Ρήματα
πρόσωπο	ἐνέργεια-αποτέλεσμα		
γνώμων (ο κριτής)	γνώμη, γνωμάτευμα	γνωμικός	γνωματεύω
γνώστης	γνώσις	γνωστός	
γνωστήρ(εγγυητής)	γνωμοσύνη (φρόνηση, κρίση)	γνωστέον	
γνωριστής(σοφός, προφήτης)	γνωριμότης	γνωτός	
γνωματευτής	γνώρισις, γνώρισμα	γνώριμος	γνωρίζω
(αυτός που μιλά με γνωμικά)	γνωρισμός	γνωριστικός	
		γνωριστέον	

2. Αναλύστε στα συνθετικά τους τις πιο κάτω σύνθετες λέξεις:

γνωμοδοτῶ:

γνωμολογῶ:

πολύγνωτος:

εὐγνωμοσύνη:

ἀγνωμοσύνη:

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Υποθετικοί λόγοι

II. Εναντιωματικές προτάσεις

I. Μεταφράστε τις προτάσεις:

α) Εἰ Ἐκατόνυμος ξυμβουλεύει τὰ βέλτιστα,

πολλὰ ἀγαθὰ γίγνεται αὐτῷ.

β) Εἰ μὴ Ἐκατόνυμος ξυνεβούλευε τὰ βέλτιστα,

πολλὰ κακὰ ἐγίγνετο ἂν αὐτῷ.

Εἶδος	Σύνδ.	Ἄρνηση	Εγκλ.
υποθετ.	υποθ. εἰ	—	οριστική
κύρια			οριστική

- γ) Ἄνοῦτος κακῶς ξυμβουλευήσῃ,
πολλοὶ ἔσσονται οἱ καταρῶμενοι.
- δ) Ἄνοῦτος εὖ ξυμβουλεύῃ,
ἐπαινοῦσιν αὐτόν.
- ε) Εἰ οἱ Ἕλληνες κατὰ θάλατταν κομί-
ζοιντο,
Σινωπεῖς πορίζοιεν ἅν τὰ πλοῖα.
- στ) Εἴ τις εὖ ξυμβουλεύει,
ἐπήνεσαν ἅν αὐτόν.

--	--	--	--

Υπογραμμίστε εκείνες από τις πιο πάνω προτάσεις που στη μετάφραση αποδόθηκαν με τον υποθετικό σύνδεσμο **αν** (**υποθετικές προτάσεις**). Παρατηρήστε α) με ποιους συνδέσμους εισάγονται, β) ποια άρνηση παίρνουν και γ) πώς εκφέρονται οι υποθετικές και πώς οι κύριες που προσδιορίζονται από αυτές. Γράψτε τις παρατηρήσεις σας στις στήλες δεξιά των πιο πάνω προτάσεων (κατά το παράδ. α).

- **Υποθετικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εκφράζουν κάποια υπόθεση, κάτι που υποθέτουμε.
- Εισάγονται με τους υποθετικούς συνδέσμους **εἰ, ἔάν, ἄν, ἤν**.
- Αποτελούν τη βάση του νοήματος μιας κύριας πρότασης.
- Παίρνουν άρνηση μὴ και πολύ σπάνια οὐ.

Σε κάθε υποθετική πρόταση αντιστοιχεί μια κύρια. Και οι δυο προτάσεις αποτελούν ένα λογικό σύνολο που ονομάζεται **υποθετικός λόγος**. Στον υποθετικό λόγο η υποθετική πρόταση ονομάζεται **υπόθεση** και η κύρια **απόδοση**.

Υπόθεση	—	Απόδοση
α) Εἰ εἰσὶ βωμοὶ	—	εἰσὶ καὶ θεοί.
β) Φῶς εἰ μὴ εἶχομεν	—	ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἄν ἦμεν.
γ) Ἐὰν ζητῆς καλῶς	—	εὐρήσεις.
δ) Ἐὰν τις τὸν ἥλιον ἀτενῶς ἐγχειρῇ θεᾶσθαι	—	τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται.
ε) Εἰ ἀναγκαῖον εἴη ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι	—	ἐλοίμην ἄν ἀδικεῖσθαι.
στ) Εἰ μὴ διψῶν Σωκράτης	—	οὐκ ἔπινεν.

Ανάλογα με τη σημασία και τον τρόπο που εκφέρονται οι υποθετικοί λόγοι χωρίζονται σε έξι είδη:

Είδος	Σημασία	Υπόθεση	Απόδοση
1ο	πραγματικό	εί + οριστ. οποιουδήποτε χρόνου	οποιαδήποτε έγκλιση (παράδ. α)
2ο	αντίθετο του πραγματικού	εί + οριστ. ιστορικού χρόνου	δυνητική οριστική (παράδ. β)
3ο	προσδοκώμενο	ἐάν+υποτακτική	οριστ. μέλλ., ευκτ., προστακτ. (παράδ. γ)
4ο	αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον	ἐάν + υποτακτική	οριστ. ενεστ. ή γνωμικού αορ. (παράδ. δ)
5ο	απλή σκέψη αυτού που μιλά	εί + ευκτική	δυνητική ευκτική (παράδ. ε)
6ο	αόριστη επανάληψη στο παρελθόν	εί + ευκτική	οριστ. παρσ. ή υπερσ. ή οριστ. αορ. + ἄν (παράδ. στ)

(Βλ. και Συντακτ. Α.Ε. σελ. 148-151 §§ 167-168)

Σημείωση: Όταν ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από κάποιο ρήμα (εξαρτημένος υποθετικός λόγος), μπορεί η απόδοση να είναι δευτερεύουσα πρόταση ή απαρέμφατο ή κατηγορηματική μετοχή.

1) Αναγνωρίστε τα είδη των υποθετικών λογών στις προτάσεις για μετάφραση.

2) Γράψτε όλους τους υποθετικούς λόγους του κειμένου I στο τετράδιό σας, διακρίνοντας την υπόθεση και την απόδοση, και προσπαθήστε ν'αναγνωρίσετε το είδος του καθενός.

II. Μεταφράστε τις πιο κάτω προτάσεις:

- α) Εἰ καὶ οὗτος ἔμαθε στρατηγεῖν,
Ἄθηναῖοι οὐχ εἶλοντο αὐτὸν στρατηγόν.
- β) Ἄν καὶ οὗτος γενναῖος ᾗ,
Ἄθηναῖοι οὐχ αἰρήσονται αὐτὸν στρατηγόν.
- γ) Καὶ ἂν οὗτος μάθη στρατηγεῖν,
Ἄθηναῖοι οὐχ αἰρήσονται αὐτὸν στρατηγόν.
- δ) Ὁ μὴ ἐπιστάμενος στρατηγεῖν οὐκ ἔσται ἄξιος στρατηγός, οὐδ' ἐὰν ὑπὸ πάντων τῶν πολιτῶν αἰρεθῆ.

Είδος	Σύνδ.	Εγκλ.

Υπογραμμίστε εκείνες από τις πιο πάνω προτάσεις που στη μετάφραση αποδόθηκαν με τους συνδέσμους **αν και** (εναντιωματικές προτάσεις), **και αν** (παραχωρητικές προτάσεις).

Παρατηρήστε α) με ποιους συνδέσμους εισάγονται και β) πώς εκφέρονται οι εναντιωματικές/παραχωρητικές και πώς οι κύριες που προσδιορίζονται από αυτές. Γράψτε τις παρατηρήσεις σας στις στήλες δεξιά των πιο πάνω προτάσεων.

Να συγκρίνετε τις προτάσεις γ-δ προς τις προτάσεις α-β. Ποιες διαφορές υπάρχουν μεταξύ τους;

- **Εναντιωματικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εκφράζουν εναντίωση ή αντίθεση προς το περιεχόμενο της κύριας πρότασης· η εναντίωση αναφέρεται σε κάτι που το υποκείμενο θεωρεί ως πραγματικό (παραδ. α, β).
- Εισάγονται με τους συνδέσμους **εἰ (ἐάν, ἄν, ἤν) + καί**.
- **Παραχωρητικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εκφράζουν παραχώρηση σε κάτι που είναι αντίθετο προς το περιεχόμενο της κύριας πρότασης· η παραχώρηση αναφέρεται σε κάτι που το υποκείμενο θεωρεί ως μη πραγματικό ή απίθανο (παραδ. γ, δ).
- Εισάγονται με τους συνδέσμους **καὶ εἰ, καὶ ἄν**, όταν η κύρια πρόταση είναι καταφατική, και με τους συνδέσμους **οὐδ' εἰ, οὐδ' ἐάν, μηδ' εἰ, μηδ' ἄν**, όταν η κύρια πρόταση είναι αρνητική.
- Οι εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις εκφέρονται όπως οι αντίστοιχοι υποθετικοί λόγοι.
- Χρησιμεύουν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αντίθεσης.

(Βλ. και Συντακτ. Α.Ε. σελ. 155-156 §§ 171-172)

Υπογραμμίστε τις εναντιωματικές/παραχωρητικές προτάσεις του κειμένου II για μετάφραση και δικαιολογήστε προφορικά τον τρόπο με τον οποίο εισάγονται και εκφέρονται.

Ασκήσεις

1. Συμπληρώστε τα κενά με έναν από τους υποθετικούς συνδέσμους εἰ, ἐάν, ἄν, ἤν:

α)... τότε πλείους συνελέγησαν τῶν βαρβάρων, διεφθάρη ἄν πολὺ τοῦ στρατεύματος.

β) ... δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον ἄν πολεμοῖμεν ἔχοντες τὰ ὄπλα ἢ παραδόντες.

γ) ... μένητε, σπονδαὶ ἔσονται.

δ) ... δὲ καθ' ἡμῶν τοιοῦτον λάβοι καιρόν, πῶς οὐκ ἄν ἐφ' ἡμᾶς ἔλθοι;

ε) ... τοῦτό γε ποιοῦσι, τλήμονές εἰσιν.

2. Συνδέστε κάθε πρόταση της στήλης Α' με μια της στήλης Β' ώστε να σχηματίσετε υποθετικούς λόγους:

Α' Υποθετικές

Β' Κύριες

α) Εἰ μὲν ἐλπίς ἐστὶν ὑμῖν σωθῆναι	- ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα.
β) Εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε	- ἐπιχέιροῖεν ἂν πάλιν ἐλεύθεροι γίνεσθαι.
γ) Ἄν μὴ φανῆς καὶ εἰς τοῦτο ταῦτὰ ἐμοὶ ἐπιστάμενος	- οὐδ' ἂν οἱ ἄλκιμοι δύναιτο ζῆν.
δ) Εἰ μὴ τὴν εἰρήνην ἐγὼ ἐώρων αἰσχρὰν ἐσομένην	- συμβουλευώ μὴ παραδιδόναι τὰ ὄπλα.
ε) Εἰ μὴ εἶεν οἱ ἐργαζόμενοι	- διδάξω σε.
στ) Εἰ μὴ τις αὐτοὺς φόβος κατέχοι	- οὐχ οὕτω δ' ἂν προθύμως ἐπὶ τὸν πόλεμον ὑμᾶς παρεκάλουν.

3. Αναγνωρίστε τους υποθετικούς λόγους που ακολουθούν, αφού πρώτα σημειώσετε ποια είναι η υπόθεση και ποια η απόδοση, πώς εισάγονται και πώς εκφέρονται:

- α) Καὶ ἂν τις ἀναιρῆ τοὺς θεσμοὺς ἢ μὴ πείθεται, οὐκ ἐπιτρέπω, ἀμύνω δὲ καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν.
- β) Εἰ μὲν οὖν ἄλλο τις βέλτιον ὄρα, ἄλλως ἐχέτω.
- γ) Ἐὰν μὲν γὰρ ἀντέχη τὰ τῶν Ὀλυνθίων, ὑμεῖς ἐκεῖ πολεμήσετε καὶ τὴν ἐκείνου κακῶς ποιήσετε.
- δ) Νῦν ἂν, εἰ βούλοιο, σὺ τε ἡμᾶς ὀνήσαις καὶ ἡμεῖς σε μέγαν ποιήσαιμεν.
- ε) Τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον.
- στ) Οὐκ ἂν νήσων ἐκράτει, εἰ μὴ τι καὶ ναυτικὸν εἶχεν.

4. Συμπληρώστε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος που είναι στην παρένθεση:

- α) Γελοία ἢ ἐμὴ εἰσφορὰ..... (φαίνομαι), εἰ μὴ εἴη ὁ σφύζων τὰ εἰσενεχθέντα.
- β) Ἄν δ' ἐκεῖνα Φίλιππος ..... (ἔλαβον), τίς αὐτὸν κωλύσει δεῦρο βαδίζειν;
- γ) Ἦλιος εἰ μὴ ἦν, ἐν νυκτὶ ἂν ..... (διάγω· α' πληθ.).
- δ) Ἐὰν θεὸς ἐθέλη, οἱ ἄνθρωποι ..... (εὐδαιμονῶ).
- ε) Καὶ μὴν εἰ μέχρι τούτου περιμενοῦμεν, πάντων..... (εἰμί) εὐηθέστατοι.

5. Να τρέψετε σε όλα τα υπόλοιπα είδη τους πιο κάτω υιοθετικούς λόγους:

α) Εἰ ἐν τῷ δικαστηρίῳ κρίνονται, ῥαδίως σφύζονται.

β) Εἰ μὴ τηροῖμεν τοὺς νόμους, λύοιτο ἂν πάντα.

6. Υπογραμμίστε τις εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις και κάμετε παρατηρήσεις για τον τρόπο με τον οποίο εισάγονται και εκφέρονται:

α) Ἡμεῖς μὲν ἐροῦμεν ὑμῖν τὰληθῆ εἰ καὶ τισὶ δόξομεν λίαν παράδοξα λέγειν.

β) Τούτῳ τῷ λιμῶ ἡμεῖς οὐκ ἂν δύναισθε μάχεσθαι, οὐδ' εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἴητε.

γ) Τὰ μὲν δίκαια πάντες, ἐὰν καὶ μὴ βούλωνται, αἰσχύνονται μὴ πράττειν, τοῖς δ' ἀδίκους ἐναντιοῦνται φανερώς, ἄλλως τε κἂν τινες βλάπτωνται.

δ) Πάντες γὰρ ποταμοί, ἦν καὶ πρόσω τῶν πηγῶν ἄποροι ὡσι, προσιοῦσι πρὸς τὰς πηγὰς διαβατοὶ γίνονται.

ε) Οὐδ' εἰ παμπόνηρος ἦν Δέξιππος, οὐ βία ἐχρῆν πάσχειν αὐτόν.

7. Να τρέψετε τις εναντιωματικές μετοχές σε εναντιωματικές προτάσεις:

α) Ὁ δὲ Ἀγησίλαος καὶ μάλα βουλόμενος ἀπάγειν τὸ στράτευμα, ὁμως ἐκεῖ κατέμεινε.

β) Ἡμεῖς γὰρ σε γεννήσαντες, ἐκθρέψαντες, παιδεύσαντες, ὁμως προαγορευόμεν τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀπιέναι.

γ) Συμβουλεύω σοὶ καίπερ νεώτερος ὢν.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Οἶκος δὲ δὴ τί δοκεῖ ἡμῖν εἶναι; ἄρα ὅπερ οἰκία, ἢ καὶ ὅσα τις ἔξω τῆς οἰκίας κέκτηται, πάντα τοῦ οἴκου ταῦτά ἐστιν; Ἐμοὶ γοῦν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, δοκεῖ, καὶ εἰ μὴδ' ἐν τῇ αὐτῇ πόλει εἴη τῷ κεκτημένῳ, πάντα τοῦ οἴκου εἶναι ὅσα τις κέκτηται. Οὐκοῦν καὶ ἐχθροὺς κέκτηνταί τινες; Νῆ Δία καὶ πολλοὺς γε ἔνιοι. Ἡ καὶ κτήματα αὐτῶν φήσομεν εἶναι τοὺς ἐχθροὺς; Γελοῖον μεντὰν εἶη, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, εἰ ὁ τοὺς ἐχθροὺς αὖξων προσέτι καὶ μισθὸν τούτου φέροι. Ὅτι τοι ἡμῖν ἐδόκει οἶκος ἀνδρὸς εἶναι ὅπερ κτήσις. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὅ τι γέ τις ἀγαθὸν κέκτηται' οὐ μὰ Δί' οὐκ εἴ τι κακόν, τοῦτο κτήμα ἐγὼ καλῶ. Σὺ δ' ἔοικας τὰ ἐκάστῳ ὠφέλιμα κτήματα καλεῖν. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη· τὰ δέ γε βλάπτοντα ζημίαν ἐγωγε νομίζω μᾶλλον ἢ χρήματα. Κἂν ἄρα γέ τις ἵππον πριάμενος μὴ ἐπίσθηται αὐτῷ

χρησθαι, ἀλλὰ καταπίπτων ἀπ' αὐτοῦ κακὰ λαμβάνη, οὐ χρήματα αὐτῷ
ἐστὶν ὁ ἵππος; Οὐκ, εἴπερ τὰ χρήματα γ' ἐστὶν ἀγαθόν. (...) Σὺ ἄρα, ὡς
ἔοικε, τὰ μὲν ὠφελούντα χρήματα ἡγή, τὰ δὲ βλάπτοντα οὐ χρήματα.
Οὕτως.

(Ξενοφώντας, Οἰκονομικός Ι §§ 5-9)

Λεξιλόγιο

κέκτηται· παρακ. του κτῶμαι = ἔχω

ἔνιοι = μερικοί

μεντ' ἂν εἴη· μέντοι ἂν εἴη= ὅμως θα ἦταν

τοι= βέβαια

ἔοικας = φαίνεσαι

πάνυ μὲν οὖν = βεβαιότατα

πριάμενος· μετ. αορ. του ὠνοῦμαι = αγοράζω.

**Ἄριστος οἶκός ἐστὶν ὁ τῶν περισσῶν μηδενὸς δεόμενος καὶ τῶν
ἀναγκαίων μηδενὸς ἐνδεόμενος**

Ἄριστος οἶκος εἶναι αὐτός που δεν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε ἀπὸ τα περιττά
καὶ δεν του λείπει τίποτε ἀπὸ τα ἀναγκαία

(Πιττακός)

Μάθημα 28

Α. Η προσωπικότητα του Ευαγόρα

Ο ρήτορας Ισοκράτης έμεινε γνωστός στην Ιστορία ως ο εισηγητής και ένθερμος υποστηρικτής της πολιτικής της «πανελληνίας ιδέας», η οποία στόχευε στη συνένωση των ελληνικών πόλεων-κρατών υπό την αιγίδα κάποιας εξέχουσας προσωπικότητας, με σκοπό τον πόλεμο εναντίον των Περσών και την τιμωρία τους για όσα δεινά είχαν προκαλέσει στον Ελληνισμό.

Ο Ευαγόρας της Κύπρου αποτέλεσε μια απ' τις πρώτες επιλογές του ρήτορα και ο λόγος φαίνεται στο κείμενο που ακολουθεί.

Είναι απεριόριστος ο θαυμασμός που τρέφει για τον ελληνολάτρη βασιλιά της Κύπρου και το σπάνιο συνδυασμό χαρισμάτων που τον διακρίνουν: η ανδρεία συνδυάζεται με τη σοφία, η δικαιοσύνη με το κάλλος, η ευφυΐα με την επιείκεια.

Παῖς μὲν γὰρ ὢν ἔσχε κάλλος καὶ ῥώμην καὶ σωφροσύνην, ἅπερ τῶν ἀγαθῶν προεπιδέστατα τοῖς τηλικούτοις ἐστίν. Καὶ τούτων μάρτυρας ἄν τις ποιήσαιτο, τῆς μὲν σωφροσύνης τοὺς συμπαιδευθέντας τῶν πολιτῶν, τοῦ δὲ κάλλους ἅπαντας τοὺς ἰδόντας, τῆς δὲ ῥώμης τοὺς ἀγῶνας, ἐν οἷς ἐκείνος τῶν ἡλικιωτῶν ἐκρατίστευσεν. Ἄνδρὶ δὲ γενομένῳ ταῦτά τε πάντα συνηξήθη καὶ πρὸς τούτοις ἀνδρεία προσεγένετο καὶ σοφία καὶ δικαιοσύνη καὶ ταῦτ' οὐ μέσως οὐδ' ὥσπερ ἑτέροις τισίν, ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν εἰς ὑπερβολήν. Τοσοῦτον γὰρ καὶ ταῖς τοῦ σώματος καὶ ταῖς τῆς ψυχῆς ἀρεταῖς διήνεγκεν, ὥσθ' ὅποτε μὲν αὐτὸν ὀρῶν οἱ τότε βασιλεύοντες, ἐκπλήττεσθαι καὶ φοβεῖσθαι περὶ τῆς ἀρχῆς, ἡγουμένους οὐχ οἷόν τ' εἶναι τὸν τοιοῦτον τὴν φύσιν ἐν ἰδιώτου μέρει διαγαγεῖν, ὅποτε δ' εἰς τοὺς τρόπους ἀποβλέψειαν, οὕτω σφόδρα πιστεύειν, ὥστ' εἰ καὶ τις ἄλλος τολμῆ περὶ αὐτοὺς ἐξαμαρτάνειν, νομίζειν Εὐαγόραν αὐτοῖς ἔσεσθαι βοηθόν.

(Ισοκράτους, *Εὐαγόρας* ι' §§ 22-24)

Λεξιλόγιο

ἀγαθὸν προεπιδέστω τοῖς τηλικούτοις

= προτέρημα που αρμόζει σ'αυτή την ηλικία

ὁ ἡλικιωτῆς

= ο συνομήλικος

κρατιστεύω (θ. κράτ-, κράτος = δύναμη)

= είμαι ἄριστος, υπερνικῶ

ἀνδρὶ γενομένῳ .... συνηξήθη

= ὅταν ανδρῶθηκε .... αυξήθηκαν μαζί του

διαγαγεῖν ἐν ἰδιώτου μέρει

= να περάσει τηζωή του ως ιδιώτης

οἱ τρόποι

= το ήθος (ψυχικά και πνευματικά προσόντα)

ὥστε νομίζειν Εὐαγόραν ..... βοηθόν

= ὥστε να νομίζουν ότι ο Ευαγόρας θα γίνει βοηθός τους

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τίνα ἀγαθὰ πρεπώδη τοῖς παισὶν ἔστιν;
2. Διὰ τί οἱ τότε βασιλεύοντες (Φοίνικες...) ἐξεπλήττοντο καὶ ἐφοβοῦντο περὶ τῆς ἀρχῆς;
3. Τί ἐνόμιζον περὶ Εὐαγόρου, ὁπότε εἰς τοὺς τρόπους αὐτοῦ ἀποβλέψαιαν;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

βασιλεύω   βασιλεὺ + jω (παραγωγική κατάληξη)
κρατιστεύω   κράτιστο + εὐω (παραγωγική κατάληξη)

Ονόματα	Ρήματα	Ονόματα	Ρήματα
φονεὺς	φονεύω	κύριος	κυριεύω
γραμματεὺς	γραμματεύω	μνήμων	μνημονεύω
βραβεὺς	βραβεύω	ἔφεδρος	ἔφεδρεύω
ἀγρεὺς (κυνηγός)	.....	δήμος	δημεύω
ἵππευς	.....	κύβος	κυβεύω
πορθμεὺς	.....	κῆδος (φροντίδα)	κηδεύω
(δι)ερμηνεὺς	.....	ἀγορά (συγκέντρωση)	.....
		ιδιώτης	.....
		δοῦλος	.....
		μάντης	.....
		παῖς (γεν. παιδ-ός)	.....
		βουλή	.....
		ὁδός	.....

1. Συμπληρώστε τα κενά που παρουσιάζονται στη στήλη των ρημάτων.
2. Με βάση τα στοιχεία που σας παρέχονται διατυπώστε κάποιους κανόνες σχετικούς με την παραγωγή ρημάτων.
3. Δώστε τη σημασία των ρημάτων: κυβεύω, ιδιωτεύω, ὀδεύω, ἀγρεύω, ἀγορεύω.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Συμπερασματικές

II. Χρονικές

III. Αναφορικές προτάσεις

I. Με βάση α) το γενικό συγκεντρωτικό πίνακα των δευτερευουσών προτάσεων του παραρτήματος και β) το Συντακτικό σας (σελ. 147-148 §§ 165-166) μελετήστε την εκφορά των συμπερασματικών προτάσεων που ακολουθούν. Τι παρατηρείτε; Σημειώστε στην παρένθεση τη σημασία της καθεμιάς. Το πλαίσιο στα δεξιά σας υποβοηθά.

1. α) Τοσοῦτον διήνεγκεν Εὐαγόρας ταῖς ἀρεταῖς, ὥστε ἐκπλήττεσθαι καὶ φοβεῖσθαι τοὺς πολεμίους. ( )
β) Οὕτω σφόδρα ἐπίστευον αὐτῷ, ὥστε νομίζειν Εὐαγόραν ἔσεσθαι αὐτοῖς βοηθόν. ( )
γ) Ἀθηναῖοι εἵλοντο Σόλωνα, ἐφ' ᾧ τε νόμους συγγράψαι. ( )
2. α) Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρουσε τὰ ὄπλα. ( )
β) Πλοῖα ὑμῖν πάρεστιν, ὥστε ἐπιπέσοιτε ἄν. ( )
γ) Πάντες πλοῖα κατεσκευάζον, ὥστε τὴν πόλιν ἄν ἠγήσω πολέμου ἐργαστήριον εἶναι. ( )
δ) Ἄλλ' οὐκ ὁ πατήρ ἐδίδαξεν, ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς δεοὶ κρίνειν τοὺς τε ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς. ( )

το πραγματικό

το δυνατό στο παρόν και μέλλον

το δυνατό στο παρελθόν

το ενδεχόμενο

τον επιδιωκόμενο σκοπό,

τον ὄρο ή τη συμφωνία.

II. Με βάση α) το γενικό συγκεντρωτικό πίνακα των δευτερευουσών προτάσεων του παραρτήματος και β) το Συντακτικό σας, (σελ. 156-158 §§ 173-174) μελετήστε την εκφορά των χρονικών προτάσεων. Τι παρατηρείτε; Σημειώστε στην παρένθεση τη σημασία καθεμιάς επιλέγοντας από το πλαίσιο.

1. α) Ἦν ποτε χρόνος, ὅτε οὐκ ἦν γένηθηντά. ( )
β) Ἀποδώσομεν ὑμῖν, ἐπειδάν ὁ πόλεμος παρέλθῃ. ( )
γ) Καλοὶ πλοῖ εἰσιν, ὅταν βορρᾶς πνέῃ. ( )
δ) Ἐξεπλήττοντο οἱ βασιλεύοντες, ὅποτε αὐτὸν ὄρῳεν. ( )

το πραγματικό

το προσδοκώμενο

την επανάληψη στο παρόν και το μέλλον

- ε) Σφόδρα ἐπίστευον αὐτῷ, ὅπῳτ' εἰς τοὺς τρόπους ἀποβλέψειαν. ( )
- στ) Ἐκέλευσε τούτους πορεύεσθαι ἕως ἄγγελος ἔλθοι. ( )

την επανάληψη
στο παρελθόν

2. α) Χρὴ σφόδρα φυλάττειν τοὺς ἐλευθέρους, πρὶν ἀποστῆναι. ( )
- β) Δοκεῖ μοι πλεῖν ἡμᾶς πρὶν δῆλους γενέσθαι. ( )
- γ) Οὐ πρότερον ἐπαύσαντο, πρὶν ἐξημίωσαν αὐτόν. ( )
- δ) Μὴ ἀπέλθῃτε, πρὶν ἂν ἀκούσητε. ( )
- ε) Ὁ μάντις παρήγγειλεν μὴ ἐπιτίθεσθαι, πρὶν τῶν σφετέρων τρωθεῖν τις. ( )

το πραγματικό
το προσδοκώμενο
ἢ επανάληψη στο
παρόν και μέλλον

III. Με βάση το γενικό συγκεντρωτικό πίνακα των δευτερευουσών προτάσεων του παραρτήματος και το Συντακτικό σας (σελ. 159-162 §§ 175-179) μελετήστε τις αναφορικές προτάσεις. Σημειώστε στην παρένθεση το είδος και τη συντακτική λειτουργία τους επιλέγοντας από το πλαίσιο.

1. α) Ἔστι δίκης ὄφθαλμός, ὃς τὰ πάνθ' ὄρα. ( )
- β) Θνήσκει νέος ὃν ὁ Θεὸς φιλεῖ. ( )
- γ) Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν οἷς ἂν ὧσιν εὐμενεῖς. ( )
- δ) Παῖς γὰρ ὢν ἔσχε κάλλος καὶ ρώμην καὶ σωφροσύνην, ἃ προεπωδέστατά ἐστιν. ( )
2. α) Οὐδεὶς οὕτως ἀνόητός ἐστιν, ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρεῖται. ( )
- β) Οὐκ ἂν ἐπράττομεν, ἂ μὴ ἠπιστάμεθα. ( )
- γ) Παῖδές μοι οὐπω εἰσὶν οἱ μεθεραπεύουσιν. ( )
- δ) Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν οὐδὲν δίδως. ( )
- ε) Ἄνεπαύοντο ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος. ( )
- στ) Μάρτυρας ἂν ποιήσαιτό τις τοὺς ἀγῶνας ἐν οἷς ἐκεῖνος ἐκρατίστευσεν. ( )

**Ονοματικές
αναφορικές**

- υποκείμενο
- αντικείμενο
- κατηγορούμενο
- ονοματικός προσδιορισμός

**Επιρρηματικές
αναφορικές**

- τελική
- αιτιολογική
- υποθετική
- συμπερασματική
- επιρρηματικός προσδ. (τόπου, χρόνου, τρόπου κ.ά.)

Ασκήσεις

1. Να συνδέσετε με συμπερασματικό σύνδεσμο τις προτάσεις της Α' στήλης με τις κατάλληλες της Β' :

A'	B'
α) Ξενοφῶν καὶ Χειρίσοφος διε- πράξαντο (=κατόρθωσαν)	ἐμὲ ἀπάντων τῶν γεγενημένων ἦτιᾶτο.
β) Κῦρος ἦν φιλοτιμότητος	μᾶλλον τοὺς πολίτας ἢ τοὺς πολεμίους δεδίασιν.
γ) Καλλίμαχος εἰς τοῦτ' ἀναιδείας ἦλθεν	ἐλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον.
δ) Οὕτω δ' ἀπίστως τὰ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ἔχουσιν	λαβεῖν τοὺς νεκροὺς.
ε) Ἔχω τριήρεις	πάντα πόνον ὑπομένειν.

2. Μεταφράστε τις προτάσεις:

- Ἦν ὅτε αὐτῆ ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὤν.
- Ἦν ὅτε ἡ ναυμαχία ἐγένετο, ἔτυχεν ἐν Ἀβύδῳ ὤν.
- Ἦν ὅτε ταῦτα ἦν, ἐξῆσαν (= ἐβγαῖναν) οἱ Ἕλληνες ἐπὶ λείαν.
- Ἦν ὅτι ἐπειδὴν ὁ πόλεμος παρέλθη, ἀποδώσομεν ὑμῖν ταῦτα.
- Ἦν ὅτι ἕως ἄν ἐμπνέω, οὐ παύσομαι φιλοσοφῶν.
- στ) Μαινόμεθα πάντες, ὁπότεν (=κάθε φορά που) ὀργιζώμεθα.
- ζ) Ὅποτε θύοι Κρίτων, ἐκάλει Ἀρχέδημον.
- η) Προυκίνησαν (= παρακίνησαν) τὸ στίφος, ὡς παυσομένους (= για να σταματήσουν) τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς ἴδιοιεν προσορμήσαντας (= ὅτι μπήκαν στο λιμάνι).
- θ) Ἀποπέμπουσιν οὖν αὐτόν, πρὶν ἀκοῦσαι.
- ι) Καὶ οὐ πρότερον ἐξεβίβασεν ἐκ τῶν νεῶν (=ἀπὸ τα πλοία), πρὶν αὐταὶ ἦκον.
- ια) Μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἄν ἐξετάσης πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις.

3. Μεταφράστε το απόσπασμα (Ἰσοκράτους, Πανηγυρικός ιγ § 50) - Εντοπίστε τις συμπερασματικές προτάσεις.

Τοσοῦτον δ' ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους

ἀνθρώπους, ὥσθ' οἱ ταύτης μαθηταὶ τῶν ἄλλων διδάσκαλοι γεγόνασι, καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποιήκε μηκέτι τοῦ γένους ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἑλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας.

ἀπολείπω	= αφήνω πίσω, εγκαταλείπω, ξεπερνῶ κάποιον
ἡκοινή φύσις	= ηκοινή καταγωγή
τὸ φρονεῖν (εδῶ)	= η φιλοσοφία
ὁ λόγος	= η ρητορική

4 Να προσδιοριστεί η συντακτικὴ λειτουργία των πιο κάτω αναφορικῶν προτάσεων:

- α) Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν.
- β) Ὁ ἀνὴρ, ὃν εἶδες, μακάριός ἐστιν.
- γ) Ὅστις ὑψώσει ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.
- δ) Πράττετε ὅποιον ἄντι ὑμῖν συμφέρη.

5. Να τρέψετε τις επιρρηματικὲς αναφορικὲς προτάσεις στις ἀντίστοιχὲς τους (δευτερεύουσες προτάσεις) τελικὲς, αιτιολογικὲς, υποθετικὲς, συμπερασματικὲς.

- α) Ἐδοξε τῷ δήμῳ τριάκοντα ἄνδρας ἐλέσθαι, οἱ τοὺς πατέρας νόμους συγγράψουσιν.
- β) Σφόδρα ἀμαθὴς Κροίσω ἐδόκει Σόλων εἶναι, ὃς οὐκ ἐβούλετο αὐτὸν εὐδαιμονέστατον κρίνειν.
- γ) Ὅν ἂν ἔλησθε στρατηγόν, ἐγὼ αὐτῷ πείσομαι.
- δ) Οὐκ ἔστι τοσαῦτα χρήματα, ἃ ὑμᾶς ἀποτρέφει τοὺς ἀδικούντας κολάσαι.

6. Αφοῦ υπογραμμίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις και τις χαρακτηρίσετε, να δικαιολογήσετε τον τρόπο που εκφέρεται η καθεμιᾶ:

- Ἐκώλυον τὰς παρόδους οἱ πολέμοι μαχόμενοι καὶ προκαταλαμβάνοντες ὄπη εἶη στενὸν χωρίον.
- Ὅπότε οἱ Καρδοῦχοι τοὺς πρώτους κωλύοιεν, Ξενοφῶν ὀπισθεν ἐμβαίνων πρὸς τὰ ὄρη ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τῆς ὁδοῦ.
- Οἱ δὲ βάρβαροι ἑλαφροὶ ἦσαν, ὥστε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν.
- Ἐπεὶ ἦσθοντο οἱ πολέμοι τὸ ὄρος ἐχόμενον, ἐγρηγόρεσαν καὶ ἔκαιον πολλὰ πυρά.
- Οὐδεὶς οὕτως ἂν ὀλίγα ἐργάζοιτο, ὥστε μὴ λαμβάνειν τὰ Σωκράτει ἀρκοῦντα.
- Συμμιγνύσασιν (=συγκρούονται) οἱ κατὰ τὰ ἄκρα, πρὶν ὁμοῦ εἶναι τοὺς πολλοὺς ἀλλήλους.

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Οί ἀρετῆς ἐφιέμενοι πάντες ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι πάντων μάλιστα ποθοῦντες Σωκράτη, ὡς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. Ἐμοὶ μὲν δὴ τοιοῦτος ὢν οἶον ἐγὼ διήγημαι, εὐσεβῆς μὲν οὕτως ὥστε μηδὲν ἄνευ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν, δίκαιος δὲ ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα, ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα τοὺς χρωμένους αὐτῷ, ἐγκρατῆς δὲ ὥστε μηδέποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ βελτίονος, φρόνιμος δὲ ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρίνων τὰ βελτίω καὶ τὰ χείρω μηδὲ ἄλλον προσδεῖσθαι, ἀλλ' αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν τούτων γνώσιν, ἱκανὸς δὲ καὶ λόγῳ εἰπεῖν τε καὶ διορίσασθαι τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ ἄλλους δοκιμάσαι τε καὶ ἀμαρτάνοντας ἐλέγξει καὶ προτρέψασθαι ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκαγαθίαν, (ἐμοί) ἐδόκει τοιοῦτος εἶναι, οἷος ἂν εἴη ἄριστός τε ἀνὴρ καὶ εὐδαιμονέστατος. Εἰ δὲ τῷ μὴ ἀρέσκει ταῦτα, παραβάλλον τὸ ἄλλων ἦθος πρὸς ταῦτα οὕτω κρινέτω.

(Ξενοφώντας, Ἀπομνημονεύματα Δ' VIII § 11)

Λεξιλόγιο

οἱ ἐφιέμενοι = αυτοὶ που επιθυμοῦν

διατελοῦσι ποθοῦντες = συνέχεια ποθοῦν

ἐμοὶ δὴ τοιοῦτος ὢν οἶον = κατὰ τηδική μου λοιπὸν κρίση ὄντας τέτοιος ὅπως

τοὺς χρωμένους αὐτῷ = αυτοὺς που τον συναναστρέφονταν

τὸ ἥδιον = το πιο ευχάριστο

μηδὲ ἄλλου προσδεῖσθαι = οὔτε να ἔχει ἀνάγκη ἄλλου

διορίσασθαι = να δώσει τον κατάλληλο ὀρισμὸ

τῷ (ἢ τινὶ) = σε κάποιον

Μηδενὶ δίκην δικάσης πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσης

Μην καταδικάσεις κανένα προτού ακούσεις την απολογία και των δύο μερῶν

(Ισοκράτης)

Μάθημα 29

A. Ο Σωκράτης συμβουλεύει τον Ξενοφώντα...

Ο ιστορικός Ξενοφώντας, πρότυπο ως γνωστό της ελληνικής αρετής, ήταν συγχρόνως και φύση ανήσυχη με έντονη κλίση προς τον πρακτικό βίο. Έτσι, όταν το 401 π.Χ. ο φίλος του Πρόξενος ο Βοιωτός τον κάλεσε να παρακολουθήσει την εκστρατεία του Κύρου κατά των Πισιδίων (αυτό διαδόθηκε αρχικά), ήταν τόση η επιθυμία του ν' ανταποκριθεί στο κάλεσμα, ώστε αγνόησε τις προειδοποιήσεις του δασκάλου του Σωκράτη και εξασφάλισε την έγκριση του μαντείου υποβάλλοντας ένα «σοφιστικό» ερώτημα.

Ἐπισχεῖτο δὲ Πρόξενος αὐτῷ, εἰ ἔλθοι, φίλον αὐτὸν Κύρῳ ποιήσιν, ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος· ὁ μὲντοι Ξενοφὼν ἀναγνούς τὴν ἐπιστολὴν ἀνακοινῶνται Σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας καὶ ὁ Σωκράτης ὑποπτέυσας μὴ τι πρὸς τῆς πόλεως ὑπαίτιον εἶη Κύρῳ φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει ὁ Κύρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι, συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι ἐλθόντα εἰς Δελφοὺς ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας. Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφὼν ἐπήρητο τὸν Ἀπόλλωνα τίνι ἂν θεῶν θύων καὶ εὐχόμενος κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδὸν ἣν ἐπινοεῖ καὶ καλῶς πράξας σωθεῖη. Καὶ ἀνεῖλεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων θεοῖς οἷς ἔδει θύειν. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει, ὁ δ' ἀκούσας ἠτιᾶτο αὐτὸν ὅτι οὐ τοῦτο πρῶτον ἠρώτα πότερον λῶν εἶη αὐτῷ πορευέσθαι ἢ μένειν, ἀλλ' αὐτὸς κρίνας ἰτέον εἶναι τοῦτ' ἐπυνθάνετο ὅπως ἂν κάλλιστα πορευθεῖη. Ἐπεὶ μὲντοι οὕτως ἤρου, ταῦτ', ἔφη, χρῆ ποιεῖν ὅσα ὁ θεὸς ἐκέλευσεν.

(Ξενοφώντας, *Κύρου Ἀνάβασις* Γ I §§ 4-7)

Λεξιλόγιο

ἔφη νομίζειν Κύρον κρείττω τῆς πατρίδος

= ἔλεγε πως θεωρεῖ τον Κύρο πιο προσφιλή από την πατρίδα

ὑποπτέυσας μὴ τι πρὸς τῆς πόλεως ὑπαίτιον εἶη

= επειδή φοβήθηκε μήπως θεωρηθεῖ αξιοκατάκριτο από την πόλη

ἐπήρητο· αόρ. β' του ἐπερωτάω, -ῶ
ἔλθοι ἂν τὴν ὁδὸν κάλλιστα καὶ ἄριστα

= υποβάλλω ερώτηση

= θα μπορέσει να ταξιδέψει με τις καλύτερες και ευνοϊκότερες συνθήκες

ἀνεῖλε· αόρ. β' του ἀναιρέω, -ῶ
λῶν ἐστὶ (λῶν· συγκριτικός του επιθ. ἀγαθόν)

= σηκώνω, (εδώ) χρησιμοδοτῶ

= εἶναι καλύτερο

ἰτέον ἐστὶ

= πρέπει να πορευθεῖ

ἰτέον· ρηματ. επίθ. του εἶμι

= πορεύομαι

Ερωτήσεις για κατανόηση

1. Τί ύπισχνειτο Πρόξενος Ξενοφώντι;
2. Διὰ τί Σωκράτης συνεβούλευε Ξενοφώντι ἀνακοινῶσαι τῷ ἐν Δελφοῖς θεῷ περὶ τῆς πορείας;
3. Τί ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλωνα;
4. Διὰ τί Σωκράτης ἠτιάτο Ξενοφῶντα καὶ τί μετὰ ταῦτα ἐπέταξεν αὐτὸν ποιεῖν;

Β. Λεξιλογικά - Ετυμολογικά

νοέω, -ῶ < νοῦς θ. νο- + -έω (παραγωγική κατάληξη)

Ονόματα	Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα	Επιρρήματα
νοῦς	νοῶ	νόησις		
ἔννοους	ἐννοῶ	ἔννοια		
σύννοους	συννοῶ			
εὔνοους	εὔνοῶ	.....	.....	.....
	κατανοῶ	.....	.....	
	ἐπινοῶ	.....	.....	
παράνοους	παρανοῶ	.....	.....	
	διανοοῦμαι	.....	διανοητικός	διανοητικῶς
	ὑπονοῶ	.....		
ὀξύνοους		ὀξύνοια		
βραδύνοους		βραδύνοια		
ἄνοους		ἄνοια		

1. Συμπληρώστε τα κενά.
2. Τι παρατηρεῖτε σχετικά με την παραγωγή ρημάτων;
3. Δώστε συνώνυμα στις λέξεις: ὀξύνοια, παράνοια, σύννοους, εὔνοους.

Γ. Γραμματικά - Συντακτικά

I. Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις

II. Ευθύς - Πλάγιος λόγος

I. Παρακολουθήστε τις μεταβολές που γίνονται κατά την τροπή της πλάγιας ερώτησης σε ευθεία και αντίστροφα. Τι παρατηρεῖτε να συμβαίνει ως προς

- α) την εξάρτησή της
- β) τον τρόπο εισαγωγής της
- γ) την ἐγκλιση εκφοράς και το πρόσωπο του ρήματος;

Πλάγιος λόγος - πλάγια ερωτηματική πρόταση

Ἐλθὼν Ξενοφῶν ἐπήρητο τὸν Ἀπόλλωνα τίνι ἂν θεῶν θύων κάλλιστα
καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδόν.

Ευθύς λόγος - ευθεία ερώτηση

Ξενοφῶν: Ἦ ὦ Ἀπολλων, τίνι ἂν θεῶν θύων κάλλιστα καὶ ἄριστα
ἔλθοιμι τὴν ὁδόν;

Για μια πιο πλήρη εικόνα των μεταβολών που υφίσταται ο λόγος, όταν η ευθεία ερώτηση τρέπεται σε πλάγια, μελετήστε και τα παραδείγματα του πιο κάτω πίνακα:

Προσέξτε

A. Ευθεία ερώτηση

B. Πλάγια ερώτηση

1. Ἦ ὦ Ἀπολλων, τίνι ἂν θεῶν θύων σωθείην;	Ξενοφῶν ἐπήρητο τὸν Ἀπόλλωνα τίνι ἂν θεῶν θύων σωθείη.
2. Διδακτὸν ἐστὶν ἡ ἀρετή;	Ἐρωτᾷ Σωκράτης εἰ διδακτὸν ἐστὶν ἡ ἀρετή.
3. Πέμπωμέν τινας ἢ πάντες ἴωμεν;	Βουλεύονται εἰ πέμποιέν τινας ἢ πάντες ἴοιεν.
4. Πότερα, ὡς κρατῶν αἰτεῖ βασιλεὺς τὰ ὄπλα ἢ ὡς διὰ φιλίαν δῶρα;	Θαυμάζω πότερα ὡς κρατῶν βασιλεὺς αἰτεῖ τὰ ὄπλα ἢ ὡς διὰ φιλίαν δῶρα.
5. Πόσον ἐστὶ τὸ στράτευμα;	Ἠρώτων πόσον εἶη τὸ στράτευμα.
6. Πῶς ἂν αὐτῶν κύριοι γιγνοίμεθα;	Οὐκέτι ὀρῶ πῶς (ὄπως) ἂν αὐτῶν κύριοι γιγνοίμεθα.
7. Πότερον βούλει, ὦ Κῦρε, μένειν ἢ ἀπιέναι;	Ἡ μήτηρ ἠρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιο μένειν ἢ ἀπιέναι.

Ευθείες ερωτήσεις

Πλάγιες ερωτήσεις

Κύριες προτάσεις
(ανεξάρτητες)
με ερωτηματικό

Δευτερεύουσες προτάσεις
(εξαρτημένες)
χωρὶς ερωτηματικό

Ρήματα από τα οποία μπορούν να εξαρτώνται πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις είναι εκείνα που σημαίνουν ερώτηση, απορία, γνώση, φροντίδα π.χ. ἐρωτῶ, δείκνυμι, ἀπορω, θαυμάζω, σκοπῶ, ἐπιμελοῦμαι.

● **Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις διακρίνονται σε:**

1) Πλάγιες ερωτηματικές **ολικής άγνοιας** που εισάγονται:

α) με το ερωτηματικό εἰ

β) με τα εἰ ... ἢ, πότερον ...ἢ, εἴτε ... εἴτε, όταν είναι διμελείς.

2) Πλάγιες ερωτηματικές **μερικής άγνοιας** που εισάγονται:

α) με **ερωτηματικές** και αναφορικές **αντωνυμίες**

β) με **ερωτηματικά** και αναφορικά **επιρρήματα**.

● **Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εκφέρονται:**

με οριστική, δυνητική οριστική και δυνητική ευκτική (άρνηση οὐ), με υποτακτική απορηματική (άρνηση μή) και με ευκτική πλαγίου λόγου, όταν το ρήμα της κύριας πρότασης είναι ιστορικού χρόνου.

● **Οι πλάγιες ερωτήσεις είναι προτάσεις ονοματικές και γι' αυτό λειτουργούν ως αντικείμενο, υποκείμενο, επεξήγηση.**

(Βλ. και Σύνταξ. Α.Ε. σελ. 142-144 §§ 159-161)

II. Παρακολουθήστε τις μεταβολές που υφίστανται κατά την τροπή του ευθέος λόγου σε πλάγιο οι προτάσεις κρίσεως και οι προτάσεις επιθυμίας:

A. Ευθύς λόγος

B. Πλάγιος λόγος

α) Κῦρος τέθνηκεν.	Οἱ ἄγγελοι ἔλεγον ὅτι Κῦρος τέθνηκεν.
β) Οὐ δικαίως λαμβάνεις τὸ ἀργύριον.	Φησὶν ὁ κατήγορος οὐ δικαίως με λαμβάνειν τὸ ἀργύριον.
γ) Χαλεπῶς φέρουσιν οἱ στρατιῶται.	Ξενοφῶν ἠσθάνετο χαλεπῶς φέροντας τοὺς στρατιώτας.
δ) Ἄνοιξατε τὰς πύλας.	Ὁ Μειδίας ἐκέλευσεν ἀνοιῆσαι τὰς πύλας.
ε) Εἰ αὕτη ἡ πόλις ληφθήσεται, ἔχεται καὶ ἡ πᾶσα Σικελία.	Λέγει ὅτι, εἰ αὕτη ἡ πόλις ληφθήσεται, ἔχεται καὶ ἡ πᾶσα Σικελία.
στ) Ἐπειδὴν διαπράξωμαι ἃ δέομαι, ἤξω.	Λέγει ὡς, ἐπειδὴν διαπράξῃται ἃ δεῖται, ἤξει.

ζ) Οὐδ' εἰ βούλοιο, Κῦρε, δύναιο
ἀναποδοῦναι ὄσα ὑπισχνῆ.

Λέγουσί τινες τῶν στρατιωτῶν ὅτι,
οὐδ' εἰ βούλοιτο Κῦρος, δύναιτ' ἀν
ἀποδοῦναι ὄσα ὑπισχνεῖται.

η) Σωτήρια θύσομεν, ἔνθα ἂν
ἀφικώμεθα.

Ἡῤῥξαντο σωτήρια θύσειν, ἔνθα ἀφί-
κοιντο.

Προσοχή:

Ὅπως ἔχετε ἤδη αντιληφθεῖ εὐθύς ονομάζεται ὁ λόγος που μεταδίδεται σε κάποιον απευθείας, αμετάβλητος και με τις ίδιες λέξεις, ὅπως ακριβῶς λέχθηκε ἀπὸ τον ομιλητὴ (στήλη 1.).

Πλάγιος ονομάζεται ὁ λόγος που μεταδίδεται σε κάποιον διαμέσου ἄλλου προσώπου (που μεσολαβεῖ και τον μεταφέρει) παραλλαγμένος και ὄχι με τις ίδιες ακριβῶς λέξεις με τις οποίες λέχθηκε ἀπὸ τον ομιλητὴ (στήλη 2.).

Ἡ μορφή που παίρνουν οι κύριες προτάσεις του εὐθέως λόγου, ὅταν μετατρέπονται σε πλάγιο, εξαρτάται: α) ἀπὸ το περιεχόμενό τους, αν δηλαδή εἶναι προτάσεις κρίσεως, επιθυμίας ἢ ερωτηματικές, και β) ἀπὸ τον τρόπο σύνταξης του ρήματος της κύριας πρότασης. Οι μεταβολές που γίνονται παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεῖ:

Εὐθύς και Πλάγιος Λόγος

Εὐθύς Λόγος		Πλάγιος Λόγος
καμιά εξάρτηση	→	εξάρτηση ἀπὸ ρήματα: λεκτικά, δοξαστικά, αισθητικά, γνωστικά, βουλητικά, ερωτηματικά
κύρια πρόταση κρίσεως	→	ειδική πρόταση, ειδικό ἀπαρέμφατο, κατηγορηματική μετοχή
κύρια πρόταση επιθυμίας	→	τελικό ἀπαρέμφατο
ευθεία ερώτηση	→	πλάγια ερώτηση
δευτερεύουσα πρόταση	→	δευτερεύουσα πρόταση

Οι δευτερεύουσες προτάσεις του εὐθέως λόγου κατὰ τη μετατροπὴ σε πλάγιο:

- Διατηροῦν την ἔγκλισή τους, αν εξαρτῶνται ἀπὸ ρήματα αρκτικού χρόνου (παрад. ε, στ, ζ).
- Αν εξαρτῶνται ἀπὸ ρήμα παρελθοντικού χρόνου, διατηροῦν τη δυνητική οριστική και τη δυνητική ευκτική, ἀλλὰ την απλή οριστική και την υποτακτική τη μετατρέπουν σε ευκτική του πλαγίου λόγου (παрад. η), εκτός αν το περιεχόμενο της δευτερεύουσας πρότασης

φανερώνει γνώμη του υποκειμένου του ρήματος της κυρίας πρότασης και όχι του συγγραφέα ή αν τονίζεται κάτι ως βέβαιο (παράδ. α).

(Βλ. και Συντακτ. Α. Ε. σελ. 164-168 §§ 180-183)

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τον πίνακα σύμφωνα με το παράδειγμα α' και να δικαιολογήσετε προφορικά την έγκλιση εκφοράς των πλάγιων ερωτηματικών προτάσεων:

	εισα- γωγή	εκφορά	λειτουργία
α) Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἠρώτα αὐτοὺς εἰ ποὺ αἰσθίντο ἄλλου στρατεύματος ὄντος ἑλληνικοῦ.	εἰ	ευκτική πλάγιου λόγου	αντικείμενο
β) Ξενοφῶν οὐκ ἐκείνο πρῶτον ἠρώτα, πότερον βέλτιον εἴη αὐτῷ πορευέσθαι ἢ μένειν.			
γ) Οὐκ οἶδα ᾗτινι τὴν ἐπιστολὴν στείλω.			
δ) Πρωταγόρας θαυμάζει εἰ οὐκ αἰσχύνομαι τὰγαθὰ δεινὰ καλῶν.			
ε) Ἐβουλευόντο πῶς ἂν τὴν μάχην συμφορώτατα ποιήσαιντο.			
στ) Δεῖ τοίνυν τοῦτο σκοπεῖν, ὅπως μὴ χεῖρονες δόξωμεν τῶν ὑπαρχόντων.			
ζ) Ἐπιμηθεὺς ἠπόρει ὅ,τι χρήσαιτο.			

2. Να προσθέσετε το ρήμα της εξάρτησης επιλέγοντας από τη στήλη στα δεξιά:

α) ..... τί λέγων ἢ πράττων ἂν ὠφελοῖη Διόδωρον.	ἠρώτησε
β) ..... ὅστις τῶν μαθητῶν ποιήσαι ταῦτα.	Ἄπορεῖ ὁ ῥήτωρ
γ) .....εἰ παραδοῖεν Κορινθίους τὴν πόλιν.	Ἐρωτᾷ ἡ μήτηρ
δ)..... εἰ βούλεται μένειν παρὰ τῷ πατρί.	Ἐσκόπει
ε) ..... ὅστις ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος.	Ἐπῆρνοντο
στ)..... πῶς ἂν τὴν μάχην ποιήσαιντο ἑαυτοῖς.	Ἐπυθάνετο
ζ) ..... ὅπως κάλλιστα πορευθεῖη.	Βουλεύονται

3. Να τρέψετε σε ευθύ λόγο τις προτάσεις του πλάγιου λόγου εφαρμόζοντας τους κανόνες που διέπουν τη μετατροπή:

- α) Κῦρος ἠρώτα τίς ὁ θόρυβος εἶη.
 β) Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος ἤρετο εἰ τι παραγγέλλοι Κῦρος.
 γ) Ὁ δὲ ἐθαύμασε τίς παραγγέλλει καὶ ἤρετο ὅ,τι εἶη τὸ σύνθημα.

- δ) Οί δὲ ἔλεγον ὅτι πολιορκοῦνται ἐπὶ λόφου, οἱ δὲ Θερᾶκες πάντες περικυκλωμένοι εἶεν αὐτούς.
- ε) Ὁ στρατηγὸς ἔλεγεν ὅτι ἀποπέμψει τὸν στρατιώτην.
- στ) Σωκράτης ᾤθη δεῖν ζῆν φιλοσοφοῦντα καὶ ἐξετάζοντα ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους.
- ζ) Κλέαρχος ἐκέλευεν ἀπαγγέλλειν Ἀρσίου ὅτι αὐτοὶ μὲν νικῶν τε βασιλέα καὶ οὐδείς αὐτοῖς μάχοιτο.

4. Να τρέψετε τις ευθείες ερωτήσεις σε πλάγιες προτάσσοντας την πρόταση: Ξενοφῶν τότε ἤρετο

- α) Τίς μὲν γὰρ τοῖς ἐχθροῖς ἀκμάζων οὕτω φοβερός ἦν, ὡς Ἀγησίλαος;
- β) Ποίας νεότητος οὐ κρεῖττον τὸ ἐκείνου γῆρας ἐφάνη;
- γ) Τίς δὲ συμμάχοις θάρσος παρέσχεν, ὅσον Ἀγησίλαος;
- δ) Τίνα δὲ νέον οἱ φίλοι πλέον ἐπόθησαν ἢ Ἀγησίλαον γηραιὸν ἀποθανόντα;

Δ. Κείμενο για κατανόηση

Ὁ διδάσκαλός με, ὦ μῆτερ, ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. Καὶ τοίνυν ἐπὶ μᾶ ποτε δίκη πληγὰς ἔλαβον ὡς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. Ἦν δὲ ἡ δίκη τοιαύτη. Παις μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα ἕτερον παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα, ἐκδύσας αὐτόν, τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκείνον ἠμφίεσε, τὸν δὲ ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδου. Ἐγὼ οὖν τούτοις δικάζων ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἀρμόζοντα ἐκάτερον χιτῶνα ἔχειν. Ἐν τούτῳ αὖ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος λέξας ὅτι, ὁπότε μὲν τοῦ ἀρμόττοντος εἶην κριτής, οὕτω δέοι ποιεῖν, ὁπότε δὲ κρῖναι δέοι, ποτέρου ὁ χιτῶν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, τίς κτήσις δικαία ἐστὶ, πότερα τὸν βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν ἢ τὸν ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτηῖσθαι. ἔπειτα δὲ ἔφη τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον. σὺν τῷ νόμῳ οὖν ἐκέλευεν ἀεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι.

(Ξενοφώντος, *Κύρου Παιδεία* Α' 3 § 17)

Λεξιλόγιο

ἀκριβῶ τὴν δικαιοσύνην = ἀπονέμω με ἀκρίβεια τὴ δικαιοσύνη

ὁ πριάμενος = αὐτὸς που ἀγόρασε (κάτι)

τίθεμαι τὴν ψῆφον = δίνω τὴν ψήφο, ἀποφασίζω

Σωφρονίζει καὶ δικαιοτέρους ποιεῖ καὶ ἱατρικὴ γίνεται πονηρίας ἢ δίκη

Ἡ ἀπόδοση δικαιοσύνης συνετίζει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς κάνει πιο δίκαιους, ἐνῶ συγχρόνως θεραπεύει τὴν κακία

(Πλάτωνος, *Γοργίας*)

Μάθημα 30 - Επαναληπτικό

Ασκήσεις

1. Αφού μελετήσετε προσεκτικά το κείμενο που ακολουθεί, α) να αναγνωρίσετε γραμματικώς τις μετοχές του και β) να τις τρέψετε στον αντίθετο αριθμό:

Ὁ δ' αὖ Μνάσιππος ὄρων ταῦτα, τοὺς μὲν τινὰς τῶν μισθοφόρων ἀπομίσθους ἐπεποιήκει, τοῖς δὲ μένουσι καὶ δύο ἤδη μηνῶν ὄφειλε τὸν μισθόν, οὐκ ἀπορῶν, ὡς ἐλέγετο, χρημάτων· καὶ γὰρ τῶν πόλεων αἱ πολλαὶ αὐτῷ ἀργύριον ἀντὶ τῶν ἀνδρῶν ἐπεμπον, ἅτε καὶ διαποντίου τῆς στρατείας οὕσης. Κατιδόντες δὲ ἀπὸ τῶν πύργων οἱ ἐκ τῆς πόλεως τὰς τε φυλακὰς χειρὸν ἢ πρόσθεν φυλλατομένας ἐσπαρμένους τε κατὰ τὴν χώραν τοὺς ἀνθρώπους, ἐπεκδραμόντες τοὺς μὲν τινὰς αὐτῶν ἔλαβον, τοὺς δὲ κατέκοψαν.

(Ξενοφῶντος, Ἑλληνικά Στ' 2 §§ 16-17)

2. α) Ν' αναγνωρίσετε συντακτικῶς τις μετοχές του πιο πάνω κειμένου και β) να σημειώσετε ποιες είναι συνημμένες και ποιες απόλυτοι.

3. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο των επιθέτων και επιρρημάτων που είναι σε παρένθεση:

Πλάτων ..... (μέγας· υπερθ.) πάντων τῶν φιλοσόφων ἦν.
..... (κακός· υπερθ.) καὶ ..... (πονηρός· υπερθ.)
βίος τοῖς ἀνθρώποις ἐστίν, ὅτε τὸ ψεῦδος προκρίνεται τῆς ἀληθείας. Τότε
..... (μάλα· υπερθ.) τοὺς προτέρους δεσπότης οἱ οἰκέται πο-
θοῦσιν, ὅταν τῶν δευτέρων λάβωσι πείραν. Τὸ κατ' ἀρχὰς μὴ κολαζόμε-
νον ἐπὶ ..... (μέγα· συγκρ.) αὖξεται. Πάσης προνοίας ἡ τύ-
χη..... (δυνατὴ· συγκρ.) καθέστηκε. Θεμιστοκλῆς τὸ τε
..... (ἀγαθόν· συγκρ.) καὶ τὸ ..... (κακόν· συγκρ.)
ἐν τῷ ἀφανεῖ ἐτι προεώρα ὡς ἐπὶ τὸ..... (πολύ· υπερθ.).
Οὔτε ἵππος ..... (εὐγενής· υπερθ.) κρίνοιτο ἂν ὁ .....
(πολυτελῆ· υπερθ.) σκευὴν ἔχων, ἀλλ' ὁ τῇ φύσει ..... (λα-
μπρός· υπερθ.), οὔτε ἀνήρ ..... (σπουδαῖος· υπερθ.) ὁ
..... (πολύτιμον· υπερθ.) οὐσίαν κεκτημένος, ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν
..... (γενναῖος· υπερθ.).

4. Να υπογραμμίσετε και ν' αναγνωρίσετε συντακτικῶς τις γενικές στα αποσπάσματα που ακολουθοῦν:

- Ἄπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι κἂν μικράν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. Τούτων δ' ἡ μὲν φύσις ἐστὶν ἄτακτον καὶ κατ' ἄνδρα ἴδιον τοῦ ἔχοντος, οἱ δὲ νόμοι κοινὸν καὶ τεταγμένον καὶ ταῦτό πᾶσιν.

- Πᾶς ἐστὶ νόμος εὖρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δ' ἀνθρώπων φρονίμων, ἐπανόρθωμα δὲ τῶν ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων ἀμαρτημάτων, πόλεως δὲ συνθήκη κοινή, καθ' ἣν πᾶσι προσήκει ζῆν τοῖς ἐν τῇ πόλει.
- Σόλων Ἐξηκестίδου Σαλαμίνιος πρῶτον μὲν τὴν σεισάχθειαν εἰσηγήσατο Ἀθηναίοις· τὸ δὲ ἦν λύτρωσις σωμάτων τε καὶ κτημάτων.
- Ἄνδρῶν ἀπάντων Σωκράτης σοφώτατος.
- Ἄνυτος καὶ Μέλητον συνέπεισεν ἀπενέγκασθαι κατὰ Σωκράτους γραφὴν ἀσεβείας καὶ τῶν νέων διαφθορᾶς.

5. *Ν' αναγνωρίσετε συντακτικῶς τις μετοχές και τις δευτερεύουσες προτάσεις του πιο κάτω κειμένου:*

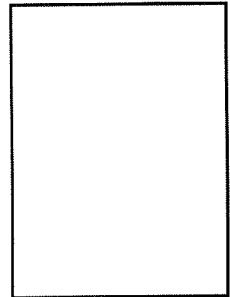
Μετὰ ταῦτα τοίνυν, ὧ ἄνδρες, ἐπειδὴ χρόνος ἐγένετο καὶ ἀφικνεῖτο πλοῖα Ἀθήνηθεν εἰς Ῥόδον καὶ ἦν φανερόν ὅτι οὐδὲν δεινὸν ἐγεγονέει περὶ τὴν πόλιν, φοβηθεὶς ἐκπλεῖ πάλιν ἐκ τῆς Ῥόδου καὶ ἀφικνεῖται εἰς Μέγαρα· καὶ ᾧκει ἐν Μεγάροις πλείω ἢ πέντε ἔτη ἔχων προστάτην Μεγαρέα, οὐδὲ τὰ ὄρια τῆς χώρας αἰσχυρόμενος, ἀλλὰ μετοικῶν ἐν γειτόνων τῆς ἐκθρεψάσης αὐτὸν πατρίδος.

(Λυκούργου, Κατὰ Λεωκράτους § 21)

6. *Να τρέψετε τις ειδικές και αιτιολογικές προτάσεις σε μετοχές κατηγορηματικές και αιτιολογικές:*

Μετοχές

- Ἀλκιβιάδης, ἐπειδὴ ἐνίκησεν ἄρματι, ἐν Ὀλυμπία εἰστήσασεν τοὺς θεωροὺς.
- Ἐπεὶ δὲ πολλοὶ ἀπέθνησκον τούτῳ τῷ τρόπῳ, Κρέων κηρύσσει δῶσειν τὴν βασιλείαν τῷ λύσοντι τὸ αἴνιγμα.
- Νῦν δέ, ἐπειδὴ ὀρῶ ὅτι οἱ μὲν συναγορεύουσι τοῖς πολεμίοις, οἱ δ' οὐκ ἐρρωμένως ἐναντιοῦνται, ἀνέστην λέξων ἃ γινώσκω περὶ τούτων, ἐπεὶ αἰσχυρὸν ἐνόμισα σιωπᾶν.

7. α) *Να βρείτε το είδος και τη σημασία των υποθετικών λόγων και β) να τους τρέψετε, ώστε να σημαίνουν το πραγματικό:*

- Γελοῖον ἂν εἶη, εἰ ὁ τοὺς ἐχθροὺς αὖξων προσέτι καὶ μισθὸν τούτου φέροι.
- Ἴππος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἂν κακουργῆ, τὸν ἵππεα κακίζομεν.
- Ἐγὼ δ' εἰ μὲν πρὸς ἄλλους τινὰς ἐπεχειροῦν οὕτω διεξιέναι περὶ τῶν πραγμάτων, εἰκότως ἂν εἶχον τὴν αἰτίαν ταύτην.
- Ἄν οὖν ἐμοὶ πειθησθε, τὰ τε δίκαια ψηφιεῖσθε καὶ τὰ λυσιτελοῦντα ὑμῖν αὐτοῖς αἰρήσεσθε.
- Εἰ ὧδε στρατευσόμεθα, οὐ δυνησόμεθα μάχεσθαι τοῖς ἀντιπάλοις.

8. Να τραπεί ο ευθύς λόγος σε πλάγιο και ο πλάγιος σε ευθύ:

- Ἴσως οἱ νόμοι ἄν εἴποιεν «ὦ Σώκρατες, μὴ θαύμαζε τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἀποκρίνου, ἐπειδὴ καὶ εἴωθας χρῆσθαι τῷ ἔρωτᾶν τε καὶ ἀποκρίνεσθαι».
- Λοιδορούμενός ποτε ὁ φιλόσοφος ἀνεχώρει. Ὅτε δὲ ὁ ἐπιδιώκων ἠρώτα: «τί φεύγεις;» οὗτος λέγει «ὅτι τοῦ μὲν κακῶς λέγειν σὺ τὴν ἐξουσίαν ἔχεις, τοῦ δὲ μὴ ἀκούειν ἐγώ».
- Ἄσπασάμενος ἠρώτα ὁ, τι πράττομι.
- «ᾧ Σώκρατες» ἔφη «μουσικὴν ποιεῖ καὶ ἐργάζου».
- Ἄθηναῖοι ἐδίδασκον τοὺς παῖδας σοφῶν ἀνδρῶν εὐλαβεῖσθαι τὰς συμβουλὰς.

Κείμενα για κατανόηση

I. Σωκράτης πρὸς τὸν εἰπόντα, «θάνατόν σου κατέγνωσαν Ἀθηναῖοι, «κἀκείνων», εἶπεν, «ἢ φύσις». Μέλλοντί τε αὐτῷ τὸ κώνειον πίεσθαι Ἀπολλόδωρος ἰμάτιον ἐδίδου καλόν, ἵν' ἐκείνῳ ἔναποθάνοι' καὶ ὅς, «τί δέ», ἔφη, «τὸ ἐμὸν ἰμάτιον ἐμβιῶναι μὲν ἐπιτήδειον, ἔναποθανεῖν δὲ οὐχί;»

(Διογένηος Λαερτίου, *Βίοι Φιλοσόφων* - Σωκράτης, 35)

**II. Οὐδεὶς βλέπων βλέπει με, μὴ βλέπων δ' ὄρα'
ὁ μὴ λαλῶν λαλεῖ, ὁ μὴ τρέχων τρέχει'
ψευδὴς δ' ὑπάρχω, πάντα δ' ἀληθῆ λέγω.**

(το ὄνειρο)

(*Παλατίνη Ἀνθολογία* τόμ. XII βιβλίου XVI Ἀριθμητικά καὶ γρίφοι 110)

**III. Ἐπὶ σοφῶν ἐρέω κατ' ἔπος πόλιν, οὖνομα, φωνήν.
«Μέτρον» μὲν Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος εἶπεν «ἄριστον».
Χίλων δ' ἐν κοίλῃ Λακεδαιμόνι, «Γνῶθι σεαυτόν».
Ὅς δὲ Κόρινθον ἔναιε, «Χόλου κρατέειν» Περίανδρος.
Πιττακὸς «Οὐδὲν ἄγαν» ὅς ἔην γένος ἐκ Μυτιλήνης.
«Τέρμα δ' ὄραῖν βιότοι» Σόλων ἱεραῖς ἐν Ἀθήναις.
«Τοὺς πλέονας κακίους» δὲ Βίας ἀπέφηνε Πριηνεύς.
«Ἐγγύην φεύγειν» δὲ Θαλῆς Μιλήσιος ἠῦδα.**

(*Παλατίνη Ἀνθολογία* τόμ. VIII βιβλίου IX Ἐπιδεικτικά ἐπιγράμματα 366)

Λεξιλόγιο

καταγιγνώσκω τινὸς θάνατον = καταδικάζω κάποιον σε θάνατο

ἵν' ἐκείνῳ ἔναποθάνοι = για να πεθάνει μέσα σ' εκείνο

ἐμβιῶναι = για να ζω μέσα

ἐρέω (= ἐρῶ) = θα πω

ναίω = κατοικῶ, διαμένω

ἔην (= ἦν) = ἦταν

ἐγγύη = εγγύηση

αὐδάω, -ᾶ = λέγω

IV. Ἄμασις ὁ Αἰγύπτιος σοφοῦς δύο, Θαλῆν τὸν Μιλήσιον καὶ τὸν τῶν Αἰθιοπῶν βασιλέα, εἰς ἀγῶνα σοφίας ἐκάλεσε, παρακελευσάμενος ἐρωτήματά τινα λῦσαι. Ἦσαν δὲ ταῦτα:

Ἄμασις	Αἰθίοψ	Θαλῆς
Τί πρεσβύτατον;	Χρόνος.	Θεός· ἀγέννητος γὰρ.
Τί μέγιστον;	Κόσμος.	Τόπος· τὸν κόσμον περιέχει.
Τί σοφώτατον;	Ἀλήθεια.	Χρόνος· εὕρισκει γὰρ πάντα.
Τί κάλλιστον;	Φῶς.	Κόσμος· Θεοῦ γὰρ ἔργον.
Τί κοινώτατον;	Θάνατος.	Ἐλπίς· πάντες αὐτῆς μετέχουσι.
Τί ὠφελιμώτατον;	Θεός.	Ἀρετὴ· ὠφέλιμα τ' ἄλλα ποιεῖ.
Τί βλαβερώτατον;	Δαίμων.	Κακία· βλάπτει γὰρ πλεῖστα.
Τί ἰσχυρώτατον;	Τύχη.	Ἀνάγκη· κρατεῖ γὰρ πάντων.
Τί τάχιστον;	—	Νοῦς· διὰ παντὸς γὰρ ῥεῖ.

(Πλουτάρχου, Συμποσιακὰ προβλήματα)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Λεξιλόγιο

A

ἀγάλλομαι τινη ἢ ἐπί τινη = καυχίεμαι, χαιίρομαι
ἄγαν = πολύ, πάρα πολύ
ἀγνώς (γεν. ἀγνώτος), ὄ, ἦ = ἀγνωστος
ἀγορεύω = μιλά δημόσια, εκφωνώ λόγο
ἀγορητής, ὄ = ο ρήτορας
ἀδεῶς = χωρίς φόβο
ἀθυμέω, -ῶ = είμαι βαρύθυμος, αποκαρδιωμένος, απογοητεύομαι
αἰδώς, ἦ = συστολή, σεβασμός προς τους άλλους
αἰρέομαι, -οὔμαι = προτιμώ, εκλέγω
αἰσχύνομαι = ντρέπομαι, σέβομαι
αἰτιάομαι, -ῶμαι = κατακρίνω, μέμφομαι
ἀκλεής, -ές = ἀδοξος, ἀσημος
ἄκρα, ἦ = το ακρωτήρι
ἀκριβίω, -ῶ= κάμνω κάτι με ακρίβεια, είμαι ακριβής
ἄκων, ἄκουσα, ἄκων = χωρίς τη θέληση
ἀλίσκομαι = καταλαμβάνομαι, συλλαμβάνομαι
ἀμείνων, -ον (συγκριτ. του επιθ. ἀγαθός) = καλύτερος
ἀμφιγνοέω, -ῶ = αμφιταλαντεύομαι, αμφιβάλλω
ἀναγιγνώσκω = γνωρίζω καλά, αναγνωρίζω, διαβάζω
ἀνάγομαι = αποπλέω
ἀναιρέω, -ῶ = σηκώνω, ανατρέπω, δίνω χρησμό
(μ. φ.) ἀναιρέομαι, -οὔμαι = σηκώνω
ἀνακομίζω = φέρω πάνω
ἀναλίσκω = δαπανώ, ξεοδεύω
ἀναμνησκόω (τινά περί τινος) = υπενθυμίζω κάποιον για κάτι
ἀνδραποδισμός, ὄ = υποδούλωση και πώληση ως δούλων ελεύθερων ανθρωπών
ἀνευθριάζω = κοκκινίζω
ἀνιάρός, -ά, -όν = θλιβερός, ενοχλητικός, δυσάρεστος
ἀνορύσσω = ανασκάβω κάτι θαμμένο, ξεχώνω
ἀξιόω, -ῶ = κρίνω άξιο, απαιτώ
ἀπειθέω, -ῶ = απειθαρχώ, δεν υπακούω
ἀπεπολάω, -ῶ = διαστέω κάτι με πώληση ἢ ανταλλαγή, αγοράζω και πωλώ, προδίδω
ἀποβάλλω = χάνω
ἀπόλλυμι = χάνω
(μ. φ.) ἀπόλλυμαι = χάνομαι, καταστρέφομαι
ἀπολείπω τινά = αφήνω πίσω, εγκαταλείπω, ξεπερνάω
ἀποτόμως = απότομα, απολύτως, από μόνο του
ἀπράγμων, ον = ἀμέριμνος
ἄπτομαι τινος = εγγίζω
ἀρμόττω = ταιριάζω
ἀρχή, ἦ = έναρξη, πρώτη αιτία, εξουσία
ἄρχομαι τινος = αρχίζω
ἀτάρ = αλλά
ἀυ = πίσω, πάλι
αὐδάω, -ῶ = λέγω, μιλάω
αὐθις = πάλι
ἀφήμι = αφήνω
ἀφικνέομαι, -οὔμαι = φτάνω
ἀφορμή, ἦ = τόπος από τον οποίο ξεκινά κάποιος, αφετηρία, ορμητήριο, εφόδιο
ἄχθομαι τινη = δυσσanasχετώ, στενοχωρούμαι, οργίζομαι

βεβιωκώς (μετ. παρακ. του βιω) = αυτός που έχει ζήσει
βιώω, -ῶ = ζω
βλασφημέω, -ῶ = κακολογώ, προβλέπω κακά
βούλομαι = θέλω

Γ

γάρ = διότι
γεγονώς, ὁ (μετ. παρακ. του γίγνομαι) = ο γεννημένος, ο απόγονος
γεραρός, -ά, -όν = σεβάσιμος, μεγαλοπρεπής
γιγνώσκω = γνωρίζω, κρίνω
γοώδης, -ες = θρηνητικός
γραῦς (γεν. γραός), ἡ = γριά

Δ

δαίμων, ον = γνώστης, έμπειρος
δαίμων, ὁ = θεός
δεδομένα, τά (μετ. παθητ. παρακ. του δοκῶ) = τα αποφασισμένα, οι αποφάσεις
δέδοικα ἢ δέδικα (δειδω) = φοβούμαι
δει (απρόσ.) = πρέπει
δέω (μέλλ. δεήσω, παρακ. δεδέηκά) τινος = έχω ανάγκη, χρειάζομαι
δέομαι = έχω ανάγκη, εύχομαι, παρακαλώ
δέω, δῶ (μέλλ. δήσω, παρακ. δέδεκα) = δένω, δεσμεύω
δημηγορέω, -ῶ = μιλά δημόσια
δημιουργός, ὁ = έμπειρος τεχνίτης· αντίθ. ιδιώτης
δηῶ, -ῶ = ληλατώ
δήπου = βεβαίως, όπως νομίζω
δήτα = ασφαλώς, βεβαίως· επί ερωτήσεως; τί δήτα; = τι λοιπόν;
δαιτάω, -ῶ = κρίνω ως μεσολαβητής, αποφασίζω
(μ.φ.) δαιτάομαι, -ῶμαι = ζω με έναν ορισμένο τρόπο, ζω
διακόπτω = κόβω στα δύο
διαλλάττομαι = συμφιλιώνομαι, συμβιβάζομαι
διαμαρτία, ἡ = το λάθος
διαπράττομαι = επιτυγχάνω, κερδίζω την υπόθεση
διατελέω, -ῶ = φέρω κάτι σε πέρας, εκπληρώνω, συνεχίζω να κάμνω κάτι·
συνήθως με κατηγορηματική μετοχή
διαφέρω τινός = υπερέχω από κάποιον
δίδωμι τινί τι = δίνω σε κάποιον κάτι
δίδωμι δίκην = τιμωρούμαι
διευκρινέομαι, -οῦμαι = διαχωρίζομαι με ακρίβεια
δίκη, ἡ = η δικαιοσύνη, το ορθό, το δίκαιο
διομολογέομαι, -οῦμαι = αναγνωρίζομαι επίσημα
διορίζομαι = κάμνω διάκριση, δίνω τον κατάλληλο ορισμό
δίζ (επίρρ.) = δύο φορές
δολιχεύω = λαμβάνω μέρος σε αγώνα (μαζου) δρόμου

Ε

ἔαρ, τὸ = άνοιξη
ἔάω, -ῶ = αφήνω, επιτρέπω
ἐγγύη, ἡ = εγγύηση
ἐγκλίνομαι τινι = κλίνω προς, αζουμπώ, στηρίζομαι
εἰκός ἐστιν = είναι φυσικό
εἰκότως = εύλογα, δικαιολογημένα

εἶμι = πορεύομαι
 ἰώθην (ιωθην. τῶν ἰθῶν με σημασ. ενεστ.) = συνηθίζω
 ἑκάτερος, -α, -ον = καθένας από τους δύο
 ἐκβάλλομαι = ρίχνομαι έξω, προεκτείνομαι
 ἐκδύω = αφαιρώ, γδύνω· αντίθ. ἐνδύω
 ἐκκαθαίρω = καθαρίζω ολωσδιόλου, εκκαθαρίζω
 ἐκόν, ἐκοῦσα, ἐκόν = με τη θέληση
 ἐλαύνω = προχωρώ
 ἐμβρόντητος, -ον = κεραινόπληκτος, κατάπληκτος
 ἐμπίπλαμαι τινος = εἶμαι γεμάτος από κάτι
 ἐνδον (ἐπίρρ.) = μέσα, εντός
 ἔνεμι (ἐν + εἶμι) = ενεπύρχω, εἶμαι μέσα ή μεταξύ
 ἔνεστι (ἀπρὸς.) = εἶναι δυνατό
 ἐνθάδε (ἐπίρρ.) = ἐδώ
 ἐνιαυτός, ὄ = το ἔτος
 ἔνιοι, -αι, -α = μερικοί
 ἐντέλλομαι τίνι τι = προστάζω, διατάζω, παραγγέλλω σε κάποιον κάτι
 ἔξεστι (ἀπρὸς.) = εἶναι δυνατό, επιτρέπεται
 ἔοικα (παρακ. του εἶκω με σημασ. ενεστ.) = μοιάζω, φαινομαι
 ἔπαυλις, ἦ = αγραικία, αγρακτημα
 ἐπέρχομαι = ἔρχομαι ή πηγαίνω προς, ἔρχομαι εναντίον, επιτίθεμαι
 ἐπερωτάω, -ῶ = συμβουλευομαι, ερωτώ
 ἐπέχω = συγκρατώ, περιμένω
 ἔπηλυς, ὄ, ἦ = αὐτός που ἦλθε από αλλού, ο ξένος
 ἐπικωλύω = εμποδίζω
 ἐπιλανθάνομαι = λησμονώ
 ἐπιμελέομαι, -οῦμαι ή ἐπιμέλομαι τινος = φροντίζω, ενδιαφέρομαι
 ἐπινοέω, -ῶ = επινοώ, σκέφτομαι, ἔχω στο νου
 ἐπίσταμαι = γνωρίζω καλά
 ἐπίταγμα, τό = πρόσταγμα, διαταγή
 ἐπιτάσσω = τοποθετώ επάνω, διατάζω, προστάζω
 ἐπιτήδεια, τά = τα προς τροφήν αναγκαία, τα εφόδια τα αναγκαία για τροφή
 ἐπιτήδειος, -α, -ον = αρμόδιος, κατάλληλος
 ἐρίζω = φιλονικώ
 ἔρυμα, τό = οχυρό
 ἐσθίω = τρώγω
 ἔτεός, -ά, -ὸν = αληθινός, πραγματικός
 ἔτυμος, -ον ή ἔτυμος, -η, -ον = αληθινός
 εὖ (ἐπίρρ.) = καλά, ωραία
 εὐαρμοστία, ἦ = καταλληλότητα
 εὐάρμοστος, -ον = αρμονικός, αρμόδιος, επιτήδειος
 εὐδαιμονία, ἦ = καλή τύχη, ευτυχία, ευημερία
 εὐδία, ἦ = καλοκαιρία, γαλήνη
 εὐκαιρος, -ον = κατάλληλος
 εὐκοσμία, ἦ = καλός τρόπος, καλή διαγωγή
 εὐπάσχω = ενεργετούμαι
 εὐπετώς (ἐπίρρ.) = εύκολα
 εὐπλοια, ἦ = ευνοϊκός καιρός για ταξίδι, καλό ταξίδι
 εὐ ποιῶ = ενεργετώ
 εὐ πρώττω = ευτυχώ
 εὐρυθμία, ἦ = αξιοπρέπεια, χάρη
 εὐρυθμος, -ον = ρυθμικός, κόσμος
 εὐφυής, -ές = ικανός εκ φύσεως, όμορφος, έξυπνος
 εὐχείρωτος, -ον = αὐτός που καταβάλλεται εύκολα
 ἐφίεμαί τινος = επιθυμώ

Z

ζῆν, τὸ (απαρέμφ. του ζήω, -ῶ) = το να ζεις, η ζωή· φράσεις = τὰ πρὸς τὸ ζῆν, τὸ εὖ ζῆν
ζήτω, ζήτωσαν (προστ. του ζήω, -ῶ) = να ζει, να ζουν

H

ἥδομαι = τέρωμαι, ευχαριστούμαι
ἡδονή, ἡ = ευχαρίστηση, απόλαυση
ἡδύς, -εῖα, -ὺ = ευχάριστος
ἦρω = ἔχω ἔλθει
ἡλικιώτης, ὁ = συνομήλικος

Θ

θαυμάζω τινός = θαυμάζω, απορώ, εκπλήττομαι
θέμις, ἡ - το δίκαιο
θεράπων, ὁ = υπηρέτης
θυμός, ὁ = ψυχή, ορμή
θωπεύω = κολακεύω, καλοπιάνω, χαϊδεύω

I

ιάομαι, -ῶμαι = θεραπεύω
ιδιώτης, ὁ = ο πολίτης ως άτομο, αυτός που δεν έχει ως επάγγελμα κάποια επιστήμη ή τέχνη
ή την πολιτική
ἰλάρχης και ἰλαρχος = αρχηγός τμήματος (ἰλης) ἱππικού
ἴστημι = κάμνω κάποιον να σταθεί ὀρθιος, στήνω
(μ.φ.) ἴσταμαι = στέκομαι
ἰσχάς, ἡ = α) το ξηρό σύκο β) η άγκυρα
ἰτέον· ρηματ. επίθ. του εἶμι = πορεύομαι

K

καθειργνυμι (εἰρκτή = φυλακή) = εγκλείω, φυλακίζω
καθίστημι = στήνω, εγκαθιστώ, ιδρύω
(μ. φ.) καθίσταμαι = γίνομαι, τοποθετούμαι, διορίζομαι, εγκαθιδρύομαι
καινουργία, ἡ = δημιουργία κάποιου νεότερου
κακός, -ή, -όν = κακός, δειλός
καρπύομαι, -οῦμαι τινα = εκμεταλλεύομαι κάποιον
καταγιγνώσκω τινός = κατηγορώ κάποιον για κάτι, καταδικάζω
καταγιγνώσκω τινός θάνατον = καταδικάζω κάποιον σε θάνατο
κατακαίνω = σκοτώνω
κατασκοπέομαι, -οῦμαι = ερευνώ, εξετάζω, εξακριβώνω
καταστρέφομαι = ανατρέπομαι, φθείρομαι, υποδουλώνομαι
καταφέρω = φέρω κάτω, κτυπώ
καταφρονέω, -ῶ τινος = περιφρονώ
κατέχω = κρατώ δυνατά, ανακόπτω, προσορμίζομαι, αγκυροβολώ
κατοικέω, -ῶ = κατοικώ, διαμένω· επί πόλεως = διοικούμαι, κυβερνέμαι
κατορύσσω = σκάβω βαθιά
κελεύω = διατάζω, παρακινώ
κολακεύω = εἶμαι κόλακας, χαϊδεύω, καλοπιάνω
κουρίδιος, -α, -ον = αγαπημένος
κρατέω, -ῶ = νικάω, υπερισχύω
κρατιστεύω (κράτιστος) = εἶμαι ισχυρότατος, ἄριστος, υπερνικάω
κτάομαι, -ῶμαι = αποκτώ, κατέχω, κρατώ
κτείνω = φονεύω, σκοτώνω
κύων (γεν. κυνός), ὁ = σκύλος

Λ

λιμός, ό = η πείνα
λιμώττω = πεινώ, υποφέρω από πείνα
λόγος, ό - ομιλία, νους, λογικό
λοιδορόομαι, -οῦμαι = υβρίζομαι, κακολογούμαι
λυσιτελέω, -ώ = αποζημιώνω, ωφελώ
λφών, -ον (συγκριτ. του επιθ. αγαθός) = καλύτερος

Μ

μεγάλως (επίρρ.) = σε μεγάλο βαθμό
μέγας, μεγάλη, μέγα = μεγάλος
μειρακιώδης, -ες - παιδιάστικός
μέλει μοι (απρὸς.) = μ' ενδιαφέρει
μέλλω = σκοπεύω, βραδύνω, καθυστερώ
μέμνημαι (παρσκ. του μμνήσκομαι) = θυμάμαι
μέντοι (αντιθ. σύνδ.) = όμως
μεταλαμβάνω (τινός) = παίρνω μέρος, συμμετέχω
μωρός, -ά, -όν = ανόητος

Ν

ναίω = κατοικώ
ναῦς (γεν. νεώς), ή = το πλοίο
νεοττία, ή = η επώαση, το κλώσημα
νή + αιτ. (επί όρκου) = μα
νήχομαι = κολυμπώ (ή νήσσα = η πάπια)
νουθέτησις, ή = συμβουλή

Ξ

ξυνουσία, ή (ή συνουσία) = συναναστροφή, επικοινωνία

Ο

οΐδα = γνωρίζω
οΐκαδε (επίρρ.) = προς το σπίτι, προς την πατρίδα
οϊκέομαι, -οῦμαι = κάμνω κάτι δικό μου
οϊκέω, -ώ = κατοικώ
οΐκοθεν (επίρρ.) = από το σπίτι, από την πατρίδα
οΐκοι (επίρρ.) = στο σπίτι, στην πατρίδα (στάση)
όλεθρος, ό = καταστροφή
όνειδίζω τινί = ψέγω, υβρίζω, κατηγορώ, χλευάζω κάποιον
όξύς, -εία, -ύ = κοφτερός, μυτερός
όρᾶω, -ᾶ = βλέπω
όρέγομαι = επιθυμώ
όρnis, ό και ή = πτηνό, πουλί
οῦς (γεν. ώτός), τὸ = αυτί
οὔτως (επίρρ.) = έτσι

Π

παίω = κτυπώ
πάλαι (επίρρ.) = προ πολλού
πάνυ μὲν οὖν = βεβαιότατα

παρακαλέω, -ῶ = προτρέπω, ενθαρρύνω
 παρασκευάζομαι = ετοιμάζομαι
 παρέρχομαι = πλησιάζω, προσπερνώ, απομακρύνομαι
 παροράω, -ῶ = παραβλέπω
 παρατίθημι = παραθέτω, προσφέρω, παρέχω
 πειράομαι, -ῶμαι = αποπειρώμαι, δοκιμάζω, προσπαθώ
 πέταμαι και πέτομαι = πετώ
 πιστός, -ή, ὄν = πιστευτός, αληθινός, πιθανός
 πλάζομαι = περιπλανώμαι
 πληγή, ἦ = κτύπημα, πλήγμα, πληγή
 πλήττω = κτυπώ
 ποθεινός, -ή, -ὄν και ποθεινός, -ὄν = περιπόθητος
 πολιτεύω = ζω ως ελεύθερος πολίτης
 (μ. φ.) πολιτεύομαι = ζω σε ελεύθερη πολιτεία, λαμβάνω μέρος στη διοίκηση, κυβερνώ
 πονέω, -ῶ = κοπιάζω
 πονηρία, ἦ = κακή κατάσταση
 πόρρωθεν (επίρρ.) = από μακριά
 πότερος, -α, -ον = ποιος από τους δύο
 πράγματα, τά = υποθέσεις, ενοχλήσεις
 πρεπώδης, -ες = αυτός που πρέπει, που ταιριάζει
 πρεσβύτερος, -α, -ον = μεγαλύτερος σε ηλικία
 πρεσβύτες, ὄ = γέροντας
 προβουλεύω τινός = προνοώ για το καλό κάποιου
 προπονέω, -ῶ τινος = κοπιάζω για χάρη κάποιου
 προσαγορεύω = απευθύνω το λόγο, χαρακτηώ
 προσδέομαι τινος = έχω ανάγκη κάποιου
 προσέχω τὸν νοῦν = στρέφω την προσοχή
 προσήκει (απρόσ.) = ταιριάζει, αρμόζει
 προσπιπέω = πηγαίνω κάπου έφριπτος
 προσπαίξω τινί = αστειύομαι προς κάποιον, ειρωνεύομαι
 προσφέρω τινί τι = φέρω ενώπιον κάποιου, κατηγορώ, κατακρίνω κάποιον για κάτι
 πυνθάνομαι = πληροφορούμαι

P

ραδιουργός, -ὄν = πανούργος, πολυμήχανος
 ραθυμέω, -ῶ = αδρανών, μένω αδρανής
 ῥῆγος, τὸ = το κρύο

Σ

σκευοφόρος = αυτός που μεταφέρει σκευή
 στάσις, ἦ = τοποθέτηση, εσωτερική επανάσταση, διχόνοια
 στέλλω = τακτοποιώ, στολίζω, εξοπλίζω
 στέλλομαι = στολίζομαι, εξοπλίζομαι, ετοιμάζομαι για εκστρατεία, αναχωρώ, πορεύομαι
 στερονοκοπούμαι = κτυπώ το στήθος, κτυπιέμαι
 στυγνός, -ή, -ὄν = μισητός, σκυθρωπός
 συλλήπτωρ, ὄ, συλλήπτρια, ἦ = βοηθός, συνεργός
 συμβάλλω = ενώνω, συντελώ
 σύμμετρος = συμμετρικός, κατάλληλος
 συνάγω = συναθροίζω, συγκαλώ
 συνάγω τὰς πανηγύρεις = καθιερώνω τις θρησκευτικές γιορτές
 συναγωγός, -ὄν = συνδετικός
 συνθήκη, ἦ = συμφωνία
 συνουσία, ἦ (ή ξυνουσία) = συναναστροφή, επικοινωνία
 συντίθεμαι = συμφωνώ, κάμνω συνθήκη
 σχολάζω = ησυχάζω

Τ

ταξίαρχος, ὁ = αξιωματικός των ελαφρά οπλισμένων στρατιωτών
τελευταῖο, -ῶ = πεθαινω
τεταγμένως (επίρρ.) = με τάξη
τηλικούτος, -αῦτη, -οὔτο(ν) = τόσο μεγάλος
τίθημι = θέτω
(μ. φ.) τίθεμαι τὴν ψῆφον = ψηφίζω, αποφασίζω
τιθηνέομαι, -οὔμαι = περιθάλλω, θηλάζω
τίκτω = φέρω στη ζωή, γεννῶ
τεκόντες (μετ. αορ. β' του τίκτω) = οι γονεῖς
τεκῶν, ὁ = πατέρας
τεκοῦσα, ἡ = μητέρα
τίλλω = αποσπῶ, μαδῶ (τα μαλλιά)
τορεύω = εργάζομαι το μέταλλο
τρόπος, ὁ = α) διεύθυνση β) τρόπος ζωής, συνήθεια, χαρακτήρας, ἦθος
τροφάω, -ῶ = ζω πολυτελῶς

Υ

ὑπαίτιος, -ον = υπόλογος, υπεύθυνος
ὑπισχνέομαι, -οὔμαι = υπόσχομαι
ὑποπτεύω = βλέπω με υποψία
ὑπουργέω, -ῶ = βοηθῶ
ὑφαιρέομαι, -οὔμαι = καταλαμβάνω από κάτω, αφαιρῶ κρυφά, κλέπτω

Φ

φαρμακεύς, ὁ = ο ασχολούμενος με την παρασκευή φαρμάκων
φημί = διακηρύσσω, λέγω, ισχυρίζομαι
φθέγγομαι = μιλῶ
φιλονεικία, ἡ = συναγωνισμός, ἀμιλλα
φίλος, -η, -ον = αγαπητός
φρονέω, -ῶ = σκέπτομαι, εἶμαι συνετός, σκοπεύω
φρονῶ μέγα ἐπὶ τινι = καυχίεμαι για κάτι.

Χ

χρῆ (απρὸς.) = πρέπει, εἶναι ἀνάγκη
χρῆομαι, -ῶμαι τινι = μεταχειρίζομαι, ἔχω, χρησιμοποιῶ, συμπεριφέρομαι, συναναστρέφομαι

Ψ

ψιλός, -ή, -ὄν = ελαφρά οπλισμένος

Ω

ὥδε (επίρρ.) = ἔτσι, τόσο, ως ἐξῆς
ὠδῖς (γεν. ὠδίνος), ἡ = πόνος του τοκετού
ὠνέομαι, -οὔμαι (αόρ. ἐπριάμην) = διαπραγματεύομαι την αγορά, αγοράζω

Κατάλογος ανωμαλών ρημάτων

A

- άγανακτέω -ώ, πρτ. ήγανάκτουν, μέλλ. άγανακτίσω, αόρ. ήγανάκτησα, πρκ. ήγανάκτηκα, υπερω. ήγανακτήκειν.
- άγγέλλω, πρτ. ήγγελον, μέλλ. άγγελώ, αόρ. ήγγειλα, πρκ. ήγγελα, υπερω. ήγγέλειν.
- άγυριύω, πρτ. ήγόρευον, μέλλ. άγορεύσω και σπαν. αίνεσομαι, αόρ. ήνεσα, πρκ. ήνεκα, υπερω. ήνέκειν.
- άγω, πρτ. ήγον, μέλλ. άξω, αόρ. α΄ ήξα, αόρ. β΄ ήγαγον, πρκ. ήχα [και άγήοχα], υπερω. ήχειν [και ήγηόχειν].
- άθροίζω, πρτ. ήθροίζον, μέλλ. άθροίσω, αόρ. ήθροισα, πρκ. ήθροισκα, υπερω. ήθροίσειν.
- αινέω-ώ, πρτ. ήνουν, μέλλ. αινέσομαι και σπαν. αίνεσομαι, αόρ. ήνεσα, πρκ. ήνεκα, υπερω. ήνέκειν.
- αίρέω -ώ, πρτ. ήρουν, μέλλ. αίρήσω, αόρ. β΄ είλον, πρκ. ήρηκα, υπερω. ήρήκειν.
- αίρω, πρτ. ήρον, μέλλ. άρω, αόρ. ήρα, πρκ. ήρακα, υπερω. ήρκειν.
- αίσιθάνομαι, πρτ. ήσιθάνομην, μέλλ. αίσιθήσομαι, αόρ. β΄ ήσθήμην, πρκ. ήσθημα, υπερω. ήσθήμην.
- αίσχύνω, πρτ. ήσχυνον, μέλλ. αίσχυνώ, αόρ. ήσχυνα [πρκ. ήσχυγκα].
- άκούω, πρτ. ήκουον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) άκούσομαι, αόρ. ήκουσα, πρκ. άκήκοα, υπερω. άκηκόειν και ήκηκόειν.
- αίλισκομαι (παθητ. του αίρέω -ώ), πρτ. ήλισκόμην, μέλλ. άλώσομαι, αόρ. β΄ έάλων και σπαν. ήλων, πρκ. έάλωκα και σπαν. ήλωκα, υπερω. ήλώκειν.
- άλλάττω και άλλάσσω, πρτ. ήλλαττον και ήλλασσον, μέλλ. άλλάξω, αόρ. ήλλαξα, πρκ. ήλλαχα, υπερω. ήλλάχειν.
- άμαρτάνω, πρτ. ήμάρτανον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) άμαρτήσομαι, αόρ. β΄ ήμαρτον, πρκ. ήμάρτηκα, υπερω. ήμαρτήκειν.
- άμφισβητέω -ώ, πρτ. ήμφεσβήτουν, μέλλ. άμφισβητήσω, αόρ. ήμφεσβήτησα, πρκ. ήμφεσβήτηκα, υπερω. ήμφεσβητήκειν.
- άναλίσκω και αναλώω-ώ, πρτ. άνήλισκον και άνήλουν, μέλλ. αναλώσω, αόρ. άνήλωσα, πρκ. άνήλωκα, υπερω. άνηλώκειν.
- άνδραποδίζω, πρτ. ήνδραποδίζον, μέλλ. άνδραποδιώ, αόρ. ήνδραπόδισα.
- άνέχομαι, πρτ. ήνειχόμην, μέλλ. άνέξομαι, αόρ. β΄ ήνεσχόμην.
- άπαντάω -ώ, πρτ. άπήντων, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) άπαντήσομαι, αόρ. άπήντησα, πρκ. άπήντηκα, υπερω. άπηντήκειν.
- άποθνήσκω, πρτ. άπέθνησκον, μέλλ. άποθανούμαι, αόρ. β΄ άπέθανον, πρκ. τέθνηκα (μόνο απλός), υπερω. έτεθνήκειν.
- άποκρινόμαι, πρτ. άπεκρινόμην, μέσ. μέλλ. άποκρινούμαι, παθ. μέλλ. άποκριθήσομαι, μέσ. αόρ. άπεκρινάμην, παθ. αόρ. άπεκρίθην, πρκ. άποκέκριμα, υπερω. άπεκεκρίμην.
- άρκέω -ώ, πρτ. ήρκουν, μέλλ. άρκέσω, αόρ. ήρκεσα.
- άρπάζω, πρτ. ήρπαζον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) άρπάσομαι και σπαν. άρπάσω, αόρ. ήρπασα, πρκ. ήρπακα, υπερω. ήρπάκειν.
- αύξω και σπαν. αυξάνω, πρτ. ηύξον, μέλλ. αύξήσω, αόρ. ηύξησα, πρκ. ηύξηκα, υπερω. ηύξήκειν.
- άφικνέομαι-ούμαι, πρτ. άφικνούμην, μέσ. μέλλ. άφίξομαι, μέσ. αόρ. β΄ άφικόμην, πρκ. άφίγμα, υπερω. άφίγμην.

B

- βαινώ, πρτ. έβαινον, μέλλ. βήσομαι, αόρ. έβην, πρκ. βέθηκα, υπερω. έβεβήκειν.
- βάλλω, πρτ. έβαλλον, μέλλ. βαλώ, αόρ. β΄ έβαλον, πρκ. βέβληκα, υπερω. έβεβλήκειν.
- βιώω-ώ, πρτ. έβίουν, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) βιώσομαι, αόρ. β΄ έβίον, πρκ. βεβίωκα, υπερω. έβεβιώκειν.

Γ

- γίγνομαι, πρτ. ἐγγίνομην, μέσ. μέλλ. γενήσομαι, παθ. μέλλ. (ως μέσ.) γενηθήσομαι, μέσ. αόρ. β' ἐγενόμην, παθ. αόρ. (ως μέσ.) ἐγενήθην, πρκ. γέγονα και γεγένημα, υπερσ. ἐγεγόνειν και ἐγεγενήμην.
- γινώσκω, πρτ. ἐγινώσκων, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) γνώσομαι, αόρ. β' ἔγνω, πρκ. ἔγνωκα, υπερσ. ἐγνώκειν γινώσκομαι, πρτ. ἐγινώσκομην, παθ. μέλλ. γνωσθήσομαι, παθ. αόρ. ἐγνώσθην, πρκ. ἔγνωμαι, υπερσ. ἐγνώσμην.

Δ

- δείκνυμι και δεικνύω, πρτ. ἔδεικνυν και ἔδεικνυόν, μέλλ. δείξω, αόρ. ἔδειξα, πρκ. δέδειχα, υπερσ. ἔδειξειν· δείκνυμαι, πρτ. ἔδεικνύμην, μέσ. μέλλ. δείξομαι, παθ. μέλλ. δειχθήσομαι, μέσ. αόρ. ἔδειξάμην, παθ. αόρ. ἔδειχθην, πρκ. δέδειγμαι, υπερσ. ἔδειξίμην.
- δέω, πρτ. ἔδεον, μέλλ. δεήσω, αόρ. ἐδέησα, πρκ. δεδέηκα, υπερσ. ἐδεδέηκειν· δέομαι, πρτ. ἐδεόμην, μέσ. μέλλ. δεήσομαι, παθ. αόρ. (ως μέσ.) ἐδεήθην, πρκ. δεδέημαι, υπερσ. ἐδεδέημην.
- διδάσκω, πρτ. ἐδίδασκων, μέλλ. διδάξω, αόρ. ἐδίδαξα, πρκ. δεδίδαχα, υπερσ. ἐδεδιδάχειν· διδάσκομαι, πρτ. ἐδιδασκόμην, μέσ. μέλλ. διδάξομαι, παθ. μέλλ. διδαχθήσομαι, μέσ. αόρ. ἐδιδαξάμην, παθ. αόρ. ἐδιδαχθην, πρκ. δεδίδαγμα, υπερσ. ἐδεδιδάγμην.
- δίδωμι, πρτ. ἐδίδουν, μέλλ. δώσω, αόρ. β' ἔδωκα, πρκ. δέδωκα, υπερσ. ἐδεδώκειν· δίδομαι, πρτ. ἐδιδόμην, παθ. μέλλ. δοθήσομαι, παθ. αόρ. ἐδόθην, πρκ. δέδομαι, υπερσ. ἐδεδόμην.
- δοκέω-ῶ, πρτ. ἐδόκουν, μέλλ. δόξω και δοκήσω, αόρ. ἔδοξα και ἐδόκησα, πρκ. δεδόκηκα· συνήθως απρόσωπο: δοκεῖ, πρτ. ἐδόκει, μέλλ. δόξει, αόρ. ἔδοξε, πρκ. δέδοκται, υπερσ. ἐδέδοκτο· δοκοῦμαι, πρτ. ἐδοκούμην, παθ. αόρ. ἐδόχθην και ἐδοκήθην, πρκ. δέδογμα και δεδόκημαι, υπερσ. ἐδεδόγμην και ἐδεδοκήμην.
- δρᾶω-ῶ, πρτ. ἔδρων, μέλλ. δράσω, αόρ. ἔδρασα, πρκ. δέδρακα, υπερσ. ἐδεδράκειν.

Ε

- ἔάω -ῶ, πρτ. εἶων, μέλλ. ἔάσω, αόρ. εἶασα, πρκ. εἶακα, υπερσ. εἶακειν.
- ἐγείρω, πρτ. ἠγείρον, μέλλ. ἐγερῶ, αόρ. ἠγείρα, πρκ. ἐγήγερκα, υπερσ. ἐγηγέρκειν.
- εἶκω (= υποχωρῶ), πρτ. εἶκων, μέλλ. εἶξω, αόρ. εἶξα.
- εἶκω (=ομοιάζω), εὐρηστος ο πρκ. (με σημασ. ενεστ.) ἔοικα, και ο υπερσ. (με σημασ. πρτ.) ἔωκειν.
- εἰμί, πρτ. ἦν και ἦ, μέλλ. ἔσομαι, αόρ. ἐγενόμην, πρκ. γέγονα, υπερσ. ἐγεγόνειν.
- ἐλαύνω, πρτ. ἤλαυνον, μέλλ. ἐλῶ (κατά το τιμάω, -ῶ), αόρ. ἤλασα, πρκ. ἐλήλακα, υπερσ. ἐληλάκειν.
- ἔλκω, πρτ. εἶλκων, μέλλ. ἔλξω και ἐλκύσω, αόρ. εἶλκυσα και εἶλξα, πρκ. εἶλκυκα, υπερσ. εἶλκύκειν.
- ἐμποδίζω, πρτ. ἐνεπόδιζον, μέλλ. ἐμποδιῶ.
- ἐνθυμέομαι -οῦμαι, πρτ. ἐνεθυμούμην, μέσ. μέλλ. ἐνθυμήσομαι, παθ. μέλλ. ἐνθυμηθήσομαι, παθ. αόρ. (με ενεργ. σημασ.) ἐνεθυμήθην, πρκ. ἐνθεθύμημαι, υπερσ. ἐνεθεθυμήμην.
- ἐνοχλέω -ῶ, πρτ. ἠνώχλουν, μέλλ. ἐνοχλήσω, αόρ. ἠνώχλησα, πρκ. ἠνώχληκα, υπερσ. ἠνωχλήκειν.
- ἐντέλλομαι (αποθετ.), πρτ. ἐνετελλόμην, μέλλ. ἐντελοῦμαι, αόρ. ἐντειλάμην, πρκ. ἐντέταμαι, υπερσ. ἐνετετάμην.
- ἐπίσταμαι (=γνωρίζω καλά) (αποθετ. με ενεργ. διάθεση), πρτ. ἠπιστάμην, μέσ. μέλλ. ἐπιστήσομαι, παθ. αόρ. ἠπιστήθην.
- ἔπομαι (αποθετ. με ενεργ. διάθεση), πρτ. εἰπόμην, μέλλ. ἔψομαι, μέσ. αόρ. β' ἐσπόμην [πρκ. ἠκολούθηκα, υπερσ. ἠκολουθήκειν].
- ἔρχομαι (αποθετ.) [μόνο στην οριστική· οι υπόλοιπες εγκλίσεις από το εἶμι], πρτ. ἦεν και ἦα, μέλλ. εἶμι και σπαν. ἐλεύσομαι, αόρ. β' ἦλθον, πρκ. ἐλήλυθα, υπερσ. ἐληλύθειν.
- ἐρωτάω -ῶ, πρτ. ἠρώτων, μέλλ. ἐρωτήσω και συνηθέστ. μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) ἐρήσομαι, αόρ. α' ἠρώτησα και συνηθέστ. μέσ. αόρ. β' (ως ενεργ.) ἠρόμην, πρκ. ἠρώτηκα, υπερσ. ἠρωτήκειν.
- εὐρίσκω, πρτ. εὐρίσκων και ἠῦρισκων, μέλλ. εὐρήσω, αόρ. β' εὐρον και ἠῦρον, πρκ. εὐρήκα και

ηύρηκα, υπερσ. εύρήκειν και ηύρήκειν.

- εύχομαι (αποθετ.) πρτ. ηύχόμην, μέσ. μέλλ. εὔξομαι, μέσ. αόρ. ηύξάμην, πρκ. ηύγμαi, υπερσ. ηύγμην.
- ἔχω, πρτ. εἶχον, μέλλ. ἔξω και σχήσω, αόρ. β' ἔσχον, πρκ. ἔσχηκα, υπερσ. ἔσχίκειν.

Ζ

- ζήω-ᾶ, πρτ. ἔζων, μέλλ. ζήσω (σπαν.) και μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) βιώσομαι, αόρ. β' ἐβίωv, πρκ. βεβίωκα, υπερσ. ἐβεβιώκειν.

Η

- ἦδομαι (αποθετ.), πρτ. ἠδόμην, παθ. μέλλ. (ως μέσ.) ἠσθήσομαι, παθ. αόρ. (ως μέσ.) ἠσθην.

Θ

- θαυμάζω, πρτ. ἐθαύμαζον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) θαυμάσομαι, αόρ. ἐθαύμασα, πρκ. τεθαύμακα, υπερσ. ἐτεθαυμάκειν.
- θνήσκω (βλ. ἀποθνήσκω).

Ι

- ἰάομαι -ᾶμαι (=γιατρεύω) (αποθετ. με ενεργ. διάθεση), πρτ. ἰώμην, μέσ. μέλλ. ἰάσομαι, παθ. μέλλ. ἰαθήσομαι, μέσ. αόρ. ἰασάμην, παθ. αόρ. ἰάθην, πρκ. ἴαμαι.
- ἰκνέομαι, -οῦμαι (βλ. ἀφικνοῦμαι).

Κ

- καθαίρω, πρτ. ἐκάθαιρον, μέλλ. καθαρώ, αόρ. ἐκάθηρα, [πρκ. κεκάθαρα].
- καλέω -ᾶ, πρτ. ἐκάλουν, μέλλ. καλώ [και καλέσω], αόρ. ἐκάλεσα, πρκ. κέκληκα, υπερσ. ἐκεκλήκειν.
- κάμνω, πρτ. ἔκαμνον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) καμοῦμαι, αόρ. β' ἔκαμον, πρκ. κέκηκα, υπερσ. ἐκεκμήκειν.
- κλίνω, πρτ. ἔκλινον, μέλλ. κλινῶ, αόρ. ἔκλινα, πρκ. κέκλικα, υπερσ. ἐκεκλίκειν.
- κρῖνω, πρτ. ἔκρινον, μέλλ. κρῖνῶ, αόρ. ἔκρινα, πρκ. κέκρικα, υπερσ. ἐκεκρίκειν.
- κτάομαι -ᾶμαι (αποθετ.), πρτ. ἐκτώμην, μέσ. μέλλ. κτήσομαι, μέσ. αόρ. ἐκτησάμην, παθ. αόρ. ἐκτήθην, πρκ. κέκτημαι και ἔκτημαι, υπερσ. ἐκεκτήμην.
- κτείνω- συνήθ. σύνθ. ἀποκτείνω, πρτ. ἀπέκτεινον, μέλλ. ἀποκτενῶ, αόρ. α' ἀπέκτεινα, πρκ. ἀπέκτονα, υπερσ. ἀπεκτόνειν.

Λ

- λαμβάνω, πρτ. ἐλάμβανον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) λήψομαι, αόρ. β' ἔλαβον, πρκ. εἴληφα, υπερσ. εἴληφειν.
- λανθάνω, πρτ. ἐλάνθανον, μέλλ. λήσω, αόρ. β' ἔλαθον, πρκ. λέληθα, υπερσ. ἐλελήθειν.
- λέγω, πρτ. ἔλεγον, μέλλ. λέξω και ἐρῶ, αόρ. ἔλεξα και εἶπα και εἶπον, πρκ. εἶρηκα, υπερσ. εἶρηκειν- παθ. λέγομαι, πρτ. ἐλεγόμην, παθ. μέλλ. ῥηθήσομαι και σπαν. λεχθήσομαι, παθ. αόρ. ἐρρήθην και σπαν. ἐλέχθην, πρκ. εἶρημαι και σπαν. λέλεγμαι, υπερσ. εἶρήμην και σπαν. ἐλελέγμην.
- λείπω, πρτ. ἔλειπον, μέλλ. λείψω, [αόρ. α' ἔλειψα] αόρ. β' ἔλιπον, πρκ. λέλοιπα, υπερσ. ἐλελοίπειν.

Μ

- μαθάνω, πρτ. ἐμάνθανον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) μαθήσομαι, αόρ. β' ἔμαθον, πρκ. μεμάθηκα, υπερσ. ἐμεμαθήκειν.

- μάχομαι (αποθετ.), πρτ. έμαχώμην, μέσ. μέλλ. μαχοῦμαι, μέσ. αόρ. έμαχεσάμην (και έμαχησάμην) πρκ. μεμάχημαι, υπερσ. έμεμαχήμην.
- μέλλω, πρτ. έμελλον και ήμελλον, μέλλ. μελλήσω, αόρ. έμέλλησα.
- μένω, πρτ. έμενον, μέλλ. μενώ, αόρ. έμεινα, πρκ. μεμένηκα, υπερσ. έμεμενήκειν.
- μιμνήσκω, πρτ. έμίμνησκον, μέλλ. μνήσω, αόρ. έμνησα· μέσ. και παθ. μιμνήσκομαι, πρτ. έμμνησκόμην, μέσ. μέλλ. μνήσομαι, παθ. μέλλ. μνησθήσομαι, μέσ. αόρ. έμνησάμην, παθ. αόρ. έμνήσθην, πρκ. (με σημασ. ενεστ.) μέμνημαι, υπερσ. (με σημασ. πρτ.) έμεμνήμην.

N

- νέμω, πρτ. ένεμον, μέλλ. νεμῶ, αόρ. ένειμα, πρκ. νενέμηκα, υπερσ. ένεμεμήκειν.

Ξ

- ξεναγέω -ῶ, πρτ. έξενάγουν, μέλλ. ξεναγήσω, αόρ. έξενάγησα.

O

- οίδα πρκ. (με σημασ. ενεστ.), υπερσ. ήδειν και ήδει (με σημασ. πρτ.), μέλλ. ειδήσω, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) είσομαι· οι υπόλοιποι χρονοι από το συνώνυμο γινώσκω: αόρ. έγνων, πρκ. έγνωκα, υπερσ. έγνώκειν.
- οίκτηρω και οίκτηίρω, πρτ. όκτιρον και όκτειρον, μέλλ. οίκτηρῶ και οίκτηρῶ, αόρ. όκτιρα και όκτειρα.
- οίομαι και οίμαι (αποθετ.), πρτ. όόμην και όμην, μέσ. μέλλ. ολήσομαι [παθ. μέλλ. οιθήσομαι], παθ. αόρ. όήθην.
- ὀλλυμι και ὀλλύω συνήθως ἀπόλλυμι και ἀπολλύω, πρτ. ἀπώλλυν και ἀπώλλυον, μέλλ. ἀπολωῶ, αόρ. ἀπώλεσα, πρκ. ἀπολώλεκα, υπερσ. ἀπωλώλεκειν.
- ὀμνυμι και ὀμνύω, πρτ. ὤμνυν και ὤμνυον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) ὀμοῦμαι, αόρ. ὤμοσα, πρκ. ὀμώμοκα, υπερσ. ὤωμοόκειν.
- ὀράω-ῶ, πρτ. έώρων, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) ὀφομαι, αόρ. είδον, πρκ. έόρακα και έώρακα, υπερσ. έωράκειν· ὀράομαι -ῶμαι, πρτ. έωρώμην, παθ. μέλλ. ὀφθήσομαι, μέσ. αόρ. β' είδόμην, παθ. αόρ. ὠφθην, πρκ. έόραμαι και έώραμαι, υπερσ. έωράμην.
- ὀρύττω και ὀρύσσω, πρτ. ὠρυττον και ὠρυσσον, μέλλ. ὀρύξω, αόρ. ὠρυξα, πρκ. ὀρώρυχα, υπερσ. ὠρωρύχειν.
- ὀφείλω, πρτ. ὠφειλον, μέλλ. ὀφειλήσω, αόρ. α' ὠφείλησα, αόρ. β' ὠφελον, πρκ. ὠφείληκα, υπερσ. ὠφειλήκειν.

Π

- πάσχω, πρτ. έπασχον, μέσ. μέλλ. πείσομαι, αόρ. β' έπαθον, πρκ. πέπονθα, υπερσ. έπεπόνθειν.
- πήγνυμι και πηγνύω, πρτ. έπήγνυν και έπήγνυον, μέλλ. πήξω, αόρ. έπηξα· πήγνυμαι, έπηγνύμην, μέσ. μέλλ. (ως παθ.) πήξομαι, παθ. μέλλ. β' παγήσομαι, μέσ. αόρ. α' έπηξάμην, παθ. αόρ. α' έπήχθην, παθ. αόρ. β' έπάγην, πρκ. πέπηγα, [και πέπηγμαι], υπερσ. έπεπήγειν.
- πίνω, πρτ. έπινον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) πίομαι και συνηρημ. πιούμαι, αόρ. β' έπιον, πρκ. πέπωκα, υπερσ. έπεπόκειν.
- πίπτω, πρτ. έπιπτον, μέλλ. πεσοῦμαι, αόρ. β' έπεσον, πρκ. πέπτωκα, υπερσ. έπεπτόκειν.
- πλέω, πρτ. έπλεον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) πλεύσομαι και συνηρημ. πλευσοῦμαι, αόρ. έπλευσα, πρκ. πέπλευκα, υπερσ. έπεπλεύκειν.
- πνέω, πρτ. έπνεον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) πνεύσομαι και πνευσοῦμαι, αόρ. έπνευσα, πρκ. πέπνευκα, υπερσ. έπεπνεύκειν.
- πυνθάνομαι (αποθετ.), πρτ. έπυνθανόμην, μέσ. μέλλ. πεύσομαι, μέσ. αόρ. β' έπυθόμην, πρκ. πέπυσμαι, υπερσ. έπεπύσμην.

Ρ

- ῥέω, πρτ. ῥρρεον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) ῥύησομαι, παθ. αόρ. β' (ως ενεργ.) ῥρρύνη, πρτ. ῥρρύνηκα, υπερσ. ῥρρυήκειν.

Σ

- σημαίνω, πρτ. ἐσήμαινον, μέλλ. σημανῶ, αόρ. ἐσήμνηα, [πρτ. σεσήμαιγα].
- σκοπέω-ῶ, πρτ. ἐσκόπουν [μέλλ. σκοπήσω, αόρ. ἐσκόπησα]· σκοπέομαι -οῦμαι, πρτ. ἐσκοπούμην, μέλλ. σκέψομαι, αόρ. ἐσκεψάμην [και ἐσκοπησάμην, παθ. αόρ. ἐσκέφθην], πρτ. ἐσκεμμαι, υπερσ. ἐσκέμμην.
- σπένδω (= κάμνω σπονδή), πρτ. ἔσπενδον, μέλλ. σπείσω, αόρ. ἔσπεισα· σπένδομαι (=κάμνω συνθήκη, συμφωνία), πρτ. ἔσπενδόμην, μέσ. μέλλ. σπείσομαι, μέσ. αόρ. ἔσπεισάμην, πρτ. ἔσπεισμαι, υπερσ. ἔσπείσμην.
- στέλλω, πρτ. ἔουτελλον, μέλλ. στελῶ, αόρ. ἔστειλα, πρτ. ἔσταλκα, υπερσ. ἐστάλκειν.
- σφίζω, πρτ. ἔσφριζον, μέλλ. σώσω, αόρ. ἔσωσα, πρτ. σέσωκα, υπερσ. ἐσεσώκειν.

Τ

- τείνω, πρτ. ἔτεινον, μέλλ. τεनῶ, αόρ. ἔτεινα, πρτ. τέτακα, υπερσ. ἐτετάκειν.
- τελέω -ῶ, πρτ. ἐτέλουν, μέλλ. τελῶ, αόρ. ἐτέλεσα, πρτ. τετέλεκα, υπερσ. ἐτετελέκειν.
- τέμνω, πρτ. ἔτεμνον, μέλλ. τεμῶ, αόρ. ἔτεμον (ἰων. και δωρ. ἔταμον), πρτ. τέτμηκα, υπερσ. ἐτετμήκειν.
- τίκτω, πρτ. ἔτικτον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) τέξομαι, αόρ. β' ἔτεκον, πρτ. τέτοκα, υπερσ. ἐτετόκειν.
- τρέπω, πρτ. ἔτρεπον, μέλλ. τρέψω, αόρ. α' ἔτρεψα, αόρ. β' ἔτραπον, πρτ. τέτροφα, υπερσ. ἐτετρόφειν· τρέπομαι, πρτ. ἐτρεπόμην, μέσ. μέλλ. τρέψομαι, παθ. μέλλ. α' τρεφθήσομαι, παθ. μέλλ. β' τραπήσομαι, μέσ. αόρ. α' ἔτρεψάμην, μέσ. αόρ. β' ἔτραπόμην, παθ. αόρ. α' ἐτρέφθην, παθ. αόρ. β' ἐτράπην, πρτ. τέτραμμαι, υπερσ. ἐτετράμμην. [Εἶναι το μόνο ρήμα που ἔχει και τους ἔξι αορίστους: 2 ενεργ., 2 μέσ., 2 παθητ.]
- τρέφω, πρτ. ἔτρεφον, μέλλ. θρέψω, αόρ. ἔθρεψα, πρτ. τέτροφα, υπερσ. ἐτετρόφειν.
- τρέχω, πρτ. ἔτρεχον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) δραμοῦμαι, αόρ. β' ἔδραμον, πρτ. δεδράμηκα, υπερσ. ἐδεδραμήκειν.
- τυγχάνω, πρτ. ἐτύχανον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) τεύξομαι, αόρ. β' ἔτυχον, πρτ. τετύχηκα, υπερσ. ἐτετυχήκειν.

Υ

- ὑπισχνέομαι -οῦμαι (αποθετ.), πρτ. ὑπισχνούμην, μέσ. μέλλ. ὑποσχίσομαι, μέσ. αόρ. β' ὑπεσχόμην, πρτ. ὑπέσχημαι, υπερσ. ὑπεσχίμην.

Φ

- φαίνω, πρτ. ἔφαινον, μέλλ. φανῶ, αόρ. ἔφηνα, πρτ. πέφαγκα, υπερσ. ἐπεφάγκειν· φαίνομαι, πρτ. ἐφαινόμην, μέσ. μέλλ. φανοῦμαι, παθ. μέλλ. β' φανήσομαι, μέσ. αόρ. ἐφηνάμην, παθ. αόρ. α' ἐφάνθην, παθ. αόρ. β' ἐφάνην, πρτ. μέσ. αμετάβ. πέφηνα, παθ. πέφασμαι, υπερσ. μέσ. αμετάβ. ἐπεφήνειν, παθ. ἐπεφάσμην.
- φέρω, πρτ. ἔφερον, μέλλ. οἶσω, αόρ. α' ἤνεγκα, αόρ. β' ἤνεγκον, πρτ. ἐνήνοχα, υπερσ. ἐνηνόχειν.
- φεύγω, πρτ. ἔφευγον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) φεύξομαι και δωρ. φευξοῦμαι, αόρ. β' ἔφυγον, πρτ. πέφευγα, υπερσ. ἐπεφεύγειν.
- φημί, πρτ. ἔφην και συνηθέστ. ἔφασκον, μέλλ. φήσω, αόρ. ἔφησα και συνηθέστ. ἔφην και εἶπον, πρτ. εἶρηκα, υπερσ. εἶρήκειν.
- φθάνω, πρτ. ἔφθανον, μέσ. μέλλ. (ως ενεργ.) φθήσομαι, αόρ. α' ἔφθασα, αόρ. β' ἔφθην.
- φθείρω, πρτ. ἔφθειρον, μέλλ. φθερῶ, αόρ. ἔφθειρα, πρτ. ἔφθαρα, υπερσ. ἐφθάρκειν.

X

- χαίρω, πρτ. ἔχαιρον, μέλλ. χαιρήσω, παθ. αόρ. β´ (με ενεργ. σημασ.) ἐχάρην, πρκ. γέγηθα και κεχάρηκα, υπερσ. ἐγεγήθειν και ἐκεχαρήκειν.
- χρῆ (απρós.), πρτ. χρῆν και ἐχρῆν.
- χρήομαι -ῶμαι (αποθετ.), πρτ. ἐχρώμην, μέσ. μέλλ. χρήσομαι, μέσ. αόρ. ἐχρησάμην, παθ. αόρ. ἐχρήσθην, πρκ. (με ενεργ. και παθ. σημασ.) κέχρημαι, υπερσ. ἐκεχρήμην.

Ψ

- ψηφίζω, πρτ. ἐψήφισον, μέλλ. ψηφιῶ, αόρ. ἐψήφισα.

Ω

- ὠθέω -ῶ, πρτ. ἐώθουν, μέλλ. ὠσω [και ὠθήσω], αόρ. ἔωσα, πρκ. ἔωκα, υπερσ. ἔωκειν.
- ὠνέομαι -οῦμαι (αποθετ.), πρτ. ἐωνούμην, μέσ. μέλλ. ὠνήσομαι, παθ. μέλλ. ὠνηθήσομαι, μέσ. αόρ. ἐπριάμην, παθ. αόρ. ἐωνήθην, πρκ. ἐώνημαι, υπερσ. ἐωνήμην.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

Φθόγγοι και γράμματα της ελληνικής γλώσσας

Οι φθόγγοι της αρχαίας ελληνικής (όπως και της νέας) διαιρούνται σε **φωνήεντα** και σε **σύμφωνα**.

α) Τα **φωνήεντα** της αρχαίας, ως φθόγγοι, παριστάνονται με 7 γράμματα, που λέγονται και αυτά φωνήεντα: α, ε, η, ι, ο, υ, ω.

β) Τα **σύμφωνα** της αρχαίας, ως φθόγγοι, παριστάνονται με 17 γράμματα, που λέγονται και αυτά σύμφωνα: β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ (-ς), τ, φ, χ, ψ.

Διαίρεση των φωνηέντων

Από τα 7 γράμματα α, ε, η, ι, ο, υ, ω που παριστάνουν φωνήεντα:

α) Το **ε** και το **ο** ονομάζονται **βραχύχρονα** (γιατί παριστάνουν φθόγγους βραχύχρονους).

β) Το **η** και το **ω** ονομάζονται **μακρόχρονα** (γιατί παριστάνουν φθόγγους μακρόχρονους).

γ) Το **α**, το **ι** και το **υ** ονομάζονται **δίχρονα**, γιατί παριστάνουν φθόγγους άλλοτε μακρόχρονους και άλλοτε βραχύχρονους (δηλ. σε άλλες λέξεις ή τύπους λέξεων είναι μακρόχρονα και σε άλλες βραχύχρονα).

Διαίρεση των συμφώνων

	Ουρανικά	Χειλικά	Οδοντικά
Άφωνα	κ	π	τ
	γ	β	δ
	χ	φ	θ
Ημίφωνα	ένρινα	μ	ν
	υγρά	λ	ρ
	συριστικό	σ(ς)	
Διπλά	ζ	ξ	ψ

Τα μέρη του λόγου

Τα μέρη του λόγου είναι δέκα (10):

Κλιτά: άρθρο, όνομα ουσιαστικό, όνομα επίθετο, αντωνυμία, ρήμα, μετοχή.

Άκλιτα: επίρρημα, πρόθεση, σύνδεσμος, επιφώνημα.

Επιρρήματα

- 1) **Τοπικά** επιρρήματα: ἐνθάδε (= ἐδώ), ἐνταῦθα, ἐκεῖ, ἄνω, κάτω κτλ.
- 2) **Χρονικά** επιρρήματα: νῦν (= τῶρα), σήμερον, χθές, αὔριον, τότε κτλ.
- 3) **Τροπικά** επιρρήματα: ὧδε, οὕτω (= ἔτσι), εἶ, καλῶς, κακῶς κτλ.
- 4) **Ποσοτικά** επιρρήματα: ἄγαν, λίαν (= πολύ), ἅπαξ, δις κτλ.
- 5) **Βεβαιωτικά** ἢ **αρνητικά** επιρρήματα: ναί, μάλιστα, δή, δῆτα-οὐ, μὴ - ἄρα, ἴσως κτλ.

Σημείωση: Ὡς επιρρήματα λαμβάνονται πολλές φορές και τύποι ονομάτων ἢ ρημάτων: δημοσία, ἰδία, προῖκα (= δωρεάν) - ἄγε, ἴθι, φέρε (= ἔλα) κτλ.

Προθέσεις

- 1) Οι προθέσεις, οι οποίες χρησιμοποιούνται και στη σύνταξη και στη σύνθεση λέγονται **κύριες** και είναι 18, ἔξι μονοσύλλαβες και δώδεκα δισύλλαβες: εἰς, ἐν, ἔξ ἢ ἐκ, πρό, πρὸς, σύν, ἀνά, διά, κατά, μετά, παρὰ, ἀντί, ἀμφί, ἐπί, περί, ἀπό, ὑπό, ὑπέρ.
- 2) Οι προθέσεις, οι οποίες χρησιμοποιούνται μόνο στη σύνταξη, λέγονται **καταχρηστικές** και είναι 9 : α) ἄχρι, μέχρι, ἄνευ, χωρὶς, πλὴν, ἔνεκα ἢ ἔνεκεν, οι οποίες συντάσσονται με γενική, και β) ὡς, νή, μά, οι οποίες συντάσσονται με αιτιατική.

Σύνδεσμοι

- 1) **Συμπλεκτικοί**: τέ, καί, οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ
- 2) **Διαξεντικοί**: ἦ, ἦτοι-ἦ, εἴτε-εἴτε, ἐάντε - ἐάντε, ἄντε-ἄντε, ἦντε-ἦντε
- 3) **Αντιθετικοί**: μέν, δέ, μέντοι, ἀλλά, μήν, ἀλλά μήν, εἰ καί, καίτοι, καίπερ, και μήν
- 4) **Αιτιολογικοί**: γάρ, ὅτι, ὡς, διότι, ἐπεὶ, ἐπειδὴ
- 5) **Τελικοί**: ἵνα, ὅπως, ὡς
- 6) **Συμπερασματικοί**: ἄρα, δή, οὖν, τοίνυν, ὡς, οὐκουν, οὐκοῦν, τοιγάροτι, τοιγαροῦν, ὥστε
- 7) **Χρονικοί**: ὡς, ὅτε, ὁπότε, ἐπεὶ, ἐπειδή, ἕως, ἔστε, ἄχρι, μέχρι, ἠνίκα, πρὶν
- 8) **Ειδικοί**: ὅτι, ὡς
- 9) **Υποθετικοί**: εἰ, ἐάν, ἄν, ἦν.

Πίνακας συσχετικών αντωνυμιών και επιρρημάτων

Ερωτηματικές	Δεικτικές	Αόριστες	Αναφορικές
τίς;	ὄδε, οὗτος, ἐκεῖνος	τίς, οὐδεὶς, ὁ δεῖνα, ἐκαστος, ἄλλος, ἐνιοὶ	ὄς, ὅστις
πότερος;	(ὁ ἕτερος)	οὐδέτερος, ἐκάτε- ρος, ἕτερος, ἀμφο- τεροὶ	ὁπότερος
πόσος; ποῖος; πηλίκος;	τοσόσδε, τοσοῦτος τοιόσδε, τοιοῦτος τηλικόσδε, τηλι- κοῦτος	ποσός ποιός —	ὄσος, ὁπόσος οἶος, ὁποῖος ἡλίκος, ὀπη- λίκος ὁποδαπός
ποδαπός;	—	ἄλλοδαπός (=ἀπό ἄλλο μέρος)	
Ερωτηματικά	Δεικτικά	Αόριστα	Αναφορικά
ποῦ;	ἐνθάδε, ἐνταῦθα αὐτοῦ, ἐκεῖ	ποῦ	οὗ, ὅπου, ἔνθα
ποῖ;	ἐνθάδε, ἐνταῦθα αὐτόσε, ἐκεῖσε	ποῖ	οἶ, ὅποι, ἔνθα
πόθεν;	ἐνθένδε, ἐντεῦθεν αὐτόθεν, ἐκεῖθεν	ποθὲν	ἄθεν, ὁπόθεν, ἐνθεν
πότε; πηνίκα;	τότε, τήνικα τηνικάδε, τηνι- καῦτα	ποτὲ —	ὄτε, ὁπότε ἡνίκα, ὀπηνίκα
πῆ; πῶς;	τῆδε, ταύτη ὦδε, οὕτω (ς)	πῆ πῶς	ῆ, ἥπερ, ὀπη ὡς, ὡσπερ, ὀπως
πόσον;	τόσον, τοσόνδε, τοσοῦτον	—	ὄσον, ὁπόσον

Κανόνες τονισμού

1. Γενικοί

- α) Καμιά λέξη δεν τονίζεται πιο πάνω από την προπαραλήγουσα (λέγομεν, ἐλέγομεν).
- β) Όταν η λήγουσα είναι μακρόχρονη, η προπαραλήγουσα δεν τονίζεται (ἄμεσος, ἀμέσως).
- γ) Η προπαραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία (παρήγορος, πείθομαι).
- δ) Κάθε βραχύχρονη συλλαβή, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία (νέφος, τόπος).

ε) Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει οξεία εμπρός από μακρόχρονη λήγουσα (θήκη, παιδεύω).

στ) Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει περισπωμένη εμπρός από βραχύχρονη λήγουσα (κῆπος, φεύγε).

ζ) Η «θέσει» μακρόχρονη συλλαβή (δηλ. εκείνη που θεωρείται μακρόχρονη από τη θέση της, επειδή ακολουθούν δύο σύμφωνα) ως προς τον τονισμό λογαριάζεται βραχύχρονη (κλιμαξ, λύτρον).

2. Ειδικοί:

α) Η ασυναίρετη ονομαστική, αιτιατική και κλητική των πτωτικών (ονομάτων, αντωνυμιών και μετοχών), όταν τονίζεται στη λήγουσα, κανονικά παίρνει οξεία (ὁ ποιητής, τὸν ποιητήν, ὦ ποιητά· καλήν, καλᾶς, καλᾶ· αὐτή, αὐτήν, αὐτάς· λαβών, λυθείς, λελυκώς).

β) Η μακρόχρονη γενική και δοτική των πτωτικών, όταν τονίζεται στη λήγουσα, παίρνει περισπωμένη (τοῦ ποιητοῦ, τῷ ποιητῇ· τῶν ἀγαθῶν, τοῖς ἀγαθοῖς· αὐτοῦ, αὐτῆς).

γ) Στα πτωτικά, όπου τονίζεται η ονομαστική του ενικού, εκεί τονίζονται και οι άλλες πτώσεις του ενικού και του πληθυντικού, εκτός αν εμποδίζει η λήγουσα (λέων, λέοντος, λέοντες-λεόντων· ἕκαστος, ἕκαστον, ἕκαστοι-ἐκάστων· λύων, λύοντος, λύοντες-λύόντων).

δ) Η λήγουσα που προέρχεται από συναίρεση, όταν τονίζεται, κανονικά παίρνει περισπωμένη (τιμάω-τιμῶ, τιμάτων-τιμῶν, ἐπιμελέες-ἐπιμελεῖς).

ε) Στις σύνθετες λέξεις ο τόνος κανονικά ανεβαίνει ως την τελευταία συλλαβή του πρώτου συνθετικού, αν επιτρέπει η λήγουσα (σοφός-πάνσοφος, πόλις-ἀκρόπολις, ἔλθε-ἄπελθε, δός-ἀπόδος).

Το άρθρο

Ἄρθρο είναι η μονοσύλλαβη κλιτή λέξη που κανονικά χρησιμοποιείται εμπρός από τα ονόματα, όταν μνημονεύονται στο λόγο ως γνωστά και ορισμένα: ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, τὸ τέκνον.

Το άρθρο κλίνεται έτσι:

Πτώσεις	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ονομαστική	ὁ	ἡ	τὸ	οἱ	αἱ	τὰ
γενική	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν
δοτική	τῷ	τῇ	τῷ	τοῖς	ταῖς	τοῖς
αιτιατική	τόν	τήν	τὸ	τούς	τάς	τὰ

Πρώτη κλίση των ουσιαστικών

Κατά την **πρώτη κλίση** κλίνονται ονόματα αρσενικά και θηλυκά: τα αρσενικά λήγουν σε **-ας** ή σε **-ης** και τα θηλυκά σε **-α** ή σε **-η**.

Παραδείγματα αρσενικών σε **-ας** και σε **-ης**

Ενικός αριθμός					
ον.	ὁ	νεανίας	Ἄτρείδης	στρατιώτης	ποιητής
γεν.	τοῦ	νεανίου	Ἄτρείδου	στρατιώτου	ποιητοῦ
δοτ.	τῷ	νεανία	Ἄτρείδῃ	στρατιώτῃ	ποιητῇ
αιτ.	τόν	νεανίαν	Ἄτρείδην	στρατιώτην	ποιητήν
κλ.	(ὦ)	νεανία	Ἄτρείδη	στρατιῶτα	ποιητᾶ
Πληθυντικός αριθμός					
ον.	οἱ	νεανίαί	Ἄτρείδαι	στρατιῶται	ποιηταί
γεν.	τῶν	νεανιῶν	Ἄτρείδων	στρατιωτῶν	ποιητῶν
δοτ.	τοῖς	νεανίαις	Ἄτρείδαις	στρατιώταις	ποιηταῖς
αιτ.	τούς	νεανίας	Ἄτρείδας	στρατιώτας	ποιητάς
κλ.	(ὦ)	νεανίαί	Ἄτρείδαι	στρατιῶται	ποιηταί

Παραδείγματα θηλυκών σε **-ᾶ** και **-ᾷ** και **-η**

Ενικός αριθμός					
ον.	ἡ	πολιτεία	χώρα	γλώσσα	κῶμη
γεν.	τῆς	πολιτείας	χώρας	γλώσσης	κώμης
δοτ.	τῇ	πολιτεία	χώρα	γλώσση	κῶμη
αιτ.	τήν	πολιτείαν	χώραν	γλώσσαν	κώμην
κλ.	(ὦ)	πολιτεία	χώρα	γλώσσα	κῶμη
Πληθυντικός αριθμός					
ον.	αἱ	πολιτεῖαι	χώραι	γλώσσαι	κῶμαι
γεν.	τῶν	πολιτειῶν	χωρῶν	γλωσσῶν	κωμῶν
δοτ.	ταῖς	πολιτεῖαις	χώραις	γλώσσαις	κῶμαις
αιτ.	τάς	πολιτείας	χώρας	γλώσσας	κώμας
κλ.	(ὦ)	πολιτεῖαι	χώραι	γλώσσαι	κῶμαι

Δεύτερη κλίση των ουσιαστικών

Κατά τη **δεύτερη κλίση** κλίνονται ονόματα και των τριών γενών: αρσενικά και θηλυκά που λήγουν σε **-ος** και ουδέτερα που λήγουν σε **-ον**.

Παραδείγματα αρσενικών - θηλυκών και ουδέτερον

Ενικός αριθμός						
ον.	ὁ	ἄνθρωπος	ἡ	νῆσος	τὸ	μυστήριον
γεν.	τοῦ	ἀνθρώπου	τῆς	νήσου	τοῦ	μυστηρίου
δοτ.	τῷ	ἀνθρώπῳ	τῇ	νήσῳ	τῷ	μυστηρίῳ
αιτ.	τόν	ἄνθρωπον	τήν	νήσον	τὸ	μυστήριον
κλ.	(ὸ)	ἄνθρωπε	(ἡ)	νῆσε	(ὸ)	μυστήριον
Πληθυντικός αριθμός						
ον.	οἱ	ἄνθρωποι	αἱ	νῆσοι	τὰ	μυστήρια
γεν.	τῶν	ἀνθρώπων	τῶν	νήσων	τῶν	μυστηρίων
δοτ.	τοῖς	ἀνθρώποις	ταῖς	νήσοις	τοῖς	μυστηρίοις
αιτ.	τούς	ἄνθρώπους	τάς	νήσους	τὰ	μυστήρια
κλ.	(οἱ)	ἄνθρωποι	(ἡ)	νῆσοι	(ὸ)	μυστήρια

Τρίτη κλίση των ουσιαστικών

Κατά την **τρίτη κλίση** κλίνονται ονόματα και των τριών γενών περιτοσύλλαβα.

Τα τριτόκλιτα ουσιαστικά στην ενική ονομαστική λήγουν σ' ένα από τα φωνήεντα **α, ι, υ, ω**, ή σ' ένα από τα σύμφωνα **ν, ρ, ζ (ξ, ψ)** στην ενική γενική λήγουν σε **-ος, -ως** ή **-ους**.

Α. Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης

Ενικός αριθμός					
ον.	ὁ	ἥρω-ς	ἰχθύ-ς	ἡ	δρυ-ς
γεν.	τοῦ	ἥρω-ος	ἰχθύ-ος	τῆς	δρυ-ός
δοτ.	τῷ	ἥρω-ι	ἰχθύ-ϊ	τῇ	δρυ-ϊ
αιτ.	τόν	ἥρω-α	ἰχθύ-ν	τήν	δρυ-ν
κλ.	(ὸ)	ἥρω-ς	ἰχθύ	(ἡ)	δρυ
Πληθυντικός αριθμός					
ον.	οἱ	ἥρω-ες	ἰχθύ-ες	αἱ	δρυ-ες
γεν.	τῶν	ἥρώ-ων	ἰχθύ-ων	τῶν	δρυ-ῶν
δοτ.	τοῖς	ἥρω-σι(ν)	ἰχθύ-σι(ν)	ταῖς	δρυ-οῖ(ν)
αιτ.	τούς	ἥρω-ας	ἰχθύ-ς	τάς	δρυ-ς
κλ.	(οἱ)	ἥρω-ες	ἰχθύ-ες	(ἡ)	δρυ-ες

Ενικός αριθμός

ον.	ἡ	δύναμι-ς	πόλι-ς	ὁ	πέλεκυ-ς	τὸ	ἄστυ
γεν.	τῆς	δυνάμε-ως	πόλε-ως	τοῦ	πελέκε-ως	τοῦ	ἄστε-ως
δοτ.	τῇ	δυνάμει	πόλει	τῷ	πελέκει	τῷ	ἄστει
αιτ.	τὴν	δύναμιν	πόλιν	τόν	πέλεκυν	τὸ	ἄστυ
κλ.	(ᾧ)	δύναμι	πόλι	(ᾧ)	πέλεκυ	(ᾧ)	ἄστυ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	αἱ	δυνάμεις	πόλεις	οἱ	πελέκεις	τὰ	ἄσθη
γεν.	τῶν	δυνάμε-ων	πόλε-ων	τῶν	πελέκε-ων	τῶν	ἄστε-ων
δοτ.	ταῖς	δυνάμε-σι(ν)	πόλε-σι(ν)	τοῖς	πελέκε-σι(ν)	τοῖς	ἄστε-σι(ν)
αιτ.	τάς	δυνάμεις	πόλεις	τούς	πελέκεις	τὰ	ἄσθη
κλ.	(ᾧ)	δυνάμεις	πόλεις	(ᾧ)	πελέκεις	(ᾧ)	ἄσθη

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	βασιλεῦ-ς	ἄλιεῦ-ς	βοῦ-ς	ἡ	γραῦ-ς
γεν.	τοῦ	βασιλέ-ως	ἄλιε-ως και ἄλιῶς	βο-ός	τῆς	γρα-ός
δοτ.	τῷ	βασιλεῖ	ἄλιεῖ	βο-ῖ	τῇ	γρα-ῖ
αιτ.	τόν	βασιλέ-α	ἄλιε-α και ἄλιᾶ	βοῦ-ν	τὴν	γραῦ-ν
κλ.	(ᾧ)	βασιλεῦ	ἄλιεῦ	βοῦ	(ᾧ)	γραῦ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	βασιλεῖς	ἄλιεῖς	βό-ες	αἱ	γραῖ-ες
γεν.	τῶν	βασιλέ-ων	ἄλιε-ων και ἄλιῶν	βο-ῶν	τῶν	γρα-ῶν
δοτ.	τοῖς	βασιλεῦ-σι(ν)	ἄλιεῦ-σι(ν)	βου-σί(ν)	ταῖς	γραυ-σί(ν)
αιτ.	τούς	βασιλέ-ας	ἄλιεας και ἄλιᾶς	βοῦ-ς	τάς	γραῦς
κλ.	(ᾧ)	βασιλεῖς	ἄλιεῖς	βό-ες	(ᾧ)	γραῖ-ες

B. Συμφωνόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης

1. Αφωνόληκτα: ουρανικόληκτα, χειλικόληκτα, οδοντικόληκτα

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	κόραξ(κ-ς)	ἄραψ(β-ς)	ἡ	πατρις(δ-ς)	ὁ	ὄρνις(θ-ς)
γεν.	ιοῦ	κόρακ-ος	ἄραβ-ος	τῆς	πατρίδ-ος	τοῦ	ὄρνιθ-ος
δοτ.	τῶ	κόρακ-ι	ἄραβ-ι	τῆ	πατρίδ-ι	τῶ	ὄρνιθ-ι
αιτ.	τόν	κόρακ-α	ἄραβ-α	τήν	πατρίδ-α	τόν	ὄρνιν
κλ.	(ὦ)	κόραξ	ἄραψ	(ὦ)	πατρις	(ὦ)	ὄρνι

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	κόρακ-ες	ἄραβ-ες	αἱ	πατρίδ-ες	οἱ	ὄρνιθ-ες
γεν.	τῶν	κοράκ-ων	ἄράβ-ων	τῶν	πατρίδ-ων	τῶν	ὄρνιθ-ων
δοτ.	τοῖς	κόραξι(ν)	ἄραψι(ν)	ταῖς	πατρίσι(ν)	τοῖς	ὄρνισι(ν)
αιτ.	τούς	κόρακ-ας	ἄραβ-ας	τάς	πατρίδ-ας	τούς	ὄρνιθ-ας
κλ.	(ὦ)	κόρακ-ες	ἄραβ-ες	(ὦ)	πατρίδ-ες	(ὦ)	ὄρνιθ-ες

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	γίγας(ντ-ς)	ὀδοῦς(ντ-ς)	γέρον	τὸ	κτῆμα
γεν.	τοῦ	γίγαντ-ος	ὀδόντ-ος	γέροντ-ος	τοῦ	κτῆματ-ος
δοτ.	τῶ	γίγαντ-ι	ὀδόντ-ι	γέροντ-ι	τῶ	κτῆματ-ι
αιτ.	τόν	γίγαντ-α	ὀδόντ-α	γέροντ-α	τὸ	κτῆμα
κλ.	(ὦ)	γίγαν	ὀδοῦς	γέρον	(ὦ)	κτῆμα

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	γίγαντ-ες	ὀδόντ-ες	γέροντ-ες	τὰ	κτῆματ-α
γεν.	τῶν	γιγάντ-ων	ὀδόντ-ων	γερόντ-ων	τῶν	κτημάτων
δοτ.	τοῖς	γίγασι(ν)	ὀδοῦσι(ν)	γέρουσι(ν)	τοῖς	κτῆμασι (ν)
αιτ.	τούς	γίγαντ-ας	ὀδόντ-ας	γέροντ-ας	τὰ	κτῆματ-α
κλ.	(ὦ)	γίγαντ-ες	ὀδόντ-ες	γέροντ-ες	(ὦ)	κτῆματ-α

2. Ημιφονόληκτα: I. Ενρινόληκτα

Ενικός αριθμός

ον.	ἡ	ἄκτις	ὁ	Ἕλλην	χειμῶν
γεν.	τῆς	ἄκτιν-ος	τοῦ	Ἕλλην-ος	χειμῶν-ος
δοτ.	τῇ	ἄκτιν-ι	τῷ	Ἕλλην-ι	χειμῶν-ι
αιτ.	τήν	ἄκτιν-α	τόν	Ἕλλην-α	χειμῶν-α
κλ.	(ᾠ)	ἄκτις	(ᾠ)	Ἕλλην	χειμῶν

Πληθυντικός αριθμός

ον.	αἱ	ἄκτιν-ες	οἱ	Ἕλλην-ες	χειμῶν-ες
γεν.	τῶν	ἄκτιν-ων	τῶν	Ἕλλήν-ων	χειμῶν-ων
δοτ.	ταῖς	ἄκτι-σι(ν)	τοῖς	Ἕλλη-σι(ν)	χειμῶ-σι(ν)
αιτ.	τάς	ἄκτιν-ας	τούς	Ἕλλην-ας	χειμῶν-ας
κλ.	(ᾠ)	ἄκτιν-ες	(ᾠ)	Ἕλλην-ες	χειμῶν-ες

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ποιμῆν	ἡγεμῶν	γείτων
γεν.	τοῦ	ποιμέν-ος	ἡγεμόν-ος	γείτον-ος
δοτ.	τῷ	ποιμέν-ι	ἡγεμόν-ι	γείτον-ι
αιτ.	τόν	ποιμέν-α	ἡγεμόν-α	γείτον-α
κλ.	(ᾠ)	ποιμῆν	ἡγεμῶν	γείτον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	ποιμέν-ες	ἡγεμόν-ες	γείτον-ες
γεν.	τῶν	ποιμέν-ων	ἡγεμόν-ων	γείτόν-ων
δοτ.	τοῖς	ποιμέ-σι(ν)	ἡγεμό-σι(ν)	γείτο-σι(ν)
αιτ.	τούς	ποιμέν-ας	ἡγεμόν-ας	γείτον-ας
κλ.	(ᾠ)	ποιμέν-ες	ἡγεμόν-ες	γείτον-ες

II. Υγρόληκτα

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	κλητήρ	ἄθῆρ	ῥήτωρ
γεν.	τοῦ	κλητήρ-ος	ἄθέρ-ος	ῥήτορ-ος
δοτ.	τῷ	κλητήρ-ι	ἄθέρ-ι	ῥήτορ-ι
αιτ.	τόν	κλητήρ-α	ἄθέρ-α	ῥήτορ-α
κλ.	(ὦ)	κλητήρ	ἄθῆρ	ῥήτορ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	κλητήρ-ες	ἄθέρ-ες	ῥήτορ-ες
γεν.	τῶν	κλητήρ-ων	ἄθέρ-ων	ῥήτορ-ων
δοτ.	τοῖς	κλητήρ-σι(ν)	ἄθέρ-σι(ν)	ῥήτορ-σι(ν)
αιτ.	τούς	κλητήρ-ας	ἄθέρ-ας	ῥήτορ-ας
κλ.	(ὦ)	κλητήρ-ες	ἄθέρ-ες	ῥήτορ-ες

Υγρόληκτα συγκοπτόμενα

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	ὁ	πατήρ	ἄνῆρ	οἱ	πατέρ-ες	ἄνδρ-ες
γεν.	τοῦ	πατρ-ός	ἄνδρ-ός	τῶν	πατέρ-ων	ἄνδρ-ῶν
δοτ.	τῷ	πατρ-ι	ἄνδρ-ι	τοῖς	πατρ-ά-σι(ν)	ἄνδρ-ά-σι(ν)
αιτ.	τόν	πατέρ-α	ἄνδρ-α	τούς	πατέρ-ας	ἄνδρ-ας
κλ.	(ὦ)	πάτερ	ἄνερ	(ὦ)	πατέρ-ες	ἄνδρ-ες

III. Σιγμόληκτα

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	Σωκράτης	Περικλῆς	τὸ	βέλος	ἔδαφος
γεν.	τοῦ	Σωκράτους	Περικλέους	τοῦ	βέλους	ἐδάφους
δοτ.	τῷ	Σωκράτει	Περικλεῖ	τῷ	βέλει	ἐδάφει
αιτ.	τόν	Σωκράτη	Περικλέα	τὸ	βέλος	ἔδαφος
κλ.	(ὦ)	Σώκρατες	Περικλείς	(ὦ)	βέλος	ἔδαφος

Πληθυντικός αριθμός

ον.				τὰ	βέλη	ἐδάφη
γεν.				τῶν	βελῶν	ἐδαφῶν
δοτ.		—	—	τοῖς	βέλεσι(ν)	ἐδάφεσι(ν)
αιτ.				τὰ	βέλη	ἐδάφη
κλ.				(ὦ)	βέλη	ἐδάφη

Βαρύτονα ρήματα

Ενεργητική φωνή π.χ. λύω

Χρόνοι	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
Ενεσιώτιος	λύω	λύω	λύοιμι	–	λύειν
	λύεις	λύης	λύοις	λύε	Μετοχή
	λύει	λύη	λύοι	λύέτω	λύων, -οντος
	λύομεν	λύομεν	λύοιμεν	–	λύουσα, -ης
	λύετε	λύητε	λύοιτε	λύετε	λύον, -οντος
	λύοισι(ν)	λύοισι(ν)	λύοιεν	λύόντων	
Παθησιπαιτικός	ἔλυον				
	ἔλυες				
	ἔλυε(ν)				
	ἐλύομεν				
	ἐλύετε				
ἔλυον					
Μέλλουσιος	λύσω		λύσοιμι		Απαρέμφατο
	λύσεις		λύσοις		λύσειν
	λύσει		λύσοι		Μετοχή
	λύσομεν		λύσοιμεν		λύσων, -οντος
	λύσετε		λύσοιτε		λύσουσα, -ης
λύσοισι(ν)		λύσοιεν		λύσον, -οντος	
Αόριστος	ἔλυσα	λύσω	λύσαιμι	–	Απαρέμφατο
	ἔλυσας	λύσης	λύσαις (λύσειας)	λύσον	λύσαι
	ἔλυσε(ν)	λύση	λύσαι (λύσειε)	λυσάτω	Μετοχή
	ἐλύσαμεν	λύσομεν	λύσαιμεν	–	λύσας, -αντος
	ἐλύσατε	λύσητε	λύσαιτε	λύσατε	λύσσασα, -ης
ἔλυσαν	λύσωσι(ν)	λύσαιεν (λύσειαν)	λυσάντων	λύσαν, -αντος	
Παθησικεϊμένος	λέλυκα	λελύκω	λελύκοιμι	–	Απαρέμφατο
	λέλυκας	λελύκης	λελύκοις	λελυκώς ἴσθι	λελυκέναι
	λέλυκε(ν)	λελύκη	λελύκοι	λελυκώς ἔστω	Μετοχή
	λελύκαμεν	λελύκομεν	λελύκοιμεν	–	λελυκώς, -ότος
	λελύκατε	λελύκητε	λελύκοιτε	λελυκότες ἔστε	λελυκυῖα, -υίας
λελύκασι(ν)	λελύκοσι(ν)	λελύκοιεν	λελυκότες ἔστων	λελυκός, -ότος	
Υπερσυντέλικος	ἐλελύκειν				
	ἐλελύκεις				
	ἐλελύκει				
	ἐλελύκαμεν				
	ἐλελύκατε				
ἐλελύκασαν					

Μέση φωνή π.χ. λύομαι

Χρόν	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
Ενεστώτας	λύομαι	λύομαι	λυοίμην	λύου λύεσθω — λύεσθε λύεσθων	λύεσθαι
	λύη(-αι)	λύη	λύοιο		Μετοχή
	λύεται	λύηται	λύοιτο		λυόμενος
	λύομεθα	λύομεθα	λυοίμεθα		λυομένη
	λύεσθε	λύησθε	λύοισθε		λυόμενον
λύονται	λύονται	λύοιντο			
Πρτ.	ἐλύομην, ἐλύου, ἐλύετο, ἐλυόμεθα, ἐλύεσθε, ἐλύοντο				
Μέλλοντας	λύσομαι		λυσοίμην		Απαρέμφατο
	λύσει		λύσοιο		λύσεσθαι
	λύσεται		λύσοιτο		Μετοχή
	λυσόμεθα		λυσοίμεθα		λυσόμενος
	λύσεσθε		λύσοισθε		λυσομένη
λύσονται		λύσοιντο		λυσόμενον	
Αόριστος	ἐλύσαμην	λύσωμαι	λυσαίμην	—	Απαρέμφατο
	ἐλύσω	λύση	λύσαιο	λύσαι	λύσασθαι
	ἐλύσατο	λύσηται	λύσαιτο	λύσασθω	Μετοχή
	ἐλυσάμεθα	λυσώμεθα	λυσαίμεθα	—	λυσάμενος
	ἐλύσασθε	λύσησθε	λύσαισθε	λύσασθε	λυσαμένη
ἐλύσαντο	λύσονται	λύσαιντο	λύσασθων	λυσάμενον	
Παρακειμένους	λέλυμαι	λελυμένος ᾧ	λελυμένος εἶην	—	Απαρέμφατο
	λέλυσαι	λελυμένος ἧς	λελυμένος εἶης	λέλυσο	λελύσθαι
	λέλυται	λελυμένος ἧ	λελυμένος εἶη	λελύσθω	Μετοχή
	λελύμεθα	λελυμένοι ᾧμεν	λελυμένοι εἶμεν	—	λελυμένος
	λέλυσθε	λελυμένοι ἧτε	λελυμένοι εἶτε	λέλυσθε	λελυμένη
λέλυνται	λελυμένοι ᾧσι(ν)	λελυμένοι εἶεν	λελύσθων	λελυμένον	
Υπερσ	ἐλελύμην, ἐλέλυσο, ἐλέλυτο, ἐελύμεθα, ἐέλυσθε, ἐέλυντο				
Παθητ. μέλλ. α'	λυθήσομαι		λυθησοίμην		Απαρέμφατο
	λυθήσει		λυθήσοιο		λυθήσεσθαι
	λυθήσεται		λυθήσοιτο		Μετοχή
	λυθησόμεθα		λυθησοίμεθα		λυθησόμενος
	λυθήσεσθε		λυθήσοισθε		λυθησομένη
λυθήσονται		λυθήσοιντο		λυθησόμενον	
Παθητ. αοφ. α'	ἐλύθην	λυθῶ	λυθείην	—	Απαρέμφατο
	ἐλύθης	λυθῆς	λυθείης	λύθητι	λυθῆναι
	ἐλύθη	λυθῆ	λυθείη	λυθήτω	Μετοχή
	ἐλύθημεν	λυθώμεν	λυθειῖμεν	—	λυθείς
	ἐλύθητε	λυθήτε	λυθειῖτε	λύθητε	λυθείσα
ἐλύθησαν	λυθῶσι(ν)	λυθειῖεν	λυθέντων	λυθέν	

Το βοηθητικό ρήμα εἶμι

Χρόνοι	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
Ενεστώτας	εἶμι εἶ ἐστί(ν)	ᾧ ᾗς ᾗ	εἶην εἶης εἶη	– ἴσθι ἔστω	εἶναι
	ἔσμεν ἔστέ εἰσὶ(ν)	ᾧμεν ἦτε ᾧσι(ν)	εἶημεν-εἶμεν εἶητε-εἶτε εἶησαν-εἶεν	– ἔστε ἔστων	Μετοχή ᾧν, ὄντος οὔσα,-ης ὄν, ὄντος
Παρατατικός	ἦ - ἦν ἦσθα ἦν ἦμεν ἦτε ἦσαν				
Μέλλοντας	ἔσομαι		ἔσοίμην		Απαρέμφατο
	ἔσει		ἔσοιο		ἔσεσθαι
	ἔσται		ἔσοιτο		Μετοχή
	ἔσόμεθα ἔσεσθε ἔσονται		ἔσοίμεθα ἔσοισθε ἔσονται		ἔσόμενος,-ου ἔσομένη,-ης ἔσόμενον,-ου

Αόριστος β' - ενεργητική φωνή

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
ἔ-βαλ-ον ἔ-βαλ-ες ἔ-βαλ-ε	βάλ-ω βάλ-ης βάλ-η	βάλ-οιμι βάλ-οις βάλ-οι	– βάλ-ε βαλ-έτω	βαλ-εἶν
ἔ-βάλ-ομεν ἔ-βάλ-ετε ἔ-βαλ-ον	βάλ-ωμεν βάλ-ητε βάλ-ωσι(ν)	βάλ-οιμεν βάλ-οιτε βάλ-οιεν	– βάλ-ετε βαλ-όντων	Μετοχή βαλ-ᾶν βαλ-οὔσα βαλ-ὄν

Αόριστος β' - μέση φωνή

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
ἔ-βαλ-όμην ἔ-βάλ-ου ἔ-βάλ-ετο	βάλ-ωμαι βάλ-ῃ βάλ-ῃται	βαλ-οίμην βάλ-οιο βάλ-οιτο	– βαλ-οὔ βαλ-έσθω	βαλ-έσθαι
ἔ-βαλ-όμεθα ἔ-βάλ-εσθε ἔ-βάλ-οντο	βαλ-ώμεθα βάλ-ησθε βάλ-ωνται	βαλ-οίμεθα βάλ-οισθε βάλ-οιντο	– βάλ-εσθε βαλ-έσθων	Μετοχή βαλ-όμενος βαλ-ομένη βαλ-όμενον

Συνηρημένα ρήματα

Α΄ τάξη: χαρακτ. -α π.χ. τιμάω - τιμῶ

Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
Ενεστώτας	τιμῶ τιμᾶς τιμᾶ τιμῶμεν τιμᾶτε τιμῶσι(ν)	τιμῶ τιμᾶς τιμᾶ τιμῶμεν τιμᾶτε τιμῶσι(ν)	τιμῶμι (ώην) τιμῶς (-ώης) τιμῶ (-ώη) τιμῶμεν τιμῶτε τιμῶεν	– τίμα τιμάτω – τιμᾶτε τιμώντων	τιμᾶν Μετοχή τιμών (τιμώντος) τιμῶσα (τιμώσης) τιμών (τιμώντος)
Παρεπτατικός	ἐτίμων ἐτίμας ἐτίμα ἐτιμῶμεν ἐτιμᾶτε ἐτίμων				

Μέση φωνή

	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
Ενεστώτας	τιμῶμαι τιμᾶ τιμᾶται τιμῶμεθα τιμᾶσθε τιμῶνται	τιμῶμαι τιμᾶ τιμᾶται τιμῶμεθα τιμᾶσθε τιμῶνται	τιμῶμην τιμῶο τιμῶτο τιμῶμεθα τιμῶσθε τιμῶντο	– τιμῶ τιμᾶσθω – τιμᾶσθε τιμᾶσθων	τιμᾶσθαι Μετοχή τιμῶμενος (τιμῶμένου) τιμῶμένη (τιμῶμένης) τιμῶμενον (τιμῶμένου)
Παρεπτατικός	ἐτιμῶμην ἐτιμῶ ἐτιμᾶτο ἐτιμῶμεθα ἐτιμᾶσθε ἐτιμῶντο				

Μέλλοντας:	ενεργητ.	τιμήσω	μέσος	τιμήσομαι	παθητ.	τιμηθήσομαι
Αόριστος:	ενεργητ.	ἐτίμησα	μέσος	ἐτιμησάμην	παθητ.	ἐτιμήθην
Παρακείμεν.:	ενεργητ.	τετίμηκα	μέσος	τετίμημαι	παθητ.	τετίμημαι
Υπερσυντ.:	ενεργητ.	ἐτετιμήκειν	μέσος	ἐτετιμήμην	παθητ.	ἐτετιμήμην

Β' τάξη: χαρακτ. -ε π.χ. ποιέω - ποιῶ

Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	Οριστική	Υποτακτική	Ενκτική	Προστακτική ^{2α}	Απαρέμφατο
Ενεστώτας	ποιῶ ποιεῖς ποιεῖ ποιούμεν ποιεῖτε ποιοῦσι(ν)	ποιῶ ποιῆς ποιῆ ποιῶμεν ποιῆτε ποιουσι(ν)	ποιοῖμι(-οίην) ποιοῖς(-οίης) ποιοῖ(-οίη) ποιοῖμεν ποιοῖτε ποιοῖεν	– ποιεῖ ποιεῖτω – ποιεῖτε ποιοῦντων	ποιεῖν Μετοχή ποιῶν (ποιούντος) ποιούσα (ποιούσης) ποιῶν (ποιούντος)
Παρατατικός	ἐποιοῦν ἐποιεῖς ἐποιεῖ ἐποιοῦμεν ἐποιεῖτε ἐποιοῦν				

Μέση φωνή

	Οριστική	Υποτακτική	Ενκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
Ενεστώτας	ποιούμαι ποιεῖ ποιεῖται ποιούμεθα ποιεῖσθε ποιοῦνται	ποιῶμαι ποιῆ ποιῆται ποιῶμεθα ποιῆσθε ποιῶνται	ποιοῖμην ποιοῖο ποιοῖτο ποιοῖμεθα ποιοῖσθε ποιοῖντο	– ποιοῦ ποιεῖσθω – ποιεῖσθε ποιεῖσθων	ποιεῖσθαι Μετοχή ποιούμενος (ποιουμένου) ποιουμένη (ποιουμένης) ποιούμενον (ποιουμένου)
Παρατατικός	ἐποιοῦμην ἐποιοῦ ἐποιεῖτο ἐποιοῦμεθα ἐποιεῖσθε ἐποιοῦντο				

Μέλλοντας:	ενεργητ.	ποιήσω	μέσος	ποιήσομαι	παθητ.	ποιηθήσομαι
Αόριστος:	ενεργητ.	ἐποίησα	μέσος	ἐποίησάμην	παθητ.	ἐποiehθη
Παρακείμεν.:	ενεργητ.	πεποίηκα	μέσος	πεποίημαι	παθητ.	πεποίημαι
Υπερσυντ.:	ενεργητ.	ἐπεποιήκειν	μέσος	ἐπεποιήμην	παθητ.	ἐπεποιήμην

Γ' τάξη: χαρακτ. -ο π.χ. δηλώω-δηλώ

Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
Ενεστώτας	δηλ-ῶ	δηλῶ	δηλοῖμι(-οίην)	δήλου δηλούτω - δηλοῦτε δηλούντων	δηλοῖν
	δηλοῖς	δηλοῖς	δηλοῖς(-οίης)		Μετοχή
	δηλοῖ δηλοῖμην δηλοῦτε δηλοῦσι(ν)	δηλοῖ δηλοῖμην δηλώτε δηλώσι(ν)	δηλοῖ (-οίη) δηλοῖμην δηλοῖτε δηλοῖεν		δηλῶν (δηλοῦντος) δηλούσα (δηλούσης) δηλούν (δηλοῦντος)
Παρατατικός	ἐδήλουν ἐδήλους ἐδήλου ἐδηλοῦμεν ἐδηλοῦτε ἐδήλουν				

Μέση φωνή

	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο
Ενεστώτας	δηλοῦμαι	δηλώμαι	δηλοίμην	-	δηλοῦσθαι
	δηλοῖ	δηλοῖ	δηλοῖο	δηλοῦ	Μετοχή
	δηλοῦται δηλοῦμεθα δηλοῦσθε δηλοῦνται	δηλώται δηλώμεθα δηλώσθε δηλώνται	δηλοῖτο δηλοῖμεθα δηλοῖσθε δηλοῖντο	δηλούσθω - δηλοῦσθε δηλούσθων	δηλούμενος (δηλουμένου) δηλουμένη (δηλουμένης) δηλούμενον (δηλουμένου)
Παρατατικός	ἐδηλούμην ἐδηλοῦ ἐδηλοῦτο ἐδηλούμεθα ἐδηλοῦσθε ἐδηλοῦντο				

Μέλλοντας:	ενεργητ.	δηλώσω	μέσος	δηλώσομαι	παθητ.	δηλωθήσομαι
Αόριστος:	ενεργητ.	ἐδήλωσα	μέσος	ἐδηλώσάμην	παθητ.	ἐδηλώθην
Παρακείμεμ.:	ενεργητ.	δεδήλωκα	μέσος	δεδήλωμαι	παθητ.	δεδήλωμαι
Υπερσυντ.:	ενεργητ.	ἐδεδηλώκειν	μέσος	ἐδεδηλώμην	παθητ.	ἐδεδηλώμην

Πίνακας των επιρρηματικών σχέσεων

Σχέση	Επιρρηματα	Εμπροθετοι προσδιορισμοί	Πλάγιες πτώσεις	Επιρρηματικές μετοχές	Επιρρηματικές προτάσεις
Τόπος	Ἐνταῦθα ἦν κρήνη μεγάλη.	Ἐφευγον πρὸς τὸ ὄρος.	Ταύτη παρ᾿ ἐμεν.		Ἐπορεύετο, ὅπῃ ὁ ἡγεμὼν ἔπειπε.
Χρόνος	Ἀποπλέομεν οὖν αὐ- ριον.	Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις Ἰωάννης ἐκήρυσσεν.	Τῆ ὑστεραία Κυρὸς ἐπορεύετο ἡμελημένος.	Λαβὼν τὰ ἐπιτήδεια ἀπέηλθεν.	Ἐπει τὰ ἐπιτήδεια ἔλαβεν, ἀπέηλθεν.
Τρόπος	Σαφῶς κατέμαθον.	Ἐκ παντὸς τρόπου προήγαγε τὸ σθένος αὐτοῦ.	Σιγῇ ἐπορεύοντο.	Ζῶσι ληζόμενοι.	Ποίησον ὡς σὺ βούλει.
Ποσό	Σφόδρα ὠργίζοντο διὰ τὴν ἀσέβειαν.		Πόσου διδάσκει; Ἐνταῦθ ὑπερβύτε- ρος.		
Αιτία		Ἀπὸ τούτου ἐπληρέθη. Ὁὐκ ἠδύνατο καθεύ- δειν ὑπὸ λύπης.	Ἐνοχὸς φόνου. Ξερέξης ἦσθη τῇ ἐπι- στολῇ.	Ἐλθόντες εἰς χεῖρας ἐνόμισαν λεύσθαι τὰς σπονδάς.	Ἀθηναῖοι ἐνόμισαν λεύσθαι τὰς σπονδάς, διότι εἰς χεῖρας ἦλθον.

Σχέση	Επιρρήματα	Εμπρόθετοι προσδιορισμοί	Πλάγιες πτώσεις	Επιρρηματικές μετοχές	Επιρρηματικές προτάσεις
Σκοπός		Πρός ρώμην γυμνάζονται. Ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἠγωνίσαντο.		Συνετάσσοντο ὡς βοηθήσοντες.	Τὸν Πόντον ἐξεύξαντο, ἵνα ἐρέξης διαβῆ.
Αναφορά		Οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι οὐ πρὸς ἀργύριον τὴν εὐδαιμονίαν ἐχορῖνον.	Τυφλὸς τὰ τ' ὄτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ.		
Αποτέλεσμα					Εἶχε τὸν οἶόν αὐτοῦ συναγωνιστήν, ὥστε μ. λροῦ ἐδέησε Κύπρον ἕπασαν κατασχεῖν.
Εναντίωση και παροχώρηση				Καίτοι θνητὸς γένετος ἀθάνατον τὴν περὶ αὐτοῦ μνήμην κατέλειπεν.	Εἶ και ἠγοῦμαι κακὰ μνημεῖα εἶναι τὰς τῶν σοφῶν εἰκόνας, πλὰν πλειονος ἀξίας τὰς τῶν πράξεων καὶ τῆς δικαιοσύνης νομίξω.

Γενικός συγκεντρωτικός πίνακας δευτερευουσών προτάσεων

Είδος	Εισάγονται	Εκφράζουν	Άρνηση	Εκφέρονται	Χρησιμεύουν
1. Ειδικοί	ὅτι, ὥς	χρῆσις	οὐ	απλή οριστική δυνητική οριστική δυνητική ευκτική ευκτική πλαγίου λόγου	α) Αντικείμενο β) Υποκείμενο γ) Επεξήγηση
2. Αιτιολογικές	ὅτι, διότι, ὥς (= διότι), ἐπει, ἐπειδή	χρῆσις	οὐ	απλή οριστική δυνητική οριστική δυνητική ευκτική ευκτική πλαγίου λόγου	Επιρρηματικός προσδιορισμός αιτίας
3. Τελικές	ἵνα, ὅπως, ὥς	επιθυμία	μή	υποτακτική ευκτική πλαγίου λόγου οριστική ιστορ. χρόνου	Επιρρηματικός προσδιορισμός σκοπού
4. Ενδοιαστικές	μή, μή οὐ	επιθυμία	οὐ	υποτακτική ευκτική πλαγίου λόγου	α) Υποκείμενο β) Αντικείμενο γ) Επεξήγηση
5. Συμπερασματικές	ὥστε, ὥς, ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧ τε	χρῆσις ἢ επιθυμία	οὐ ἢ μή	οριστική δυνητική οριστική δυνητική ευκτική απαρέμφατο	Για να εκφράσουν το συμπέρασμα ή το επακολούθημα, συστό ή συμφωνία

6. Χρονικές	ότε, όποτε, έπει, έπειδή, πριν, όταν, όποτεν κτλ.	κρίση ή επιθυμία	ού ή μή	οριστική υποτακτική ευκτική απαρέμφατο	Επιδημιατικός προσδιοριστικός του χρόνου
7. Υποθετικές	εί, εάν, αν, ήν	κρίσις ή κρίση	μή και σπάνια ού	απλή οριστική ευκτική υποτακτική	Ως βάση του νοήματος μιας κύριας πρότασης
8. Εναντιωματικές - Παρασχωρητικές	είκαι, εάν και, αν και, και εί, και αν, και αν, ούδ' εί, ούδ' εάν, μηδ' εάν	κρίση	μή ή ού	οριστική υποτακτική ευκτική	Για να εκφράσουν την εναντίωση ή παρεξήρηση προς την κύρια πρόταση
9. Πλάγιες ερωτηματικές	εί, εί-ή, είτε-είτε, ερωτηματικές ανω- νυμίες και ερωτημα- τικά επιρρηματα, αναφορικές αντωνυ- μίες και αναφορικά επιρρηματα	κρίση ή επιθυμία	ού ή μή	απλή οριστική δυνητική οριστική δυνητική ευκτική υποτακτ. απορηματική ευκτική πλάγιου λόγου	α) Υποκείμενος β) Αντικείμενος γ) Επεξήγηση
10. Αναφορικές	αναφορικές αντωνυ- μίες και αναφορικά επιρρηματα	κρίση ή επιθυμία	ού ή μή	οριστική δυνητική οριστική δυνητική ευκτική υποτακτική	α) Για να αντικαταστή- σουν όνομα, ουσιαστικό ή επίθετο β) Ως επιρρηματικοί προσδιοριστικοί

Α' ενότητα

Εξεταστικό δοκίμιο (για τα τμήματα Κοινού Κορμού)

A. Αρχαία Γλώσσα

I. Κείμενο 8-10 στίχων για μετάφραση από τα διδαγμένα

(β. 6)

II. Παρατηρήσεις

1. α) Να δώσετε πέντε παράγωγα ουσιαστικά - απλά ή σύνθετα - από το ρήμα ἄγω.

(β.1)

β) Να αναλύσετε στα συνθετικά τους μέρη τις λέξεις: τροχοπέδη, παρρησία, εὐπάθεια, φίλιππος, συνήγορος.

(β.1)

2. Να μεταφέρετε στον αντίθετο αριθμό:

- Ὡ δικασταί, τίνες εἰσὶ δικαιοτέροι ἡμῶν;

- Ἐν ταῖς θαλάτταις νησοὶ τίνες φαίνονται.

(β.1)

3. α) Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους ρηματικούς τύπους που λείπουν:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος α'
παιδεύετε	.....	.....	.....
.....	_____	πεισθήσονται	.....

(β. 0,5)

β) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος που βρίσκεται σε παρένθεση :

- Ὡ νεανίαί, ὑμεῖς ..... (διδάσχομαι· οριστ. παθ. αορ.)
τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ τῶν διδασκάλων.

- Ὡ παῖ, σὺ ..... (γίγνομαι· ευκτ. αορ. β') πατὴρ
εὐτυχέστερος.

- Ὡ Θεμιστόκλεις, ἡμεῖς ..... (ἄρχομαι· υποτ. μέσ. αορ.)
σωτηρίου καὶ καλῆς φιλονεικίας.

- Αἱ ἀνάγκαι τῶν πολιτῶν ..... (θεραπεύομαι· οριστ.
ενεστ.) ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν ἡγετῶν.

- Οἱ φιλόσοφοι ..... (ἐκπαιδεύω· οριστ. αορ.) οὐ μόνον
τοὺς νέους ἀλλὰ καὶ τοὺς πρεσβυτέρους.

(β.0,5)

4. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις επιλέγοντας όρους από το πλαίσιο· δηλώστε στην παρένθεση το συντακτικό τους ρόλο:

- Παιδείας αἱ μὲν ῥίζαι ..... ( )
οἱ δὲ καρποὶ γλυκεῖς εἰσιν.

- Τοὺς γνησίους τῶν φίλων ..... ( )
δοκιμάζουσιν.

- Αἰτοῦμαι πάσας τὰς ὀρθὰς γωνίας .....
( ) ἀλλήλαις εἶναι.

- Ἐκ τούτου διαβαίνουν εἰς τὸ Βυζάντιον οἱ στρατιῶται καὶ ..... ( ) οὐκ ἐδίδου (=έδινε) Ἀναξίβιος.

- Ἡ θεὰ ἀγανακτήσασα κατ' αὐτῆς πάλιν αὐτὴν εἰς τὴν ..... ( ) φύσιν ἀποκατέστησεν.

ἴσος
ἀρχαῖος
πικρὸς
μισθὸς
ἢ συμφορὰ

(β.1)

5. Να τρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική :

Ἵμεῖς οἱ θηρευταὶ τὰς ἐλάφους ἐδιώξατε.

Ὁ μαθητὴς κομίζει τὴν δέλτον τῷ διδασκάλῳ.

(β. 1)

B. Αρχαία Γραμματεία: (β. 8).

B' ενότητα

Εξεταστικό δοκίμιο (για τα τμήματα Κοινού Κορμού)

A. Αρχαία Γλώσσα

I. Κείμενο 8-10 στίχων για μετάφραση από τα διδαγμένα

(β. 6)

II. Παρατηρήσεις

1. α) Να δώσετε τέσσερα παράγωγα - απλά ή σύνθετα - από το ρήμα φημί.

(β.1)

2. Από πού παράγονται οι λέξεις: χρήστης, επιφανής, ιθαγένεια, δεισιδαίμων;

(β.1)

3 Να συμπληρώσετε τα κενά με βάση τις παρενθέσεις:

- Ὁ κόραξ τὴν ..... (ἡ ἀλώπηξ· γεν.) πονηρίαν καὶ ..... (ὁ λέων· γεν.) τὴν μεγίστην ..... (δύναμις· αιτ.) οὐκ ἤσοθετο.
- Ἀνάγκη ἐστὶ ..... (ὁ ἄρχων· αιτ. πληθ.) μὴ δωροδέκτας εἶναι ἀλλὰ ..... (σώφρων· αιτ. πληθ.), μῆτε λόγον μετὰ ..... (ἠράσος· γεν. εν.) ἀποδέχεσθαι.
- Κίμων εὐάρμοστος ἦν τοῖς πολλοῖς διὰ τὴν τῆς ..... (φύσις) ..... (πραότης) καὶ ἀφέλειαν.

(β.1)

4. Να μεταφέρετε τις προτάσεις που ακολουθοῦν στον παρακείμενο:

- Οἱ σοφισταὶ τὴν ῥητορικὴν ἐν Ἀθήναις διδάσκουσιν.
- Φειδιππίδης ἠγγελλεν Ἀθηναίοις τὴν ἐν Μαραθῶνι νίκην.
- Εἰ διωκόμεθα διὰ τὴν ἡμετέραν πίστιν, μακάριοι ἐσμεν.

(β.1)

5. Να δηλώσετε αν το απαρέμφατο εἶναι Υποκείμενο ἢ Αντικείμενο του ῥήματος στις πιο κάτω προτάσεις:

Θεμιστοκλῆς ἔλεγε τὸν υἱὸν πλεῖστον τῶν Ἑλλήνων δύνασθαι.
Πρόστατε τί ἄλλο ἐθέλεις γενέσθαι.
Τί γὰρ χρή με πράττειν, ἐπεὶ σὺ κελεύεις;
Ἔδοξεν Ἀθηναίοις ναυμαχεῖν ἐν Σαλαμῖνι.

(β.1)

6. Να δώσετε στη λέξη της παρένθεσης τὴν κατάλληλη πτώση, για ν'αποτελέσει υποκείμενο του απαρεμφάτου:

Ἐλπίζω ..... γενήσεσθαι μοι φίλους καὶ συμμάχους (ὕμεις).

Περικλῆς ἐπιμελεῖσθαι μὴ χρημάτων ἀλλὰ ψυχῆς ..... ἐκέλευεν (οἱ Ἀθηναῖοι).

Ἐν Ἀθήναις ..... ἐβούλοντο Σωκράτους ἀκούειν (οἱ νέοι).

Ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν οὐδὲ βούλονται δοκεῖν ..... τὰς ἀρχὰς φοβεῖσθαι (οἱ κράτιστοι).

(β. 1)

B. Αρχαία Γραμματεία: (β. 8).

Β' Ενότητα

Εξεταστικό δοκίμιο (για τα τμήματα Επιλογής)

A. Αρχαία Γλώσσα

I. Κείμενο 10-12 στίχων για μετάφραση από τα διδαγμένα

(β. 7)

II. Παρατηρήσεις

1. α) Να αναλυθούν στα συνθετικά τους μέρη τα εξής:

ἀφροσύνη, γηγενής, κατάφασις, περιδεής, ὑδρόγειος.

(β. 1)

β) Σχηματίστε άλλα σύνθετα ονόματα αντικαθιστώντας το πρώτο συνθετικό:

πρόνοια, ἀστρολογία, εὐτελής, ἀναστολή, φιλανδρία.

(β.1)

2. Να μεταφέρετε στους υπόλοιπους χρόνους τις προτάσεις:

_ Τὰ εὐρετὰ ζητοῦμεν.

_ Μεγάλα ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς διαπέπρακται.

(β.1)

3. Συμπληρώστε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των λέξεων που βρίσκονται σε παρένθεση:

_ Χρόνος δίκαιον ..... (ἀνήρ) δείκνυσι μόνος.

_ Οἱ πονηροὶ πολλάκις ἐπιθυμοῦσι..... (ψευδῆς) ἡδονῆς.

_ Πᾶν ποιεῖτε, ὥστε ἀρετῆς καὶ ..... (φρόνησις) ἐν τῷ βίῳ μετασχεῖν· καλὰ γὰρ τὰ ἄθλα καὶ αἱ ..... (ἐλπίς) μεγάλαι.

_ Πειρῶ τῷ μὲν ..... (σῶμα) εἶναι φιλόπονος τῇ δὲ ψυχῇ φιλόσοφος.

_ Σεαυτὸν παρασκεύαζε ἄξιον τῶν ..... (γονεὺς).

_ Οἱ ..... (σώφρων πατήρ) τὰ ἑαυτῶν τέκνα καλῶς παιδεύουσιν.

_ Τοῦ ..... (Κίμων τελευτήσας) ἢ τῶν Ἑλλήνων εἰς Κύπρον στρατεία ἐπαύσατο.

(β.1)

4. Να μεταφέρετε στον αντίθετο αριθμό τα πιο κάτω:

_ Σὺ δὲ φύλαττε τὴν μὲν ψυχὴν εὐσεβῆ, τὸ δὲ πνεῦμα αὐταρκες.

_ Εὐφυῆς τῷ ἦθει.

(β.1)

5. Να αναγνωρίσετε συντακτικῶς τις υπογραμμισμένες λέξεις:

- Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Θεμιστοκλέα μεγίστων δωρεῶν ( ) ἤξιωσαν.
- Προμηθεὺς ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις ( ) τὸ πῦρ.
- Ὁμηρος τὸν των ἀνθρώπων βίον ( ) τοῖς φύλλοις ( ) τῶν δένδρων ὁμοιοῖ.
- Ἄνευ χορημάτων ( ) οὐδὲν τῶν δεόντων γίνεταί.
- Νυκτὸς ( ) ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρουψεν ὄπλα καὶ ἀνθρώπους κατακειμένους.
- Οὐκ ἤρχοντο παῖδας ( ) ἀθανάτους γενέσθαι ( ) ἀλλὰ εὐκλειεῖς.
- Βουλομένοις ὑμῖν ( ) τάδε παρήνεσα.
- Ὡς ἄνδρες, νῦν ἔξεστιν ὑμῖν εὐεργέτας φραῆναι ( ) τῶν Λακεδαιμονίων.

(β.1)

6. Να αναγνωρίσετε το εἶδος των υπογραμμισμένων απαρεμφάτων και μετοχῶν στις πιο κάτω προτάσεις:

- Καίπερ τοσοῦτον πλεονεκτούσης τῆς ποιήσεως δεῖ ἀποπειροᾶσθαι τῶν λόγων.
- Ὁμολογεῖται τοὺς ἀπὸ Διὸς εὐγενεστάτους τῶν ἡμιθέων εἶναι.
- Ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις γένεσιν εὐρήσομεν πολλοὺς ὑπερβάλλοντας.
- Ἐπειδὴ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς ὑπερέβαλλεν, ἦλθον οἱ προεστῶτες τῶν πόλεων ἰκετεῦντες αὐτόν, νομίζοντες διὰ τῆς συγγενείας καὶ τῆς εὐσεβείας τῆς Αἰακοῦ τάχιστ' ἂν εὐρέσθαι παρὰ τῶν θεῶν τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγῆν.
- Σωθέντες δὲ ἱερὸν ἐν Αἰγίῃ κατεστήσαντο κοινὸν τῶν Ἑλλήνων.
- Ἐπλεον ἐπὶ τὴν Ἐπίδαμνον Κερκυραίοις πολεμήσαντες.

(β.1)

B. Αρχαία Γραμματεία: (β. 6)

Γ' ενότητα

Εξεταστικό δοκίμιο (για τα τμήματα Επιλογής)

A. Αρχαία Γλώσσα

I. Κείμενο 10-12 στίχων για μετάφραση από τα διδαγμένα

(β. 7)

II. Παρατηρήσεις

1. Σχηματίστε πέντε σύνθετες λέξεις στις οποίες το ένα από τα συνθετικά να είναι παράγωγο του λείπω.

(β.1)

2. Γράψτε από πού παράγονται οι λέξεις:
 ἀσήμαντος: ..... αἰρετικός:.....
 ὁ ἡγεμών: ..... λεκτέον: .....
 ἡ βελόνη: .....

(β.1)

3. Συμπληρώστε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της μετοχής των ρημάτων που βρίσκονται στη δεξιά στήλη:
 Σόλων ..... πῶς ἂν μὴ γίγνοιτο ἀδίκημα
 ἐν πόλει, εἶπεν, εἰ ὁμοίως ἀγανακτοῖεν οἱ μὴ .....
 * τοῖς..... Ἴσχυροτάτη πόλις ἐστὶν
 ἡ ..... ἄνδρας ἀγαθοῦς. Ἄριστα
 οἰκεῖται ἡ πόλις ἡ ..... μετὰ νόμου
 καὶ τοῖς ..... ἐπεξιούσα. Ἡ Ὀμήρου
 ποίησις μεγίστην ἔλαβε δόξαν, ὅτι τοὺς .....
 τοῖς βαρβάροις ἐνεκωμίασεν. Ὑμεῖς οἱ πρεσβύτεροι
 διεκωλύσατε Λακεδαιμονίους οὐ φίλους .....
 ἀλλὰ πολλὰ τὴν πόλιν ἡμῶν.....
 Οἱ πολέμιοι ἡσύχαζον αὐτῶν .....

ἠρωτήθην
ἀδικοῦμαι
ἀδικοῦμαι
ἔχω
ζῶ
ἀδικῶ
ἐπολέμησα
εἰμί
ἠδίκησα
προσηλθον

(β.1)

4. Συμπληρώστε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο των επιθέτων και επιρρημάτων που βρίσκονται σε παρένθεση:
 Οἱ ἀρετῆς ἐφιέμενοι διατελοῦσι πάντων .....(μάλα·
 υπερθ.) ποθοῦντες Σωκράτη. Σωκράτης .....
 (εὐσεβής· υπερθ.) καὶ ..... (δίκαιος· υπερθ.) ἦν πάντων
 τῶν Ἀθηναίων. Ὡφέλει δὲ τὰ ..... (μέγα· υπερθ.)
 τοὺς χρωμένους αὐτῶ· οὐδέποτε δὲ προηρεῖτο τὸ .....
 (ἡδύ· συγκριτ.) τοῦ ..... (ἀγαθόν· συγκριτ.) ἀλλὰ
 ἐδόκει εἶναι ..... (ἀγαθός· υπερθ.) ἀνηρ καὶ
 ..... (εὐδαίμων· υπερθ.). Κοινὴ ἀπορία .....
 (χαλεπή· συγκριτ.) τῆς ἐκάστου. Νῦν δὲ πῶς νομίζεις με .....
 (ἀθύμως· συγκριτ.) τούτων ἔχειν;

(β.1)

5. Συμπληρώστε τον πίνακα με τους τύπους των μετοχών που λείπουν:

Ενεστώτας	Αόριστος	Παρακείμενος
παιδεύοντος	.....	.....
.....	.....	δεδιωχότα
γραφόμενοι	.....	.....
.....	καλέσαντες	.....

(β.1)

6. α) Να υπογραμμίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις και να αναγνωρίσετε το είδος της καθεμιάς:

**Είδος
δευτερεύουσας**

Ἐν τοῖς καλλίστοις καὶ τοῦτό μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι Λυκοῦργος οὐ πρότερον ἀπέδωκε τῷ πλήθει τοὺς νόμους, πρὶν ἐλθῶν εἰς Δελφοὺς ἐπήρετο τὸν θεόν, εἰ ἄμεινον εἶη τῇ Σπάρτῃ πειθομένη τοῖς αὐτοῦ νόμοις.

Πέρσαις νόμος ἦν, ὅποτε βασιλεὺς ἀποθάνοι, ἀνομίαν εἶναι πέντε ἡμερῶν, ἵν' αἰσθοίντο τὴν ἀξίαν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ νόμου.

- β) Ν' αναγνωρίσετε το είδος του υποθετικού λόγου που ακολουθεί και να δηλώσετε πώς εισάγεται, πώς εκφέρεται και τι σημαίνει:
- Ἐάν τις μείζονα δύνανμιν παρέχη τοῖς ἐλάττωσιν, ἀνατρέπεται πάντα.

(β.1)

7. I. Ν' αναγνωρίσετε το είδος των μετοχών που βρίσκονται στις πιο κάτω προτάσεις και II. να τρέψετε τις μετοχές στις αντίστοιχες δευτερεύουσες προτάσεις:

- Κῦρος συλλέξας στράτευμα ἐπολιόρχει Μίλητον.

I. ....

II. ....

- Ταῦτα εἶπον ἡγούμενός σε ἁμαρτάνειν.

I. ....

II. ....

- Τοῦτον κολάσαντες τοὺς ἀπειθαρχήτους νομιμωτέρους ποιήσετε.

I. ....

II. ....

- Σωκράτης χρηστότατος ὦν ὁμως φάρμακον ἔπιεν.

I. ....

II. ....

- Οἱ Ἀλεξάνδρου ἵππεις ἀντιπαρατάξαντο ὡς κωλύσοντες.

I. ....

II. ....

(β.1)

B. Αρχαία Γραμματεία (β. 6)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ασωνίτη, Ν. Σπ. - Αναγνωστόπουλου, Β. Δ. *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Βιβλιοεκδοτική Α. Ε. Μ. & Γ. Αναστασάκη.

Γεωργοπαπαδάκου, Α. *Ελληνική Γραμματολογία*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΜΟΛΧΟ.

Δελλή, Τρ. *Γραμματική τέχνη*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, τόμ. 1-2. (1975).

Δελλή, Τρ. *Η Σύνταξη του αρχαίου ελληνικού λόγου*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Ζούκη, Γ. (1972). *Ἀναγνωστικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Ζούκη, Γ. *Μεθοδική διδασκαλία της Γραμματικής της Α.Ε. Γλώσσας*. Αθήνα: Εκδόσεις Εστίας.

Ζούκη, Γ. *Μεθοδική διδασκαλία του Συντακτικού της Α.Ε. Γλώσσας*. Αθήνα: Εκδόσεις Εστίας.

Κατεβαίνη, Κ. *Συντακτικὸν της Ελληνικῆς Γλώσσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα.

Κεφαλίδη, Ν. Χ. - Μουμτζάκη, Α. Β. *Αρχαία Ελληνικά Α΄ Λυκείου*, Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Lesky, A. (1972) *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Λορεντζάτου, Π. (1989) *Ιστορικό Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Κακουλίδη.

Μουμτζάκη, Α.Β. *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής*. Αθήνα: Ο. Ε.Δ.Β.

Οικονόμου, Μιχ. Χ. *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Παλατίνη Ανθολογία.

Πανηγύρη, Κρ. Κ. - Φραγκίσκου, Εμμ. Ν. (1972). *Γράμματα Ελληνικά*. Αθήνα: Εκδόσεις Κολλεγίου Αθηνών.

Παπαβρανούση, Λ. - Ν. Παπαδοπούλου. *Συντακτικὸν εἰς απλά μαθήματα*. Αθήνα: Εκδόσεις Β. Ν. Γρηγοριάδη.

Σαλμανλή, Α. Χ. - Μπιτσιάνη, Α. Π. (1992) *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΒΑΝΙΑΣ.

Χατζηϊωάννου, Κ. (1985) *Ἡ Ἀρχαία Κύπρος εἰς τὰς ἑλληνικὰς πηγὰς*. Λευκωσία, τόμ. Β΄, σελ. 72, σελ. 264.

Χατζηϊωάννου, Κ. (1975) *Ἡ Ἀρχαία Κύπρος εἰς τὰς ἑλληνικὰς πηγὰς*. Λευκωσία, τόμ. Γ΄, μέρος Α΄, σελ. 352.

BOUCHAARD, M. -CHISS - DOYELLE, M. (1983). *GREC 3e-4e* Paris: Scodel. Joint Association of classical Greek course.

Reading Greek. Cambridge: Cambridge University Press.

Τυπώθηκε στα Τυπογραφεία ΠΡΙΝΤΚΟ ΛΤΔ.